

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

**ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
ІНСТИТУТ**

**НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ВІННИЦЬКОГО ІНСТИТУТУ УНІВЕРСИТЕТУ
«УКРАЇНА»**

«НАУКА І НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС»

**МАТЕРІАЛИ ХІХ ЗВІТНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

16 квітня 2020 року, м. Вінниця

Вінниця – 2020

УДК 001:37.01](063)

Відповідальний за випуск: Н.П.Лесніченко

Редакційна група Вінницького інституту Університету «Україна»: Г.В. Давиденко (головний редактор), С.Ю. Ілініч (заступник головного редактора), Н.П.Лесніченко (укладач, відповідальний за випуск), В.В. Швед, Н.І. Костенко.

Рекомендовано до друку вченою радою Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна» (протокол №5 від 03.07.2020 р.).

Дизайн та верстка: К.О.Шоломіцька

Наука і навчальний процес. Матеріали XX Звітної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 16 квітня 2020 р. / За заг. ред. Г.В. Давиденко. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. – 268 с.

ISBN 978-966-949-497-9

У збірнику вміщено матеріали XX Звітної науково-практичної конференції «Наука і навчальний процес», 16 квітня 2020 р., а також наукові публікації членів наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених Вінницького інституту Університету «Україна».

Розглянуто інноваційні процеси в освіті та соціально-педагогічній діяльності; досліджено захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України; висвітлено психологічні аспекти становлення особистості в навчально-виховному процесі: теорія, досвід, практика; приділено увагу фізичній та функціональній реабілітації осіб з інвалідністю.

ISBN 978-966-949-497-9

УДК 001:37.01](063)

© Вінницький інститут
Університету «Україна», 2020

ПРО ІСТОРІЮ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІННИЦЬКОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»

Навчально-науковий комплекс Університету «Україна» у м. Вінниця є одним із підрозділів вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Історія закладу розвивається стрімко та яскраво. Заснований наприкінці ХХ століття Університет «Україна» впродовж понад 20 років плекає вітчизняну еліту, розвиває і примножує багаті наукові та освітянські традиції, посідаючи гідне місце серед найавторитетніших вищих навчальних закладів нашої держави.

Останні сім років інститут очолює доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, професор, голова ради ГО «Соціальна перспектива» Давиденко Ганна Віталіївна.

Головне завдання діяльності інституту – це формування інтелектуальної еліти, впровадження інклюзивної освіти у навчальний процес, розвиток мислячого та свідомого суспільства, яке розуміє, що сьогодні сучасні знання – це засіб забезпечення майбутнього собі та своїм нащадкам.

Інститут формує навчально-виховне середовище, яке базується на нових інформаційних і освітніх технологіях, на партнерській, взаємній повазі між викладачами і студентами, на принципах гуманізму, демократії, загальнокультурних людських цінностях.

Незважаючи на досить юний вік, Університет має своє Ім'я. Тут працюють чудові науковці відомих у світі наукових шкіл та напрямків, талановиті педагоги-наставники молоді, динамічно розвиваються основні напрямки підготовки національних кадрів. Отже, секрет успіху інституту полягає у тому, що ядро колективу становлять висококваліфіковані фахівці зі значним досвідом роботи. Переважна більшість викладачів інституту мають учені ступені кандидатів і докторів наук, носять вчені звання доцентів і професорів. Ці люди мають свої, оригінальні погляди на більшість проблем науки і щедро діляться ними з академічною та студентською громадою.

Колективи кафедр беруть активну участь у науково-дослідній діяльності Інституту в межах науково-дослідної теми «Методологія інклюзивного навчання осіб з інвалідністю в умовах вищого навчального закладу». Науково-дослідна робота проводиться в умовах співробітництва з провідними теоретиками і практиками інших ВНЗ та підприємств і організацій. Як наслідок – Університет «Україна» посідає шосте місце серед усіх ВНЗ України усіх форм власності – за кількістю студентів та за рівнем упровадження новітніх технологій навчання. Університет «Україна» – найбільший недержавний вищий навчальний заклад.

Керівництво і науковий відділ Інституту значну увагу приділяє підвищенню кваліфікації та професійної майстерності викладацького складу кафедр. Причому найважливішою її формою вважається підвищення кваліфікації та професійної майстерності шляхом навчання в докторантурі та аспірантурі національних і державних вищих навчальних закладів.

Високий фаховий рівень професорсько-викладацького складу підтверджує і те, що вчені інституту є академіками та членами-кореспондентами галузевих академій, вони постійно запрошуються до експертних комісій Державної атестаційної комісії України, під їх керівництвом систематично проводяться наукові дослідження в різних галузях знань.

Викладачі інституту та коледжу беруть активну участь у всіх заходах міста та області, що стосуються питань інклюзивної освіти. Завдяки активній співпраці з низкою громадських організацій області, що опікуються питаннями неповносправності, істотно зросла кількість позитивно реалізованих грантових проєктів, до виконання яких долучається і наш інститут. Основний напрямок фінансування – супровід інклюзивної освіти, інформування громадськості та зміна ставлення пересічних громадян до проблем інклюзії.

У м. Вінниця Університет «Україна» представлений Вінницьким соціально-економічним інститутом – з 1999 р. та Вінницьким коледжем – з лютого 2014 року (вступ на базі 9-ти класів). По закінченню коледжу, студенти отримують диплом молодшого спеціаліста і при бажанні вступають до інституту відразу на 2-ій курс.

Підготовка здобувачів закладу ведеться за такими

освітніми ступенями: молодший спеціаліст, бакалавр, магістр. Організація навчального процесу в Інституті здійснюється відповідно до навчальних планів та освітньо-професійних програм з кожної спеціальності.

Штатний розклад Інституту складається відповідно до нормативів вищої школи і затверджується на кожний рік. Відповідно до нього в Інституті передбачаються посади науково-педагогічних працівників, адміністративного, наукового та допоміжного персоналу. Викладацький колектив за своїм потенціалом успішно вирішує поставлені перед ним навчально-методичні завдання. Його діяльність спрямована на забезпечення високого якісного рівня підготовки фахівців.

В Університеті «Україна» активно й цілеспрямовано залучаються до наукових досліджень молоді науковці. Вони в рамках науково-дослідної теми Інституту пишуть наукові роботи, статті, беруть участь в олімпіадах, конференціях, конкурсах, що проводяться ВНЗ області та України. З 2000 року працює Студентське наукове товариство, яке займається організацією науково-дослідної роботи студентів. З 2016 року Студентське наукове товариство переформатовано у Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених Вінницького інституту Університету «Україна».

Значна увага приділяється дозвіллю студентів. В інституті діють колективи художньої самодіяльності, щорічно проходять мистецькі фестивалі, розмаїття творчих конкурсів, молодіжні квести, Дні відкритих дверей, Психологічний форум, вечори відпочинку, екскурсії тощо. Студенти з інвалідністю також беруть активну участь у культурному житті інституту та коледжу, міста та країни загалом, приймають активну участь у низці культурних заходів та конкурсів.

Для якісного забезпечення навчально-виховного процесу у закладі створено відповідне кадрове, навчально-методичне забезпечення, матеріально-технічну базу, соціальну інфраструктуру.

Навчання студентів у формі лекцій, семінарів, тренінгів, ділових ігор дає змогу слухачам отримати сучасні знання, практичні рекомендації кваліфікованих економістів, психологів, юристів, політологів, управлінців. До того ж безкоштовно

слухачам видається навчально-методична література, підручники, посібники та комплекти роздаткових матеріалів, які допоможуть застосувати отримані знання на практиці. Під час навчання слухачі отримують теоретичні знання та практичні вміння і навички, що дає можливість професійно зростати, просуватися по службі, займати керівні посади.

Прийом на навчання в Вінницькій соціально-економічний інститут Університету «Україна» та Вінницький коледж Університету «Україна» триває протягом року, а зарахування на заочну форму навчання здійснюється 3 рази на рік: грудні, квітні та серпні. Випускники отримують дипломи державного та міжнародного зразків, які є дійсними у Росії, Білорусі, Чехії, Молдові та інших країнах. При оплаті за навчання діє гнучка система знижок.

Приміщення, що використовуються для забезпечення навчального процесу відповідають вимогам експлуатації, мають необхідне технічне устаткування. До послуг студентів – зручні навчальні аудиторії, лабораторії, комп'ютерні класи з доступом до мережі Інтернет (функціонує також безпроводний wi-fi доступ), науково-технічна бібліотека (фонд літератури – близько 70 тис. примірників), навчально-спортивна та актові зали. Також студенти інституту мають можливість відвідувати басейн. Іногородні студенти забезпечуються місцями в гуртожитку.

На базі інституту діють наступні програми:

1. Програма «Твій шанс» – можливість отримати два дипломи одночасно – України та Європейського Союзу. Умови програми: атестат про середню освіту + бажання навчатися в університеті у Європі. ЗНО НЕ ПОТРІБНО! Ваші кроки: 1) звернутися у приймальну комісію Вінницького інституту Університету «Україна»; 2) обрати спеціальності для навчання в Україні та Європі. Це може бути одна спеціальність або декілька різних.

2. Вінницький інститут Університету «Україна» є активним учасником програми Європейського Союзу Erasmus+.

3. За підтримки посольства США в Україні на базі інституту діє «Молодіжний ресурсний центр», який відкриває перед студентами інституту широкі можливості працевлаштування та стажування за кордоном.

4. В інституті діє Психологічний центр «Інсайт», Юридична клініка, Центр фізичної реабілітації «Україна», під керівництвом всесвітньовідомих науковців, де студенти можуть розширювати свої теоретичні знання, робити наукові напрацювання та набувати практичні навички в обраній професії.

Після закінчення Вінницького інституту Університету «Україна» та отримання диплома державного зразка випускники працюють:

за спеціальністю «Правознавство»: в органах правосуддя, самоврядування і виконавчої влади, внутрішніх справ, митного контролю; в установах юстиції, антимонопольному комітеті, інспектором в державній податковій службі, в юридичних службах установ і організацій державної та недержавної форми власності і видів господарювання; прокурорами, судьями, адвокатами, юрисконсультами, державними виконавцями, експертами-криміналістами при УМВС України, в органах дізнання та слідства, помічниками суддів судів загальної та адміністративної юрисдикції, провідними юристами комерційних банків тощо;

за спеціальністю «Фізична реабілітація», «Здоров'я людини» (диплом визнається у Росії та Білорусії): фахівцями фізичної реабілітації в лікарнях, госпіталах, медичних і санаторно-курортних закладах; в реабілітаційних центрах, інтернатних установах, школах, гімназіях, міських та районних управліннях, в обласній психоневрологічній лікарні імені Ющенка;

за спеціальністю «Психологія»: психологи займаються приватною практикою, працюють в школах, дитячих садах, коледжах, вузах, освітніх центрах, у державних організаціях, на телефоні служби довіри, в лікарнях, соціально-реабілітаційних центрах; маркетинг та реклама, кадрова політика, HR, ЗМІ, IT, ігрова індустрія, правоохоронні органи, силові структури;

за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: спеціалістами в органах державної влади усіх рівнів; архівних органах, документознавцями, референтами-аналітиками, менеджерами органів державної влади та управління;

за спеціальністю «Соціальна робота»: в усіх органах

соціальної сфери: в управліннях праці та соціального захисту населення, центрах зайнятості, територіальних центрах соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян, у міських та обласних центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, в управліннях Пенсійного фонду України;

за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування»: фахівцями в галузі фінансів, банківської справи, економістами, консультантами з економічних питань, фінансових установах, органах виконавчої влади, державному казначействі, кредитних відділеннях, податкових адміністраціях;

за спеціальністю «Менеджмент»: менеджерами з досліджень та розробок, менеджерами з права, досліджень ринку, вивчення суспільної думки, менеджерами з підбору, забезпечення та використання персоналу.

На майбутнє складено вже дуже багато планів по збагаченню наукового багажу, по здобуттю нових перемог, адже місією Вінницького інституту Університету «Україна» є формування нових поколінь ділових людей, спроможних створювати й ефективно управляти українським бізнесом у ринкових умовах, бути кращими в Україні і конкурентоспроможними у регіональному, всеукраїнському, європейському та світовому ринковому просторі.

*Директор Вінницького інституту
Університету «Україна», доктор
педагогічних наук, професор
ГАННА ДАВИДЕНКО*

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА

БОНДАР С. М.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ЛЕСНІЧЕНКО Н.П.

викладач кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

НЛП – це мистецтво та наука про особисту майстерність. Мистецтво, тому що кожен вносить свою унікальну індивідуальність і стиль у те, що він робить, і це неможливо відобразити у словах та технологіях. Наука, тому що існує метод та процес виявлення патернів, які використовуються видатними особистостями у будь-якій області для досягнення видатних результатів. Цей процес називається моделюванням, і виявлені з його допомогою патерни, вміння та техніки знаходять все більш широке застосування в консультуванні, освіті та бізнесі для підвищення ефективності комунікації, індивідуального розвитку та прискореного навчання. [3]

Розглядаючи процес навчання, в контексті нейролінгвістичного програмування, слід наголосити на двох основних способах роботи з інформацією, на які ми спираємося в процесі навчання: отримання доступу до збереженої в пам'яті інформації та обробка інформації. Особливості цієї роботи є індивідуальними і визначаються системою уявлень чи модальністю, за допомогою якої кожна людина сприймає навколишній світ. Система уявлень обумовлена сенсорною домінантою людини, тобто тим, яке з п'яти почуттів є провідним у процесі сприйняття світу.

Згідно нейролінгвістичного програмування, людина отримує, кодує і зберігає інформацію, користуючись чотирма основними системами уявлення:

1. візуальною, де провідну роль відіграє зір;
2. аудіальною, де домінує слух;
3. кінестетичною, яку визначають дотик, тактильні відчуття, рух;
4. аудіально-дискретною, яку ще називають розмовою з самим собою. [4]

Сенсорна репрезентативна система – це система, що складається із сенсорного аналізатора, що сприймає і здійснює первинну обробку інформації, що надходить, від зовнішніх і внутрішніх подразників, і нейронних шляхів, що передають цю інформацію в закодованому вигляді у відповідні зони кори головного мозку для остаточної переробки і використання первинної інформації. Сенсорні репрезентативні системи є свого роду “фільтрами” сприйняття. Вони визначають той спектр сприйняття реального світу, що фізіологічно доступний людині.

Кожна система прямо пов'язана з операціями одержання, переробки, організації, збереження і висновку інформації. Використовуючи їх у тій або іншій послідовності, людина створює свою власну репрезентацію (відображення) реального світу або, іншими словами, суб'єктивну модель світу. Від спрямованості нашої уваги залежить те, в яких комбінаціях використовуються сенсорні репрезентації для кодування запису процесів, що відбуваються навколо нас, і подій. Відомо, що свідомо людина може сприймати 7+-2 одиниці інформації одномоментно. Різні люди по-різному “розподіляють” цей резерв сприйняття між окремими системами. [5, с. 117].

Одним з головних завдань нейролінгвістичного програмування у галузі освіти є опис індивідуального бачення тих, хто навчається на відмінно, з'ясувати їх стратегії сприйняття інформації та оволодіння ефективними стратегіями.

Загально відомо, що кожен тип особистості володіє своїми найбільш успішними для нього стратегіями сприйняття та запам'ятовування матеріалу. Протягом останніх років увага приділяється особистісно-орієнтованій педагогіці. Але слід зазначити, що в умовах аудиторних практичних групових занять даний метод не є реальним, тому вважається за доцільне давати такі завдання, які будуть охоплювати усі канали уявлення та переробки інформації одночасно. Викладач повинен розуміти можливі відмінності у сприйнятті інформації та вміння застосовувати і при необхідності змінювати тактику навчання. [1]

НЛП описує найрізноманітніші техніки суспільної комунікації, однак їх не можна трактувати як методичний трюк, але виключно, як можливість зміни та розвитку власної особистості. НЛП вчить

відчитувати психічні процеси за допомогою мови тіла та людської фізіології, вчить звертати увагу на сигнали тіла, які безпосередньо виражають думки та почуття. Це допомагає побачити підсвідому сферу іншої людини, яку не можна надмірно використовувати. Тому, першим кроком на шляху до спостереження за іншими людьми є усвідомлення самого себе, тобто свої думки, відчуття, внутрішні процеси та сигнали, які виявляються власним тілом. Реалізація навчального процесу – навчання у навчальних закладах – згідно постулатів нейролінгвістичного програмування – повинна сприяти розвитку не тільки студентів, але і викладачів. Тільки викладачі, котрі займаються пошуком нових, ефективних навчальних стратегій, вдосконалюючи власну педагогічну діяльність, можуть стати гарантами досягнення високої якості навчання [2, с.8]

Безсумнівно, застосування методів і засобів НЛП в процесі викладання дозволить значно розширити репертуар педагогічних і методичних прийомів викладача, що сприятиме більш ефективному здійсненню ним своєї професійної діяльності.

Отже враховуючи вищевикладену інформацію та аналізуючи вплив нейролінгвістичного програмування на пізнавальну сферу людини, можна стверджувати що використання методів НЛП сприятиме ефективному засвоєнню інформації та покращенню взаємодії між усіма учасниками під час навчального процесу. Це значно розширить репертуар педагогічних і методичних прийомів викладача, з урахуванням індивідуальних особливостей і суб'єктивного досвіду особистості за рахунок гнучкого застосування технік НЛП і змін прийомів навчання.

Список використаних джерел

1. Америкізе О.С., Крюкова Є.С. Актуальність використання нейролінгвістичного програмування на заняттях з іноземної мови. <http://www.kamtsl.kpi.ua/node/2431>

2. Белявська О.О. Використання нейролінгвістичного програмування в навчанні. Ефективна комунікація між викладачем та студентом // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». -2010. - №15. –С. 7-13 2. Бреславець Н.О.

3. Джозеф О'Коннор, Джон Сеймор «Введение в нейролингвистическое программирование. Новейшая психология личного мастерства», <http://www.psylib.ru/books.php>

4. Олдер Г. НЛП. Вводный курс. Полное практическое руководство. Пер. с англ./ Г. Олдер, Б. Хэзер – К.: «София», 2000. – 224с

5. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є. – Харків: НТУ «ХПІ»,

2003. – 696 с.

ГЕРАСИМЧУК І. В.

магістрант 1-го року підготовки

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: НАЙЧУК В. В.

к.п.н., доцент кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна

м.Вінниця

ПРОБЛЕМИ ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ МОВИ ГЛУХИХ ДІТЕЙ

В Дошкільнята з глухотою відстають у розумовому розвитку від своїх чуючих ровесників на 2-3 роки. Головна причина цієї затримки – повільний та недостатній розвиток мислення, що в свою чергу є наслідком прогалин у мовленні та спілкуванні з оточуючими.

На сьогодні досі не існує єдиного протоколу навчання дітей із серйозними порушеннями слуху мовленню. Існуючі методи поділяються на три групи:

1. Дітей навчають говорити усно, як це роблять чуучі, витісняючи жестову мову.
2. Вважають жестово-мімічну мову пріоритетною для дитини, а звичайну усну попутною.
3. Змішана система навчання – дітей пропонують однаково навчати усної мови паралельно із жестовою.

Кожен із підходів має свої особливості та недоліки.

Застосування на етапі раннього дитинства міміко-жестових способів спілкування допомагає встановити контакт із дитиною та наглядно навчити основам гігієни й орієнтуванню в побуті. Проте вони не компенсують словесних способів спілкування, на думку ряду авторів [1, с. 230].

Розумові процеси як от практичний аналіз, синтез, дійова абстракція, візуальне узагальнення розвиваються в рамках наглядного мислення, під опосередкованим впливом мови, що відбувається завдяки спілкуванню. Дорослі не через слово, як це зазвичай відбувається в розвитку нейротипових дітей, а в процесі діяльності, в яку вони залучають глухих дітей, передають їм свій досвід, вміння. Але якби розвиток дітей з порушеним слухом обмежувався лише такого роду спілкуванням, вони б критично відрізнялися від чуючих ровесників і не

піднялися б до того рівня розвитку мислення, який дає можливість опанувати шкільні знання. Повноцінне спілкування з оточуючими пов'язано з використанням мови і розвитком словесного мислення, які є необхідними умовами оволодіння основами науки. Для того щоб відмінності в пізнавальній діяльності між чуючими і глухими дітьми почали згладжуватися, глухі повинні досягти значних успіхів в оволодінні різними сторонами і функціями словесної мови. На цій базі поступово вдосконалюється їх мислення.

Це – традиційна радянська система педагогічного виховання дітей з глухотою. Вона передбачає, що в 3-4 роки глуха дитина починає відвідувати спеціалізований дитячий садок, де її вчать вимовляти окремі звуки і формувати з них слова. Таке навчання дається дуже важко, тому що триває повільно і швидко стає нецікавим, оскільки набуті знання неможна відразу використовувати в житті, а віддаленої перспективи навчання дошкільнята ще здатні зрозуміти. Головним стимулом продовжувати вчитися говорити переважно залишається педагогічний примус та суворість батьків і вчителів.

Діти з пошкодженням слухом вимушені сприймати мову не так, як це склалося у людини еволюційно, а візуально, пристосовуючись читати з вуст, впізнавати міміку та написані літери й слова. Таким чином у глухих формуються інакші, чим у чуючих, сенсорні взаємозв'язки, які стають основою формування первинних образів слів. Дитина з глибоким порушенням слуху оволодіває словесною мовою тільки в умовах спеціального навчання і виховання: не чуючи мови оточуючих людей, вона не може наслідувати її і без втручання чуючих дорослих залишається німою. Крім цього, не сприймаючи мови на слух, такі діти не відчують потреби в словесному спілкуванні, аж поки її не починають спеціально навчати говорити. Глухі діти пізнають мову, спираючись на зорове сприйняття, підкріплене мовленнєвими кінетичними відчуттями. Вони не мають можливості уловлювати інтонаційно-виразні засоби мови та сприймати на слух мовні «зразки», копіювання яких, контрольоване слухом визначає мовленнєвий розвиток дитини. Мову глухі можуть опанувати лише обхідними шляхами, в умовах спеціального навчання, долаючи серйозні труднощі.

Традиційна людська мова дається дітям із глухотою надмірно складно ще й тому, що мотивація та інтерес до неї дуже слабкі. Засвоєння словника та граматичної побудови мови обхідними шляхами є дуже важкою розумовою працею, яка втім, все одно не дасть змогу говорити настільки добре, як звичайна чуюча людина.

Особливості словесного мовлення глухих дітей:

- 1). Прийменники, сполучники і інші службові слова у їхніх

реченнях відсутні;

2). Питальні слова зазвичай стоять в кінці фрази (олівці дати скільки?);

3). Заперечення йде за назвою дії (я пустувати ні).

В літературі описано, що є суттєві недопрацювання в педагогічно-виховній роботі щодо стимулювання інтересу до вивчення усної мови. Ці навчальні недоліки призводять до того, що у дітей дуже повільно, лише до кінця середнього шкільного віку формується система мотивів, стимулююча їх інтенсивно працювати над оволодінням мовлення.

В процесі навчання глухих дітей мови у них виникають мотиви, визвані інтересом до навчального матеріалу, але дітям не допомагають узагальнити ці мотивації в такій мірі, щоб сформувати у них пізнавальний лінгвістичний інтерес, який безсумніву позитивно би вплинув на осмислення норм мови.

Таким чином мотивація вчити усну словесну мову «помирає» в глухих дітей ще в дошкільному віці, писав видатний російський дефектолог Лев Виготський [2, с.114]. Автор та його прихильники запевняють, що природньо починати засвоювати мову з дитячого лепету, міміки та жестів, як частини соціального життя дитини ще на першому році життя. Саме так це відбувається в сім'ях, де у глухої дитини хтось один або обоє батьків також глухі.

Але якщо дитина з глухотою живе в родині чуючих, то зазвичай природні задатки до усної мови швидко відмирають, бо оточуючі дорослі їх не вміють розвивати. Саме в цей час починають швидко наростати відмінності між глухими та нейротиповими дітьми: тоді коли в звичайних дітей словниковий запас та навик говорити активно формуються в 2-3 роки, у глухих цей період можна найменувати епохою безсловесного росту, коли мова та свідомість дитини остаточно розходяться в розвитку. І лише близько початку шкільного віку дитину спеціально починали навчати мови, ставити їй звуки. До цього часу жестові засоби вже виявлялися настільки міцними, що боротися з ними не під силу усній мові. Адже дитина змушена вдаватися до жестів та міміки, щоб мати змогу якось спілкуватися з близькими людьми. Зазвичай такі жести не є елементами загальноприйнятої літературної жестової мови, а індивідуальними. Тобто зрозуміти таку дитину можуть виключно члени її сім'ї, що створює додаткові проблеми у взаємовідносинах з ровесниками та дошкільному навчанні.

Автори-прихильники методу жестової мови наполягають, що найправильніша відправна точка у вихованні – це природні прагнення дитини. Глухі школярі між собою спілкуються в основному жестами.

Жести уточнюються, стають загальноприйнятими в даному колективі. Жестова мова є одним із засобів мислення глухого школяра.

Спеціальні експерименти радянської вченої Ірини Цукерман показали, що при жестовом викладі тексту з додатковим дактилюванням, що супроводжується артикуляцією, середня швидкість сприйняття мови глухими в 1,5 рази вище середньої швидкості читання з губ [1, ст. 245].

Усний метод більш за все суперечить природі глухोї дитини: глухим найлегше та найбільш природньо користуватися жестово-мімічною мовою. Нормальним є випадок, коли вся родина, в якій народилася дитина, вивчає разом із нею жестову мову. А в таких країнах, як Норвегія, Франція, Швеція законодавчо закріплено право глухих людей отримувати освіту жестовою мовою [7, ст 22].

Прихильники думки про недопустимість у вихованні глухих дітей «чистого усного методу» вважають, що найбільшим недоліком традиційної радянської школи в тому, що вона систематично відриває глухого від нормального середовища, ізолює його та розміщує у вузький, замкнутий світ, де все пристосовано до його дефекту, все розраховано на дефект і все нагадує про нього. Фіксація навчання глухої дитини на її глухоті травмує її саме в цьому пункті. Нормальна психіка дезорганізується та розщеплюється. Тому така школа є не інакшою, як антисоціальною [2, ст. 114].

На думку Лева Виготського, перспективніші можливості заговорити глухій дитині дає постійне живе спілкування з нею, починаючи не пізніше двох років. Синтетичне читання з вуст цілих слів, фраз, імен, команд та рефлекторне, несвідоме наслідування усній мові – ось два основних методи. З раннього віку дитині має прививатися звичка висловлювати свої бажання та думки усно. В грі, в щоденній діяльності дитина навчається, непомітно для себе, користуватися мовою, розуміти її, фіксувати свою увагу на мові, організувати своє життя та поведінку так, щоб без мови вони були неможливими.

Не потрібно ставити за ціль навчити глуху дитину 2-5 років вірно та чітко вимовляти звуки, нехай вона лепече, помиляється та викривлює слова. Виготський запевняє, що це цілком нормальний процес, адже саме так вчать мові і чуучі діти: фрази передують словам, слова – складам, склади – звукам. Бо якби ми чекали, поки дитина навчиться правильно вимовляти кожен звук, і лише після цього навчали його складати звуки в склади, а склади в слова, якби ми йшли від елементів мови до її синтезу, ми б ніколи не почули від дитини живої та справжньої мови.

Цю думку підтримує і Наталя Рау, котра заснувала найперший

дитячий садок для глухонімих в Росії. Рау стверджувала, що послідовність розвитку мови у глухонімих має бути зліпком з розвитку мови звичайної дитини. Тобто стадії розвитку в обох категоріях дітей однакові, відмінність буде лише в засобах, способах та часові – глуха дитина буде в змозі говорити в 3-4 роки те, що типова дитина на першому році свого життя [6, с. 59]. Сурдопсихолог у своїх працях описує постановку цілих фраз та слів на базі лепету. Чим автоматичніше відбувається процес навчання вимові, тим більше буде досягнуто результатів, так як усвідомлене відношення учня гальмує роботу. Малишев порівнював навчання мові із першими кроками дитини: якби мати при перших спробах дитини ходити ставила їй рівно ніжки та звертала на це увагу дитини, вона тим самим лише б уповільнила природній процес. Шлях наслідування – найприродніший. Мова завжди передує звукам. Тому період безмовності у глухих дітей до 4-5 років, коли вони вперше йдуть в спеціалізований дитячий садок, і вбиває в них живий інтерес до мови. Тому що в ці роки дорослим, що оточують глуху дитину варто прагнути викликати, розвивати та закріплювати мову в дитини, не хвилюючись, а навпаки вітаючи своєрідні особливості, форми, відхилення мови дитини. Якщо корова для неї «му», а собака «ав-ав», це просуває її вперед, і це плюс. Попутно йде розвиток слухової уваги, так як процент стовідсотково глухих серед дітей все ж невеликий. Тут використовується та розвивається залишки слуху, тренуються дихання та голос.

В 6-7 років, при умові попередніх років стимулювання живої мови в глухій дитини, удосконалюється та закріплюється набута мова, шліфуються наявні звуки і ставляться нові в словах та фразах, дається граматики. Головним принципом залишається та ж сама вимога природнього плину мови, котра не виникає на уроках штучного артикулювання, а виховується всім життям дитини. Цю вимогу обґрунтував у своїй книзі німецький сурдопедагог Фрідріх Гілл [в 1840 році-«Керівництво з навчання глухих мови»]: «Слід розвивати мову в глухонімій дитини так саме, як життя створює її в нормальній».

Від розвитку мовлення прямо залежить розвиток мислення. Наприклад, дитині знайомий вираз обличчя з фразою «Іди сюди», і коли їй необхідно йти чи подумки покликати когось іншого, вона бачить «всередині себе» вмовляння цієї фрази. Зовсім мимоволі у дитини напружуються власні м'язи обличчя, які вимовляють цю фразу. Поступово, завдяки частому читанню з вуст одних і тих самих фраз, вказівок, у глухій дитини закріплюються як поняття, так і внутрішнє мовлення; не вміючи ще говорити усно, вона вже розмовляє подумки.

Навчаючи глуху дитину таким чином, що вона відразу отримує

не частинку слова, а ціле слово, яке вже можна використовувати, отримуємо активний інтерес до подальшого навчання.

Список використаних джерел

1.Соловйов І. М., Шиф Ж. І., Т. В. Розанова, Н. В. Яшкова. Психологія глухих дітей. «Педагогіка», М.: 1971. 519 с.

2.Виготський Л. С. Принципы социального воспитания глухонемых детей//Собр. Соч. в 6 т. т 5. М.: Педагогика, 1983. С. 101-114.

3.Богданова Т.Г. Сурдопсихология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. - М.: Академия, 2002

4.Шиф Ж. И. Очерки психологии усвоения русского языка глухонемыми школьниками. М, Учпедгиз, 1954.

5.Коллектив авторов. Сурдопедагогика. Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2004, 663 с.

6.Рау Н. О. Дошкольное воспитание глухонемых//Пути воспитания физически дефективного ребенка. М.: 1926. 382 с.

7.Зайцева Г. Л. Діалог з Л. С. Виготським про проблеми сучасної сурдопедагогіки//Дефектологія, №2, 1998, ст. 21-27.

ДІДЕНКО А.В.

магістрант I-го року підготовки

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

КРУЦЬ Ю.О.

магістрант I-го року підготовки

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

ОЛЕКСІЄНКО Т.В.

магістрант I-го року підготовки

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

науковий керівник: ЛЕСНІЧЕНКО Н.П.

викладач кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ВПЛИВ САМООЦІНКИ НА СОЦІАЛЬНУ ПОВЕДІНКУ ОСОБИСТОСТІ

Проблеми, пов'язані з формуванням всебічно розвиненої особистості, здатної адекватно сприймати зміни в суспільному житті, проявляти свідому активність, спрямовану на приведення внутрішніх резервів у відповідність до зовнішніх умов. Вирішення цих проблем з необхідністю привертає увагу до таких фундаментальних утворень особистості як самооцінка (СО) та рівень домагань (РД).

СО грає важливу роль в організації управління своєю поведінкою, без неї важко або навіть неможливо самовизначитися в житті. Від СО залежать взаємини людини з оточуючими, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач. Як ми вже зазначали, СО тісно пов'язана з РД людини. Розбіжність між домаганнями і реальними можливостями людини призводить до того, що він починає неправильно себе оцінювати, внаслідок чого її поведінка стає неадекватною (виникають емоційні зриви, підвищена тривожність та ін.) Самооцінка отримує об'єктивне вираження в тому, як людина оцінює можливості і результати діяльності інших (наприклад, принижує їх при завищеній СО) [3, с. 197].

Ми притримуємося думки, що СО – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей та місця серед інших людей. СО має комплексний характер, оскільки розповсюджується на різні появи особистості – інтелект, зовнішні дані, успішність у спілкуванні тощо.

Вона також є динамічною, так як може змінюватись впродовж життя. Залежно від того, як самооцінка, що має суб'єктивний характер, співвідноситься з реальними проявами людини, вона поділяється на види:

Адекватна СО – та, що відповідає реальності. **Неадекватна СО** – коли людина себе неправильно оцінює. Неадекватна, в свою чергу, може бути **завищеною** – для неї характерна переоцінка людиною своїх позитивних якостей та заниженою, яка проявляється через применшення своїх переваг або (і) перебільшення недоліків. Саме неадекватно занижена самооцінка значно важче піддається психологічній корекції через свою злитість з комплексом неповноцінності особистості.

Рівень домагань суттєво залежить від образу «Я», зокрема Я-ідеального (відповідно до образу себе в майбутньому людина ставить завдання досягнути цього образу) та самооцінки (завичай висока самооцінка формує високий рівень домагань). У зв'язку з недооцінюванням або переоцінюванням своїх можливостей в особистості починає проявлятися або комплекс неповноцінності або комплекс переваги. За наявності комплексу неповноцінності особистість втрачає самоповагу і у неї починає проявлятися сором'язливість, невпевненість та інші негативні якості. За наявності комплексу переваги самоповага необґрунтовано перебільшена і особистість проявляє самовпевненість, зверхне і зневажливе ставлення до оточуючих. [5, с. 87].

Я-концепція формується під впливом життєвого досвіду людини, перед усім відносин батьків і дітей, однак достатньо рано вона сама набуває активну роль, впливаючи на інтерпретацію цього досвіду, на ті цілі, які індивід ставить перед собою, на відповідну систему очікувань, прогнозів відносно майбутнього, оцінку їх досягнень і тим самим на власну самооцінку. Співвідношення понять я-концепції і самоусвідомлення точно не визначено. Часто вони виступають як синоніми. Разом з тим існує тенденція розглядати я-концепцію на відміну від самоусвідомлення, як результат кінцевого продукту в процесі самоусвідомлення.

СО виявляється не стільки в тому, що людина думає або говорить про себе, скільки в її ставленні до досягнень інших. Людина із завищеною самооцінкою охоче критикує без достатніх підстав зроблене іншими людьми. Неадекватна самооцінка ускладнює життя не лише тим, кому вона властива, а й оточуючим. Конфліктні ситуації, в яких опиняється людина, зазвичай є результатом неправильної самооцінки. [1, с. 67].

Таким чином, формування самооцінки – характерна риса особистості підлітка. Особливості самооцінки впливають на всі сторони його життя: емоційне самопочуття і взаємини з оточуючими, розвиток творчих здібностей, і успіхи в навчанні. За низької самооцінки підліток недооцінює свої можливості і прагне до виконання тільки найпростіших завдань, що заважає його самоствердженню.

Чим вищий ступінь самоприйняття, тим більше підліток вірить у свої власні можливості, успішне завершення починань і тим більших успіхів у підсумку досягає. Однак неадекватно завищена самооцінка також може служити джерелом особистісних проблем.

Крім того, самооцінка виступає показником можливих психологічних проблем окремих учнів і взаємин у колективі. Оскільки для підлітка переважно референтною групою є шкільний колектив, проблеми в навчальній діяльності найчастіше виникають саме через невідповідний статус особи в групі в сукупності (а також через або внаслідок) з неадекватною самооцінкою [2, с.138].

Незважаючи на наявні численні дослідження самооцінки в дитячому віці, її вважають новотвором підліткового періоду. Дослідники однак стають в описах особливостей самооцінки дітей цього віку, відзначаючи її ситуативність, нестійкість, схильність зовнішніх впливів

Куперсмит так описує хлопчиків з високою самооцінкою: вони незалежні, самостійні, комунікабельні, переконані в успіху будь-якого дорученого їм справи. Ця віра в себе допомагає їм дотримуватися своєї думки, дозволяє у спірних ситуаціях відстоювати свої погляди і судження, робить їх сприйнятливими до нових ідей. Впевненість у собі, поряд з відчуттям власної значущості, народжує переконаність у своїй правоті й сміливість у виразі переконань. Ця установка і відповідні очікування забезпечують їм не тільки більш незалежний статус у соціальних відносинах, а й чималий творчий потенціал, здатність до енергійних і позитивних соціальних дій. У групових дискусіях вони зазвичай займають активну позицію. За власним визнанням, вони не відчують особливих труднощів, зближуючись з новими людьми, готові висловити свою думку, знаючи, що вона буде зустрінута вороже. Важливою особливістю дітей з високою самооцінкою є те, що вони менше зайняті своїми внутрішніми проблемами [4, с.97].

Висока самооцінка забезпечує добре володіння технікою соціальних контактів, дозволяє індивіду показати свою цінність, не докладаючи особливих зусиль. Поведінка людей з високою самооцінкою протилежна поведінці людей, що зазнають депресивний стан. Для останніх характерна пасивність, невпевненість у собі, в

правильності своїх спостережень і суджень, вони не знаходять в собі сил, щоб впливати на інших людей, протистояти їм, не можуть з легкістю і без внутрішніх коливань висловити свою думку[3, с. 55].

Невірна самооцінка, вважають Санфорд і Донован, лежить в основі багатьох проблем, які можуть бути у жінок: від переїдання до алкоголізму. «Якщо ми не любимо себе, ми виходимо заміж за чоловіків, недостойних нас, вибираємо роботу, занадто просту для наших можливостей, і здійснюємо інші помилки, починаючи від отруєння себе наркотичними засобами до занадто великої терпимості, в основі якої, – зауважує Санфорд, – лежить наша думка, що ми цього заслуговуємо». Дослідження показують, що само знищуюча поведінка, наприклад фокусування уваги на власних недоліках або перебільшення ролі невдачі, має зв'язок з депресією. За матеріалами Американської психологічної асоціації, невисока думка про себе абсолютно очевидно є важливим чинником у розвитку депресії. На занижену самооцінку вказують як на фактор, який впливає на велику поширеність депресії серед жінок, які страждають депресією в два рази частіше, ніж чоловіки.

Отже, СО – є важливим фактором, оскільки вона відображає впевненість людини у своїх професійних й особистих силах, її самоповагу й адекватність цих подій. Оптимальним вважається – висока СО, повага до себе при реалістичній оцінці своїх можливостей і здібностей. Занижена СО призводить до того, що людина заздалегідь опускає руки перед труднощами й проблемами, так як все одно ні на що не здатна. Завищена СО чревата надмірними претензіями на увагу до своєї персони й необачними рішеннями.

Люди з високою СО не засмучуються, коли їх критикують, і не побоюються бути відкинутими. Вони скоріше готові подякувати за «конструктивну пораду». Отримавши відмову, вони не сприймають її як приниження своєї гідності. Причини цього вони розглядають інакше: слід було докласти більше зусиль, не йти на пролом. Таким людям легко бути оптимістами: вони частіше домагаються свого, ніж програють. Людина з низькою СО, навпаки, виглядає розгубленою. Такі особистості, як правило, більш пасивні, нав'ювані й менш популярний. Такі люди надмірно чутливі до критики, вважаючи її підтвердженням своєї неповноцінності. Вони через силу сприймають і компліменти. Дослідники відзначають у цілому більш високу невротичність людей з низькою СО в порівнянні з тими, у кого СО висока. Дуже обдаровані люди можуть виступати самі собі найлютішими ворогами, якщо їх самооцінка занижена. Якщо людина сором'язлива, зазвичай, вона страждає низькою СО; там, де СО висока, мова не може йти про сором'язливість [2, с. 57].

Будемо вважати, що для адекватної самооцінки істотними є три моменти:

- важливу роль у її формуванні відіграє зіставлення образу реального Я з образом ідеального Я, тобто з уявленням про те, якою людиною хотіла б бути;
- важливий чинник формування самооцінки, пов'язаний з інтеріоризацією соціальних реакцій індивіда. Це означає, що особа схильна оцінювати себе так, як оцінюють її інші люди;
- індивід оцінює успішність своїх дій-виявів через формат своєї ідентичності.

Узагальнюючи погляди різних дослідників, можна прийти до висновку, що всі вони єдині у своїй думці з приводу негативного впливу неадекватною або заниженої самооцінки на соціальну поведінку людини, тобто на поведінку людини в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Абульханова К. А. Время личности и время жизни / К.А. Абульханова, Т.Н. Березина. – СПб: Алетейя, 2001. – 304 с.
2. Долинська Л.В. Самосвідомість та “Я – концепція” особистості / Л.В. Долинська // Загальна психологія: навч. посіб. / [О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін.]. – К., 2009. – С. 356–360.
3. Життєві кризи особистості: у 2 ч.: наук.-метод. посібник / наук. ред.: Л.В. Сохань, І. Г. Єрмаков; ред. В. М. Доній; Ін-т змісту і методів навчання. – К.: ГІМН, 2008. – Ч. 1: Психологія життєвих криз особистості. – 2008. – 354 с.
4. Крайг Г. Психологія розвитку / Грэйс Крайг; пер. с англ. П. Мальгина [и др.]. – СПб.: Питер, 2013. – 988 с.

ДЕРКАЧ О.

*здобувач магістратури 1 курсу,
спеціальність 053 «Психологія»*

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

Науковий керівник: **НАЙЧУК В.В.**, к.психол.наук,
доцент кафедри соціальних технологій
*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

ПРОБЛЕМА ВИГОРАННЯ В АСПЕКТІ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА ЖЕСТОВОЇ МОВИ

Всезагальною декларацією прав людини ООН, Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю та іншими міжнародними і національними документами глухим особам гарантуються право на вільне використання і всебічний розвиток жестових мов, користувачами яких вони є. Разом з тим декларується їхнє право на рівний з іншими доступ до інформації і до всіх сфер життєдіяльності людини, серед іншого і шляхом використання послуг професійних перекладачів жестової мови

Внаслідок зміни національної свідомості українських громадян, широкого волевиявлення та вибору вектору на європейські стандарти життя Україна як держава системно проводить реформи у різних сферах життєдіяльності українців. Враховуючи факт проживання на території України громадян різних національностей толерантно розв'язуються мовні питання. Зокрема, відповідно до Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» вирішуються питання впровадження в освітню сферу української жестової мови, користувачами якої є особи з порушеннями слуху. Втім, невірні усталені погляди на саму суть, роль, зміст і значення української жестової мови продовжують бути негативними чинниками на шляху соціалізації глухих громадян України. Внаслідок цього з метою захисту мовних прав осіб з порушеннями слуху Українське товариство глухих ініціювало подання до Верховної Ради України 12 проекту Закону «Про українську жестову мову», над яким працювали і науковці Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України [1].

Поряд з цим, істотно підвищуються вимоги, що висуваються до особистості перекладача жестової мови та їх діяльності. Перекладацька діяльність через перенасиченість стресогенними факторами вимагає від

фахівця потужних особистісних резервів і тому належить до напружених в емоційному плані видів праці.

Одним із негативних наслідків довготривалого професійного стресу є синдром емоційного вигорання. Об'єктом дослідження емоційне вигорання виступає у роботах низки дослідників (В. Бойко, Н. Водоп'янова, О. Гнездилова, Н. Грішина, С. Губина, Т. Зайчикова, Л. Карамушка, Л. Кондрацька, А. Куфлієвський, С. Максименко, М. Скугаревська, Е. Старченкова, Л. Тишук та ін.). Аналіз досліджень дозволяє визначити емоційне вигорання як феномен, що розкриває особистісну деформацію, яка полягає у емоційному виснаженні, скороченні особистих досягнень.

Аналіз сучасної психологічної літератури з проблематики емоційного вигорання дозволяє розуміти його як складне багатоаспектне явище, для якого характерна поліаспектність та неоднозначне визначення його місця у системі психологічних категорій.

Останнім часом особлива увага приділяється проблемі стресу, що може бути пов'язане техногенність та інформатизація сьогодення сягнула непомірних значень, які не можуть не відбитися на психофізіологічному стані працюючої людини.

Подолання порушень професійного розвитку супроводжується психічною напруженістю, психологічним дискомфортом, кризовими явищами.

Стрес як природний, необхідний та невід'ємний компонент життя та розвитку людини, урівноважується механізмами адаптації завдяки системній якості організму - гомеостазу, що компенсує втрачену системою рівновагу та збережує у процесі взаємодії з довкіллям рівні істотних змінних у заданих межах [2].

Психологічний стрес представляє собою різновид стресових станів, форм прояву психологічного стресу досить багато, оскільки вони обумовлені властивостями особистості, загальним досвідом людини тощо. Цей різновид стресу, на відміну від фізіологічного, викликаний факторами загрози та перешкоди у діяльності, пов'язаний з потужними когнітивними, емоційними та комунікативними (міжособистісними) перевантаженнями, необхідністю прийняття термінових рішень, підвищенням відповідальності за результати праці тощо.

В.Бодров психологічний стрес називає ще й професійним та додає до його характеристик якості інформаційного [3]. Досліджуючи психологічний стрес, автор пов'язує його з інформаційним впливом на людину, як неодмінним супутником його робочого стану, а також із

самими різними подіями в його житті, з різними сферами його діяльності, спілкуванням та пізнанням навколишнього світу.

Результатом емоційного вигорання є система переживань: емоційного виснаження, деперсоналізації, редукції особистісних досягнень, яка розвивається у часі та називається синдромом емоційного вигорання [4].

Розвиток емоційного вигорання не обмежується професійним середовищем та проявляється у різних життєвих ситуаціях людини, а робота, як засіб здобутку осмисленості життя, має потужний вплив на всі життєві ситуації людини [5].

Отже, емоційне вигорання представляє собою складне багатоаспектне явище: проявляється як процес, психічний стан, та система з трьох основних компонентів. Емоційне вигорання характеризується певною сукупністю факторів, які спричиняють його виникнення та розвитку.

Найбільш поширеним є визначення вигорання, яке сформульоване К. Маслач та С. Джексон, які трактують дане явище як «стан фізичного, емоційного і розумового виснаження, що виявляється в професіях соціальної сфери» [6]. Емоційне виснаження проявляється в переживаннях емоційного перенапруження, втоми, спустошеності, вичерпаності власних емоційних ресурсів. Деперсоналізація – це негативні переживання та установки по відношенню до суб'єктів діяльності. Редукція персональних досягнень проявляється як зниження відчуття компетентності у своїй роботі, зменшення цінності власної діяльності, невдоволеність собою, негативне самосприйняття у професійному плані тощо.

Як перебіг певних подій у житті фахівця, процес емоційного вигорання відтворює динаміку їхніх змін та характеристики відповідних етапів; як діагностований стан з відповідними показниками – це статична картина на даний момент часу, яка дає змогу оцінити актуальне положення досліджуваного на певному етапі розвитку професійної деструкції. Саме це положення зазвичай діагностують у вигляді синдрому емоційного вигорання – низки симптомів, які є результатом тривалого процесу професійної деформації, проміжні результати якого являють собою відповідні психофізіологічні стани суб'єкту, прояви яких присутні у всіх її сферах особистості.

Аналіз психологічних досліджень проблеми емоційного вигорання у фахівців допоміжних професій дозволяє зазначити, що воно обумовлюється впливом цілого комплексу чинників і має різноманітні прояви. Часто сама професія стає серйозним випробуванням, перевіркою ресурсів, професіоналізму фахівця і

створює передумови для формування вигорання. Проте простежується одна закономірність: стійкість до сприйняття негативних емоцій, зниження внутрішніх переживань негативного характеру допомагають фахівцю зберегти емоційну рівновагу та протистояти вигоранню.

Список використаних джерел

1. Адамюк Н. Б. До питання про проект Закону України «Українська жестова мова». /Н.Б. Адамюк // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць: 2017. - Вип. 12. - С.10-18
2. Системный анализ и принятие решений: Словарь-справочник / Под ред. В.Н.Волковой, В.Н.Козлова. - М.: Высш. школа, 2004. - 616 с.
3. Бодров В. А. Информационный стресс: [Учебное пособие для вузов] /В. А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ, 2000. - 352 с.
4. Большакова Т.В. Личностные детерминанты и организационные факторы психического выгорания у медицинских работников : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.03 «Психология труда инженерная психология» / Т. В. Большакова. - Ярославль,2004. - 27 с.
5. Гришина Н. В. Помогающие отношения: профессиональные и экзистенциальные проблемы / Н. В. Гришина // Психологические проблемы самореализации личности // Под ред. А. А. Крылова и Л. А. Коростылевой. - СПб., 2007. - 348 с.
6. Maslach C., Schaufeli W.B., Leiter M.P. Job burnout // Annu. Rev. Psychol. -2001, V.52. - p. 397-422

ЖАЛДАК Н.

*здобувач магістратури 1 курсу,
спеціальність 053 «Психологія»*

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

Науковий керівник: **НАЙЧУК В.В.**, к.психол.наук,
доцент кафедри соціальних технологій

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

В умовах розбудови демократичного та правового суспільства сучасна політика української держави в галузі корекційної освіти спрямовується на реалізацію принципів гуманізму, милосердя, справедливості, моральності, пріоритету загальних прав і свобод людини, індивідуального особистісного підходу до осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Визнання Україною Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилило увагу громадськості до проблем дітей з інвалідністю, викликало необхідність створення найсприятливіших умов їхньої інтеграції в систему сучасних суспільних відносин.

Питання впливу соціокультурного оточення на психосоціальну ізоляцію людей з інвалідністю розглядаються у працях П.Сорокіна, Е.Дюркгейма, М.Хальбвака, К.Цицермана. Нові підходи до соціальної роботи з особами, які мають інвалідність, досліджуються у працях американських і англійських авторів: М.Селіман, Р.Дарлінг (соціальна робота з сім'єю); Л.Шульман (розробка методів взаємного); Т.Гейбл, М.Гейбл (спілкування); Дж. Джонс, П.Свіфт (соціальна робота з людьми, в яких порушено здібності до навчання); Дж. Треседер (організація реабілітаційної служби для людей з порушенням зору) та ін.

Соціалізація (від лат. *socialis* – суспільний) – це процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в даному суспільстві. У процесі соціалізації в людини формується соціальні якості, знання, вміння, відповідні навички [1]. Соціалізація в широкому розумінні – це процес залучення людини до

соціального життя шляхом активного засвоєння його норм, цінностей та ідеалів.

Б. Паригін, який співвідносить соціалізацію з усім перебігом історичного розвитку людства, зазначав, що не лише виникнення людини, виокремлення її зі світу тварин, але й загальний перебіг розвитку людства був процесом соціалізації. З його точки зору, соціалізація становить «багатогранний процес, який містить у собі як біологічні передумови, так і безпосередньо саме входження індивіда в соціальне середовище та передбачає соціальне пізнання, соціальне спілкування, опанування навичок практичної діяльності, включаючи як предметний світ речей, так і всю сукупність соціальних функцій, ролей, норм, обов'язків тощо, активну перебудову навколишнього (як предметного, так і соціального) світу» [2, с. 165].

У працях В. Мухіної аналізується процес соціалізації як розвиток особистості через діалектичну єдність внутрішніх умов, передумов і внутрішньої позиції особистості, яка виникла в онтогенезі. Заслугує на увагу обґрунтована думка дослідниці про те, що соціальний простір освоюється дитиною поступово, через її прагнення реалізувати своє домагання на визнання. А отже, в основі цього аспекту закладено бажання дитини отримати «соціальне схвалення» та бути оціненою як «хороша» дитина. Тобто, особистість таким чином виробляє ціннісне ставлення до того, що «потрібно», засвоює моральні норми [3, с. 71].

Соціалізація особистості у взаємодії з різними чинниками (мега-, макро-, мезо- і мікрочинники) та агентами (людьми, з якими безпосередньо взаємодіє дитина) відбувається за допомогою низки «механізмів». З позиції В. Мухіної, механізмом соціалізації є ідентифікація й уособлення особистості, а також закономірна зміна фаз адаптації, індивідуалізації та інтеграції у процесі розвитку особистості. Соціалізація, на думку А. Капської, це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, який супроводжується засвоєнням і відтворенням культури суспільства внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах [4].

До соціально-педагогічних механізмів соціалізації вчена відносить: традиційний механізм соціалізації, пов'язаний із засвоєнням дитиною норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, характерних для її сім'ї і найближчого оточення, що засвоюються на неусвідомленому чи підсвідомому рівні за допомогою некритичного сприйняття панівних домінант. Інституціональний механізм соціалізації функціонує у процесі взаємодії людини з інститутами суспільства та

різними організаціями, які спеціально створені для її соціалізації й опосередковано реалізують виховні функції, паралельно зі своїми іншими функціями.

Розробці соціально-педагогічних характеристик процесу соціального становлення особистості присвячено праці Л. Байбородової, О. Безпалько, А. Бодалева, І. Зверевої, А. Капської, І. Кона, Г. Лактіонової, А. Мудрика та ін. Серед науковців, які, на нашу думку, додали фундаментальних наукових знань у досліджувану нами проблему, – В. Бочарова, Т. Василькова, Ю. Василькова, Л. Ваховський, М. Галагузова, Ю. Гапон, Н. Голованова, Н. Заверико, Н. Лавриченко, С. Савченко. Слушною є думка С. Литвиненко, що особистість настільки соціально успішна, наскільки вона адаптивна, адже за кожною соціальною роллю стоять певні нормативи, а простір соціальних ролей та соціальних відносин – середовище, в якому особистість адаптується. Відтак, людина є суб'єктом соціального розвитку. Але вона водночас є і суб'єктом саморозвитку, тому соціалізація відбувається тим успішніше, чим активнішою є участь людини у творчо-перетворювальній суспільній діяльності [5, с. 216-219].

У дослідженні Т. Кравченко було визначено такі основні характеристики процесу соціалізації дітей:

- адаптація (пристосування людини до соціального середовища і часткове пристосування самого середовища до людини, що забезпечує узгодження взаємних вимог та очікувань);
- соціальна роль (стереотипізована модель поведінки, яка задається соціальною позицією індивіда в системі соціальних або міжособистісних відносин);
- соціальний статус (нормативний зразок поведінки у соціальній системі, що охоплює сукупність відповідних прав та обов'язків);
- соціальні норми (стандарти діяльності і правила поведінки в суспільстві);
- моральні норми (моральні вимоги до поведінки, які ґрунтуються на прийнятих у певній культурі поглядах на сутність добра та зла, моральних антиномій);
- соціальні настановлення (суб'єктивні орієнтації на суспільні цінності); соціальна поведінка (поведінка, що регулюється індивідуальною і суспільною свідомістю, соціальними інститутами, правовими нормами, мораллю);
- цінності (те, що поціновує особистість);

- ціннісні орієнтації (усвідомлені та інтеріоризовані соціальні цінності, які відповідають потребам індивіда);
- соціальна свідомість (відображення соціальної дійсності);
- соціальний досвід (підсумок попереднього розвитку суспільства, в якому зафіксовані суттєві результати діяльності людей);
- соціальні відносини (відносини між представниками певних соціальних груп відповідно до того, яке становище кожний з них посідає в соціальній структурі суспільства);
- чинники соціалізації (сили, умови, що впливають на людину у процесі її прилучення до культури певного суспільства);
- агенти соціалізації (особи, які задають певні параметри уявленням, настановленням індивіда, його ціннісним орієнтаціям); способи соціалізації (конкретні види взаємодії індивіда із середовищем) [6].

Останнім часом наше суспільство повернулося обличчям до проблем дітей і підлітків з інвалідністю. Саме тепер найбільш гостро постало питання соціалізації дітей, які мають тяжкий ступінь розумової та фізичної обмеженості. Життя таких дітей прирівнюється до життя кімнатних рослин. Але досвід роботи спеціалістів та перегляд нашого ставлення до дітей з обмеженими можливостями тільки підтвердили аксіому: кожна людина повинна жити по-людськи, мати право отримати відповідну освіту [7, с. 40].

Науковці розглядають соціальну реабілітацію людей з інвалідністю як цілісний, динамічний, безперервний процес розвитку особистості, що забезпечується відповідністю між наявним рівнем потреб і рівнем задоволення цих проблем, сприяє активній участі людини-інваліда в життєдіяльності суспільства [8].

Список використаних джерел

7. Ільясов Р. А. Методичний посібник з організації професійного навчання за робітничими професійними та його соціально — психологічного супроводу в умовах центрів професійної реабілітації інвалідів. / Р. А. Ільясов — К. — 2006. — 105 с.
8. Парыгин, Б. Д. Основы социально-психологической теории / Б. Д. Парыгин. – М. : Мысль, 1971. – 351 с.
9. Мухина, В. С. Возрастная психология : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / В. С. Мухина. – Электронный ресур. Точка доступу:
http://www.goldbiblioteca.ru/online_psihologiya/online_psistr8/758.php

10. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. А. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 256 с.
11. Литвиненко, С. Я. Дитина і середовище: проблеми взаємодії / С. Я. Литвиненко, В. М. Ямницький // Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. – Рівне : РДГУ, 2002. – Вип. 22. – С. 216–219.
12. Кравченко, Т. В. Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Т. В. Кравченко. – К., 2010. – 40 с.
13. Вступ до соціальної роботи : Навч. посібник для студентів ВНЗ / За ред. Т. В. Семігіної, І. І. Миговича. — К. : Академвидав. — 2005. — 304 с.
14. Вітюк Н.Р. Методичні рекомендації до вивчення курсу “Психологія конфлікту” для студентів вищих навчальних закладів спеціальності “Психологія”. — Івано-Франківськ : Місто НВ. — 2005. — 60 с

КАРЕЛІНА О.М.

магістрант 1-го року підготовки

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м.Вінниця

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АГРЕСИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ З ЇХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ

Л.С.Виготський вважав, що особливості протікання й тривалість підліткового віку помітно варіюють залежно від рівня розвитку суспільства, що саме в підлітковому віці вплив середовища на розвиток мислення здобуває особливу значущість. Проблему інтересів у перехідному віці він вважав «ключем до всієї проблеми психологічного розвитку підлітків» [13, с.297-298]. Л.С. Виготським були виділені кілька основних груп найбільш яскравих інтересів підлітків, які він назвав домінантами: езопова група (інтерес підлітка до власної особистості); домінанта далечини (установка підлітка на більші масштаби, які для нього більш суб'єктивно прийнятні, ніж поточні, сьогоденні); домінанта зусилля (тяга до опору, подолання, вольовим напругам, які іноді проявляються в упертості, хуліганстві, боротьбі проти виховного авторитету, протесті й інших негативних проявах); домінанта романтики (прагнення до невідомого, ризикованого, до

пригод, героїзму). Виготський Л.С. відзначав ще два новотвори цього віку: розвиток рефлексії й на її основі самосвідомості.

С.Хол назвав цей період кризою самосвідомості. Переборовши цю кризу, людина здобуває почуття індивідуальності.

Дівчата дозрівають набагато раніше від хлопців. У підлітковому віці процес психосексуального розвитку дівчат починається приблизно на 2 роки раніше, ніж у хлопців, і триває протягом 3-4 років, а не 4-5 років. Хлопці, незважаючи на те, що вони фізично сильніші за дівчат, мають більшу чутливість до впливу як фізичних, так і психічних факторів. Невипадково в хлопців частіше, ніж у дівчат, зустрічаються психічні порушення. Поряд з біологічними передумовами в розвитку статевих розходжень серйозну роль грають соціальні і культурні стереотипи, зв'язані з уявленнями дорослих про поведінку дівчат і хлопців, обумовлені, зокрема, стереотипами фемінності і маскулітності, прийнятими в суспільстві.

Якщо підліток не в змозі прийняти свою власну сексуальність, яка формується, то такі підлітки несвідомо намагаються відгородитися, сховатися від «фактів життя» за допомогою психологічних захисних механізмів» [7, с.211]. Один з цих механізмів – аскетизм (підкреслено зневажливі відношення і вороже ставлення до чутливості, як до чогось брудного, низького. Ще один типовий для підлітків елемент захисту – інтелектуалізація (демонстрація відсутності інтересу до чутливості). «Хоч вимоги моральної чистоти і самодисципліни самі по собі досить позитивні, їх гіпертрофія несе за собою штучну самоізоляцію від оточуючих, надмірність та нестерпність, за якими криється страх перед життям» [7, с.211-212].

Підліткова сором'язливість. Будь-яка дрібниця може викликати почуття сором'язливості. Деякі, щоб уникнути критичних зауважень приятелів, стають дуже сором'язливими та закриваються у собі, ховаючись від реального світу. Деякі стають нетовариськими, підозрілими і готові сперечатися та битися з найменшого приводу. Інші поводять себе екстравагантно, намагаючись за напускною бравадою приховати тривогу та невпевненість у собі.

Емоції. Вітчизняний психіатр Лічко А.Є. розглядає підлітковий період як фазу загострення певних індивідуально-психологічних рис, появи акцентуацій, які при дії сильних психогенних факторів можуть спричинити тимчасову дезадаптацію особистості. До таких якостей відноситься особлива підліткова сенситивність - чутливість до оцінки іншими своєї зовнішності, здібностей, умінь і, поряд з цим, надмірна самовпевненість і критичність по відношенню до оточуючих. Тонка чутливість часто поєднується з емоційною ригідністю, болоча

сором'язливість - з нахабністю, бажання бути визнаним і оціненим іншими - з підкресленою незалежністю, боротьба з авторитетами - з обожнюванням випадкових кумирів.

Поєднання несприятливих біологічних, психологічних, сімейних і інших соціально-психологічних факторів спотворює весь спосіб життя підлітків. Характерним для них стає порушення емоційних відносин з оточуючими людьми. Підлітки попадають під сильний вплив підліткової групи, що нерідко формує асоціальну шкалу життєвих цінностей. Сам спосіб життя, середовище, стиль і коло спілкування сприяють розвитку і закріпленню агресивності та девіантної поведінки. Негативний мікроклімат, що має місце у багатьох родинах, обумовлює виникнення відчуженості, брутальності, ворожості певної частини підлітків, прагнення робити все на зло, всупереч волі оточуючих, що створює об'єктивні передумови для появи демонстративної непокори, агресивності і руйнівних дій.

Зростання агресивних тенденцій у дитячому середовищі відображає одну з найгостріших проблем нашого суспільства, де за останні роки різко зросла підліткова злочинність. При цьому насторожує факт збільшення числа злочинів проти особистості, що тягнуть за собою тяжкі тілесні ушкодження. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що додатком соціальних і педагогічних зусиль суспільства стає виправлення й профілактика жорстокості, а не виховання миролюбства.

Агресивні підлітки, при всьому розходженні їх особистісних характеристик і особливостей поведінки, відрізняються деякими загальними рисами. До таких рис відноситься бідність ціннісних орієнтацій, їх примітивність, відсутність захоплень, вузькість і нестійкість інтересів. У цих дітей, як правило, низький рівень інтелектуального розвитку, підвищена сугестивність, недорозвиненість моральних уявлень. Їм притаманна емоційна брутальність, озлобленість, як проти однолітків, так і проти оточуючих дорослих. У таких підлітків спостерігається крайня самооцінка (або максимально позитивна, або максимально негативна), підвищена тривожність, страх перед широкими соціальними контактами, егоцентризм, невміння знаходити вихід з важких ситуацій, перевага захисних механізмів над іншими механізмами, що регулюють поведінку. Разом з тим серед агресивних підлітків зустрічаються і діти, які добре інтелектуально і соціально розвинуті. У них агресивність виступає засобом підняття престижу, демонстрація своєї самостійності, дорослості.[23]

Часто такі підлітки знаходяться стосовно офіційного керівництва школи в деякій опозиції, що виражається в їхній підкресленій

незалежності від вчителів. Вони претендують на неформальну, але більш авторитетну владу, спираючись на свою реальну фізичну силу. Ці неформальні лідери мають великий організуючий стимул, можливо тому, що за свій успіх вони можуть використовувати привабливий для всіх підлітків принцип справедливості. Не випадково біля них збираються не дуже розбірливі з метою і засобами, компанії підлітків. Сприяють успіху таких лідерів і уміння безпомилково визначати слабких, тих, хто виявляється беззахисним перед нахабністю і цинізмом, особливо, якщо цей цинізм представлений під видом морального принципу «виживають сильні, слабкі вмирають».

Існують особливі групи, для яких характерна установка на негайне задоволення бажань, на пасивний захист від труднощів, прагнення перекладати відповідальність на інших. Підлітків у цих групах відрізняє зневажливе відношення до навчання, погана успішність, бравада невиконанням обов'язків: всіляко уникаючи виконувати які-небудь домашні обов'язки і доручення, готувати домашні завдання, а то і відвідувати заняття. Такі підлітки постають перед проблемою великої кількості «зайвого часу». Але для цих підлітків характерно саме невміння змістовно проводити дозвілля. У гнітючої більшості таких підлітків відсутні які-небудь індивідуальні захоплення, вони не займаються в секціях і гуртках. Вони не відвідують виставки і театри, вкрай мало читають, а зміст прочитаних книг звичайно не виходить за рамки пригодницько-детективного жанру. Беззмістовно проведений час штовхає підлітків на пошук нових «гострих відчуттів».

Алкоголізація і наркотизація найтісніше вплітається в структуру девіантного способу життя підлітків. Часто підлітки за допомогою алкоголю як би відзначають свої «заслуги»: вдалі пригоди, хуліганські поступки, бійки, дрібні крадіжки.[31] Пояснюючи свої погані вчинки, підлітки мають неправильну уяву про моральність, справедливість, сміливість, хоробрість. Встановлено, що серед підлітків, які засуджені за агресивні злочини, 90% зробили злочин в нетверезому стані.

У хлопців з віком відбувається загасання фізичної агресії, а в дівчат спостерігається зростання цієї форми агресивності. При спаді непрямой агресії в хлопчиків, йде значне збільшення її у дівчат. У 12-13 років відзначається зниження вербальної агресії в хлопців, при постійному наростанні цієї агресії у дівчат.

Особливості особистості виявляються яскравіше в стані емоційної напруги. Тому психологи уважно вивчають реакції індивіда в ситуації фрустрації. Розглядаючи поняття «фрустрація» у рамках психодіагностичного підходу і з погляду міжособистісної взаємодії, ми

маємо на увазі ситуації, у яких особи, які оточують індивіда, спеціально чи ненавмисно уцімлюють його інтереси, що приводить до блокування значущих потреб, чи зачіпають його самоповагу, негативно впливаючи на самооцінку. У ситуації фрустрованого емоційного стану виявляється:

1) як реакції страху, тривоги, відмовлення від самореалізації, може супроводжуватися почуттям провини, прагненням піти від конфлікту;

2) як наступальне, що обвинувачує інших, активна чи навіть агресивна поведінка, ворожі висловлення чи дії;

3) як прагнення придушити ті чи інші реакції, пасивно індиферентно поставитися до того, що сталося, спробувати нівелювати гостроту конфлікту. Природно, «вибір» типу реагування в основному мимовільний, але він у значній мірі залежить від базисних властивостей особистості.

Реакція на фрустрацію залежить від типу реагування, тобто від ведучої тенденції, що іде коренями в конституціонально задану предиспозицію. Реакція на фрустрацію залежить від ієрархії цінностей обстежуваної особи, тобто від того, наскільки є значущою для обстежуваної зона інтересів, яка виявилася зачепленою. Сила цієї реакції тим сильніше виражена, чим менш значуща для конкретного індивіда фруструюча особа, тому що безпосередні реакції виявляються більш вільними саме в тих контактах, що менш значущі: навпроти, у спілкуванні із значущими іншими індивідами особа максимально контролює свої висловлення і вчинки, особливо агресивні реакції.

Коли людина залишається віч-на-віч зі своєю тривоگوю, то вона вже нічого не бачить крім неї, вона стає агресивною, не може працювати, якщо вона просто виходить з дому, їй здається, що небезпеки підстерігають її на кожному кроці.

Список використаних джерел

1. Баркер Р. Фрустрація. Конфлікт. Захист. - Питання психології. - № 6 -1991.
2. Асанова Н.К. Посібник з попередження насильства над дітьми.- М.: 3 гуманітарний центр ВЛАДОС, 1997, с.90.
3. Байярд Р.Т. Байярд Д. Ваш неспокійний підліток. Практичне керівництво для зневірених батьків- М.:Освіта,1991, с.76
4. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агресія - Спб.: Питер, 1997.с.103
5. Горькова І.А Медико-психологічне дослідження формування характеру делінквентних підлітків//автореф. дис. канд. психологічних

наук, Санкт-Петербург, 1992. С. 98

6.Грехнев В. С. Культура педагогічного спілкування, -М.:Освіта, 1990, с.80

КЛОЧКО Т.В.

*магістрант I-го року підготовки
спеціальність «Психологія»*

*Вінницький інститут Університету «Україна»
м.Вінниця*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ДОМАГАНЬ ТА САМООЦІНКИ У СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Одна із найголовніших задач психології – це формування всебічно розвиненої особистості, здатної адекватно сприймати зміни в суспільному житті, проявляти свідому активність, спрямовану на використання внутрішніх резервів у відповідність до зовнішніх умов та досягати поставлених цілей, проявляти особистісний рівень домагань досягаючи самореалізації та самоствердження. Вирішення цих проблем неможливе без детального вивчення рівня домагань, його розвитку в процесі онтогенезу, впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на його становлення та прояву самооцінки [2].

Самооцінка є важливим регулятором поведінки особистості, її взаємин із соціальним оточенням, критичності, вимогливості до себе та інших. Самооцінка впливає на усі соціальні контакти і групові відносини, їх тривалість та ефективність. Завдяки здатності до самооцінки людина набуває спроможності самостійно спрямовувати і контролювати свої вчинки та дії, виховувати та вдосконалювати себе. Здатність до самоусвідомлення і самопізнання - виняткове надбання людини. Підсумковим продуктом процесу самопізнання є динамічна система уявлень людини про саму себе, разом з її оцінкою, визначається терміном Я-концепція.

Вивченню самооцінки присвячено наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-психологів, зокрема Б. Г. Ананьєва, Л. І. Божович, О. М. Леонтьєва, С. Л. Рубінштейна, І. І. Чесноковой, В. В. Століна, О. Г. Спіркіна, У. Джеймса, З. Фрейда, К. Роджерса, Е. Еріксона, Р. Бернса, В. Франкла та ін.

В руслі сучасних наукових поглядів поглиблення уявлень про розвиток та функціонування рівня домагань передбачає рух в напрямку динамічного та структурного розвитку, що об'єднує особистість в єдине ціле, в динамічну систему і впливає на розвиток багатьох інших

складових психіки людини, зокрема, на самосвідомість та саморегуляцію.

Рівень домагань як одна із характеристик особистості, що визначає ступінь складності задач, які людина перед собою ставить, являє собою динамічну структуру, існуючи не відокремлено, а розвиваючись одночасно та під впливом самооцінки, схильності до ризику, мотивації на досягнення успіху тощо.

В експериментальному дослідженні взяло участь 42 підлітки віком 13-15 років.

За допомогою методики «*Методика самооцінки особистості*» (Будассі) було отримано та інтерпретовано наступні результати. (Рис.1.).

Рис. 1. Рівень самооцінки підлітків за шкалою самооцінки Будассі

Самооцінка в залежності від своєї форми (адекватна, завищена, занижена) може стимулювати або, навпаки, пригнічувати активність людини.

В результаті аналізу отриманих даних було визначено 19% підлітків мають завищену самооцінку, що може свідчити про надмірну емоційність, переживання певних подій.

Аналізуючи отримані результати, можна зробити наступний висновок: у 8 підлітків завищену самооцінку (19%), у 17 – адекватна (40,5%) і у 17 – занижена (40,5%). Неадекватна, низька самооцінка знижує рівень соціальних домагань людини, сприяє розвитку невпевненості у власних можливостях, обмежує життєві перспективи людини. Така самооцінка може супроводжуватися важкими емоційними зривами, внутрішнім конфліктом і т.д.

Занижена самооцінка завдає шкоди і суспільству, тому що людина не в повній мірі реалізує свої сили і можливості, працює не з повною віддачею.

Тобто, можна зробити висновок, що підлітки мають дещо ідеалізований образ про самих себе та про свої можливості, свої цінності для оточуючих та спільної справи.

Зважаючи на отримані дані, найбільше учнів із завищеним рівнем самооцінки. Тому можна припустити, що таким учням у підлітковому віці може бути важко у спілкуванні, вони ігнорують невдачі заради збереження звичної високої самооцінки, своїх вчинків та справ. Відбувається гостре емоційне «відштовхування» всього, що порушує уявлення про себе. Викривляється сприймання реальної дійсності, воно стає більш емоційним.

За результатами дослідження за методикою Й. Шварцландера (див. табл. 1), нереалістично високий та нереалістично низький рівні домагань не має жоден респондент, низький рівень домагань мають 10 респонденти (7 чоловіка і 3 жінки), помірний рівень домагань - 17 респонденти (6 чоловіка і 11 жінки), високий рівень домагань - 7 респонденти (3 чоловік і 4 жінка).

Таблиця 1.

Результати дослідження за методикою Й. Шварцландера

	Низький рівень домагань	Помірний рівень домагань	Високий рівень домагань
Підлітки	28,5%	47,6%	23,8%

Високий реалістичний рівень домагань людини може поєднуватися із впевненістю у цінності власних дій, з прагненням до самоствердження, відповідальністю, корекцією невдач за рахунок власних зусиль, з наявністю стійких життєвих планів.

Високий рівень домагань виявлено у 10 підлітків, тобто 23,8% від загальної вибірки, що, як правило, супроводжується фрустрованістю, вимогливістю до оточуючих, екстрапунітивністю. Особи з таким рівнем домагань іпохондричні та відчувають труднощі в реалізації власних життєвих планів.

Помірний рівень домагань було виявлено у 20 підлітків, що становить 47,6% від загальної вибірки, характерним для таких досліджуваних є впевненість в собі, товарищескість, які не шукають самоствердження, налаштовані на успіх, тобто таких, що розраховують міру своїх зусиль та здатність зіставити міру своїх зусиль з цінністю досягнутого.

Низький рівень домагань виявлено у 12 респондентів – 28,5%, в яких даний рівень залежить у більшості від установки на невдачу. В осіб з низьким рівнем домагань часто бувають неясними плани на майбутнє.

Зазвичай вони орієнтовані на підлеглисть та часто проявляють безпомічність. Однією з проблем таких людей може стати планування своїх дій найближчим часом та співставлення їх з перспективою.

Отже, за результатами діагностичної роботи можна спостерігати, що в даній виборці найвиразнішим являється помірний рівень домагань, дещо менш вираженими являються низький і високий рівні домагань. Це може пояснюватися тим, що дана вибірка складається переважно із осіб, які на даному етапі життя проходять етап формування, мають сталі соціальні та комунікативні зв'язки, які досягли певного самоствердження та соціального визнання, тому прагнуть до освоєння адекватності в оцінюванні своїх можливостей з бажань. Експериментальне дослідження рівня самооцінки вказував на високий рівень самооцінки підлітків, що свідчить про ігнорування невдач заради збереження звичної високої самооцінки, своїх вчинків та справ.

Список використаних джерел

1. Борздіна Л. В. Дослідження рівня домагань: Навчальний посібник. - Вид-во Моск. Ун-ту, 1986
2. Захарова А.В. Психология формирования самооценки. - Минск, 1993.
3. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании: учебное пособие. - М.: ВЛАДОС, 1996. -529с.
4. Харламенкова Н.Е. Самоутверждение подростка. – 2007 г. – 384 с..
5. Шванцара Й. Диагностика психического развития. - Прага: медицинское изд-во "Авиценум", 1978.

КОМІСАРЧУК О.

*здобувач магістратури 1 курсу,
спеціальність 053 «Психологія»*

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

Науковий керівник: **НАЙЧУК В.В.**, к. психол. наук,
доцент кафедри соціальних технологій

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

ФЕНОМЕН ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЇ

Проблема психологічної готовності майбутнього фахівця до професійної є центральною в багатьох психологічних дослідженнях як іноземних, так і українських дослідників (С.Д. Максименко, В.О. Моляр, О.Г. Мороз, В.А. Сластьонін, М.В. Левченко, Сміла Н.В. та інші).

В.О. Сластьонін дав дуже широке тлумачення професійної діяльності, описавши її як особливий вид соціальної діяльності, яка спрямована на передачу досвіду та культури, що накопичені людством, забезпечення умов розвитку особистості, створення кінцевого продукту, що має професійне значення [1].

С.Д. Максименко, аналізуючи професійну діяльність, в першу чергу розглядає її як прояв майстерності та унікальності особистості фахівця, що проявляється і в специфіці виконання трудових операцій, і в особливостях кінцевого продукту [2]. Саме в цьому понятті найбільш точно та повно відображається глибинність особистісного впливу людини на діяльність, та діяльності на розвиток людської особистості.

Н.В. Сміла говорить про те, що професійну діяльність доцільно розглядати як діяльність людини, що охоплює мотиваційний, ціннісний, особистісний та комунікативний рівень особистості, та спрямовану на створення суспільно та особистісно значущого кінцевого продукту [3].

Що стосується поняття «готовність» - воно є достатньо часто вживаним в різних наукових колах. Якщо дотримуватись визначення, яке надається М.Й. Варій, то готовність - це стан психофізіологічної організації організму перед здійсненням певної дії [4]. У психологічному словнику за редакцією А.В. Запорожця та В.В. Давидова готовність розглядається як співвідношення декількох факторів: нейродинамічного забезпечення, фізичної підготовленості, психологічних умов готовності [5].

Аналіз існуючих досліджень вказує на існування двох різних за тривалістю видів готовності: короткочасну та довготривалу. Короткочасна готовність представляє собою актуалізацію та мобілізацію особистісних сил та досвіду у конкретний момент діяльності для досягнення певної мети [6]. Довготривала готовність відображає набуті знання, вміння, навички, мотиви, установки та особистісні якості, що обумовлюють типові форми поведінки людини [7].

Стан готовності до дії забезпечується поєднанням факторів, які описують різні сторони та рівні готовності: нейродинамічну готовність, фізичну готовність, психологічну забезпеченість майбутньої дії.

В аналізі структури готовності було виділено наступні структурні компоненти, психологічної готовності:

- 1) початковий: усвідомлена потреба у дії, постановка мети, планування діяльності;
- 2) активний: здійснення предметних дій з застосуванням оптимального набору способів та засобів діяльності;
- 3) аналітичний: аналіз результатів здійсненої дії та корегування шляхів та прийомів дії з метою більш успішної реалізації готовності, що обумовлюється домінуючим мотивом.

Отже, готовність до дії представляє собою складне, багатопланове утворення, що поєднує наявність особистісної та функціональної підготованості особистості до здійснення певної дії, що обумовлюється домінуючими мотивами та спрямованостями.

В межах особистісного підходу готовність до професійної діяльності розглядається як цілісне, інтегральне особистісне утворення, що має складну багатоконцентну структуру, і включає в себе психофізіологічні риси, особистісні якості, знання, вміння, навички, мотиваційну спрямованість, що відповідають вимогам конкретного виду професійної діяльності. В межах функціонального підходу, готовність до професійної діяльності розглядається як особливий стан психіки людини, що забезпечує досягнення високого рівня розвитку у професійній діяльності.

Компетентісний підхід до вивчення психологічної готовності до професійної діяльності є основним в сучасній західній психології. При цьому, у іноземній психології поняття психологічної готовності до професійної діяльності значно менше поширене, ніж у вітчизняній. Набагато частіше західні науковці зосереджують свою увагу на таких поняттях як «якість професійної підготовки», «якість здійснення професійної активності».

В роботах британських вчених Т. Бурдона, С. Джонсона, П. Мідоуса зазначається, що готовність до праці є складним багаторівневим утворенням, яке обумовлює здатність фахівця-початківця до входження в робочу середу та в самому загальному вигляді має три базові компоненти:

1) професійно важливі навички (вміння, що фахівець набуває в процесі навчання під час виконання практичних «кейсів» та моделювання ситуацій);

2) професійні компетенції (вміння, що фахівець відточує на практиці);

3) «м'які якості» (особистісні риси, що дозволяють забезпечити якісну комунікацію, взаємодію та вирішення професійно важливих завдань) [8].

Дослідження, проведене Уелдоном Купером у 2010 році дозволило дослідникам виділити три групи якостей, необхідних для забезпечення готовності до праці:

1) особистісні якості;

2) професійні знання та навички;

3) технологічні знання та навички [9].

Отже, психологічна готовність до професійної діяльності являє собою багатокомпонентну особистісну формацію, що одночасне відображає і рівень розвитку професійно важливих якостей та здібностей майбутнього спеціаліста, і особливості його ставлення до обраної професійної діяльності.

Психологічна готовність є більш вузьким поняттям ніж компетентність та включає такі структурні елементи як спрямованість людини на професійну діяльність та необхідний рівень розвитку професійно значущих якостей.

Список використаних джерел

15. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А.Сластенин. – М.: Просвещение, 1976. – 160 с.

16. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / Максименко С.Д. – К.: ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.

17. Сміла Н.В. Особливості емоційно-особистісного розвитку фахівця на етапі професійного становлення / Н.В. Сміла, О.О. Лазуренко // Медична психологія: здобуття, розвиток та перспективи.- Матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції. – Київ, 2013. – С. 152-154.

18. Варій М.Й. Загальна психологія / М.Й. Варій – 3-тє видання, випр. і доп. – Л.: «Центр учбової літератури», 2009. – 1007 с.
19. Психологічний словник/За ред. В.В. Давидова, А.В. Запорожця, Б.Ф. Ломова та ін - М.: Педагогіка, 1983. – 448с.
20. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И.Дьяченко, Л.А.Кадыбович. – Минск: Изд-во БГУ, 1976. – 176с.
21. Кон И.С. В поисках себя. Личность и ее самосознание / И.С. Кон - М., 1984. – 225 с.
22. Shiles, M. (2009). Discriminatory Referrals: Uncovering a Potential Ethical Dilemma Facing Practitioners. *Ethics & Behavior*, 19(2), p. 142–155

КРАВЕЦЬ О.О.

магістрант I-го року підготовки

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м.Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ЖІНКИ ДО ШЛЮБУ

Сім'я покликана виконувати важливу роль первинного та основного осередку суспільства. Проте, процес трансформації сучасної сім'ї, як соціального інституту, супроводжується тривожними ознаками її дезорганізації – збільшенням кількості розлучень, деструктивних конфліктів, формальних стосунків, зниженням рівня народжуваності, послабленням виховного потенціалу сім'ї тощо. Це вказує на те, що інститут сучасної сім'ї потребує удосконалення.

Одним із факторів стабільності сім'ї є психологічна готовність до її створення. Для побудови гармонійних взаємостосунків важливо володіти власними емоціями, розуміти емоції партнера та уміти ними управляти, тобто мати високорозвинений емоційний інтелект. Виявлено, що він є передумовою просоціальної поведінки, оптимізує міжособистісну взаємодію, сприяє емоційно благополучним сімейним стосункам, впливає на задоволеність сімейним життям. Тому його можна віднести до важливої складової психологічної готовності до вступу у шлюб.

Зазначимо, що окремі проблемні питання, пов'язані із психологією шлюбу та сім'ї, підготовкою молоді до створення сім'ї, розглядали у своїх працях ряд психологів та педагогів (А. Денисенко,

В. Захарченко, О. Кізь, Ф. Кочкарова, Г. Кошонько, О. Тарновська, П. Решетов, Т. Носакова та ін.).

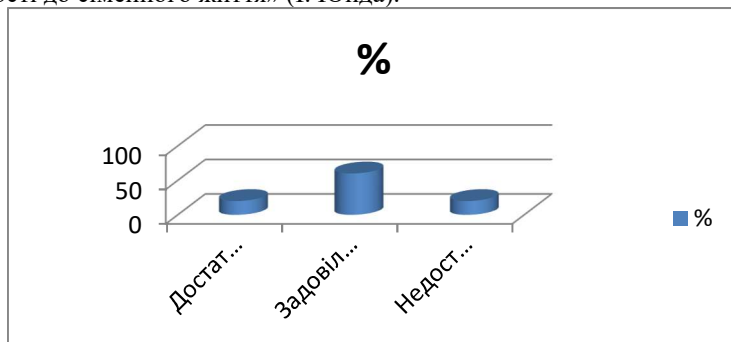
Проблему готовності вступу до шлюбу досліджували Андреева Т.В., Борман Р., Гребенніков І.В., Ковальов С.В., Сисенко В., Шилле Г. та ін.

Підготовка до сімейного життя – це складний цілісний процес, показником результативності якого є готовність молодих людей правильно будувати свої взаємини у подружньому житті. У зв'язку з тенденцією до різкого омолодження шлюбу актуальною стає підготовка до одруження молоді.

Під поняттям «психологічна готовність особи до створення сім'ї» слід розуміти активно дійовий стан людини, її установку на створення сім'ї, а також знання особливостей її функціонування. Психологічними передумовами виникнення такої готовності має бути розуміння молодою людиною суті сімейно-шлюбної взаємодії та умов сімейного благополуччя, усвідомлення своєї відповідальності за створення сім'ї та за виконання своїх обов'язків, бажання бути з коханою людиною та турбуватися про неї, знання стратегій поведінки та способів дій у процесі сімейно-шлюбної взаємодії.

У нашому дослідженні взяли участь 40 жінок м. Вінниці для експериментального дослідження з метою порівняльного аналізу було виділено 20 жінок незаміжніх та 20 жінок, які мали досвід вступу у шлюб і на момент дослідження, розведені.

Було проведено діагностику психологічної готовності до шлюбу у жінок незаміжніх за допомогою методики «Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя» (І. Юнда).

Рис. 1. Ступінь психологічної підготовленості до вступу у шлюб жінок незаміжніх

Таким чином, аналіз результатів у відсотковому вираженні показав, що у більшості молодих жінок (60%) задовільний ступінь

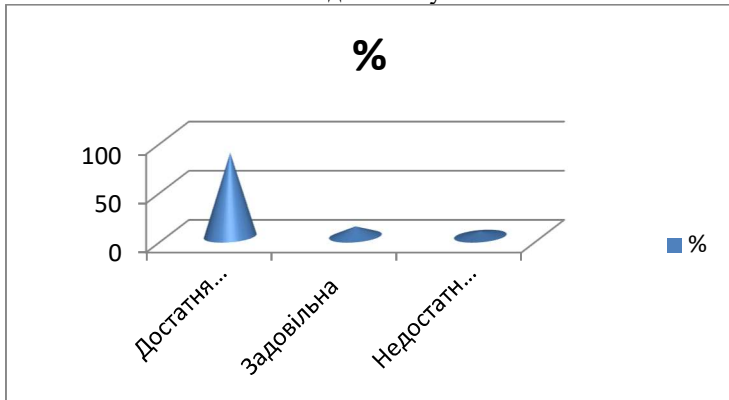
підготовленості до шлюбу; достатній ступінь підготовленості до шлюбу у 20% респондентів; недостатня ступінь підготовленості до шлюбу у 20% піддослідних.

З психологічної точки зору, отримані дані можна пояснити наступним чином. У молодому віці, тільки починають диференціюватися поняття шлюбу, образ шлюбного партнера і себе як майбутньої дружини. Цей вік характеризується змішаними установками, що стосується питань шлюбу, побудови відносин з партнером (розподіл ролей, верховенства і т.д.) і виховання дітей. Немає чіткої домінуючої мотивації до укладення шлюбу. Партнер розглядається, перш за все, як партнер для спілкування.

Діагностику психологічної готовності до шлюбу у розлучених жінок також проводилася за допомогою методики «Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя» (І. Юнда).

Таким чином, аналіз результатів у відсотковому вираженні показав, що у більшості розлучених жінок (85%) достатній ступінь підготовленості до шлюбу; задовільний ступінь підготовленості до шлюбу у 10% респондентів; недостатня ступінь підготовленості до шлюбу у 5% піддослідних.

Однак серед розлучених жінок часто може спостерігатися зворотна ситуація, коли невдалий шлюб привів до розчарування в сімейним життям і небажання пов'язувати себе повторно шлюбом, через острах невдалих відносин. Така позиція розлучених жінок знижує ступінь їх психологічної готовності до шлюбу.

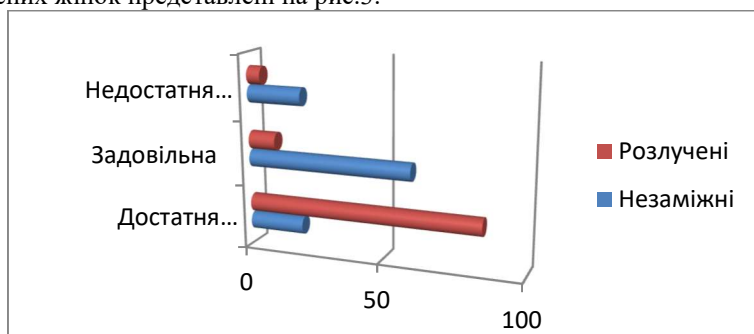

Рис. 2. Результати ступеня психологічної підготовленості до сімейного життя (розлученні жінки)

Таким чином, складність повторних шлюбів – адаптація партнерів один до одного в повсякденному житті. Чим старша людина,

тим може бути складніше змінювати звичний хід життя, усталені звички. Природно і те, що у кожного з партнерів до моменту вступу в шлюб складаються певні погляди на життя, не завжди збігаються. Великим плюсом в подоланні таких труднощів може виявитися попередній життєвий досвід подружжя і часто що виробляються тільки з віком вміння йти на компроміси.

Для вивчення особливостей та відмінностей психологічної готовності жінок та до сімейного життя було проведено порівняльний аналіз отриманих експериментальних результатів серед молодих жінок незаміжніх та розлучених жінок. Порівняльний аналіз результатів дослідження психологічної готовності до шлюбу в незаміжніх і у розлучених жінок представлені на рис.3.

Рис. 3. Порівняльний аналіз ступеня психологічної готовності до шлюбу у жінок незаміжніх і у розлучених

Таким чином, серед жінок незаміжніх переважає задовільний ступінь психологічної готовності до шлюбу - 60%. Серед розлучених жінок переважає достатній ступінь психологічної готовності до шлюбу - 85%.

Слід зазначити, що серед розлучених жінок було виявлено всього 5% з недостатнім ступенем психологічної готовності до шлюбу. У той же час серед незаміжніх жінок у 20% недостатня ступінь психологічної готовності до шлюбу.

Отримані дані можна пояснити тим, що в молодому віці у жінок ще не сформовано чітке розуміння поняття «шлюб», в той час як у жінок після розлучення вже є чіткі установки щодо шлюбу і очікувань від нього.

Список використаних джерел

1. Алешина Ю. Е. Цикл развития семьи: Исследования и проблемы / Ю. Е. Алешина // Вест. Моск. Ун-та. Психология. Сер.14. — 2011. — № 2. — С. 60-72.

2. Гончаров В.Л. Готовим молодежь к семейной жизни // Социальная работа в Украине: теория и практика. – 2002. – №2. – С. 109-113.
6. Грек Дж. Психологический анализ ценностных ориентаций молодежи // Вопросы психологии. – 1980. – №3. – С. 42-52.
3. Дубровина И.В. Проблемы психологической подготовки молодежи к семейной жизни // Вопросы психологии. – 1981. – №4. – С. 28-31.
4. Потемкина К.В., Шестеро Ю.В. Психологическая готовность к семейной жизни юношей и девушек студенческого возраста // Научнометодический электронный журнал «Концепт». – 2017. – Т. 12. – С. 38-44. – Режим доступа.: <http://e-koncept.ru/2017/770220.htm>
5. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І.Ф. Юнда. Режим доступу: <http://talk.psyvita.ru/showthread.php?t=2026>
6. Швец А.М., Караглова Е.Ю. Мотивация вступления в брак и ее влияние на кризис будущей семьи // Вопросы психологии. – 2006. – №2. – С.23-25.
7. Эйдемиллер Э. Г., Юстицкий В. В. Психология и психотерапия семьи. – СПб.: Питер, 2002. – 651 с.

МАКОДАЙ І.І.

кандидат психологічних наук

Вінницький національний медичний університет

ім. М.І.Пирогова

МАСЛЮК О. С.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м.Вінниця

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.

Аналіз сучасної педагогічної теорії та практики дозволяє стверджувати, що одним із пріоритетних напрямків у навчанні та вихованні підростаючого покоління є розвиток пізнавальних та творчих здібностей дитини.

"Давайте поміркуємо!" - ці слова можна часто почути на уроках. Схвилювати увагу учнів, збудити їх інтерес, дати поштовх думці, вчити логічно й самостійно мислити - така загальна мета будь-якого уроку.

Важливим фактором розвитку молодших школярів є не тільки

рівень їх знань і навичок, але й уся побудова навчального процесу, система методів і засобів навчання, які використовує вчитель на уроці, що сприяють формуванню важливіших психічних функцій дитини, прийомів розумової діяльності.

«Навчання, - пише Л.В.Занков, - йде попереду розвитку. Навчання будується не тільки на завершених циклах розвитку, але перш за все на тих психологічних функціях, які ще не визріли, та рухає попереду формування.

Ці положення нерозривно пов'язані із психологічною теорією Л.С.Виготського. Згідно його теоретичних уявлень, шкільний вік характеризується тим, що виникає та розвивається усвідомлюваність та довільність власних психічних процесів.» [1]

Рухати вперед формування психічних функцій дитини можливо у тому випадку, якщо навчання поставлено так, що і зміст, і методи, і організація його сприяють оволодінню учнями глибокими, міцними знаннями та основними розумовими операціями.

«Є підстави вважати, - пише Н.О.Менчинська, - що оволодіння високим рівнем виконання розумових операцій (яке досягається в умовах активізації учіння) безпосередньо характеризує розумовий розвиток учнів, який є однією з його найважливіших сторін» [3]

Психічний розвиток дитини містить у собі поняття інтелектуального розвитку, який ґрунтується на логічному мисленні. Тому в сучасній початковій школі розвитку логічного мислення приділяється значна увага.

Відомо, що в дошкільному і молодшому шкільному віці діти виявляють неабиякі творчі здібності. Розвивається дитина в цей період, спілкуючись з дорослими та під час ігрової діяльності. Отже, до вступу в школу у неї сформований певний рівень готовності до творчо-пошукової діяльності.

У дітей молодшого шкільного віку основний вид діяльності - навчання. Під керівництвом учителя вони виконують навчально-тренувальні вправи, необхідні для засвоєння певних навичок. Учні переважно засвоюють навчальний матеріал двома способами: запам'ятовуючи та виконуючи завдання певного типу. Це навчання за принципом: "Роби так", тобто на основі механічного наслідування зразків, поданих вчителем, не потребує від учня творчого мислення. Відтак дитина втрачає творчі здібності, якими володіла до школи. Вона не виконує повноцінної інтелектуальної діяльності. Недооцінка абстрактного мислення молодших школярів, якої припускаються деякі вчителі і методисти, породжує серйозні труднощі в навчальному процесі, знижує його ефективність.

Значну роль у розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів відіграє вміння систематизувати об'єкти за їхніми зовнішніми властивостями, узагальнювати на основі порівняння, виділяти спільні ознаки, вибирати найбільш істотні. Для формування у дітей цих умінь необхідно залучати їх до активної і посильної участі в розв'язуванні відповідних завдань. Щоб цього досягти необхідно правильно добирати завдання, поступово ускладнювати, а також синтезувати мислення, мовлення і дії дитини.

Одним із основних завдань школи завжди було і залишається формування культури мислення школярів. Важливою передумовою мислення є логічна грамотність, тобто деякий мінімум знань та вмінь, потрібний для будь-якої інтелектуальної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та педагогічного досвіду роботи вчителів початкових класів дозволив зробити висновок, що навчання логічної грамоти на уроках математики вважається найбільш природним, оскільки логічні форми і відношення у цій науці виступають у чіткому не завуальованому вигляді. Показником інтелектуального розвитку школяра є аналітико - синтетичний характер його мислення. Складовою частиною якого є оволодіння логічними прийомами - порівнянням, аналогією, класифікацією, узагальненням, конкретизацією, виділенням головного тощо.

Порівняння - найбільш елементарна, але дуже суттєва мислительна операція, важлива сторона аналітико-синтетичної діяльності учня. Без порівняння предметів та явищ неможливе вичленення характерних ознак предметів та явищ, які вивчаються, а також змін, які їх торкаються під впливом тих чи інших обставин.

Прийомами порівняння діти у деякій мірі володіють ще до вступу у школу, інтенсивно користуються ними вони буквально з перших днів навчання.

На перших уроках математики діти порівнюють сукупності предметів на натуральних об'єктах, на малюнках тощо, що дозволяє їм оволодіти такими простішими поняттями, як "більше", "менше", "дорівнює". Вправи на порівняння множин допомагають дітям впевнитись у тому, що будь-яке число можна утворити додаванням одиниці до попереднього числа, визначити місце заданого числа в натуральному ряді чисел і т.п.

Заслужують особливої уваги завдання на порівняння даних, які діти отримують з підручника та наочних посібників, з предметами та явищами оточуючої дійсності. Таке порівняння є одним з елементів зв'язку навчання із життям.

На уроках мовного циклу першокласники порівнюють на слух

звуки, які вони чують та вимовляють. Це дозволяє їм розрізнити голосні та приголосні звуки, тверді та м'які приголосні, знаходити наголос у словах. Порівняння допомагає дітям відрізнити слова, близькі за значенням.

Головне завдання вчителя - вчити дітей цілеспрямованому порівнянню, виявленню найбільш характерних та важливих сторін об'єктів, що порівнюються, а таке порівняння потребує оволодіння іншою мислительною операцією - абстрагуванням.

Прийом абстрагування використовується на уроках мови. Вже при навчанні грамоти діти, абстрагуючись від конкретних звуків, з яких складається слово, вчатьс я уявляти його складову структуру за кількістю голосних звуків. Абстрагуванням є також виділення голосних та приголосних звуків у слові.

Важливим завданням є навчити дітей, принаймні елементарних правил свідомого міркування, вміння мислити й висловлювати свою думку зрозуміло, чітко й переконливо. Для цього знання основ наук замало. Дітям необхідно знати правила і закони, у них мають бути сформовані логічні вміння, розвинуте логічне мислення. Це на сьогодні є не до кінця вирішеною психолого-педагогічною проблемою.

Список використаних джерел

1. Баєва Т.Ф. Дізнайся, відгадай, обчисли: робочий зошит для розвитку логічного мислення учнів 4 класу. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000.
2. Киричук О. Розвивальне навчання – шлях до науково-гуманістичної системи освіти // Початкова школа. –2002. - №5.
3. Митник О. Логіка у 2 класі. Методичні рекомендації. - К.: Початкова школа, 2002.
4. Мясоєд П.А. Оценка интеллектуального развития младших школьников учителем // Вопросы психологии. – 2001. - №6. – с.89-103.
5. Никончук О.В. З Олівцем у перший клас / Навчальний посібник. – Вінниця: Нова книга, 2002.

НАЙЧУК В.В.

кандидат психологічних наук

доцент кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

ЛЕСНІЧЕНКО Н.П.

аспірант кафедри практичної психології

Харківського національного педагогічного університету

ім.Г.С.Сковороди;

викладач кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ЛОКУС-КОНТРОЛЮ В ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Одним із показників зрілості особистості, рівня її морального розвитку та успішності виступає локус контролю, який пов'язаний із мірою відповідальності людини за події власного життя. Виділення локус контролю як особистісної характеристики, що описує те, якою мірою людина відчуває себе активним суб'єктом власної діяльності, а в якій – пасивним об'єктом дії інших людей і зовнішніх обставин, обґрунтована наявними емпіричними дослідженнями, у яких визначено особливості адаптивних можливостей, поведінкових проявів, схильностей осіб з інтернальним та екстернальним типами локалізації контролю до конформізму і залежності.

Локус контролю є глибинним, стійким елементом структури саморегуляції особистості, що безпосередньо впливає на конструктивність її соціальної поведінки. Локус контролю є одним з найважливіших механізмів, які визначають здатність і вміння людини долати життєві труднощі, забезпечуючи тим самим можливість її саморозвитку та самореалізації. Локус контролю - це стійка властивість індивіда, яка формується при його соціалізації і є важливою інтегральною характеристикою особистості, показником зв'язку ставлення до себе зі ставленням до довколишнього світу. Поки що мало досліджені взаємозв'язки локусу контролю з умовами формування особистості, а також з мотиваційними, поведінковими, емоційними та характерологічними особливостями особистості, що надає актуальності темі даної статті.

Поняття «локус контролю» є базовим для теорії соціального навчання та пов'язано з ім'ям Дж. Роттера, але нині вивчається представниками різних психологічних напрямків, зокрема тих, що

стосуються феномену комунікативної залежності особистості: в теорії соціального навчання (Р.Борнштейн, М.Батлес та ін.), в теорії статеворольової соціалізації (Н.Г.Артемцева, Е.Гіденс, О.Калітєвська та ін.), в теоріях само ефективності (А.Бандура, М.Шое, М.Лефкурт та ін.), в теорії вивченої безпорадності (К.Двек, М.Селігман та ін.), особистісної безпорадності (К.В. Веденєєва, Д.О.Цирінг та ін.), у клініко-психологічних теоріях (Б.С.Братусь, Б.В.Зейгарник, О.С.Кочерян, Є.С.Мазур, В.Д.Менделевич та ін.), у теоріях психічної регуляції та саморегуляції (М.Й.Боришевський, Дж.Капрара, Д.О.Леонтєв, С.Д.Максименко, О.П.Саннікова, О.Я.Чебикін та ін.), в теорії самодетермінації (О.Р.Калітєвська, Д.О.Леонтєв), в контексті суб'єктного підходу (І.В.Запесоцька, В.Б.Нікішина, Г.С.Пригін та ін.) тощо.

О. О. Бандури, відмічає, що «локус контролю є глибинним, стійким елементом структури саморегуляції особистості, що безпосередньо впливає на міру конструктивності її соціальної поведінки. Від міри вираженості інтернального або екстернального локусу контролю значною мірою залежить як світосприймання особистості, так і її активність.

Теоретичний аналіз літератури та власні міркування дозволили нам сформувати точку зору відносно детермінант комунікативної залежності особистості. Серед них ми виокремлюємо локус контролю, як когнітивний компонент комунікативної залежності, який певним чином впливає на відповідальність людини, здатність керувати власними справами, приймати відповідальні рішення, а також стосується формування суб'єктної позиції стосовно власного життя. Як зазначають дослідники, для залежної особистості характерна екстернальна (зовнішня) локалізація контролю над значущими для неї подіями, тобто людина вважає, що все, що відбувається з нею, є результатом дії зовнішніх сил, а вона сама, відповідно, – пасивним об'єктом дії інших людей і зовнішніх обставин. Науковцями визначено, що людям з екстернальним локусом контролю притаманна конформна, поступлива поведінка, в комунікативній сфері вони виявляють схильність до залежності внаслідок більш слабкої мотивації, невпевненості, пасивності тощо (С.Р.Пантілеев, В.В.Столін, Є.Ф.Бажин, Є.А.Голинкіна, А.М.Еткінд).

Доволі часто зовнішній локус контролю є захисним механізмом, що дозволяє людині уникнути відповідальності за невдачі. Відзначимо, що така безпорадність є суб'єктивною характеристикою залежної особистості і зовсім не обов'язково відображає реальну ситуацію відсутності ресурсів для самостійного вирішення проблем. Виходячи з

вищевикладеного та враховуючи особливості контингенту дослідження, ми вважаємо доцільним дослідити зв'язок між локусом контролю та рівнем комунікативної залежності на прикладі жінок-домогосподарок.

Засновник теорії суб'єктивної локалізації контролю Дж. Роттер вважав, що існують індивідуальні відмінності, які залежать від того, на кого люди покладають відповідальність за те, що з ними відбувається. Локус контролю – це стійка психологічна якість особистості, що характеризує її схильність приписувати відповідальність за події, які відбуваються з нею, або зовнішнім силам, або власним здібностям і зусиллям [3].

Суб'єктивним контролем називається схильність людини брати на себе і покласти на інших людей відповідальність за те, що з ними відбувається. На відміну від суб'єктивного може існувати так званий об'єктивний контроль подій, що відбуваються незалежно від бажання людини, з волі обставин чи випадку [7].

Суб'єктивний локус контролю можна визначити як одну з важливих характеристик самосвідомості, що визначає особливості поведінкових реакцій у широкому спектрі соціальної взаємодії та проявляється у почутті відповідальності, рівні активності і ступеня впливу на обставини життя [5].

Локус контролю (від латин. locus – місце і франц. controle – перевірка) – поняття, що відображає схильність людини приписувати причини подій зовнішнім або внутрішнім чинникам, також його називають «локалізацією контролю вольового зусилля». Вперше це поняття введено американським соціальним психологом

Виділяють два типи локалізації локусу контролю: інтернальний і екстернальний, залежно від того, як людина оцінює ситуацію, що є причиною різних подій у її житті і хто несе за них відповідальність.

Зовнішній локус контролю – це схильність людини приписувати результати діяльності зовнішнім факторам (екстернальний тип). Людина переконана, що її успіхи та невдачі насамперед залежать від зовнішніх обставин: умов навколишнього середовища, дій ситуації, везіння чи невезіння, випадковості, дій інших людей тощо.

Внутрішній локус контролю – це схильність людини приписувати результати діяльності внутрішнім факторам (інтернальність тип). Людина вважає, що події, які з нею відбуваються насамперед залежать від особистісних якостей: компетентності, цілеспрямованості, здібностей, що детермінуються (визначаються) її власною активністю і зусиллями, і є закономірними наслідками її власної діяльності. Внутрішніми факторами локалізації контролю є

власні зусилля, позитивні та негативні якості, наявність або відсутність необхідних знань, умінь та навичок.

Будь-який індивід займає певну позицію на континуумі, що задається цими полярними локусами контролю. Уперше різні методики діагностики «суб'єктивного локусу контролю» як характеристики особистості, апробовано у 1960-х роках в США. Найбільш відома серед них – «шкала локусу контролю» (locus of control scale), що розроблена Дж. Роттером.

Існує декілька способів вимірювання локалізації контролю, що використовують для дітей і дорослих.

Дослідниками в цій області частіше використовується «Шкала І-Е», створена Роттером у 1966 році [6]

В сучасній психологічній науці локус контролю розглядається як глибинний, стійкий елемент структури саморегуляції особистості, як один з найважливіших механізмів, що визначають здатність людини долати життєві труднощі, здатність до саморозвитку, самореалізації. Інтернальний тип локус контролю проявляється у випадку, коли причинність і відповідальність приписується самій діючій особі, тоді як при екстернальному типі локус контролю відповідальність покладається на чинники, які не залежать від особистості, тобто на зовнішні обставини, випадковості, чинник долі тощо [2].

Згідно результатів емпіричних досліджень, люди з інтернальним типом локус контролю більш впевнені в собі, спокійні, позитивні, у них легше складаються міжособистісні відносини, вони більш незалежні. Людей з екстернальним типом локус контролю відрізняє підвищена тривожність, конформність, менша терпимість до інших і менша популярність. Дані літератури свідчать про те, що особистості з інтернальним локусом контролю характеризуються більш потенціалом в переборюванні труднощів, стресостійкістю, ефективністю в діяльності, у стосунках з оточуючими і в житті взагалі. При цьому зовнішній (екстернальний) локус контролю пов'язується з дезадаптивністю особистості, пасивністю її поведінки, неспроможністю протистояти складним життєвим обставинам.

Список використаних джерел

1. Бажин Е.Ф., Голынкина Е.А., Эткинд А.М. Метод исследования уровня субъективного контроля // Психологический журнал. – 1984. – Том 5. – № 3. – С. 152-153.
2. Кондаков И.М. Экспериментальное исследование структуры и личностного контекста локуса контроля / И. М. Кондаков, М. Н. Нилопец // Психологический журнал. – 1995. – Т. 16. – № 1. – С. 43-52.

3. Кузнецова Ю.С. Изучение особенностей локус контроля личности как способа принятия ответственности за свою жизнь (на примере студентов ВУЗа) // Журн. науч. публ. Аспирантов и докторантов. – 20.08.07 [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.jurnal.org/articles/2007/psih15.htm> (05.06.16).

4. Леонтьев Д.А. Тест жизнестойкости / Д.А. Леонтьев, Е.И. Рассказова. – М.: Смысл, 2006. –63 с.

5. Магун В.С. О взаимосвязях готовности человека к собственным усилиям и ожидаемой им помощью / В.С. Магун // Психологический журнал / Ред. А.В. Брушлинский, И.О. Александров, И.И. Чеснокова. – 1991. – Том 12 – №6. – С. 40-55.

6. Реан А.А. Психология и психодиагностика личности. Теория, методы исследования, практикум / Артур Реан – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК 2006. – 416 с.

7. Саннікова О.П. Комунікативна креативність інтерналів і екстерналів: порівняльна характеристика / О. П. Саннікова, І. А. Страциньська // Наука і освіта. – 2013. – № 3. – С. 149-

8. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д.Зиглер. – СПб.: Питер, 2002. – 608 с.

МАГДЕНКО Н.М.

*магістрант 1-го року підготовки
спеціальність «Психологія»*

*Вінницький інститут Університету «Україна»
м.Вінниця*

СПЕЦИФІКА СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА

Однією з центральних проблем, які розглядає психологічна наука останніми роками, стала проблема порушень психічної адаптації, яка пов'язана зі зростанням вимог до психологічних ресурсів людини, і насамперед, з соціально-економічною і політичною нестабільністю в країні. Це привело до масових специфічних соціально-психологічних явищ, до яких належить і емоційне вигорання, яке стало предметом вивчення психології.

Система вищої освіти висуває нові вимоги до підготовки майбутніх психологів, що зумовлює появу суперечностей у сфері професійної самореалізації. Для майбутніх фахівців важливо не тільки здобути знання, вміння та навички, але навчитися долати проблеми, які виникають внаслідок впливу професійної діяльності на особистість.

Важливим результатом при долученні студентів до практичної сфери є їх психологічна готовність до здійснення майбутньої професійної діяльності. Проте дослідники констатують кризу четвертого року навчання (О.Чуйко), тенденцію до зниження рівня готовності при побудові професійної кар'єри (Н.Шеленкова), виникнення переживання «внутрішнього смислового конфлікту» (Н.Шевченко) тощо. Внаслідок цих та інших передумов виникає синдром емоційного вигорання, який розвивається у ситуаціях інтенсивної професійної взаємодії, що потребує дослідження та аналізу.

Проблемою синдрому емоційного вигорання у вітчизняній психології розпочали займатися порівняно недавно, а в зарубіжній психології цей феномен досить відомий і детально досліджується. В.Дудяк встановив, що до емоційного вигорання більш схильні спеціалісти, які змушені через специфіку своєї професійної діяльності багато та інтенсивно контактувати з іншими людьми (психологи, педагоги, соціальні працівники, юристи, медики та інші). Представники названих професій під час роботи зазнають сильних нервово-психічних навантажень, після яких настає емоційна втома, змінюється поведінка, почуття, мислення, здоров'я, змінюється ставлення до роботи, до оточуючих і до власного життя [1, с. 81].

На нашу думку, інтерес до синдрому вигорання викликаний тим, що значно збільшилась кількість працівників, які відчувають себе знесиленими та емоційно виснаженими, що негативно позначається на продуктивності праці.

Більшість авторів розглядають вигорання як процес, який починається з напруги, що є результатом протиріччя між очікуваннями, ідеалами, бажаннями особистості і вимогами суворого повсякденного життя.

На нашу думку, професійна діяльність психолога пов'язана з постійними ситуаціями невизначеності, що супроводжується психічним напруженням, а відтак вимагає від фахівця безупинної роботи, спрямованої на активізацію рефлексивних механізмів, саморегуляцію, самокорекцію.

Специфіку, структуру, зміст діяльності психолога розглядали такі вчені, як Г.Абрамова, І.Андрійчук, С.Бажутіна, М.Бітянова, І.Дубровіна, Т.Дуткевич, Т.Ільїна, С.Максименко, Т.Нікітченко, В.Панок, Г.Радчук, О.Савицька [4; 5; 8].

Професійна діяльність психолога пов'язана з пізнанням суто індивідуальних особливостей людей, їх глибинних внутрішніх переживань і станів. На думку М.Амінова, Л.Темної, психологічна діяльність – це особливий вид діяльності, спрямований на вивчення

психічних явищ, надання кваліфікованої психологічної допомоги в забезпеченні психічного та психологічного здоров'я [6].

Екстремальні ситуації, в яких знаходиться психолог, часто супроводжуються стресом, коли виникає гострий внутрішній конфлікт між жорсткими вимогами, які покладає на нього відповідальність, і об'єктивною неможливістю їх виконання. Стрес як стан психічної напруженості, викликаній труднощами, в цілому мобілізує людину на їх подолання. Але якщо стрес перевищує критичний рівень, то він перетворюється в дистрес, що знижує результати праці та підриває здоров'я людини [3, с. 30].

Майбутньому психологу, включеному в тривале напружене спілкування з іншими людьми, властивий синдром емоційного вигорання. Це пов'язано також з тим, що спеціаліст у своїй діяльності, крім професійних знань, вмінь і навичок, значною мірою використовує свою особистість, є свого роду «емоційним донором». Для самого психолога наслідки вигорання позначаються не тільки на професійній діяльності з погіршенням якості праці і взаємовідносин з колегами, але й на сфері соціального й особистого життя, а також психологічного і навіть фізичного здоров'я фахівця.

Емоційне вигорання – група особливих психологічних станів, які розвиваються у здорових людей в умовах емоційного перенапруження при наданні психотерапевтичної та психологічної допомоги.

Психолог перестає відчувати відмінність між заощадливим виявом емоцій та неадекватним вибірковим реагуванням. Емоційна віддача в такому разі може керуватися принципом «хочу» чи «не хочу» [2].

Характерно, що представники професії типу «людина–людина», а особливо психологи, схильні до небезпеки професійної деформації більше, ніж представники професій інших типів. Це викликано тим, що спілкування з широким колом людей обов'язково включає і їхній вплив на практичного психолога. Відчуваючи емпатію і співпереживаючи клієнтові, практичний психолог ніби переймає на себе особливості його особистості та проблеми, що є небезпечним для його психічного здоров'я.

Негативний вплив на здоров'я чинять постійні стресові ситуації, в які потрапляє практичний психолог в процесі взаємодії з клієнтом: проникнення в суть його проблем, особиста незахищеність та інші морально-психологічні фактори.

Ризик розвитку синдрому емоційного вигорання більш характерний для молодих фахівців, бо в зрілому віці вже пройдено етап професійного становлення та адаптації до професії, сформовані

професійні інтереси, вироблені механізми професійного самозбереження [7].

Під час навчання у ВНЗ повинні бути сформовані особистісні якості майбутніх практичних психологів, що впливатимуть на ефективність професійної діяльності та запобігатимуть появі і прояву синдрому емоційного вигорання. Рівень психофізичної культури студентів за час навчання у ВНЗ знижується, що обумовлено і різким зростанням інформаційних і емоційних навантажень, що стають причиною значного погіршення психічного самопочуття, підвищеної тривожності, відчуженості, що не дозволяють їм долати стресові ситуації.

У зв'язку з великою емоційною напруженістю професійної діяльності психолога, нестандартністю психологічних ситуацій, відповідальністю і складністю праці, збільшується ризик розвитку синдрому емоційного вигорання. При цьому дуже мало звертається уваги на діючі ефективні психолого-педагогічні та медичні технології, які спрямовані на збереження здоров'я психолога, що знижують ризик формування синдрому емоційного вигорання і появи кризи професії загалом.

Зниження у студентів значущості професійних досягнень проявляється у суб'єктивному почутті некомпетентності у своїй роботі, що виливається в незадоволення собою, відбувається знецінення власної діяльності, все це призводить до негативного сприйняття себе в професійному плані.

Потреба профілактики емоційного вигорання майбутніх психологів зумовлена тим, що від стійкості психолога до емоційного вигорання залежить становлення його професійної компетентності.

Таким чином, теоретичний аналіз синдрому емоційного вигорання в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників дозволяє зробити висновки, що синдром емоційного вигорання – це професійний феномен, який включає три основних складових: емоційну виснаженість, деперсоналізацію (цинізм) і редукцію професійних досягнень. Проаналізувавши науково літературу можемо стверджувати, що будь-яка професія ініціює виникнення професійної деформації особистості, а соціономічні професії типу «людина–людина» вважають найбільш уразливими до синдрому емоційного вигорання. Розглядаючи синдром емоційного вигорання дослідники помітили поетапний характер формування даного феномену, хоча виокремлення стадій розвитку автори здійснювали за різними критеріями. Розгляд феномену емоційного вигорання у межах різних концептуальних підходів обумовлює його неоднозначне тлумачення у системі психологічної

термінології.

Список використаних джерел

1. Дудяк В. Емоційне вигорання / В.Дудяк. – К.: Главник, 2017. – 126 с.
2. Святка О. Професійне вигорання в контексті психологічного опору / О.Святка // Психологія і суспільство. – 2018. – № 2. – С. 179–182.
3. Пов'якель Н. Профілактика професійної дезадаптації психологів-практиків / Н. Пов'якель, А.Федоренко. – К.: Шкіл. світ, 2018. – 128 с.
4. Бойко В.В. Синдром «емоціонального вигорання» в професіональному общении / В. В. Бойко. – М.: Наука, 1996. – 384 с.
5. Аршава І.Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика: монографія / І.Ф.Аршава. – Д.: Вид-во ДНУ, 2016. – 336 с.
6. Аминов Н. А. О компонентах специальных способностей будущих школьных психологов / Н.А.Аминов, М. В. Молоканов // Психологический журнал. – 2013. – № 4. – С.104–111.
7. Біла О.Г. Соціально-психологічні детермінанти особистісного становлення психолога-практика / О.Г.Біла // Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / гол.ред. С.Д.Максименка. – К.: ГНОЗІС, 2017. – Т.V. – Ч.6. – С. 18–22.
8. Дербеньова А.Г. Профілактика синдрому емоційного вигорання педагогів / А.Г.Дербеньова, А.В.Кунцевська. – Х.: Основа, 2019. – 223 с.

МІТЮК А.Є.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

науковий керівник: ЛЕСНІЧЕНКО Н.П.

викладач кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

У період життя та формування особистості є проблеми гендерної соціалізації, пов'язані з формуванням гендерної ідентичності в юнацькому віці. Аналізуються різні підходи до визначення змісту гендерної ідентичності. Наводяться дані про взаємозв'язок типу гендерної ідентичності і таких особливостей міжособистісного спілкування, як рівень товариськості, потреба в спілкуванні і комунікативні вміння.

Так в міжособистісних стосунках юнаки проявляють «домінуючі» стилі, тоді як дівчата в міжособистісних відносинах відчувають більш високий рівень потреби в спілкуванні і їм властиві доброзичливі стилі міжособистісних відносин. Існують значні відмінності, зокрема, між дівчатами з різним типом гендерної ідентичності за таким показником товариськості, як «Потреба в спілкуванні». Проміжною змінною між особливостями міжособистісного спілкування і приналежністю до певної статі є тип гендерної ідентичності.

Проблема гендерної ідентичності в психології, її формування, структура і зміст представлено в різних теоретичних підходах. Це: психоаналітичний підхід (З. Фрейд, Р. Стіллер, Р. Тайсон, Ф. Тайсон), аналітична психологія (К. Г. Юнг та його послідовники А.Г. Крейг, Дж. Уайлі, Е. Самюельс, Ю. Монік, О.В. Лаврова і ін.). Теорія соціального навчання (А. Бандура), когнітивний напрямок (Л. Колберг), теорія статевих схем (С. Бем) та соціально-психологічний підхід (І. С. Кон, І.С. Клецина, Е .Р. Ярська-Смірнова та ін.). Перші два підходи є есенціалістськими, які передбачають, що найважливіші властивості, що відрізняють чоловіків від жінок, є об'єктивною даністю, а культура тільки оформлює і регулює їх прояви. Решта підходи - конструктивістські: вони вважають гендерну ідентичність продуктом культури і суспільних відносин, які нав'язують індивідам відповідні

уявлення та стереотипи поведінки. Гендерна ідентичність поряд з етнічною, віковою, професійною, національною ідентичністю є компонентом соціальної ідентичності особистості. Соціальна ідентичність - це результат процесу соціальної ідентифікації, під яким розуміється процес визначення себе через членство в соціальній групі. (Бендас, 2006 р.).

Гендер - це психологічне поняття, що вміщає в себе соціальний, культурний та історичний контекст; воно характеризує соціальні уявлення про чоловіка і жінку, про їх психологічні особливості. Гендер - це стать, переломлений через процеси соціалізації, тому соціальні характеристики автоматично включені в це поняття. Гендерна соціалізація - це процес засвоєння індивідом культурної системи очікуваних зразків поведінки для чоловіків і жінок того суспільства, в якому він живе, своєрідне суспільне конструювання розходжень між статями. Вивченню процесу гендерної соціалізації присвячені численні роботи як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. (Bellows, 2007; Mullins, 2008; Stuart, 2008 p.)

Оскільки гендер - це сукупність соціальних і культурних норм, які суспільство наказує виконувати людям залежно від їх статі, стає очевидним, що ні біологічна стать, а саме дані норми багато в чому визначають психологічні якості, моделі поведінки, види діяльності і професії жінок і чоловіків, прийнятні і схвалювані в даному суспільстві. (Кочнев, 2014 г.).

Традиційно приймалася двополюсна шкала «маскулінність» - «фемінінність», по якій і оцінювалася гендерна складова людської особистості, пізніше перейшли до розгляду не однієї, а двох самостійних шкал. Маскулінність і фемінінність виступають вимірами гендеру, будучи одночасно саме психологічними властивостями особистості. Гендерний аналіз психологічних явищ являє собою вивчення поведінки чоловіків і жінок в соціальному контексті. Якщо звернутися до традиційних в соціальній психології рівнями аналізу - рівень особистості, міжособистісних і міжгрупових відносин, то вивчення гендерних відмінностей в психології може бути реалізовано відповідно через вивчення психологічних особливостей діяльності суб'єктів з різним рівнем маскулінності і фемінінності (рівень особистості); через вивчення соціальної взаємодії, рольової поведінки чоловіків і жінок (рівень міжособистісних відносин) та через вивчення соціально-психологічних відносин і психології спільної діяльності представників великих соціально-демографічних груп - чоловіків і жінок (рівень міжгрупових відносин).

У 70-80-х роках 20 ст. в зв'язку з роботами С. Бем широкого

поширення набула ідея андрогін. Андрогінія - це характеристика цілісної особистості, що виражається в інтеграції жіночого емоційно-експресивного стилю діяльності з чоловічим інструментальним, в свободі тілесних експресій і переваг від жорсткого диктату статевих ролей. Люди з переважанням «андрогинних характеристик», на думку С. Бем, характеризуються балансом чоловічих і жіночих якостей, володіють адаптивністю і гнучкістю поведінки, творчими нахилами і є найбільш психологічно благополучними. (Бем, 2004).

Гіпотеза 1. У міжособистісних відносинах юнаки проявляють «домінуючі» стилі, тоді як дівчата в міжособистісних відносинах відчують більш високий рівень потреби в спілкуванні і їм властиві доброзичливі стилі міжособистісних відносин.

Гіпотеза 2. Юнаки і дівчата з андрогинної і типовою для їх біологічної статі гендерною ідентичністю використовують більш адаптивні стилі міжособистісних відносин, тоді як юнаки і дівчата з відмінною від їх біологічної статі гендерною ідентичністю в міжособистісних відносинах частіше використовують дезадаптивні стилі.

Юнаки та дівчата будують свої стосунки досить специфічно. Причому найбільш імовірно проміжною змінною між особливостями міжособистісного спілкування і приналежністю до певної статі є тип гендерної ідентичності. Важливу роль відіграє співвідношення типу гендерної ідентичності і статі суб'єкта. У перспективі важливого аспекту, потребує вивчення питання про причинно-наслідкових відносинах характеристик спілкування в юнацькому віці і формування гендерної ідентичності певного типу. Цілком ймовірно, відносини ці мають складний характер в процесі гендерної соціалізації.

Проблема ця має не тільки фундаментальне наукове значення, але і очевидно важлива в прикладному ключі. У сучасному світі гендерна соціалізація особистості проявляється в найрізноманітніших сферах життя людини.

Список використаних джерел

1. Алешина Ю.Е., Волович А.С. «Проблеми засвоєння ролей чоловіка та жінки». 1991 р. № 4, с.74-82.
2. Бем С. «Лінзи гендера: Трансформація поглядів на проблему нерівності статі». Переклад з англ. мови. 2004 р.
3. Кочнев В.А. «Теоретико-практичні аспекти та досвід застосування опитувальника» С.Бем. с. 122-153.
4. Трофименко Г.С. «Деякі особливості особистісної ідентичності сучасних підлітків» № 3. С. 135-141.

5. Юфреєва Т. І. Образи чоловіків і жінок у свідомості підлітків. Питання психології. 1985 р. № 3. С. 82-87. (Юфреєва Т.І. Образы мужчин и женщин в сознании подростков. Вопросы психологии. 1985 г. № 3. С. 82-87.).

6. Семіченко В.А. «Проблеми мотивації поведінки та діяльності людини». Київ, 2004 р.

7. «Стиль життя особистості. Теоретичні і методичні проблеми». Київ. Наукова думка. 1982 р.

8. Бендас Т.В. «Гендерная психология» Учебное пособие. Санкт-Петербург. «Питер», 2006г.

МЕЛЬНИК О.О.

магістрант I-го кроку підготовки спеціальності «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

САБАДАШ М.О.

магістрант I-го року підготовки спеціальності «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

науковий керівник: ЛЕСНІЧЕНКО Н.П.

викладач кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДО РОЗУМІННЯ СІМ'Я

Сім'я – соціально активна група людей, пов'язаних кровною чи шлюбною спорідненістю на основі взаємної спільності мети, інтересів і моральної відповідальності, які ведуть самостійну господарсько-економічну діяльність, дотримуючись законів і правил, прийнятих у державі. Сім'я утворює основу суспільства, котре стоїть на сторожі її інтересів.

Філософський словник визначає сім'ю як «осередок (мала соціальна група) суспільства, найважливіша форма організації особистого побуту, заснована на подружньому союзі і споріднених зв'язках, тобто відносинах між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, братами, сестрами, і іншими родичами, що живуть разом і ведуть загальне господарство» [4].

За визначним радянським демографом А.Г. Харчевим, «сім'я є конкретною історичною системою взаємовідносин між подружжям, між

батьками та дітьми, які пов'язані шлюбними та родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю; її соціальна необхідність обумовлена потребою суспільства в фізичному і духовному відтворенні населення» [3].

Сімейні відносини та сімейна життєдіяльність тісно вплетені у соціально-економічну реальність, і стан інституту сім'ї є одним із найважливіших індикаторів соціальної стабільності й благополуччя. Сім'я залишається осередком формування основ фізичного й інтелектуального потенціалу людини, у ній закладається фундамент повноцінного фізичного, духовного, інтелектуального розвитку особистості. Найбільш відповідальні, не уніфіковані функції соціокультурного «творення» індивіда – передача культурних і традиційних цінностей, особливостей ментальності, формування найбільш індивідуальних рис особистості – залишаються за сім'єю, і в умовах багатомірного сучасного соціального середовища значно ускладнюються. [6].

Сім'я, її стабільність та гармонійність функціонування є важливою умовою психічного здоров'я кожної людини. Сім'я – перший соціальний інститут, який дає дитині знання про складний світ суспільних відносин. Вона є тим чинником, що вводить дитину в світ соціальних відносин, формує ставлення до оточуючих, певні моральні принципи, проектує сімейні виховні взаємини, в процесі яких відбувається трансляція соціального міжпокоління досвіду. Сім'я була і залишається найважливішим соціальним середовищем формування особистості й основою психологічної підтримки та виховання. Серйозні соціально-економічні та духовно-моральні труднощі нашого життя є істотним чинником, який дестабілізує традиційні сімейні відносини. Крім свідомого, повноцінного і цілеспрямованого виховання, яке дають батьки, на дитину впливає уся внутрісімейна атмосфера, причому ефект цього впливу з віком накопичується, переломлюючись в структурі особистості.

З розвитком людства змінюється як внутрішньо-якісна сутність сім'ї, так і її зовнішня форма – структура, розмір, тип. За останні півстоліття сім'ї стали меншими за розміром, скоротилася кількість дітей у них, процес нуклеаризації сімей доповнився поширенням нових форм організації життя, таких як неповні сім'ї, офіційно незареєстровані шлюбні пари, самотньо проживаючі одиниці, об'єднання осіб, які не є родичами, тощо; крім того, зросла ймовірність розпаду сім'ї внаслідок розлучення подружжя та утворення нової сім'ї у разі повторного шлюбу. Зазначене є наслідком складних і неоднозначних змін у матримоніальній та репродуктивній поведінці

населення розвинених країн, серед яких: зниження рівня шлюбності, поширення різноманітних форм шлюбного партнерства, нестабільність подружніх відносин і зростання рівня розлучуваності, зниження рівня народжуваності за поширення позашлюбної народжуваності тощо. Сучасні тенденції розвитку суспільства – плюралізація, індивідуалізація, емансипація, свобода вибору – безпосередньо впливають на функціонування сім'ї [5].

Саме сім'я надає найбільший вплив на розвиток особистості, закладає фундамент людських якостей. І щоб фундамент цей був міцним, сім'я повинна бути благополучною. Сімейне благополуччя багато в чому залежить від того, є сім'я повної чи неповної.

Н.М. Кригіна в своїй роботі зазначає, що мати в сім'ї створює емоційний клімат, від якого великою мірою залежить духовне благополуччя дитини, а батько відіграє важливу роль у формуванні світогляду дитини, в становленні системи цінностей, основних етичних правил, а також картини самого себе. А діти, які ростуть без батька чи при його неадекватному впливі, нерідко "кульгають" в міжособистісному спілкуванні – як зі своєю, так і з протилежною статтю .

За словами Й. Лангмейер та З. Матейчек, у сім'ї кожен окремий член виконує певну роль і задовольняє життєві потреби дитини – фізичні, емоційні, інтелектуальні та моральні. Якщо в сім'ї відсутній будь-який із батьків, то легко виникає небезпека депривації для дитини, тому що не завжди можна замінити роль, яку даний член сім'ї повинен був би виконувати відносно дитини .

Прийнято виділяти п'ять стилів (тактик) виховання в сім'ї: авторитарний, демократичний, ліберальний, потуральний а також нестійкий стиль виховання.

Вплив батьків на розвиток дитини дуже великий. Дитячо-батьківські стосунки – це сукупність не тільки певних взаємовідносин між батьками та їхніми дітьми, а й формування їх передумов, тобто певного способу життя сім'ї і взаємодії її членів. Діти, які ростуть в атмосфері любові та розуміння мають менше проблем, пов'язаних зі здоров'ям, спілкуванням з однолітками, навчанням у школі і навпаки, порушення дитячо-батьківських відносин веде до формування різних психологічних проблем і конфліктів.

Сім'я для дитини є середовищем, у якому формується її особистість, і залежно від атмосфери у сім'ї, характеру сімейних стосунків, освітнього рівня, професії батька, життєвого досвіду, знання педагогіки сімейного виховання розвиваються ті чи інші якості дитини. Саме у сім'ї формується сприймання дітьми людей, навколишньої

дійсності, самих себе, досвіду сімейного життя, ставлення до сім'ї як найважливішої духовної цінності, здійснюється моральне, естетичне, трудове навчання, здоров'я дитини, професійне самовизначення.

Таким чином, сімейне виховання, як будь-який організований процес передбачає певну цілеспрямованість, постановку конкретних завдань. Головну мету виховання дітей у будь-якій сім'ї становить всебічний розвиток особистості, що поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість. Досягнення цієї мети необхідно досягати і в неповних сім'ях, кількість яких в даний час постійно зростає. Очевидно, що зробити це буде набагато важче, тому що все лягає на плечі матері. [7].

Таким чином, проведений аналіз літератури з даного питання дозволяє нам ще раз переконатися в тому, наскільки велика роль сім'ї, а саме батьків, у становленні здоров'я та психіки дитини.

Список використаних джерел

1. Алексєенко Т. Ф. Педагогічні проблеми молоді сім'ї : навч. посіб. / Т. Ф. Алексєенко. – К. : ІЗМН, 1997.– 116 с.
2. Колесниченко Є. А. "Психологические проблемы семьи современной" У 3-х ч. - 2 ч. / Под ред. В.К. Шабельникова и А.Г. Лидерса. – М., 2005. – 360с.
3. Сатир.В. Вы и ваша семья/ Вирджиния Сатир – М., Апрель-Пресс, 2014. – 288с.
4. Соколова В. Н. Родители и дети в меняющемся мире: Кн. для учителей и родителей / Соколова В. Н., Юзефович Г. Я. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
5. Титаренко В.Я. Семья и формирование личности / В.Я. Титаренко. – М. : Мысль, 1987. – 352 с.
6. Фурутан А. Отцы, матери, дети: Практические советы родителям: Пер. з англ. / Предисл. К. Г. Митрофанова. – М.: Прогрес, 1992. – 192 с.
7. Эйдемиллер Э.Г. Психология и психотерапия семьи / Э.Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Издательство «Питер», 2008. – 672 с. - (Серия «Мастера психологии»).

ОХОТСЬКА О.П.

здобувач 3-го курсу

спеціальність Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

СІМЕЙНІ КОНФЛІКТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНДИВІДУМА

Будь-яка сім'я стикається в процесі своєї життєдіяльності з проблемними ситуаціями, вирішення в яких здійснюється в умовах суперечливості індивідуальних потреб, мотивів і інтересів. Конфлікт визначається як зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок.

Сімейні конфлікти підрозділяються на конфлікти між: подружжям, батьками і дітьми, подружжям та батьками, бабусями (дідусями) і онуками.

Основну роль у сімейних стосунках відіграють подружні конфлікти. Вони частіше виникають через незадоволення потреб подружжя. Можна виділити причини подружніх конфліктів:

- псіхосексуальна несумісність подружжя;
- незадоволеність потреби в значимості свого «Я», неповага почуття гідності з боку партнера;
- незадоволення потреби в позитивних емоціях: відсутність ласки, турботи, уваги і розуміння;
- пристрасть одного з подружжя до надмірного задоволення своїх потреб (алкоголь, наркотики, фінансові витрати тільки на себе);
- незадоволеність потреби у взаємодопомозі і взаєморозумінні з питань ведення домашнього господарства, виховання дітей, у стосунках з батьками і т.д .;
- відмінності в потребах по проведенню дозвілля, захопленнях.

Проблеми пов'язані із сучасною сімєю, можна розділити на наступні групи :

- Соціально-економічні проблеми до цієї групи можна віднести проблеми , пов'язані з рівним життям сім'ї, її бюджетом, питомою вагою в структурі суспільства малозабезпечених сімей, що живуть нижче рівня бідності, зі специфічними потребами багатодітних і молодих сімей, державної системи матеріальної допомоги.
- Соціально-побутові. До даної групи відносяться проблеми пов'язані із забезпеченням сім'ї житлом, з умовами проживання, а також само споживчим бюджетом середньої сім'ї.

- Соціально-психологічні проблеми. Ця група включає найширший спектр проблем: Вони пов'язані зі знайомством, вибором шлюбного партнера й далі шлюбно-сімейної адаптацією, узгодженням сімейних і внутрішньосімейних ролей, особистісною автономією й самоствердженням у сім'ях. Крім того до них відносяться й проблеми подружньої сумісності, сімейних конфліктів, згуртованості сім'ї як малої групи, насильства у сім'ях. [1, с. 52-56]

Одним з найстаріших і найважливіших соціальних інститутів суспільства є сім'я. Вона впливає на формування і розвиток особистості, що мають велике значення для стабільності і розвитку всього суспільства. І тому проблема подолання сімейних конфліктів є однією з ключових в області сімейних відносин. Найбільший внесок в дослідження проблем сім'ї внесли такі автори як: А.Г. Харчев (теорія), Н.М. Римашевская (життєвий цикл сім'ї та рівень життя), В.А. Сисенко (стійкість шлюбу), І.С. Голод (стабільність сім'ї), Д.Я. Кутсар (якість шлюбу), І.С. Кон (сексуальна поведінка), В.А. Борисов (потреба в дітях), Н.Г. Юркевич, М.Я. Соловйов, С.С. Сідельників (мотиви і причини розлучення), Л.Б. Шнейдер В.С. Торохтій, Є.Г. Ейдемільер, Е.К. Васильєва, та ін. В даному дослідженні подружній конфлікт визначається, як прагнення людей задовольнити ті чи інші потреби або створити умови для їх задоволення без врахування інтересів партнера [3, с. 54] і має наслідки не тільки для партнерів, але і для їхніх дітей, суспільства.

Наслідки подружніх конфліктів для сім'ї має негативне забарвлення. Якщо між партнерами немає гармонії і середовище носить конфліктний характер, що створює психотравматичну обстановку для всіх її членів, і може привести до появи психотравми - важких індивідуальних психічних переживань, що грають значну або основну роль в розвитку і перебігу нервово-психічних захворювань, в центрі яких знаходиться певний емоційний стан [7, с. 80]. Психотравмируючим переживанням називають «стан, сильно впливає на особистість в силу виразності (гостроти), тривалості, або повторюваність» [7, с. 81]: стан туги, незадоволеності, пригніченості (субдепресивні стану), страхи, занепокоєння, тривога, почуття невпевненості, безпорадності, емоційна напруженість.

Таким чином, психічна травма виступає фактором, що вказує нездорову психологічну обстановку в сім'ї, несприятливий вплив якого може призвести до психічного розладу особистості.

Наступним є сімейно-обумовлене «непосильний нервово-психічне напруження», яке формується під впливом / тиском сім'ї,

окремих її членів, шляхом тривалих сварках в сім'ї, супроводжуваних мовчанням, і / або видимою байдужістю до партнера, зневагою, створенням перешкод для вираження важливих для індивіда почуттів і задоволення значущих потреб, постійне стримування емоції, почуття протесту проти втручання і антипатії до партнера обмежує або забороняє цей вислів. Найбільш характерними ознаками нервово-психічної напруги є: дратівливість, «нервова людина», різко знижений фон настрою («все стало немилим»), сон неглибокий, з частими пробудженнями, напади люті і ін. [8, с. 62].

Конфлікти в родині створюють психотравматичну обстановку для подружжя, в результаті чого вони здобувають ряд негативних властивостей особистості: закріплюється негативний досвід спілкування, губиться віра в можливість існування дружніх і ніжних взаємин між людьми, накопичуються негативні емоції, з'являються психотравми [5, с. 101]: повної сімейної незадоволеності (різка розбіжність між очікуванням і дійсністю, виражається в нудзі, безбарвності життя, відсутності радості, ностальгічних спогадах про час до шлюбу та ін.), «Сімейна тривога» (сумніви, страхи, побоювання, що стосуються, перш за все, дій інших членів родини, зазвичай виникає після конфлікту [6, с. 84]), нервово-психічна напруга і стан провини (почуття винуватця в будь-якому конфлікті, бачить «звинувачуюче» ставлення, хоча воно таким не є).

Негативний вплив конфліктних сімейних відносин впливають на психічний стан подружжя і здоров'я (за даними дослідження, американських лікарів, жінки, які мають складні або натягнуті відносини зі своїми дружинами, більш схильні до інфекцій, в 6 разів частіше вмирають від пневмонії (відвідують лікарів на 30% частіше, ніж жінки, які мають нормальну сім'ю) [4, с. 125]). Подружні зради ще один з наслідків сімейних конфліктів. Так, О. Лосева в своїх дослідженнях за даними опитування визначає такі причини чоловічої зради: вагітність дружини, народження дитини, конфлікти в родині, незрозуміння подружжя. Жінки, які зраджували своїм чоловікам, пояснювали це загальною незадоволеністю в шлюбі [3, с. 76].

Підводячи підсумок, можна сказати, що дефіцит задоволення певних потреб подружжя у шлюбі призводить до частих сімейних конфліктів і викликає психологічний дискомфорт, психічні травми. На жаль, при виникненні конфліктів всередині сім'ї більше всіх страждають саме діти. Причому вплив на дитину проявляється не відкрито, як в ситуаціях сімей з асоціальною поведінкою, а побічно, що неодмінно відбивається на особистості дитини і призводить до втрати відчуття захищеності, тривожності і серйозної психічної травматизації

(як наслідок, енурез, тики, страхи, порушення уваги і пр.). Діти (в тому числі і підлітки) не можуть усвідомити проблем і суперечливості міжособистісних відносин і нерідко батьки не гребують залучати дитину на свою сторону під час конфлікту, заохочуючи або караючи його за поведінку, що доводить правоту протилежних сторін, і, таким чином, прагнучи підвищити власну значимість в сім'ї (більш часто мати). Або проектуючи свої проблеми на дитину, пред'являючи несумірні вимоги або, навпаки, абсолютне сприйняття всіх його проявів. Це не дають дитині можливості повноцінно оцінити власну поведінку і взаємини з оточуючими людьми, заважає йому бути самим собою, індивідуальністю, призводить до виникнення внутрішньоособистісних конфліктів, емоційної нестійкості, замкнутості і оволодінням сценарію конфліктної поведінки, як єдиного метода вирішення проблем.

Подружні конфлікти істотно змінюють характер функціонування сім'ї та тягнуть за собою ряд негативних наслідків для суспільства: слабшання значення сім'ї як соціального інституту, її соціальних функцій і неролевих сімейних відносин. Все це призводить до того, що сім'я втрачає свої провідні позиції в соціалізації індивідів, в організації дозвілля, зменшується значимість кожного члена сім'ї, втрачається авторитет батьків, диференціюються ролі різних членів сім'ї, з'являється тенденція знецінення сімейних цінностей та відсутності віри в міцний шлюб і надійні відносини.

Таким чином, будь-який конфлікт в сім'ях, а тим більше молодих, не проходить безслідно і має велике значення в житті подружжя. Часто це спричиняє за собою значні психотравмуючі наслідки. Тому, важливим є розробка системи психологічної допомоги та підтримки подружжя для попередження та виникнення конфліктних ситуацій в сім'ї, а так само рішення їх наслідків.

Список використаних джерел

1. Колесниченко Є. А. “Психологические проблемы семьи современной” У 3-х ч. -2 ч. / Под ред. В. К. Шабельникова и А. Г. Лидерса. – М., 2005. – 360с.
2. Алексеенко Т. Ф. Педагогичні проблеми молоді сім'ї : навч. Посіб. / Т. Ф. Алексеенко. – К.: ІЗМН, 1997. - 116с.
3. Андреева Т.В. Психология семьи. Спб.: Речь, 2010. 168 с.
4. Андреева Т.В. Семейная психология. Спб.: Речь, 2004. 244 с.
5. Анцупов А.Я. Конфликтология в схемах и комментариях. 2–е изд., перераб. Спб.: Питер, 2009. 161 с.
6. Прохорова О.Г. Основы психологии семьи и семейного

- консультування. М.: Сфера, 2005. 224 с.
7. Трохтій В.С. Психологическое здоровье семьи. М.: Просвещение, 1996. 160 с.
  8. Шуман С.Г. Семейные конфликты: причины, пути устранения. Брест: Лаборатория «Практической психологии и педагогики», 1992. 180 с.

ПИЩИК М.В.

*магістрант 1-го року підготовки
спеціальність «Психологія»*

*Вінницький інститут Університету «Україна»
м.Вінниця*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ

Відомо, що підлітковий період розглядається як такий, під час якого суперечності розвитку набирають особливої гостроти. Це зумовлено специфічними явищами, що свідчать про перехід від дитинства до дорослості, що супроводжується якісною перебудовою усіх сторін розвитку особистості (Л.І. Божович, М.Й. Боришевський, Т.В. Драгунова, Д.Б. Ельконін, І.С. Кон, А.І. Липкіна, Д.Ф. Ніколенко, Л.М. Проколієнко та ін.).

Особливо важливим є розвиток емоційного інтелекту в осіб підліткового віку, адже саме в цей період проходить активне емоційне становлення, розвиток самосвідомості, здатності до рефлексії та децентрації.

У широкому розумінні емоційний інтелект трактується, як здатність диференціювати позитивні і негативні почуття, а також знання про те, як змінити свій емоційний стан з негативного на позитивний.

Кожна людина народжується з обов'язковим потенціалом емоційної чутливості, емоційної пам'яті, емоційної обробки й емоційного навчання. Ці чотири вроджених компоненти формують серцевину емоційного інтелекту. Людина може почати життя з високим рівнем емоційного інтелекту, але згодом він може знизитися, якщо особистість здобуває шкідливі емоційні звички в дитинстві, у родині, де її кривдять та зневажають

Розвиток емоційної компетентності в підлітковому віці обумовлено вираженою потребою в емоційному благополуччі і включає розвиток здатності до емпатії, уміння диференціювати власні емоції й емоції інших людей, самоконтролю і само мотивації.

Отже, емоційний інтелект, на нашу думку визначається як здатність людини до усвідомлення, прийняття та керування емоційними станами, почуттями як власними, так і інших людей, що формуються протягом життя людини в спілкуванні і професійній діяльності.

У структурі емоційного інтелекту виділяють два аспекти – внутрішньоособистісний і міжособистісний. Перший характеризується такими компонентами, як самооцінка, усвідомлення власних почуттів, впевненість у собі, терпимість, самоконтроль, відповідальність, мотивація досягнень, оптимізм і гнучкість. Міжособистісний аспект включає емпатію, толерантність, комунікативність, відкритість, діалогічність, антиципацію.

Для експериментального вивчення стала методика Опитувальник Емоційний інтелект «Емінем» (Д.В.Люсін). В ході обробки отриманих даних було виділено наступні особливості:

Результати діагностики емоційного інтелекту (EQ) показали, що особи юнацького віку мають переважно середній рівень (середнє значення — 33,8%), що свідчить про достатньо сформований розвиток емоційного інтелекту, це може характеризуватися тим, що емоційний інтелект проходить етап розвитку та формування окремих структурних елементів EQ, тому юнаки ще не мають чіткого уявлення та сформованості загальної структури, а тому не можуть досягати високого рівня розвитку. Також було виявлено 23% (середній рівень) осіб, які загалом високий рівень, що може бути обумовлено внутрішнім розумінням важливості емоційного інтелекту та його структурних елементів. Низький рівень за середнім значенням становить 19,2 % та 11,2% - дуже низький рівень, що може проявлятися в інфантильності та низькому рівні розвитку особистісної та психологічної зрілості. Варто зазначити, що нами було виявлено 5,4% (середнє значення) дуже високого рівня, що характерно для зрілої, сформованої особистості, яка має чітке уявлення про емоції, їх вагомість в її житті та емоційний інтелект як сукупність емоційних проявів, переживань та станів, які здатні впливати як на особистість, так і на її стосунки з іншими.

Даний розподіл може бути обумовлений індивідуальними ознаками розвитку особистості, тобто розвиток психологічної та особистісної зрілості розвивається індивідуально у кожній особистості і може залежати від ряду зовнішніх та внутрішніх чинників впливу.

Таблиця 1.

Шкала	Показники
-------	-----------

	Дуже низький	Низький	Середній	Високий	Дуже високий
МП	8%	20%	22%	36%	14%
МУ	10%	22%	50%	18%	0%
ВП	26%	30%	36%	8%	0%
ВУ	18%	30%	34%	14%	4%
ВЕ	0%	22%	36%	24%	18%
МЕІ	10%	8%	40%	36%	6%
ВЕІ	10%	20%	54%	20%	2%
ПЕ	10%	26%	44%	12%	6%
УЕ	8%	12%	56%	18%	4%
ОЕІ	10%	18%	42%	28%	0%

Результати показників структурних елементів емоційного інтелекту за методикою «Емінем» (Д.В. Люсін)

З результатів дослідження за тестом Люсіна спостерігається, що більша частина вибірки має середній рівень емоційного інтелекту. Усі показники емоційного інтелекту виражені більш-менш в однаковій мірі, особливо в рамках внутрішньо-особистісного емоційного інтелекту, в межах міжособистісного емоційного інтелекту спостерігається неоднорідність показників. Також варто зазначити різницю між показниками розуміння чужих емоцій та власних. Тому можна стверджувати, що особи підліткового віку краще розуміють чужі емоції ніж власні (визначаємо за відсотковим показником високого рівня шкали МП). Порівнюючи показники за шкалами управління власними емоціями та чужими, можемо спостерігати значно нижчі показники міжособистісного емоційного інтелекту, проте більш стабільні – внутрішньо-особистісного емоційного інтелекту, це можна пояснити низькою соціальною компетентністю розуміння емоційних проявів та станів оточуючих, але більш гармонійною внутрішньою емоційною компетентністю. Вважаємо що це пов'язано з віковими особливостями, так як опитувані є досить юними і мало сформованими особистостями.

Проаналізувавши отримані результати, після проведеного нами психологічного дослідження ми можемо зробити висновки, що більшість підлітків має середній рівень емоційного інтелекту про це свідчать результати інтегральної шкали загального емоційного інтелекту ОЕІ – 40%. Це пов'язано з віковими особливостями та соціальною ситуацією розвитку особистості підлітків.

Список використаних джерел

1. Люсін Д.В. Современные представления об эмоциональном интеллекте // Социальный интеллект: Теория, измерение, исследование

/ Под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова.– М.: Институт психологии РАН, 2004. – С. 29-36.

2. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація фено-мену, основні функції. Монографія. – К.: Вища школа, 2003. – 126 с.

3. Робертс Р. Д., Мэттьюс Дж., Зайднер М., Люсин Д. В. Эмоциональный интеллект: проблемы теории, измерения и применения на практике // Психология: Журнал Высшей Школы Экономики. 2004. Т. 1. № 4. С. 3—24.

4. Филатова О. Эмоциональный интеллект как показатель целостного развития личности // Персонал, № 5, 2000. - С. 100 - 103.

5. Чеботарь А.И. Эмоциональный интеллект как основа успешности жизнедеятельности человека // Персонал, № 8, 2000. - С. 98-107

ПРИВАЛОВА Г.

*здобувач магістратури 1 курсу,
спеціальність 053 «Психологія»*

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

Науковий керівник: **НАЙЧУК В.В.**, к.психол.наук,
доцент кафедри соціальних технологій
*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Актуальність ефективного забезпечення успішної адаптації вступників до умов навчання у закладах вищої освіти різних рівнів акредитації зростає в Україні з кожним роком. Реформи системи освіти висувають на порядок денний питання подальшої наукової розробки теоретичних і прикладних аспектів проблеми адаптації студентської молоді.

Розробка методів підвищення ефективності підготовки студентів, для сучасної науки та практики передбачає, перш за все, виявлення закономірностей взаємозалежності адаптації студентів до навчання з розвитком особистості, професіоналізацією та соціалізацією студентської молоді. Це дозволить отримати результати для вироблення заходів цілеспрямованого сприяння закладу вищої освіти в адаптації та подолання негативних психоемоційних станів у студентів [1].

Всебічна психологічна підтримка студентів під час навчання передбачає вирішення низки завдань. По-перше, необхідно розглянути процес адаптації як біологічний, соціальний та психологічний феномен, який виступає як процес і результат активного пристосування індивіда до нових умов соціального середовища [2]. По-друге, проаналізувати загальні закономірності адаптації студентів та з'ясувати їх сутність, вивчити специфіку перебігу адаптаційних процесів, що зумовлені вимогами певного навчального закладу й умовами нової соціальної ситуації розвитку.

Складність освітнього середовища, інформаційна насиченість навчального процесу, велика кількість аудиторних занять, якісно інші форми контролю, самостійна робота – все це суттєво впливає на адаптацію студентів. Тому факт цілеспрямованої психологічної допомоги вищого навчального закладу в адаптації студентської молоді набуває особливого значення.

Адаптацію, як процес пристосування індивідуальних і особистісних якостей до життя і діяльності людини в змінених умовах існування досліджували А. К. Гришаков, В. Казміренко, Т. Титаренко та ін. С Кугель та О. Нікандров [3] вважають, що адаптація пов'язана зі зміною ролей особистості, з переходом людини до нового режиму життя. Низка вчених акцентує увагу на пристосуванні організму до загальноприродних, виробничих і соціальних умов і таким чином визначають розуміння адаптації.

Аналіз теоретичних підходів до розуміння поняття адаптації в психології доводить, що адаптація розглядається, як властивість, процес, результат, рушійна сила, що дозволяє особі пристосуватися до будь-яких змін у середовищі (фізичному, соціальному) та не перебувати постійно в стані стресу та дискомфорту. На сьогодні, незважаючи на велику чисельність досліджень сутності адаптації, в науковій літературі не існує єдиного підходу щодо розуміння видів та форм адаптації. Дослідники, які в основу розуміння адаптації покладають ознаки середовища, виділяють фізіологічну, психічну, соціально-психологічну, психофізіологічну, професійну адаптацію.

Враховуючи переважання певних компонентів в системі здійснення адаптації вчені виділяють наступні види адаптації – фізіологічну (біологічну), психічну та психологічну, психофізіологічну та соціально-психологічну. М. О. Агаджанян визначає фізіологічну адаптацію як взаємозв'язок та активність всіх функціональних систем людини, які забезпечують її нормальну життєдіяльність [4]. На думку С. Д. Максименка психічна адаптація – це певний процес взаємодії особистості з середовищем, при якому особистість повинна

враховувати особливості середовища, вміти впливати на нього для досягнення своїх основних потреб [5].

Група вчених, серед яких Т. Алексеева, А. Андреева, С. Ворожбит, В. Слободчиков у своїх дослідженнях розглядають адаптацію до навчання як певний процес [6, 7]. Зокрема, С. Ворожбит підкреслює, що цей динамічний процес обумовлений комплексом взаємодіючих суб'єктивних та об'єктивних факторів – психологічних, психічних, психофізіологічних і фізіологічних [7].

Д. Андреева і В. Слободчиков визначають адаптацію до навчання як включення студентів у нове середовище, нову систему вимог і контролю [8]. Це приєднання студентської молоді до нових умов є багатостороннім і складним, що вимагає певного часу і певних зусиль. Т Успішність у навчанні, як показник адаптації, розглядали М. Лапкін і Н. Яковлев, Н. Яковлева. Вони доводили, що високі рівні пізнавального та змагального мотивів теж виступають показниками адаптації студентів [9].

Отже, адаптація до професійного навчання це складний процес, в якому особистість включається та пристосовується до різних умов нового середовища. Вона не тільки пристосовується до нього але й активно змінює, що дозволяє стверджувати про взаємовплив адаптації на особистість та регулювання нею адаптаційного процесу з урахуванням своїх потреб та інтересів. Серед психологічних механізмів адаптації на перше місце виходять такі особистісні чинники як індивідуально-типологічні особливості, самооцінка рівня тривожності, психофізіологічний стан, соціальна фрустрованість та рівень суб'єктивного контролю, оскільки неадекватність цих показників негативно впливає на процес професійної адаптації.

Список використаних джерел

1. Ніколаєнко С.І., Ніколаєнко О.С. Формування соціально-психологічної адаптивності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі як психолого-педагогічна проблема. Світогляд-Філософія-Релігія: зб.наук. праць. Київ, 2013. Вип. 4. С. 64 – 72.
2. Петровский А.В. Основы теоретической психологии. Москва: ИНФРА-М, 1998. 528 с.
3. Кугель С.А., Никандров О.М. Молодые инженеры: Социологические проблемы инженерной деятельности. Москва, 1971. 207 с
4. Агаджанян М.А. Здоровье студентов: стресс, адаптация, спорт. Владимир, 2004. 136 с.

5. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості. Київ: ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
6. Андреева Д.А. Проблемы адаптации студентов. Молодежь и образование. Москва: Высшая школа, 1972. С. 194–203.
7. Ворожбит С.А. Особливості стратегій соціально-психологічної адаптації студентів під впливом почуття довіри. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 30-35.
8. Слободчиков В.И. Упреждающая адаптация как особая образовательная деятельность преподавателей вуза: матеріали Міжнарод. наук. форуму: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. Київ 2008. Вип. 5. С. 68–73
9. Яковлев У. В., Яковлева Н. О. Виды адаптации личности в образовательном процессе. Вестник Челябинского государственного педагогического университета. Педагогические науки. Челябинск, 2016. №6. С. 123 – 127

РУБЕНКО Н.І.

*магістрант 1-го року підготовки
спеціальність «Психологія»*

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ЛЕСНІЧЕНКО Н.П.

викладач кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА АГРЕСИВНОСТІ В ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

У сучасному світі особливе місце займає проблема толерантності. Щодня, кожна людина стикається чимось відмінним від його світогляду: іншими звичаями, звичками, поведінкою, яке не узгоджується з його поглядами на життя. І в кожен з подібних моментів він робить вибір: як поставитися до подібної «інакшості», проявити толерантність або ж виявити нетерпимість.

Розглядаючи соціально-політичну картину світу складно не помітити, що терпимість грає важливу роль в появі і врегулювання конфліктів різної масштабності. У нелегких і непостійних умовах розвитку соціуму, насичених всілякими суперечностями, актуальність питання про толерантність складно переоцінити.

В психології розвитку особистості, толерантність розглядається як особистісне утворення (Г. У. Солдатова, О. М. Байбаков, Д. В. Зинов'єв, О. Г. Виноградова, П. Ф. Комогоров, О. Б. Скрябіна та інші автори), що включає в себе наступні характеристики: адекватну самооцінку; знання себе, визнання інших; відповідальність за свої вчинки; почуття гумору; прихильність до інших; самовладання; терпіння; здатність до рефлексії; відсутність тривожності; високий рівень товариськості; вміння виражати свою незгоду, аргументувати відмову від співпраці; відсутність стереотипів, забобонів [3].

Також виділено, що зі всього кола психологічних проблем юнацького віку – є проблема агресії, агресивності, яку можна вважати основною проблемою агресії молоді. Ця соціально-вікова група є не лише самим активним та динамічним елементом соціальної структури суспільства, але й являє собою його майбутнє. Відомо, що ступінь прояву агресії та агресивності людини в дитинстві дозволяє досить надійно прогнозувати ступінь її агресії в зрілі роки [26]. А на думку багатьох спеціалістів, саме агресивність поряд з тривожністю виступає найбільш поширеним проявом серед сучасних дітей та підлітків.

Проблематиці агресії, агресивності і толерантності присвячена велика кількість праць зарубіжних класичних та сучасних авторів, вітчизняних науковців, зокрема А.Аклаєва, А.Асмолова, Н. Бердяєва, Л. Берковиця, І Галицького, А. Голдстейна, А. Гусейнова, Д. Джамалаяна, Д.Жмурова, ДЖ. Локка, К. Лоренца, Ю.Оборотова, Г.Олпорта, Г.Солдатової, С. Трубецького, З.Фрейда, Е.Фрома. Більшість досліджень у даній галузі присвячені наслідкам відсутності толерантності, зокрема видам агресії(вбивство, тілесні ушкодження, злочинні загрози, наклеп, знущання).

Агресія і толерантність – два ракурси єдиного цілого, парні категорії, при цьому вони рівноважні й рівнозначні та не існують один без одного. Як відомо, одним із шляхів розуміння сенсу меж толерантності є аналіз форм та проявів її протилежності – нетерпимості, де крайньою формою її прояву є агресія. Проблематиці агресивності й толерантності присвячена велика кількість робіт зарубіжних класичних і сучасних авторів, вітчизняних учених.

Проблемою агресії і її зв'язків з толерантністю в своїх наукових працях розглядали А. Басс, А. Бандура, К. Лоренц, Е. Фромм, Дж.Доллард, Г.М. Андрєєва, І.С. Кон, Т.Г. Стефаненко, Г.У. Солдатова, Л.М.Дробижева, А.А.Налчаджян.

Експериментальне дослідження даної наукової проблеми були вивчені за допомогою методики Г.У. Солдатової «Індекс

толерантності» та методикою діагностики «Агресивна поведінка» (Є. П. Льїн, П.А. Ковальов).

Оцінюючи отримані результати по загальній вибірці $n=80$ було виділено, що 5% досліджуваних мають низький індексу толерантності, у 85% середній рівень толерантності, 10% респондентів притаманний високий рівень.

Таблиця 1

Результати за методикою Г.У. Солдатової «Індекс толерантності»

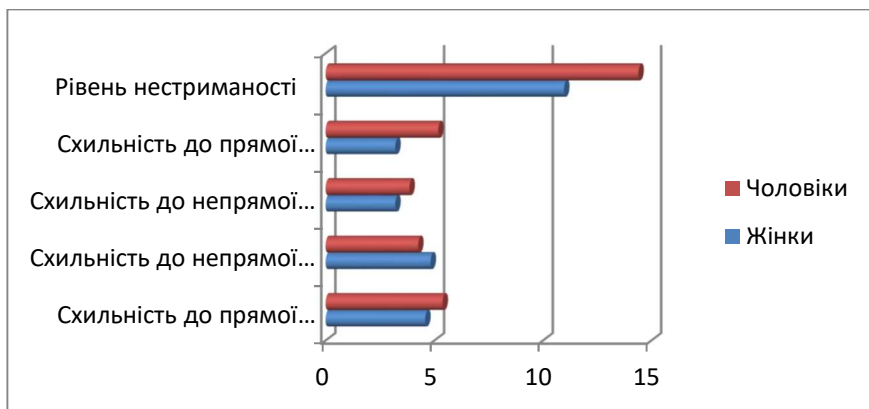
Рівень толерантності	Жінки $n=40$		Чоловіки $n=40$		Всього $n=80$	
	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%	Кількість осіб	%
низький	0	0%	4	10%	4	5%
середній	36	90%	32	80%	68	85%
високий	4	10%	4	10%	8	10%

На основі даних, представлених в таблиці 1 значень, проведемо аналіз відмінностей між вибірками чоловічої та жіночої статті.

Таким чином було виділено у вибірці жіночої статті відсутність респондентів з проявом низького рівня, 10% досліджуваних характеризуються високим рівнем індексу толерантності, що характеризуються вираженими рисами толерантної особистості.

Отже, важливо відмітити те, що у вибірці як жіночої так і чоловічої статті переважаючим являється середній рівень прояву толерантності, що свідчить про ситуативність прояву толерантних або інтолерантних рис. Дані результати цілком доречно можна пояснити віковими особливостями досліджуваної вибірки, оскільки притаманність даному віковому періоду максималізму, бажання до соціального одобрення, а також низьким рівнем соціальної зрілості при оцінюванні навколишньої дійсності провокує на імпульсивність та емоційність при оцінюванні тої чи іншої ситуації.

Проведення методики «Агресивна поведінка» Е.П. Ільїна та П.А. Ковальова допомогло у визначенні психологічних особливостей прояву агресивності в осіб юнацького віку.

Рис. 1 Наявність показників схильності респондентів до певного типу агресивної поведінки за методикою діагностики «Агресивна поведінка» (Є. П. Ільїн, П.А. Ковальов)

За допомогою розрахунків середнього значення було виділено рівень нестриманості вищий для вибірки чоловіків. Також вищий кількісний показник середнього значення у вибірці чоловіків за шкалою схильності до прямої фізичної агресії, схильність до непрямой фізичної агресії, схильність до прямої вербальної агресії. Натомість у вибірці жінок переважаючим значенням виступає по шкалі схильність до непрямой вербальної агресії.

Отже, наявність схильності до прояву фізичної агресії, який у чоловіків вищий, ніж у жінок. Натомість рівень вербальної агресії дещо вищий у жінок. В ранньому юнацькому віці переважна кількість респондентів схильна до прямої вербальної агресії. Зростає відсоток фізичної агресії, що пов'язано з засвоєнням поведінкових норм, розвитком абстрактного мислення, широким репертуаром моделей поведінки, а також намаганням не привертати увагу оточуючих до свого внутрішнього світу, емоцій, почуттів. Рівень нестриманості спостерігається однаковий.

Список використаних джерел

- 1.Абакумова І.В., Єрмаков П.М. Про становлення толерантної особистості в полікультурному освіту. // Питання психології. 2003 №3
- 2.Берковіц Л. Агресія: причини, наслідки та контроль, СПб.: «Прайм-Евровзнак» 2001.
- 3.Клепцова Є.Ю. Психологія і педагогіка толерантності. М.: Академічний проект, 2004.
- 4.Солдатова Г. У., Шайгерова Л.А., Прокоф'єва Т.Ю., Кравцова О.А. Психодіагностика толерантності особистості. М.: Сенс, 2008.

САДКОВСЬКА Н.

*здобувач магістратури 1 курсу,
спеціальність 053 «Психологія»*

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

Науковий керівник: НАЙЧУК В.В., к.психол.наук,
доцент кафедри соціальних технологій

*Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»*

ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

На сьогоднішній день емоційна сфера глибоко і всебічно вивчена та представлена в працях як зарубіжних, так і вітчизняних психологів (Г.М. Бреслав, В.К. Вілюнас, Б.Г. Додонов, С.Д. Максименко, О.М. Леонтєв, А.Ю. Ольшаннікова, С.Л. Рубінштейн, П.М. Якобсон та ін.).

Емоції є одним з основних компонентів у структурі особистості, а емоційні характеристики в значній мірі обумовлюють характер взаємостосунків людини з навколишньою дійсністю. В емоціях представлено цілісне ставлення людини до світу, і вони тісно пов'язані з центральними особистісними утвореннями, самосвідомістю та особистісною ідентичністю.

Якщо раніше вважалося, що емоції лише супроводжують когнітивні процеси людини, то сучасною психологією доведений той факт, що емоційні реакції часто передують раціональним. Крім того, формування емоцій людини – важлива умова розвитку її особистості. Засновник терміну емоційна компетентність Д. Гоулман вказує, що розвиток даного феномену є важливим з ряду причин.

По-перше, емоції виявляються у спілкуванні, виражають ставлення до дійсності. Відтак, розуміння емоцій як своїх, так і інших сприяє успішній міжособистісній взаємодії. По-друге, розуміння власного емоційного світу дає можливість краще пізнати, зрозуміти себе та відчувати себе більш впевненим. По-третє, важливість глибокого вивчення емоційної сфери визначається здатністю правильно виражати себе. По-четверте, здатність адекватно ідентифікувати емоційний стан дає нам змогу передбачати ймовірні стресові ситуації, уникати їх чи адаптуватись.

Саме тому, формування емоційної компетентності – це ще один крок людини у напрямку до самоздійснення [1, 2].

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема психологічної компетентності у сфері емоцій є досить актуальною. Відомим є той факт, що витіснення емоцій зі свідомості призводить сьогодні до постійно зростаючої кількості людей, які страждають нервовими захворюваннями. Розв'язанню проблеми психоемоційних та психосоматичних розладів могла би сприяти цілеспрямована робота з розвитку емоційної обізнаності, тієї здатності, яка у наукових дослідженнях називається емоційною компетентністю [1].

Іноді у літературі компетенція отожднюється із поняттям компетентність, іноді розглядається як його частина, іноді як родове поняття. А.В. Хуторський [3] інтерпретує компетентність як володіння людиною певною компетенцією, і зауважує, що вона включає особистісне ставлення до діяльності.

Отже, компетентність визначається як отриманий досвід, як тривалий процес набуття умінь та навичок, необхідних для досягнення високого рівня майстерності у певній сфері життєдіяльності, зокрема професійній.

Особистісна компетентність у сфері емоцій передбачає вміння адекватно розуміти себе, свої стани, потенційні ресурси, передбачати наслідки, бути впевненим у собі, оцінювати власні здібності, керувати своїми емоційними станами, проявами емоцій, контролювати їх, відповідати за свої дії, бути надійним, відданим своїй справі, сумлінно виконувати свої обов'язки, гнучко пристосовуватись до нових обставин, бути відкритим, готовим працювати та досягати мети, прагнути до вдосконалення, бути ініціативним тощо.

Соціальна компетентність у сфері емоцій передбачає розуміння інформації від інших. Вона включає, з одного боку, емпатію, тобто вміння бути чутливими до почуттів, потреб і хвилювань інших. Це вміння розуміти інших, сприяти їх розвитку, підтримувати їх здібності та наміри, розуміти та задовольняти потреби інших. З іншого боку – соціальні навички, тобто вміння викликати бажані реакції у інших, вміння переконувати, бути комунікативним, вміти розв'язувати конфлікти, надихати та керувати іншими, вміти встановлювати зв'язки, ділові взаємини; бути здатним працювати в команді взаємодіяти для досягнення спільної мети тощо.

Серед складових емоційної компетентності виділяють також розуміння себе, своїх емоцій, емпатію, саморегуляцію, що представлені і як складові емоційного інтелекту у моделях Дж. Мейера та П. Селовея [4, 5] і Р. Бар-Она [6, 7].

У дослідженнях К. Саарні емоційна компетентність розглядається як сукупність певних здібностей та вмінь. Це вміння, пов'язані з усвідомленням емоцій, здатністю розрізняти емоційні стани, використовувати словник емоцій та особливості їх прояву у різних культурах, емпатійною здібністю, здібністю розуміти різницю між внутрішнім емоційним станом та зовнішнім проявом емоцій, здібністю керувати негативними переживаннями, емоційно адекватно реагувати, усвідомленням того, що емоції виявляються у взаємостосунках. При цьому, як зазначає К. Саарні, цей перелік здібностей можна продовжувати [8].

Отже, на відміну від емоційного інтелекту, емоційна компетентність більш нове та менш вивчене поняття. В цілому, серед загальних ознак емоційної компетентності та емоційного інтелекту виділяються: вміння усвідомлювати свої емоції та почуття, керувати ними, усвідомлювати емоції та почуттів інших, керувати ними. Більш того, емоційна компетентність характеризується умінням усвідомлювати та оцінювати свої емоції та почуття, причини їх виникнення і наслідки, умінням керувати своїми мотивами, поведінкою, стресовими та конфліктними ситуаціями, керувати своїми емоційними проявами, умінням розуміти людей, їх емоції, почуття, прагнення, бажання, бути водночас стриманими; уміння будувати взаємини з іншими тощо.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Эмоциональная компетентность / Психология мотиваций и эмоций / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, М. В. Фаликман. – М.: ЧеРо, 2002. – С. 21–49. 51.
2. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Гоулман. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 301 с.
3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 15-19.
4. Mayer J.D., Salovey P. Emotional intelligence and the construction and regulation of feelings / J.D. Mayer, P. Salovey // Applied and Preventive Psychology. – 1995. – V.4. – P. 197-208.
5. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // Intelligence. – 1993. – V.17. – N4. – P.433-442.

6. Bar-On R. Emotional Intelligence in Men and Women / R. Bar-On // Emotional Quotient Inventory: Technical Manual. – Toronto: Multi-Health Systems, 1997. – 150 p.
7. Bar-On R. Emotional intelligence: An integral part of positive psychology / R. Bar-On // South African Journal of Psychology. – 2010. – 40(1). – p. 54- 62.
8. Saarni C. The development of Emotional Competence / C. Saarni. – New York: The Guilford Press, NYC, 1999. – 381 p.

ТЕСЛЯ В.В.

*магістрант I-го року підготовки
спеціальність «Психологія»*

*Вінницький інститут Університету «Україна»
м.Вінниця*

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У ВИБОРІ СТРАТЕГІЇ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЮНАКІВ

Сучасна соціальна ситуація розвитку особистості в юнацькому віці пов'язана зі зростанням соціально-психологічної, внутрішньоособистісної, педагогічної нестабільності, що призводить до зниження стійкості міжособистісної взаємодії, підвищенню конфліктності. При цьому, вибір найбільше конструктивної стратегії поведінки у конфліктній ситуації здатен мінімізувати негативні наслідки як для збереження стосунків, так і для розвитку особистості.

Важливою складовою цієї системи міжособистісних відносин виступає уявлення людини про саму себе, про свої риси та якості, здібності, мотиви, що складає основу Я-концепції особистості. Уявлення про себе, на основі яких особистість встановлює контакт з іншими людьми та, взагалі, оточуючим світом, є породженням самосвідомості та сприяє внутрішній узгодженості, формуванню очікувань та установок, що є особливо важливим для юнацького віку. Проблемою розвитку особистості юнаків, їх самосвідомості, самоставлення та саморозуміння у різні часи займалися А. Дмитрієв, В. Лісовський, А. Еромасова, Т. Вільхова, Л. Меньшикова. Вивченню психології поведінки особистості у конфлікті, зокрема на етапі юнацтва, присвячені праці представників різних наукових підходів та ряду вітчизняних дослідників, серед яких Г. Ложкін, А. Гірник, Л. Долинська, І. Кошова, Н. Макачук, Л. Матяш-Заяц та інші.

Актуальність проблеми міжособистісної взаємодії зумовлена суттєвими факторами як теоретичного, так і практичного характеру.

Знання характеристик, ознак міжособистісної взаємодії є суттєвою умовою вирішення соціально-психологічних задач в різних сферах суспільства. До їх числа можна віднести такі, як розробка засобів вдосконалення психологічного клімату у трудовому колективі, оптимізація методів керівництва колективом, виявлення факторів, що впливають на гармонізацію родинних стосунків та ін.

Для діагностичної роботи було використано *методику Т. Лірі на діагностику міжособистісних стосунків*. За допомогою даної методики було проведено визначення середнього значення кожного із стилів спілкування, передбачених методикою, що дало можливість визначити узагальнити рівень вираженості у залежності від статевих характеристик.

В результаті аналізу даних було визначено, що у вибірці чоловіків та жінок усі стилі спілкування мають помірний ступінь вираженості, а тому несуть в собі адаптивну поведінку.

За результатами ранжування отриманих даних було встановлено, що на першому місці чоловіки надають агресивній формі спілкування, а останнє займає альтруїстичний стиль спілкування. Щодо вибірки жінок, то на першому місці виступає залежна форма спілкування, а на останньому – також альтруїстична.

Таблиця 1.

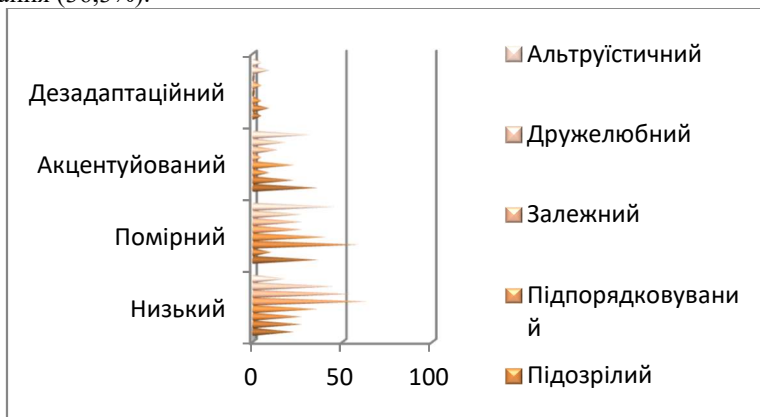
Розподіл середнього значення стилів спілкування

	Авторитарний	Егоїстичний	Агресивний	Підозрілий	Підпорядковуваний	Залежний	Дружелюбний	Альтруїстичний
Чоловіки	4,37	6,58	5,45	7,29	6,08	6	5,58	6,41
Жінки	7,09	6,59	5,95	5,5	4,09	4,77	6,09	7,22

Отже, стиль спілкування відображає індивідуально-типологічні особливості взаємодії чоловіка і дружини і, перш за все, особливості комунікативних можливостей один одного, а також досягнутий рівень взаємовідносин між собою, творчої індивідуальності, сімейних особливостей.

Отже, на рис. 1. добре видно, що серед досліджуваних жінок за низьким рівнем переважають октанти підпорядкований (63,6%), і

дружелюбність (45,4%) і залежність (по 54,5%), за помірним – агресивний (59%), підозрілий (41%) та альтруїстичний (45,4%). На акцентуйованому рівні виділено домінування авторитарного стилю спілкування (36,3%).

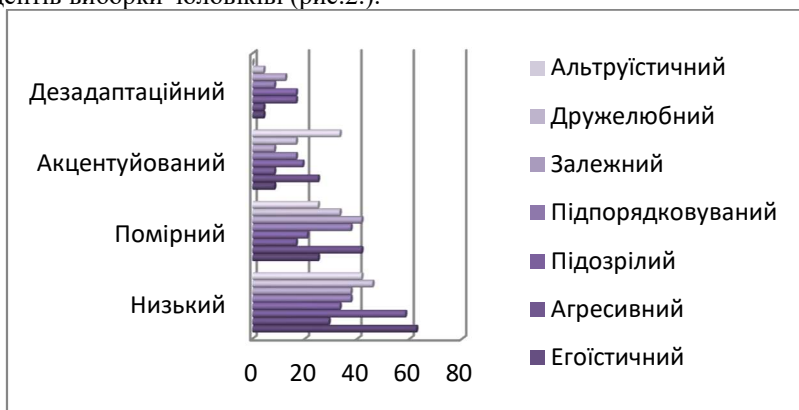
Рис 1. Результати дослідження стилів спілкування жінок

Отже, жінкам більш притаманні підпорядкований, залежний, дружелюбний та альтруїстичний стилі спілкування, що може характеризуватися комфортною спрямованістю особистості, тобто вони не надто активно проявляють ініціативу та відстоюють власну позицію, їм комфортніше виконувати поставлене до них завдання. Також було виявлено авторитарний тільки у меншому відсотковому значенні, може пояснюватись наявністю чоловічих (мускулінних) рис. Даний тип людей за характеристикою можуть відповідати андрогенному типу гендерної ідентичності, тому в залежності від ситуації проявляють найбільш вдалі риси відповідно до вимог ситуації.

Враховуючи гендерні ролі вибірки жінок з перевагою маскулінного типу, то можна визнати, що за більшість октантів досліджувані знаходяться в рамках адаптивної поведінки. Також незначна кількість респондентів мають схильність до екстремального рівня. Дані результати можуть бути обумовлені соціальними факторами та середовищем, в якому знаходяться досліджувані, а також індивідуальними особливостями особистості: темпераментом, рисами характеру та акцентуаціями особистості.

Таким чином спостерігаємо, що жінки досить вільно виражають свої емоції й почуття, у тому числі з особами протилежної статі, вони мають у своєму розпорядженні більший діапазон міжособистісних дистанцій, кожна з яких показує певний рівень близькості з людиною.

У наступному рівні інтерпретації було описано також респондентів виборки чоловіків (рис.2.).

Рис 2. Результати дослідження стилів спілкування чоловіків

З рис. 2. видно, що респонденти вибірки чоловічої статі отримали найвищі показники низького рівня прояву по авторитарному (62,5%) та агресивному (58,3%) стилям спілкування, а також по альтруїстичному (41,6%) та дружелюбному (45,8%). Також, спостерігається майже октантах підозрілий та агресивний (по 16,6%) дезадаптивна ступінь вираженості стилів спілкування.

Дані результати вказують на те, що в чоловіків не чітко сформована поведінка в комунікаційних взаємостосунках, і вони зазвичай мають схильність до ситуаційних реагувань. Проте є відсоток досліджуваних, в яких досить чітко висвітлюється авторитарність, яка є нормою для чоловічої статі та маскуліної ідентичності.

Отже, порівнявши результати кожного з графіків можна зробити наступні висновки, найвищі показники займають такі стилі спілкування, як авторитарний, альтруїстичний, дружелюбний. Дані стилі спілкування переважають над іншими і в чоловіків, і в жінок.

Список використаних джерел

- 1.Берн Ш. Гендерная психология. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320 с.
- 2.Волков Б.С. Психология ранней юности: Учебное пособие, - М.: Сфера, 2001. – 94 с.
- 3.Кошенова М. И. Вплив гендерних стереотипів на якість міжособистісного спілкування //Практикум по гендерної психології / Під ред. І.С.Клециной. — СПб, 2003. — С.185-195.

4.Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений . – М.: Основа, 1990. – 195 с.

5.Реан А.А. Психология и психодиагностика личности. Теория, методы исследования, практикум. - СПб.: Прайм - ЕВРОЗНАК, 2006.

6.Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В Загальна психологія: Підручник / –К.: "Каравела", 2011р.464с

ШПИЛЬОВА О.І.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м.Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для цілісного розуміння проблеми психологічної готовності психолога до професійної діяльності (взаємодії з клієнтом) ми розглядаємо цей процес як триаду, яка містить в собі такі основні елементи: «психолог», «клієнт» і «процес взаємодії», де діяльність психолога та клієнта достатньо повно можна розкрити через «Я-концепцію» та смислові установки, ціннісні орієнтації суб'єкта.

У багатьох психологічних теоріях «Я-концепція» є одним із центральних понять. Разом з тим ще не існує ні її універсального визначення, ні єдності в теорії. Терміни, які одні автори вживають для визначення Я-концепції в цілому, інші використовують для позначення її окремих елементів. Ми ж беремо за основу схему, запропоновану для розгляду «Я-концепції» Р. Ернсом [1, с.262].

Образ себе, саморозуміння як образ світу та поняття світу – результат пізнавальної, практичної та творчої діяльності людини.

Структуру глобального «Я» можна представити так:

1. Процесуальне Я.
2. Структурне Я.
3. Образ світу та розуміння його.

Всі складові глобального «Я» функціонально взаємопов'язані, на що І вказує Карел Блага [2, с.9]. «Процесуальне Я» сприймає, мислить, фантазує, забуває, згадує, вибирає та приймає рішення, діє, вчиться, здійснює контроль, щось підсилює, від чогось відмовляється, висловлює міркування про цінності. Це центр хвилювання, переживання та усвідомлення, це внутрішній простір, в якому ми застосовуємо наш повсякденний досвід.

Процесуальне Я діє, коли ми прокидаємося, діємо та засинаємо. Як відзначає М.Шебек, процесуальне Я кожної окремої миті «охороняє» кордон між глобальним Я та не-Я, між суб'єктом та іншими суб'єктами, встановлює кордон між свідомістю та несвідомістю. Процесуальне Я опосередковує виникнення та розвиток внутрішнього [3; 4].

Кожна складова становить собою певну відповідно обмежену тематику життєвих уявлень і її можна виразити як судження про себе, кожна окрема складова в онтогенетичному розвитку виникає поступово. Перш за все утворюється основна вісь «Я є». Потім на неї можуть спиратися виникаючі І слідом утворення. Кожне окреме утворення робить складний шлях розвитку, встановлюється структурна ієрархія. Кожна нова складова вміщує багато мізерних часток і становить певну підтему життєвих уявлень, поєднання яких і формує її. Необхідно уточнити ще раз, що дрібні будівельні частини складаються із багатьох уявлень, думок, які тримаються в пам'яті.

Ці почуття, як підкреслює ряд вчених, а саме: О.О.Бодалев, Д.Джампольски, І.С.Кон, М.А.Робер, Ф.Тільман, І.Т.Фролов та інші, стосуються тієї чи іншої частини глобальною Я, або ж глобального Я в цілому. В результаті виникає високе, чи навпаки, низьке самопізнання або самоповага. Під самоповагою ми розуміємо відповідно стійке ставлення до загального (глобального) Я. Під самооцінкою, як сказано в психологічному словнику, розуміємо чуттєво забарвлене ставлення до себе в різних конкретних ситуаціях і різних видах діяльності.

Самооцінка може змінитися після досягненого успіху або невдачі, тобто вона може змінюватися від ситуації до ситуації, в той час як самоповага за-лишається відносно стійкою і синтезує багато минулих та тепе-рішніх самооцінюваних моментів.

Самоповага, як відмічає К.Блага [3, с.14], будується з окре-мих конкретних самооцінок та оцінок індивіда іншими людьми. Вона значною мірою залежить від зовнішніх оцінок, самооцінки та конкретних успіхів у тому чи іншому виді діяльності. Протягом онтогенезу розвивається певна автономія самоповаги, зменшується її залежність від окремих успіхів або невдач та від конкретних самооцінок в різних галузях людської діяльності.

Образ та оцінка свого «Я» зумовлюють психолога до певної поведінки; тому глобальну «Я-концепцію» ми можемо розглядати як сукупність його настановлень, спрямованих на самого себе. Але ці настанови можуть мати різні ракурси або модальності. Як підкреслює Р.Бернс [1, с.62], існує три основні модальності самонастановлень:

1. Реальні «Я-настанови», пов'язані з тим, як індивід сприймає свої актуальні здібності, ролі, свій актуальний статус, тобто з його

уявленням про те, який він є насправді.

2. Дзеркальні (соціальні) «Я-настанови», пов'язані з уявленням індивіда про те, як його бачать інші.

3. Ідеальні «Я-настанови», пов'язані з уявленням індивіда про те, яким він хотів би стати.

Складову, пов'язану зі ставленням до себе або окремої своєї якості, називають с прийняттям себе. «Я-концепція», в дійсності, визначає не просто те, що собою являє індивід, а й те, що він про себе думає, як дивиться на свою активність та можливість розвитку в майбутньому. Виділення описового та оцінного складників дозволяють розглядати «Я-концепцію» як сукупність настановлень, спрямованих до самого себе. В більшості літературних джерел при визначенні настановлення підкреслюються три головні елементи:

1) Позитивна складова настанови. Твердження, яке може бути як обґрунтованим, так і необґрунтованим.

2) Емоційно-оцінна складова. Емоційне ставлення до цього твердження.

3) Поведінкова складова. Відповідна реакція, яка, зокрема, може виявлятися у поведінці.

Застосовуючи до «Я-концепцій» ці три елементи настановлення, можна конкретизувати це таким чином (на що вказує Т.Р.Боуер, Л.Колеман, Л.Маслов, Р.Сімонс, Д.О.Стевенс та інші):

1. Образ Я – уявлення індивіда про самого себе.

2. Самооцінка – ефективна оцінка цього уявлення, яке може бути різної інтенсивності, оскільки конкретні риси «образу Я» можуть викликати більш або менш сильні емоції, пов'язані з їх прийняттям або осудом.

3. Потенційна поведінкова реакція, тобто ті конкретні дії, які можуть бути викликані «образом Я» та самооцінкою.

Предметом самосприйняття та самооцінки індивіда можуть, зокрема, стати його тіло, його здібності, його соціальні стосунки та безліч інших особистих проявів, внесок яких в «Я-концепцію» дуже значний.

Оцінна складова «Я-концепції» – це якості, які ми надаємо власній особистості. Далеко не завжди вони є об'єктивними і, цілком ймовірно, з ними не завжди готові погодитися інші люди. Можливо, лише вік, стать, зріст, професія, та деякі інші дані, що мають достатню безперечність, не викличуть незгоди. Взагалі, в намаганнях, спробах себе охарактеризувати, як правило, присутній сильний особистісний, оцінний момент, інакше кажучи, «Я-концепція» – це не тільки констатація, опис рис своєї особистості, а й вся сукупність їх оцінних

характеристик і пов'язаних з ни-ми переживань [1, с.46].

Будь-яка спроба себе охарактеризувати вміщує оцінний елемент, який визначається загальноновизнаними нормами, критеріями та цілями, уявленням про рівні досягнень, нормативними принципами, правилами поведінки, тощо. Р.Бернс [1, с.106] висуває три елементи, суттєві для розуміння самооцінки. По-перше, важливу роль в її формуванні відіграє співставлення образу реального «Я» з образом ідеального «Я», тобто з уявленням про те, якою людиною хотіла б бути.

Наступний факт, важливий для формування самооцінки, пов'язаний з інтеріоризацією соціальних реакцій на даного індивіда, інакше кажучи, людина схильна оцінювати себе так, як, на її думку, її оцінюють інші. Такий підхід до розуміння самооцінки був сформульований та розвинутий в працях К.Кулі та С.Міда [5, с.227].

Позитивна «Я-концепція» ґрунтується на позитивному ставленні до себе, самоповазі, усвідомленні себе та власної цінності; складовими негативної «Я-концепції» є негативне ставлення до себе, несприйняття себе, відчуття своєї неповноцінності.

Отож третій елемент, що визначає настанови особистості, в тому числі і практичного психолога, – поведінкова складова. Це відповідна реакція, яка, зокрема, може проявлятися в поведінці. Той факт, що люди не завжди поводять себе відповідно до своїх переконань, добре відомо. Нерідко прямий, безпосередній прояв настановлення в поведінці модифікується або ж зовсім стримується через його соціальне неприйняття, моральні сумніви індивіда або ж його страх перед можливими наслідками. Будь-яка настанова – це емоційно забарвлене переконання, яке пов'язане з певним об'єктом.

Якщо розглядати ієрархію рівнів різних диспозиційних утворень з позиції Д.М.Узнадзе [6], то логічно позначити відповідну диспозицію на перехресті кожного рівня потреб, ситуацій їх задоволення. В.О.Ядов виділяє чотири рівні диспозицій утворень:

Перший рівень складають елементарні фіксовані настанови, які формуються на основі потреб, в простих, ситуаціях (за схемою В.О. Ядова – в умовах сімейного оточення і найбільш низьких «предметних ситуаціях»). Цей рівень диспозиції можна позначити як «настанова». Фіксована настанова – це настанова, яка виникає після ряду спеціальних «фіксуєчих» досвідів, де вирішальну роль відіграє не те, що специфічне для умов кожного з них, а що-небудь інше, характерне для них. Вирішальне значення в цьому процесі мають наші попередні експозиції.

Другий рівень – це найбільш складні диспозиції, які формуються на основі потреб людини, в нашому випадку психолога та клієнта, у спілкуванні, яке відбувається в малій групі, і відповідно в тих ситуаціях,

які пов'язані з діяльністю у цій групі. У цьому випадку регулятивна роль диспозиції полягає в тому, що особистість уже виробила деяке певне ставлення до тих соціальних об'єктів, які введені в діяльність на певному рівні. Диспозиція такого роду відповідає соціально фіксованій настанові, або аттитуду, що відповідає цьому рівню логічного виділення «аттитюда на об'єкт» і «аттитюда на ситуацію», запропонованих Н.Рокичем [4, с.74]. Аттитюд є порівняно елементарною фіксованою настановою і має когнітивний, афективний і поведінковий компоненти.

Третій рівень має справу з такими диспозиціями, в яких фіксується загальна спрямованість інтересів особистості відносно конкретної сфери соціальної активності. Диспозиції такого роду формуються в тих сферах діяльності, де особистість задовольняє свою потребу в активності, проявленій як конкретна «робота», конкретна справа дозволяла та таке інше. На цьому рівні диспозицією є загальна спрямованість інтересів особистості (або базові соціальні настанови), яка пояснює сконцентрованість особистості на якійсь сфері діяльності, її ставлення до цієї сфери. Як і аттитюди, базові соціальні установки мають трьохкомпонентну структуру.

Четвертий, вищий рівень диспозицій, утворює систему цінностей особистості. Особливо важливе місце в цій структурі займають ціннісні орієнтації. Так, у психологічному словнику, поняття «ціннісні орієнтації» тлумачиться як:

- ідеологічна, політична, моральна, естетична й інші основи оцінок суб'єктом навколишньої дійсності і орієнтації в ній;
- спосіб диференціації об'єктів індивідом за їх значущістю.

Обидва ці напрямки використовуються як основні для розкриття діяльнісного розуміння особистості. Цей процес може відбуватися як в умовах стихійного впливу на особистість різних обставин життя в суспільстві, які іноді мають характер різноспрямованих факторів, так і в умовах виховання, тобто цілеспрямованого формування особистості. Через ціннісні орієнтації відбувається самоактуалізація Я-концепції особистості і виявляється в цілях, ідеалах, переконаннях, інтересах та інших її формах.

Аналізуючи сказане, можливо дійти до висновку про те, що: наявність наміру, інтенції до виконання професійної діяльності є головною ознакою мотиваційної поведінки психолога. В залежності від його сприйняття він може знаходитися в одному з трьох мотиваційних станів: стан зовнішньої мотивації або стан амотивації.

Як відзначає М.Р. Гінзбург, самовизначення – це те, що існування у світі змісту є існуванням на власно особистому рівні (на що вказував

ще Л.С.Виготський); галузь змісту та цінностей є та галузь, в якій і трапляється взаємодія особи, громади. Цінність і зміст є мовою цієї взаємодії. Визначна роль цінностей для формування особистості, як відзначають Б.С.Братусь і П.І.Сидоров [10; 39], – «створення цінностей, закріплення єдності і самототожності особистості, надовго визначає собою головні характеристики особистості, її стержень, її мораль, моральність». Саме цей аспект визначення особистості є одним з головних для професійної діяльності психолога.

Список використаних джерел

- 1.Божович Л. Проблемы формирования личности / Л.Божович. – М.: Педагогика, 2014. – 264 с.
2. Куницына В.Н. Межличностное общение: Учебник для вузов / В.Н.Куницына. – СПб., 2011. – 194 с
3. Вилсон Г., Макклафлин К. Язык жестов / Г. Вилсон, К. Макклафлин. – СПб.: Специальная литература, 2017. – 289 с
4. Практическая психология. / Под ред.. проф. Марцинковського Т.Д. – Москва, 2011.
- 5.Походенко С.В. Особливості соціалізації юнаків у мікросередовищі. // Проблеми соціалізації сучасних юнаків. — Запоріжжя. – 2012. – С.6-56;
- 6.Психологический словарь. 2-е изд., перераб. и доп. / Под ред. В. П. Зинченко Б. Г. Мещерякова. – М.: Педагогика-Пресс, 1999. – 370 с.

РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У СВІТЛІ ВИМОГ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

БАБІЙЧУК Д.А.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

науковий керівник: БЕЗНОСЮК А.М.

кандидат юридичних наук

доцент кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ОСОБИСТІТЬ ЗЛОЧИНЦЯ У КРИМІНОЛОГІЇ

Наука кримінологія займається пізнанням злочинності, вивчає особистість злочинця і розробляє заходи попередження злочинів і поведіння з тими, кого саме суспільство зробило злочинцями, визначає заходи впливу на винного, заходи для його перевиховання.

Всебічний підхід до оцінки особи, яка вчинила злочин, необхідний не тільки для об'єктивного розслідування кримінальної справи і визначення найбільш доцільних заходів впливу на винного, а й для виявлення та усунення причин та умов злочину, а також правильного вибору заходів для його перевиховання.

Успішне попередження злочинів можливо лише в тому випадку, якщо увагу буде сконцентровано на особистості злочинця, оскільки саме особистість є носієм причин їх вчинення. Можна тому сказати, що ця особистість - основна і найважливіша ланка всього механізму злочинного поведіння. Ті її особливості, що породжують таке поведіння, повинні бути безпосереднім об'єктом попереджувального впливу. Тому, проблема особистості злочинця є головною і водночас найбільше складною проблемою кримінології.

Особистість злочинця завжди була однією з центральних проблем усіх наук кримінального профілю й у першу чергу кримінології. У залежності від соціально-історичних умов, вимог соціальної практики і рівня розвитку науки по-різному ставилося і вирішувалося питання, що таке особистість злочинця, чи є вона взагалі, у чому її специфіка, яка її роль у вчиненні злочину, як впливати на неї, щоб не допустити більше злочинних дій.

Необхідно враховувати, що навіть у такій специфічній сфері, як злочин, людина діє в якості суспільної істоти. Тому до неї треба

підходити як до носія різноманітних форм суспільної психології, придбаних моральних, правових, етнічних і інших поглядів і цінностей, індивідуально-психологічних особливостей. У цілому - це являє собою джерело злочинного поведіння, його суб'єктивну причину, визначає необхідність вивчення всієї сукупності соціологічних, психологічних, правових, медичних (у першу чергу, психіатричних) і інших аспектів особистості злочинця.

Особистість злочинця являє собою сукупність соціально значимих негативних властивостей, що утворилися в неї у процесі різноманітних і систематичних взаємодій з іншими людьми[1].

Соціальний характер особистості злочинця дозволяє розглядати його як члена суспільства, соціальних груп або нових спільностей, як носія соціально типових рис. Включення злочинця в активне і корисне групове спілкування - важлива умова його виправлення.

Для визначення поняття особистості злочинця необхідно вирішити ряд спеціальних питань, зокрема: чи охоплює це поняття всіх осіб, які вчинили злочин, або тільки частину з них; які сторони й особливості злочинця необхідно вивчати.

І в наукових, і в практичних цілях це поняття повинно об'єднувати осіб, винних у злочинному поведінні. Як злочинність включає такі зовсім різні злочини, як згвалтування і шахрайство, так і поняття особистості злочинця в практичному і науковому змісті об'єднують осіб, що вчинили ці злочини. Тому кримінологія вивчає причини і механізм вчинення злочинів, у тому числі необережних і ненавмисних. Особистість усіх, хто скоїв злочин повинна бути предметом кримінологічного пізнання, що має величезне практичне значення, у першу чергу для профілактики злочинів. Якщо з орбіти кримінологічного вивчення виключити особистість тих, для яких зроблений злочин не став основною головною діяльністю, то вони узагалі випадуть із поля зору кримінології, що завдасть істотний збиток практиці[2].

Поняття особистості злочинця у визначеній мірі умовне і формальне, оскільки віднесення визначених дій до числа злочинних залежить від законодавця. Він же, як відомо може скасувати кримінальну відповідальність за вчинки, що раніше їм розглядалися як злочинні. Не можна не визнати також, що в багатьох осіб, що вчинили, наприклад, необережні злочини можуть бути відсутні риси, типові для злочинців.

Поняття особистості злочинця не може бути ярликом для позначення найбільш небезпечних і злісних правопорушників. Це поняття - початкова позиція кримінологічної теорії особистості, уявне

відтворення реального об'єкта і не має сили і змісту поза ним.

Наявність відмітних рис особистості злочинця не варто розуміти так, що вони властиві усім без винятку особам, що вчинили злочин. Відсутність їх у деякої частини злочинців не знімає питання про необхідність вивчення і їхньої особистості як носія причин злочинного поведіння. Проте основна маса злочинців відрізняється визначеними особливостями.

Саме даний факт дозволяє говорити про особистість злочинця як про окремих, самостійний соціальний і психологічний тип. Його специфіка визначає особливості духовного світу злочинців, їхньої реакції на вплив соціального середовища.

Можна визначити особистість злочинця як особистість людини, що вчинила злочин унаслідок властивих йому психологічних особливостей, антигромадських поглядів, негативного відношення до моральних цінностей і вибору суспільно небезпечного шляху для задоволення своїх потреб або не проявлення необхідної активності в запобіганні негативного результату.

Кримінологічне вивчення особистості злочинця здійснюється для виявлення й оцінки тих її властивостей і рис, що породжують злочинне поведіння, із метою його профілактики. У цьому виявляється найтісніша єдність трьох вузлів кримінологічних проблем: особистості злочинця, причин і механізму злочинного поведіння, профілактики злочинів. При цьому особистість злочинця є основною тому, що її кримінологічні особливості первинні, оскільки є джерелом, суб'єктивною причиною злочинних дій, а тому саме вони, а не дії або поведіння повинні бути об'єктом профілактичних зусиль. Те, що ці внутрішні особливості можуть призвести до вчинення злочинів, складає сутність суспільної небезпеки особистості злочинця, а саме злочинне поведіння - похідне від них.

Криміногенні риси особистості формуються під впливом зовнішніх соціальних чинників.

Вчиненню злочину можуть сприяти, навіть провокувати на це ситуаційні обставини, зовнішнє середовище. Але, та сама ситуація сприймається й оцінюється різними людьми по-різному. В остаточному підсумку в механізмі індивідуального злочинного поведіння особистість злочинця грає головну роль стосовно зовнішніх чинників. Тому вчинення злочину точніше було б розглядати не тільки як результат простої взаємодії особистості з конкретною життєвою ситуацією, де вони виступають у якості рівнозначних «партнерів». Злочин є наслідком, реалізацією криміногенних особливостей особистості, що взаємодіє із ситуацією.

Список використаних джерел

1. Маханьков Д. Г. Особистість злочинця як ключове поняття кримінології / Д. Г. Маханьков // Форум права. - 2009. - № 1. - С. 357-361.
2. Ломброзо Ч. Злочин. Новітні успіхи науки про злочинця. – Анархисти - М.Інфра-М, 2004 – 320 с.

БОЛОБАН О.О

Здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Земля, будучи найважливішим компонентом навколишнього природного середовища, природним ресурсом, виступає основою для здійснення господарської та іншої діяльності. Водночас, як свідчить практика, нерідко земельні ділянки використовуються не за цільовим призначенням або не використовуються взагалі. Це веде, наприклад, до заростання земель сільськогосподарського призначення деревами і чагарниками; збільшується площа земель, захаращених промисловими та побутовими відходами, а також забруднених в результаті впливу промислових викидів, інших шкідливих речовин. Крім названих негативних впливів, значні за площею земельні ділянки щорічно піддаються заболочуванню, водній вітровій ерозії, опустелюванню.

Для збереження землі як основи життєдіяльності людини необхідно піклуватися про її стан і правовими засобами забезпечувати охорону землі від негативного впливу на неї результатів господарської та іншої діяльності суб'єктів земельних відносин.

Законодавче визначення охорони земель закріплено у ст. 162 Земельного кодексу України і розглядається як система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного,

оздоровчого, рекреаційного та історикокультурного призначення. При цьому варто зауважити, що у тих випадках, коли заходи з охорони земель отримують правове закріплення, правомірно говорити про правову охорону земель [1].

Необхідно зазначити, що в прийнятих за останній час законах, а також в законопроектах спостерігаються небезпечні тенденції деєкологізації земельного законодавства. Так, аналіз актів законодавства, які прийняті останнім часом щодо розвитку житлового та іншого будівництва свідчить про те, що законодавець віддає пріоритет землі як об'єкту нерухомості, забуваючи про те, що земля, будучи також і природним об'єктом, природним ресурсом, потребує особливої охорони.

Проблеми охорони земель та їх раціонального використання не втрачають своєї актуальності і набувають особливого значення в умовах глобалізації, так як спостерігається тенденція зближення правових систем, створення єдиного світового правового простору.

Одним із елементів охорони земель є її зміст, який являє собою сукупність правових, організаційних, економічних та інших заходів щодо охорони земель.

Стаття 164 ЗК України зазначені заходи класифікує на певні групи. Закон України «Про охорону земель» зміст охорони земель розглядає через призму системи заходів у галузі охорони земель, а саме: державну комплексну систему спостережень; розробку загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель; створення екологічної мережі; здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель[2].

При цьому варто підкреслити, що перелік заходів щодо охорони земель законодавчо повинен бути максимально вичерпним. На думку ґрунтознавців, один і той же вид заходів може бути використаний у різних типах зон конкретних областей. Способи ж здійснення конкретних заходів залежать від типу ландшафту, а іноді й від його регіональних особливостей.

Однак, для здійснення охорони земель сільськогосподарського призначення необхідна комплексна програма з повним і конкретним переліком цілеспрямованих заходів, яка повинна передбачати оптимальне поєднання та ефективне використання організаційних, технічних, технологічних, екологічних та економічних чинників і важелів регулювання та удосконалення землекористування, надання йому характеру екологічно орієнтованого впливу на власників і

землекористувачів з метою заохочення і спонукання їх до радикального поліпшення охорони земель. Таким чином, особливістю правової охорони земель сільськогосподарського призначення є запровадження системи спеціальних заходів щодо охорони як кількісного так і якісного стану земель.

Важливою складовою правової охорони земель сільськогосподарського призначення слід розглядати досягнення раціонального землекористування.

Під раціональністю землекористування слід розуміти не стільки максимальну економічну ефективність, скільки наукову обґрунтованість і найбільшу доцільність використання найціннішої категорії земель з одночасним дотриманням екологічних правил їхньої охорони.

Також з метою забезпечення раціональності у сільськогосподарському землекористуванні передбачено природно-сільськогосподарське районування земель (ст. 179 ЗК України), яке являє собою поділ території з урахуванням природних умов та агробіологічних вимог сільськогосподарських культур.

Крім цього, з позиції раціональності сільськогосподарського землекористування позитивним видається запровадження в Концепції розвитку земельних відносин в Україні заходів щодо посилення охорони земель та забезпечення екологоорієнтованого використання земельних ресурсів шляхом: забезпечення впровадження новітніх екологічно збалансованих технологій ведення сільського господарства; стимулювання введення ґрунтозахисних технологій обробітку ґрунтів та вирощування сільськогосподарських культур з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов конкретних регіонів; збільшення частки сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) відповідно до науково обґрунтованих показників, які розроблятимуться з урахуванням регіональних та місцевих особливостей тощо.

Підсумовуючи все вище сказане можна зробити висновок про те, що права охорона земель сільськогосподарського призначення має певні особливості, а саме: запровадження системи спеціальних заходів щодо охорони як кількісного так і якісного стану земель та забезпечення раціональності землекористування.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України Редакція від 17.11.2019, підстава - 264-IX [Електронний ресурс] – Режим доступу: [//zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14).

2. Закон України «Про охорону земель» Редакція від 18.12.2017, підстава - 2059-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15.

БОНДАРЕНКО Д.С.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ВАРНИЦЯ В.І.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Потрібно сказати, що в багатьох країнах норми, що регулюють спадкові відносини, знаходять своє відображення у цивільних кодексах. Наприклад, Німецьке Цивільне Уложення 1896 року містить книгу V «Спадкове право»; Цивільний кодекс Франції 1804 року містить відповідні положення стосовно спадкування у книзі III «Про різні способи набуття права власності», а саме Титул I «Про спадкування» та Титул II «Про дарування між живими та про заповіти». Також, окрім титулів, кодексів та статутів відносини спадкування можуть регулюватися спеціально прийнятими окремими законами (Іспанія). Не можливо не помітити, що в результаті рецепції римського права спадкове право, особливо в континентальній Європі, характеризується спільністю рис. Відмінним від такого порядку є система спадкування в країнах англоамериканської правової сім'ї, що насамперед, пов'язано з провідною роллю судового прецеденту в цих державах[1]. Саме через різноманітність правових систем в деяких випадках створюються передумови виникнення колізій, це пов'язано з тим, що різні країни можуть мати різну систему регулювання процесу спадкування.

Колізія – це слово, яке походить від латинського *collisio*, що означає «зіткнення». Колізію в міжнародному спадкуванні слід визначити як таку правову ситуацію, в якій відносини по спадкуванню пов'язані з двома чи більше національними системами права, що здатні їх регулювати шляхом взаємодії[2,с.189]. Щодо колізій, то вони викликані, насамперед, історичними, релігійними, економічними, моральними, соціальними, культурними факторами. Спадкове право є більшою мірою консервативним, воно, так би мовити, є продовженням

і доповненням права власності, та містить чимало положень, що впливають з права власності, яке діє на певній території у певний період. Спадкові норми відзначаються схожістю соціально-економічних функцій, а також вагомими відмінностями і характерними особливостями в різних системах права. Різниця між внутрішніми законами щодо спадкування частіше має технічну природу, наприклад, взяти ситуацію з процедурою переходу майна при спадкуванні: в країнах континентальної Європи спадкування є універсальним правонаступництвом, тобто права і обов'язки спадкодавця безпосередньо переходять до спадкоємця, чого не скажеш про країни загального права, тут спершу спадкове майно потрапляє до так званого адміністратора (особистого представника померлого), і тільки після розрахунків з кредиторами і процедури очищення від боргів (за рахунок спадкового майна), особистий представник передає його спадкоємцям. Слід зазначити, що істотною особливістю регулювання спадкових відносин з іноземним елементом в нашій державі є те, що норми спадкового права у міжнародному приватному праві України не містять прямої відповіді, прямого припису щодо чіткого врегулювання ситуацій, які виникають. Існуючі норми лише вказують, яке законодавство треба застосувати. Регулювання спадкових відносин у міжнародному праві здійснюється декількома шляхами: застосуванням колізійної норми та норми національного матеріального права, до якої вона відіслана; використанням норм, що містяться у міжнародних договорах.

Отже, для врегулювання зазначених відносин застосовуються методи регулювання, які у процесі регулювання цих відносин взаємодіють між собою, доповнюючи один одного. У праві України для врегулювання спадкових відносин з іноземним елементом перевага надається колізійному методу [3, с. 4], який є методом непрямого регулювання зазначених відносин і полягає у виборі правопорядку, якщо врегулювати ці відносини «прагнуть» правопорядку дві або більше держави [4, с. 20]. Вирішальним є вибір правопорядку, тобто права держави, що буде застосовуватися до регулювання питань спадкування. Зазвичай, такий вибір права робиться спираючись на принцип громадянства спадкодавця, або на принцип його місця постійного проживання. Прикладом може слугувати норма щодо підпорядкування відносин спадкування принципу останнього місця проживання спадкодавця, що застосовується у Великобританії та Франції. Також відмінності в сфері міжнародного спадкування торкнулися і черг закликання до отримання спадщини. Так, за французьким спадковим правом, спадкування за законом відбувається

за розрядами: діти та інші низхідні родичі спадкодавця; висхідні родичі спадкодавця; родичі спадкодавця по боковій лінії; одне із подружжя, що пережило іншого. Наявність родичів попереднього розряду усуває від спадкування родичів наступних розрядів. У бельгійському законодавстві зазначено: якщо померлий не був одружений і не мав дітей, спадкоємцями, які першими мають право на спадкування, будуть найближчі родичі (брати і сестри). Так батько і мати отримують по чверті, а брати чи сестри – решту спадку. Якщо один із батьків помер, то його частка передається братам і сестрам. Якщо немає батьків, братів і сестер, половина спадкоємності переходить до материнської лінії, а друга половина переходить до батьківської лінії (дядько, тітка, двоюрідний брат). Якщо покійний не був одружений, але мав дітей, це виключає всіх інших членів сім'ї. Вони мають повне право власності на майно порівну.

Проте, якщо дитина вже померла, залишаючи нащадків, останні успадковують право представництва померлої дитини. Якщо померлий мав чоловіка або дружину та дітей, то ця особа успадковує (право власності на власність) всі активи, що включають спадщину. Діти успадковують спадщину рівними частками. Частка дитини, яка вже померла, належить до нащадків цієї дитини за принципом представлення [5].

Форма зареєстрованого партнерства визнана в Бельгії «законним співжиттям». На правонаступництво має право кожен із партнерів, тобто користуватися нерухомістю, в якій подружжя проживало разом, а також право на майно у зазначеній власності. Але, одна сторона має право позбавити іншу права на користування у випадку волі або подарунку на користь іншої особи. У незареєстрованому шлюбі інша сторона може бути спадкоємцем тільки тоді, коли померлий це передбачив у заповіті. Бельгійський закон не надає автоматичного права на успадкування другій стороні [5]. Бельгійський закон визнає принцип резервних частин, згідно з яким мінімальна частина (зарезервована частина) спадщини повинна передаватися дружині, дітям, батькам загиблого. Ця резервна частина становить половину спадщини, якщо є одна дитина (або її нащадки), $2/3$ – якщо є дві дитини, і $3/4$ – якщо є трое або більше дітей. Якщо немає нащадків або подружнього партнера, тоді батько і мати мають право на чверть спадщини кожен. Друга сторона завжди отримує право на користування, принаймні половиною активів, що входять у спадщину. Ця половина буде містити, майно, до якого належать будинок та речі домашнього вжитку.

Якщо заповідач вирішив не враховувати резервної частини до свого заповіту, а спадкоємці погоджуються, поважаючи його бажання,

то заповіт може бути правомірний. Але спадкоємці, резервна частина яких не була дотримана, і які мають намір вимагати її, мають право порушити справу у порядку зменшення спадщини на розмір резервної частки. Бельгійський закон регулюється принципом, згідно якого майно (активи та зобов'язання) належать спадкоємцям із моменту смерті власника, також існує система правонаступництва [5]. Спадкоємці несуть відповідальність за борги, пов'язані з правонаступництвом, але вони мають можливість обмежувати свою відповідальність, прийнявши спадщину без відповідальності за винятком активів. Умови (винятки, надбавки) та податкові ставки значно відрізняються в різних регіонах (Валлонія, Фландрія, Брюссель–Капітал). Податкові ставки залежать від ступеня спорідненості і можуть становити до 80%, коли немає сімейних відносин. Отже, на основі зазначеного варто сказати, що спадкове право надає можливість кожному громадянину розпоряджатися своїм майном на випадок смерті, визначивши в заповіді його долю. Воно безпосередньо спрямоване на захист особистих інтересів громадян, адже багатством не байдуже, до кого перейде їхнє майно після смерті. Водночас, спадкове право всіляко захищає інтереси членів сім'ї померлого (особливо неповнолітніх та непрацевдатних членів), сприяючи так зміцненню сім'ї.

Список використаних джерел

1. Ракул О.В. Спадкове право України та європейських країн: деякі основні відмінності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spilnota.org.ua/ru/article/id-1204/>.
2. Міжнародне приватне право: Навч. посібник / За ред. В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 368 с.
3. Кармаза О.О. Спадкування у сучасному міжнародному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 – цивільне право; цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – К., 2016. – 18 с.
4. Международное частное право: учебник / Под ред. Г.К. Дмитриевой. – ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2011. – 656 с.
5. Successions in Europe – Succession law in 27 European countries, The Council of the Notariats of the European Union, accessed 20.11.2014. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.successions-europe.eu/en/home>.

ВАКОЛЮК Г.М.

*головний судовий експерт
Вінницький науково-дослідний*

ОСОБЛИВОСТІ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ КАВИ

Кава — це насіння (зерна) плодів кавової рослини, яка налічує понад 30 видів, але промислове значення мають три: аравійська (*Corlea arabica*), либерійська (*Coffea liberica*) кава і робуста (*Coffea robusta*).

Незрівнянне кавове зерно дарують світу вічнозелені дерева й кущі сімейства маренових. Плоди зріють майже цілий рік. Вони бувають червоними, чорними, чорно-синіми, а іноді жовтими із соковитим, придатним до вживання околоплідником. У кожному з них - по два зеленкуватих насіння. Це і є кавові зерна. Кава — напій, що виготовляється зі смаженого насіння плодів — «бобів» кавового дерева. Понад половину світового виробництва кави займають сорти виду арабіка. Зерна цього виду кави мають однорідний гарний зеленуватий колір з синюватим або сіруватим відтінками. Напій, що одержують з нього, має ніжний приємний смак та тонкий аромат. Вирощують аравійське кавове дерево в Центральній Африці і Південній Америці.[1]

Залежно від місця вирощування каву поділяють на три групи: американську (вирощують в Бразилії, Колумбії, Гватемалі та Коста-Ріці), азійську (вирощують в Індії, Індонезії, на Цейлоні, в Йемени та Саудовській Аравії) та африканську (надходить із Ефіопії, Камеруна, Танганьїки, Гвінеї, Конго, Гани). Кожна група кави має велику кількість видів, найменування яких пов'язано або з державою, де вирощується кава, або з портом, через який її вивозять. У світовій торгівлі продаж не обсмажених зерен кави займає друге місце після продажу нафти. В Україні в однаковій мірі присутні всі чотири види продукції: кава натуральна в зернах і мелений; кава розчинна 100%; кавові напої містять натуральну каву; кавові суміші на основі розчинної кави. Кава і кавові напої багаті цукрами (інулін, фруктоза), білковими речовинами, в тому числі амінокислотами, а також мінеральними та іншими біологічно цінними речовинами, вони позитивно впливають на організм людини, сприяють травленню, підвищують апетит і знімають втому.

Якість кави залежить від виду кавової рослини, місця та способу обробки зерен й інших чинників, які обумовлюють смак, аромат та фізико-хімічні показники товару. Залежно від цього численні види кави поділяють на три сорти — вищий, 1-й і 2-й. З асортиментною фальсифікацією кави наші споживачі зустрічаються досить часто. Відбувається це за рахунок заміни одного, більш цінного виду кави іншим, менш цінним. Наприклад, замість арабіки споживачам можуть

запропонувати робусту за ціною арабіки. Каву мелену легше фальсифікувати, ніж каву в зернах. Мелену натуральну каву можуть частково або повністю замінити кавовими напоями, для виготовлення яких використовують висушені, підсмажені і перемелені компоненти рослинної сировини: коріння цикорію та кульбаби, винні ягоди, овес, ячмінь, жито, жолуді різних видів дуба, каштани, горох, боби і т. ін.[2]

Виявити таку фальсифікацію можна при зовнішньому огляді меленого продукту: невелику кількість меленої кави покласти на білий аркуш паперу, розрівняти і уважно оглянути поверхню порошку. Наявність частинок різного кольору і структури, відсутність специфічного кавового аромату — це свідцтво того, що перед вами фальсифікований продукт.[3]

Зовнішні ознаки виявлення фальсифікації кави не дуже надійні, тому краще перевірити якість кави у завареному вигляді. При заварюванні кавових напоїв, які у своєму складі містять рослинні компоненти з досить великою кількістю крохмалю, утворюється гуща студне-подібної клейкої консистенції з напівпрозорими часточками. Гуща натуральної кави складається із окремих достатньо твердих непрозорих часточок. Смаковитість натуральної кави являє собою суміш трьох смакових відчуттів — кислого, гіркого та терпкого. Кавові замітники викликають тільки одне смакове відчуття — гіркоту.[2]

Фальсифікація натуральної кави кавовими заміниками не наносить шкоди здоров'ю людини, оскільки ці рослинні компоненти здебільшого відносяться до харчових продуктів. Крім того, кавові замітники — це доброякісні продукти, що досить широко використовуються людьми, яким вживання натуральної кави через вміст кофеїну не рекомендується. Але ця асортиментна фальсифікація обертається для покупців ще й ціновою фальсифікацією, оскільки вартість кавових заміників у 3-5 разів нижча ніж натуральної кави. Фальсифікація якості кави досягається за рахунок введення добавок, що не передбачені рецептурою, додатками кави, що вже була раніше використана, виготовленням штучних зерен, які нагадують натуральні кавові зерна. За останні роки число імпортерів кави в Україну істотно збільшилося, і багато хто з нових фірм-імпортерів постачають каву нелегально. Тому виникають великі проблеми з автентичністю споживаного населенням.

Підміною натуральної кави (тобто її підробками), при асортиментній фальсифікації, можуть бути відповідно оброблені різні компоненти рослинного

світу:

а) різні корені– цикорій, буряк, морква;

б) багаті цукрами речовини– палений цукор, винні ягоди;

в) насіння бобових рослин– горох звичайний, китайські боби, звичайні боби, тощо.[4]

З гігієнічної точки зору не можна заперечити проти вживання кавових замінників, коли вони продаються за дешевою ціною і під власною назвою, але є заперечення, коли їх використовують для асортиментної фальсифікації натуральної кави. Якщо зерна кави вищого сорту мають різні розміри, а також колір, то це підміна. Зерна Арабіки та Ліберики, мають зерна значно більшого розміру ніж Робуста.

Методи виявлення підміни меленої чи розчинної кави кавозамінниками:

а) органолептичні методи: -для натуральної кави характерне сполучення трьох смакових відчуттів – кислого, гіркого і терпкого. У кавозамінників, як правило, є тільки одне смакове відчуття– гіркота. - при розчиненні меленої кави в холодній воді часточки кави, що містять вуглекислий газ, довго плавають зверху, а частинки кавозамінників швидко осідають на дно. б) фізико-хімічні методи: - відсутність кофеїну; - позитивна реакція з йодом (синє фарбування); - мікроскопування частинок. [3]

Головні жертви фальсифікації– це покупці і концерни з виробництва кави, які втрачають репутацію, яку завойовували десятиліттями важкої праці. Каву краще купувати в спеціалізованих магазинах чи відділах великих торгових підприємств.

Прикмети підробленої кави на упакованні: паперова етикетка, наклеєна на бляшану банку; пластикова банка, в більшості прозора.

Фірмовими є бляшані банки з маркуванням, скляні банки або вакуумне пакування.

Можуть бути такі види фальсифікації: асортиментна фальсифікація тобто підміна кави різними кавозамінниками, якісна фальсифікація, кількісна фальсифікація, інформаційна фальсифікація.

Асортиментна фальсифікація досить добре представлена на ринку кави. Вона включає в себе підміну одного сорту кави іншим, або підміну натуральної кави різними кавозамінниками.

Підміною натуральної кави при асортиментній фальсифікації служать всілякого роду висушені, підсмажені і перемелені компоненти з рослинного світу: різного виду коріння - цикорій, буряк, морква, кульбаба; багаті цукром речовини - палений цукор, винні ягоди; багаті крохмалем речовини - жолуди різних видів дуба, каштани, жито, ячмінь, овес, пшениця, ячмінний солод; насіння бобових рослин - горох звичайний, кавовий горох, китайські боби; звичайні боби; багаті жиром речовини - горіх американський, волоський, звичайний, земляний.[1]

Оскільки ці підробки не містять в собі двох найважливіших складових частин кави - кофеїну і кофеол, то вони не мають збудливу дію на центральну нервову систему. Як правило, виробництво кавозамінників розраховане на бідні верстви населення. Широке поширення цикорію і кавозамінників винних ягід отримало ще за рахунок їх більш високої екстрактивної здатності, ніж натуральна кава, і тому вони часто використовуються для фальсифікації розчинної кави [1].

Іноді за каву вищого сорту видають кавові зерна різних розмірів і забарвлення, що вказує на наявне змішування відходів кавового виробництва, що неприпустимо, тому що обов'язково повинна реалізовуватися кава однієї партії, яка складається з одного сорту і одного ступеня обжарювання.

Методи виявлення підміни кави різними кавозамінниками можуть бути органолептичними та фізико-хімічними. Органолептичні це: оцінка смаку, аромату і кольору екстракту. При цьому звертають увагу на наявність грубого смаку і слабкого кавового аромату, надто темного або слабкого кольору настою, його непрозорість. Для натуральної кави характерно поєднання трьох смакових відчуттів: кислого, гіркого і терпкого. У кавозамінників є тільки одне смакове відчуття - гіркота..

Фізико-хімічні методи: позитивна реакція з йодом, мікроскопіювання частинок. Якісна фальсифікація кави досягається наступним чином: введення добавок, не передбачених рецептурою; введення чужорідних речовин і компонентів, приготування штучних зерен.

З метою підвищення ваги кавових зерен під час обсмажування їх обприскують вазеліном, цукровим сиропом або іншими малоцінними речовинами. Для маскування зіпсованих, що втратили свій природний колір і консистенцію зерен їх піддають струшуванню зі свинцевими кульками або підфарбовують нерідко шкідливими для здоров'я барвниками. Найчастіше зустрічаються підробки смаженої меленої кави, до якої підмішуються всілякого роду кавозамінники в смаженому і подрібненому вигляді.[5]

Кількісна фальсифікація кави або недовага - це обман споживача за рахунок значних відхилень параметрів товару (маси), що перевищують гранично допустимі норми відхилень. Наприклад, вага нетто пачки занижена, або використовують жерстяні банки більшої маси і т.і.

Інформаційна фальсифікація - це обман споживача за допомогою неточної або спотвореної інформації про товар. Цей вид фальсифікації

здійснюється шляхом спотворення інформації в товарно-супровідних документах; маркування; не повної інформації, що наноситься на упаковку; реклами. При фальсифікації інформації про каву досить часто спотворюються або вказуються неточно наступні дані: найменування товару, країна походження товару, фірма-виробник товару, кількість товару.

До інформаційної фальсифікації відноситься і підробка сертифіката якості, митних документів, штрихового коду та інше [3].

Останнім часом значного поширення набула асортиментна фальсифікація натуральної розчинної кави. Найчастіше за натуральну розчинну каву намагаються видати дешеві кавозамінні продукти на основі цикорію. Виявити цей вид фальсифікації можна шляхом детального вивчення органолептичних та фізико-хімічних показників і співставлення їх з ідентифікаційними ознаками кави натуральної розчинної.

З метою її ідентифікації можна використовувати насамперед органолептичні показники, визначені в ДСТУ 4394:2005. При ідентифікації кави розчинної натуральної слід звертати увагу на смак та аромат готового напою. Для неї характерне поєднання трьох смакових відчуттів – кислого, гіркого і терпкого. У разі введення до складу напою кавових замінників, наприклад цикорію, як правило, буде домінуючим лише одне смакове відчуття – гіркота. Домішки замінників кави знижують прозорість напою, надають йому більш темний колір.

З метою ідентифікації кави натуральної розчинної для виявлення в напої домішок цикорію також використовується реакція розчину на залістий купорос, при наявності якого забарвлення напою з кавозамінниками стає темно-бурим, а натуральної кави – темно-зеленим.

Під час фальсифікації кави смаженим цикорієм для наближення органолептичних і фізико-хімічних показників напою до нормативних значень у нього додають ароматизатори і кофеїн. В таких випадках закономірно відбуватиметься суттєва зміна показників харчової цінності кави натуральної розчинної за рахунок використання вуглеводмісної сировини – масова частка вуглеводів значно зростатиме. Зростання масової частки вуглеводів, у порівнянні їх вмістом у каві натуральній розчинній 15 г у 100 г продукту, свідчить про штучне походження вуглеводів.[5]

Протягом багатьох років одним з головних критеріїв ідентифікації природи кавової сировини було визначення вмісту кофеїну. Однак, з огляду на масовий характер фальсифікації кави шляхом заміни кавової сировини на інші рослинні джерела з наступним

додаванням хімічно чистого кофеїну (як правило, медичного препарату), цей критерій ідентифікації став ненадійним. Виявити походження кофеїну майже неможливо. Проте, визначення масової частки кофеїну все ще використовується як критерій ідентифікації, оскільки при штучному додаванні кофеїну його масова частка в напої може значно перевищувати середнє для кави значення – 7%.

На даний момент в експертну практику впроваджений метод ідентифікації розчинної кави шляхом визначення масових часток вільних і загальних вуглеводів методом високоефективної іонообмінної хроматографії. Цей метод дозволяє визначати вміст окремих моносахаридів (арабінози, фруктози, галактози, глюкози, манози, ксилози), сахарози й маніту, однак вирішальне значення для ідентифікації має вміст загальної глюкози і загальної сиалози, яких у натуральній розчинній каві без додавання іншої рослинної сировини (наприклад, цикорію) повинно бути не більше 2,6 і 0,6 % відповідно. В якості засобів ідентифікації можуть використовуватися: митна декларація, за якою оформлена кава, товаросупровідні документи, зокрема інвойс та специфікація, що додається до контракту, маркування продукту, а також нормативні документи на маркування і показники якості кави натуральної розчинної, що застосовуються як база порівняння фактичних показників якості і нормативних.

У зв'язку з такою розповсюдженою фальсифікацією дорогоцінних видів кави споживачам варто пропонувати купувати такі марки кави, як "Jacobs", "Tchibo" (Німеччина), "Nescafe" (Швейцарія), "Elite Classic" (Ізраїль), "Моссопа" (Голландія), "Maxwell House", "Folgers" (США) у спеціалізованих магазинах. Крім того, треба уважно розглядати маркування тієї кави, яку купуєте, звертаючи увагу на фірмову упаковку, назву продукту та наявність штрихового коду.

Список використаних джерел

1. Аналіз ринку кави України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://koloro.ua/blog/issledovaniya/analiz-runka-kavu>.
2. ДСТУ 4518-2008. Продукти харчові. Маркування для споживачів. Загальні правила. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://normativ.ucoz.org/_DSTU_4518.pdf
3. Денисов Д.Д. Професійна кава. Біблія бариста: довід. Матеріал і навчальний посібник для бариста. М.: ЗАТ "Видавничий дім" Ресторанні відомості ", 2004. - 120 с.
4. Ідентифікація натуральної розчинної кави [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osmantus.ua/uk/articles/identyfikaciya-naturalnoyi-rozchynnoyi->

kavy?language=uk

5. Назаренко Л. О. Експертиза товарів (Експертиза продовольчих товарів) [текст] : навч. посіб. / Л. О. Назаренко - К. : «Центр учбової літератури», 2014.-312 с

ГУЗЕНКО А.В.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ПРИГОЦЬКИЙ В.А.

кандидат юридичних наук

доцент кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

СИСТЕМА АНТИМОНОПОЛЬНИХ ОРГАНІВ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

На сьогоднішній день існуючі в різних країнах антимонопольні законодавства надзвичайно різноманітні, однак, кожне з них можна віднести до однієї з двох основних систем: заборонної чи регулятивної. Заборонна (американська) система антимонопольного законодавства припускає повну заборону монополій. Найбільш типовим представником цієї системи є США, антитрестівське законодавство якої бере початок із закону Шермана (1890 р.) з доповненнями 1914, 1936, 1950 рр. і залишається основним антитрестівським законом. Він виходить із принципу несумісності монополії і конкуренції та забороняє не тільки різні форми монополій, а й саму спробу монополізувати торгівлю.

Головна мета антимонопольного законодавства – сприяти розвитку конкурентної економіки, забороняючи ті дії, що стримують або можуть стримувати конкуренцію та обмежуючи допустимі форми ринкової структури. Верховний суд США виробив доктрину про те, що панівне становище корпорації у виробництві та її великий розмір не можуть самі по собі розглядатися як монополізація. Законом Шермана забороняються контракти, об'єднання або таємні змови, що обмежують торгівлю, а також проголошується незаконним монополізація чи спроби монополізувати ринок та забороняються таємні змови, що призводять до монополізації. У 1914 році був прийнятий закон Клейтона, який вніс ясність щодо тих дій які по суті є антиконкурентними. Зокрема, незаконною визнавалась вимога до покупця не користуватись

послугами конкурента та політика ціноутворення, спрямована на витіснення існуючих конкурентів з бізнесу та створення бар'єрів входу на ринок. Закон Клейтона, доповнений законом Робінсона-Патмана (1936р.), також обмежував монопольну владу, отриману законним шляхом, так незаконною проголошується цінова дискримінація продавців фактично однакового товару [3].

Сучасні антимонопольні закони втілюють у життя спеціально створені органи, зокрема США – це Федеральна торговельна комісія (створена на основі Закону про Федеральну Торгову Комісію 1914р.) та Антитрестівське управління Міністерства юстиції. Головною метою антимонопольних законів є обмеження монополій та їхньої влади, створення конкурентного середовища, підтримка дрібного бізнесу. Найсуворіше антимонопольний закон контролює об'єднання підприємств, які виробляють однотипні товари і послуги, що призводить до монополізації галузі. Методами втілення антимонопольних законів у США є ліквідація фірми, це відбувається за монополізації понад 60% будь-якого товару чи послуги, а також високе оподаткування монопольних прибутків, контроль за цінами монополістів, їх укрупнення та ін [1].

Антимонопольне законодавство США більш жорстке, ніж в інших країнах і сфера його дії ширша. Фактично воно досить нечітко трактує, що дозволено, а що – ні, створюючи лише основу для широких повноважень департаменту Юстиції, ФТК та судів інтерпретувати їх та застосовувати на практиці [3]. До заборонної системи можна також віднести й антимонопольне законодавство Японії, при розробці якого широко використаний досвід США. Центральним стосовно японського антимонопольного права є Закон Японії «Про заборону приватної монополії та забезпечення чесних угод», підготовлений за участю американських експертів відповідно до правових ідей, виражених у Законі Шермана, Законі Клейтона, та Законі про Федеральну торговельну комісію США. Зазначений закон детально визначає ситуації, які оцінюються як монопольні, а також перелік угод, які відносяться до несправедливих (нечесних). Монополією визначається така ситуація, за якої перевищується встановлений державою обсяг випуску певних товарів та послуг, частка одного підприємця перевищує половину ринкового обігу того чи іншого різновиду товарів чи послуг, або частка для двох підприємців разом – відповідно три чверті; ціни на товари та послуги, що надаються цим підприємцем, значно підвищуються або незначно знижуються впродовж значного часу. В останньому випадку встановлюють, чи має місце отримання такого відсотку прибутку, який значно перевищує відсоток прибутку, що

визначається державним указом для галузі, до якої належить цей підприємець. Визначають також чи не завищені витрати керівництва та реалізації у порівнянні із загальноприйнятими у цій сфері підприємницької діяльності. Для реалізації вимог цього закону в Японії створений спеціальний державний орган – Комітет по справедливих угодах [2]. Антимонопольне законодавство більшості європейських країн, у т.ч. країн Східної Європи тяжіє до регулятивної системи, що спрямована не проти монополії як такої, а проти зловживання нею.

Європейська система антимонопольного права забороняє не саму монополію, а лише її зловживання владою. Наприклад, картелі вважаються корисними для розвитку економіки, тому основною формою державного контролю є система реєстрації картельних угод у спеціальних органах (в Німеччині – Федеральне управління картелів). Більшість антимонопольних законів у європейських країнах забороняють такі види монопольних угод, як угоди про поділ ринків, фіксовані ціни тощо. В Німеччині монополією вважається компанія, яка зосередила у своїх руках третину обігу. В ЄС реєстрації підлягають лише ті угоди, які обмежують конкуренцію між членами цієї організації. Виключне становище у європейському антимонопольному законодавстві займає захист прав споживачів. Норми права, які захищають права споживачів являють собою третю ланку, що замикає відносини між виробниками та споживачами. Перші дві ланки – це конкурентне та антимонопольне законодавство. Вони настільки пов'язані між собою, що можна говорити про їх єдність.

Список використаних джерел

1. Мочерний В., Усатенко О.А., Чеботар С.І., Основи підприємницької діяльності. Посібник. - Київ: Видавничий центр «Академія», 2005р., с.279.
2. Мамутов В.К., Чувпило О.О. Господарче право зарубіжних країн: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. -Київ: Ділова Україна, 2017, с.288- 290.
3. Костусев О.О., Захист економічної конкуренції в Україні: стан і проблеми//Економіка України №7, 2013р., ст. 5.

ДРОЗД Р.М.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК Л.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

ОСНОВИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Політика будь-якої держави має бути спрямована на захист прав, свобод та законних інтересів громадян. Найменш захищеними є неповнолітні, недієздатні та обмежено дієздатні. Одним із способів захисту цих категорій осіб є встановлення опіки та піклування над ними. Саме цим викликана необхідність приділяти особливу увагу з боку уповноважених органів, установ, громадських організацій, а також окремих громадян інституту опіки та піклування.

Опіка та піклування - це приватноправовий інститут, спрямований на забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів певних категорій осіб - малолітніх та неповнолітніх, повнолітніх осіб, які за станом здоров'я чи з інших причин не можуть самостійно (повністю або частково) здійснювати свої права і виконувати обов'язки [1,с.228]. Крім того, опіка може встановлюватися і стосовно майна. Таке розуміння опіки та піклування передбачене законодавством України. Подібне регулювання трапляється також і в законодавствах іноземних країн. В одних країнах мова йде, як і в Україні, про опіку та піклування, в інших, це може об'єднуватися в поняття опіка або існують аналогічні інститути. Попри спільну мету існування інституту опіки та піклування, законодавство окремих країн має суттєві особливості в питаннях встановлення опіки та піклування стосовно певних категорій осіб, підстав та порядку встановлення, призначення опікуна та піклувальника, визнання недійсними та припинення опіки та піклування [3].

Інститути опіки та піклування пов'язані з категорією дієздатності. Опіка встановлюється над малолітніми та недієздатними громадянами, а піклування - над неповнолітніми і обмежено дієздатними громадянами. Піклування може встановлюватися щодо осіб, які не здатні самостійно здійснювати свою дієздатність в силу фізичних недоліків (сліпота, глухота), а також щодо марнотратників. Найчастіше піклування встановлюється для охорони інтересів обмежено дієздатних повнолітніх осіб. Законодавство більшості держав містить подібні постанови з цього питання.

Основна відмінність опіки від піклування полягає в тому, що піклувальник особисто не здійснює правочинів від імені підопічного, а лише дає згоду на їх вчинення. Опікун сам укладає угоди від імені підопічного. Піклувальник не має права управляти майном підопічного.

Призначення піклувальника аналогічно призначенню опікуна. Діяльність і опікунів і піклувальників знаходиться під контролем відповідних компетентних органів.

У більшості країн опіка і піклування регулюються в рамках цивільного законодавства. Певною мірою це пов'язано з тим, що сімейне право як самостійна галузь наявна не у всіх юрисдикціях і часто є галуззю цивільного права. Попри спільну мету існування інституту опіки та піклування, законодавство окремих країн має суттєві особливості в питаннях встановлення опіки та піклування стосовно певних категорій осіб, підстав та порядку встановлення, призначення опікуна чи піклувальника, відносин між опікуном (піклувальником) та підопічною особою, повноважень опікуна та піклувальника, визнання недійсними та припинення опіки і піклування.

Із досвіду регулювання опіки чи піклування в іноземних країнах, можна відокремити два основних напрями в правовому регулюванні. Один підхід, який сприйнятий і в Україні, це регулювання окремих питань опіки та піклування різними колізійними прив'язками. Другий підхід - це підпорядкування регулювання опіки та піклування праву певної країни за допомогою однієї колізійної прив'язки. Так, формула прикріплення *lex patriae* (закон країни громадянства) застосовується для регулювання опіки та піклування в Греції, Об'єднаних Арабських Еміратах, Португалії; формула прикріплення *lex domicilii* (закон країни місця проживання) передбачений законодавством Венесуели, Канади; формула прикріплення *lex fori* (закон країни суду) зустрічається в колізійному праві Йємену, Ліхтенштейну.

Цікавий підхід виявляється в законодавстві Швейцарії, де фактично відмовилися від внутрішнього колізійного регулювання опіки та піклування і закріпили відсилання до Гаазької Конвенції про юрисдикцію і застосовуване право щодо захисту неповнолітніх 1961 р., норми якої за аналогією застосовуються і до повнолітніх осіб, що встановлено ст. 85 Закон «Про міжнародне приватне право» Швейцарії. По такому ж шляху пішов литовський законодавець (ст. 1.34 ЦК Литви).

У ФРН опіка над іноземцем може бути призначена лише у тому разі, якщо він має місце проживання або місце перебування на території Німеччини і якщо держава громадянства іноземця не бере на себе піклування про нього, хоча згідно з законами цієї держави над такою особою має бути встановлена опіка (ст. 24 ВЗ ГГУ)[2, с.65].

Список використаних джерел

1. В. І. Кисіля Міжнародне приватне право [текст]: підручник / за ред. В. І. Кисіля. – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2014. – 656 с.
2. В. Я. Калакура. Особливості правового регулювання опіки та

підкування в міжнародному приватному праві / В. Я.Калакура // Міжнародне право 2012,-с.74

3. Поняття опіки та підкування[Електронний ресурс] / Режим пошуку до ресурсу :https://pidruchniki.com/1254092348031/pravo/opika_pikluvannya_mizhnarodnomu_privatnomu_pravi.

КАЗАНЦЕВ О.Ю.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.,

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ІНДИВІДУАЛЬНІ ТРУДОВІ СПОРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Хочу відмітити, що в країнах Європи, як і в Україні, індивідуальні трудові спори можуть вирішуватися у відповідних судових органах. У Франції, наприклад, вони носять назву «прюдомінальні суди», а у Великобританії – промислові суди.

Але так як судові процедури займають довгий проміжок часу, то в країнах Європи застосовують альтернативні процедури для врегулювання конфліктних ситуацій такі як примирення, медіація, залучення інспекторів з праці.

Примирення є таким видом альтернативних процедур, за якого третя сторона діє, як посередник між сторонами конфлікту. Головним завданням такого посередника є заохочення до врегулювання антигоністичних позицій, тобто врегулювання конфлікту, який виник між сторонами.

В Європейському Союзі така процедура примирення діє на Кіпрі, в Ірландії, Мальті, Норвегії, Іспанії і Великій Британії. Процедура примирення в деяких країнах може бути обов'язковою, тому що суд має бути впевнений, що спроби вирішити спір були зроблені ще до розгляду справи [2].

Медіація за своїм характером є схожою до примирення. Цей вид передбачає наявність неупередженої третьої сторони – медіатора, який не лише закликає сторони до примирення, а й певними діями допомагає їм досягти згоди[1]. Можна сказати, що медіація набуває традиційної форми вирішення суперечностей, коли третя сторона вислуховує обидві сторони конфлікту і намагається обрати той варіант рішення, який би

задовольнив інтереси і потреби всіх учасників конфлікту до прийняття рішення, яке не передбачає юридичних зобов'язань. Більшість країн ЄС мають механізми медіації.

Для забезпечення вирішення індивідуальних трудових спорів, деякі країни Європи використовують інспектора праці. На практиці багато з інспекторів праці надають звичайний ряд послуг примирення і медіації. Багато чого залежатиме від повноважень інспектора, а також від його схильності долучитися до цього типу роботи.

Отже, можна дійти висновку, що альтернативні процедури щодо вирішення індивідуальних трудових спорів характеризуються залученням нейтральних посередників, які не беруть участі в прийнятті рішення, або ж таких, що мають право на прийняття рішень, обов'язкових для виконання сторонами лише за їх згодою, а головним завданням таких процедур є примирення..

Список використаних джерел

1. Юридична наука: журнал / заснований Національною академією управління; головний редактор – С. Єрохін. – 2004. - Медіація як один із альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів. - №6. – 2011.

2. Purcell, J. (2010). Individual disputes at the workplace: Alternative disputes resolution. (Індивідуальні трудові спори, Альтернативне вирішення спорів).

/Режимдоступу:<http://eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/comparativeinformation/individual-disputes-at-the-workplace-alternative-disputes-resolution/>

КВИТАІАНІ К.В.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: МИСАК О.І.

старший викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м. Вінниця

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК НАДАННЯ ЗГОДИ НА ЕКОНОМІЧНУ КОНЦЕНТРАЦІЮ

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності на території України, у тому числі дотримання правил контролю за

економічними концентраціями. Основним завданням Антимонопольного комітету України є, зокрема, здійснення контролю за концентраціями та узгодженими діями суб'єктів господарювання. У сфері контролю за концентраціями він має такі повноваження: розглядати заяви про надання дозволу на концентрацію та проводити розслідування у справах про концентрацію; ухвалювати розпорядження та рішення за заявами і справами про концентрацію, видавати висновки та попередні висновки щодо концентрацій; перевіряти та переглядати ухвалені АМКУ рішення; дозволяти або забороняти концентрацію; та накладати санкції за порушення правил контролю за економічними концентраціями тощо[3].

Кабінет Міністрів України - це найвищий державний орган у системі органів виконавчої влади в Україні, що уповноважений скасовувати заборону АМКУ на концентрацію.

Основним законодавчим актом, що регулює правила контролю за економічною концентрацією в Україні, є Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 2001 року (надалі – Закон про конкуренцію). У сфері контролю за концентраціями Закон про конкуренцію передбачає визначення таких понять як «контроль», «товарний ринок», «товар», «суб'єкт господарювання» тощо. Він визначає концентрації, порогові показники яких вимагають отримання дозволу на концентрацію, учасників концентрації, порядок та строки отримання дозволу на концентрацію, порядок провадження у справі про концентрацію, порядок провадження у справі про порушення нормативних вимог, а також санкції за порушення[1].

Українське антимонопольне законодавство не містить конкретних актів для окремих секторів економіки. При цьому, Закон про конкуренцію передбачає конкретні правила обчислення порогових показників для банків і страхових компаній задля визначення того, чи відповідають угоди за участю таких підприємств вимогам стосовно дозволених концентрацій.

Відповідно до Закону про конкуренцію, концентрацією визнається:

1) злиття суб'єктів господарювання або приєднання одного суб'єкта господарювання до іншого; або

2) набуття безпосередньо або через інших осіб контролю одним або кількома суб'єктами господарювання над одним або кількома суб'єктами господарювання чи частинами суб'єктів господарювання, зокрема, шляхом:

- Безпосереднього або опосередкованого придбання, набуття у власність іншим способом активів у вигляді єдиного майнового

комплексу або структурного підрозділу суб'єкта господарювання, одержання в управління, оренду, лізинг, концесію чи набуття в інший спосіб права користування активами у вигляді єдиного майнового комплексу або структурного підрозділу суб'єкта господарювання, в тому числі придбання активів суб'єкта господарювання, що ліквідується; або

- Призначення або обрання на посаду керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особи, яка вже обіймає одну чи кілька з перелічених посад в інших суб'єктах господарювання, або створення ситуації, при якій більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів двох чи більше суб'єктів господарювання обіймають одні й ті самі особи;

- створення суб'єкта господарювання двома і більше суб'єктами господарювання, який протягом тривалого періоду буде самостійно здійснювати господарську діяльність, але при цьому таке створення не призводить до координації конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили цей суб'єкт господарювання, або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання; та

- безпосереднє або опосередковане придбання, набуття у власність іншим способом чи одержання в управління часток (акцій, паїв), що забезпечує досягнення чи перевищення 25 або 50 відсотків голосів у вищому органі управління відповідного суб'єкта господарювання[1].

Українські вимоги контролю за концентраціями застосовуються до операцій між іноземними особами за умови досягнення порогових показників. Національний режим контролю за концентраціями має екстериторіальний характер і застосовується до іноземних операцій з незначним впливом на українські ринки товарів або конкуренцію на них (або навіть за відсутності будь-якого такого впливу). Існує низка випадків, коли іноземні компанії були оштрафовані в Україні через відсутність дозволу на концентрацію іноземних суб'єктів від АМКУ у випадках, коли такий дозвіл був необхідним. Основними правовими формами контролю органів Антимонопольного комітету України за економічною концентрацією є надання дозволу на здійснення цієї концентрації. Таким дозволом є рішення Антимонопольного комітету України, яке містить описовомотивувальну та резолютивну частини. При перевищенні порогових показників, визначених статтею 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції», учасники концентрації повинні

звернутися до Антимонопольного комітету з заявою про надання дозволу на концентрацію[1]. Однак закон визначає лише основні вимоги і процесуальні норми розгляду питань економічної концентрації. Порядок розгляду цих питань, відповідно до статті 26 цього закону, повинен встановлювати Антимонопольний комітет України. Тобто законодавець, прийнявши зазначений закон, надав повноваження Антимонопольному комітету України розробити відповідний нормативний акт. Таким нормативним актом є Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, затверджене розпорядженням Антимонопольного комітету України[3]. До прийняття Закону України «Про захист економічної конкуренції» питання економічної концентрації, крім Комітету, могли розглядати територіальні відділення Комітету і державні уповноважені Комітету. Після це стало повноваженням лише колегіального рішення Комітету. Причому надання дозволу на концентрацію можливе і Комітетом, і Адміністративною колегією Комітету, а заборона цих дій - повноваження лише Комітету. Слід зазначити, що процедура одержання дозволу на концентрацію досить складна. У результаті необхідно відзначити, що Антимонопольний комітет України чи адміністративна колегія Антимонопольного комітету України надають дозвіл на концентрацію у разі, якщо вона не призводить до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку чи в значній його частині[2]. Концентрація без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, у разі якщо наявність такого дозволу необхідна, відповідно до п. 12 ст. 50 Закону визнається порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, і тягне за собою відповідальність, встановлену законодавством. Слід також мати на увазі, що Кабінет Міністрів України може дозволити концентрацію, на здійснення якої Антимонопольний комітет України не надав дозволу як на таку, що не відповідає умовам, визначеним в законодавстві[1]. Кабінет Міністрів України може дати дозвіл на концентрацію, якщо позитивний ефект для суспільних інтересів зазначеної концентрації переважає негативні наслідки обмеження конкуренції. Кабінет Міністрів України не вправі дати дозвіл, якщо обмеження конкуренції, зумовлені концентрацією, не є необхідними для досягнення мети концентрації або становлять загрозу системі ринкової економіки. Процедура узгодження з урядом дій суб'єктів господарювання визначена постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів

господарювання» .

Список використаних джерел

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-III, Редакція від 25.09.2019, підстава - 112-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.

2. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 № 1682-III, Редакція від 01.05.2019, підстава - 2189-VIII, Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>.

3. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 № 3659-XII Редакція від 02.08.2017, підстава - 1555-VII.

КОЛЬЦОВА В.О.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: МИСАК О.І.

старший викладач кафедри бізнесу і права,

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

НЕОБХІДНІСТЬ УНІФІКАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Різні національні правові системи далеко не однозначні в регулюванні однотипних питань. У зв'язку з цим, із метою усунення складностей, пов'язаних із розбіжністю в регламентації аналогічних ситуацій, і спрощення міжнародно-правових відносин, прийнято, в міру можливості, усувати суперечності в різних правових положеннях шляхом їхньої уніфікації. Під такою уніфікацією розуміється «створення за допомогою міжнародних договорів однакових норм, що підлягають сприйняттю правом держав і таким чином забезпечують подолання розбіжностей у регулюванні міжнародних зв'язків» [1, с.76]. У цьому плані, уніфікація міжнародних і національних правових норм – це сфера міжнародного приватного права.

Уніфікація права – це створення однакових, тобто уніфікованих норм у внутрішньому праві різних держав. Оскільки, право входить в область внутрішньої виняткової юрисдикції держави і не існує наднаціонального законодавчого органа, що приймає юридично обов'язкові акти для внутрішнього права держав, то єдиним способом створення уніфікованих норм є співробітництво держав. Звідси, уніфікація права означає співробітництво держав, спрямоване на створення, зміну або припинення однакових (уніфікованих) правових

норм у внутрішньому праві визначеного кола держав [2].

Розроблення єдиних правових норм дає змогу після ухвалення їх заінтересованими державами-членами замінити різні положення національного права і тим самим усунути необхідність використання колізійно-правового методу. Ці однакові норми у зарубіжній та вітчизняній літературі дістали назву «уніфіковані», а процес їх вироблення – уніфікація законодавства.

Уніфікація з одного боку являє собою вироблення загальних приписів з тих чи інших подібних проблем соціального розвитку, а з іншого – грамотну техніко-формалізовану обробку вже прийнятих уніфікованих положень.

Ефективність закону безпосередньо залежить від рівня уніфікації, яка, у свою чергу, забезпечує його чіткість, суворість і логічність. Зростаючий інтерес до уніфікації пояснюється багатьма причинами: уніфіковані правові норми як міжнародного, так і національного права у даний час найбільш динамічно розвиваються; у рамках міжнародних організацій йде активна робота з розробки значної кількості нових уніфікованих документів; останнім часом виникли й набули поширення нові форми уніфікації, які потребують дослідження; все більше помітне прагнення від зближення норм, що стосуються окремих видів відносин, перейти до уніфікації масивних комплексів галузей і інститутів [4, с. 22].

Аналіз теоретичних досліджень різних авторів дозволяє нам сформулювати такий висновок: в даний час існує два способи уніфікації, які умовно можна назвати прямими і непрямими. При цьому під прямим способом уніфікації розуміється створення однакових правових норм за допомогою укладення міжнародного договору, а непрямий спосіб уніфікації полягає в розробці та прийнятті міжнародними організаціями типових законів (або інших нормативних актів).

Уніфіковані норми міжнародних договорів є особливими, оскільки вони повинні впливати у внутрішньоправовій сфері на регулювання відносин суб'єктів права. Водночас, як частина уніфікованого міжнародного договору, вони регулюють і відносини між його учасниками — взаємний обов'язок забезпечити чи створити правовий режим для дії договірних норм у національній правовій системі [3, с. 104].

Процес уніфікації відіграє одну з головних ролей в міжнародному приватному праві, а саме:

з цим процесом створюється єдине регулювання цивільних та інших відносин з іноземним елементом, приймаються до уваги

особливості міжнародних економічних зв'язків, які є суттєвими але не завжди можуть бути враховані в нормах національного законодавства;

у процесі уніфікації враховуються інтереси учасників відносин і виробляється загальноприйняте рішення яке є обов'язковим для всіх суб'єктів міжнародного приватного права;

У співпраці з удосконалення норм міжнародного приватного права беруть участь міжнародні організації, кількість яких налічують сьогодні понад двадцять п'ять. Найактивнішими з них є: Гаазька конференція з міжнародного приватного права, Міжнародний інститут уніфікації приватного права (УНІДРУА), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ІОНКТАД), Міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО). Основна мета їхньої діяльності – уніфікація норм права. Цей процес може відбуватися або в межах міжнародної організації, або під її егідою [1, с. 81]. Результатом діяльності цих організацій стали такі акти: Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та ін.

Розширення міжнародного співробітництва потребує гармонізації законодавства для вироблення єдиного підходу до регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом. Уніфікація норм міжнародного права є необхідною для створення єдиної системи регулювання прав на міжнародному рівні без необхідності використання колізійного методу, відсилання до різних правових систем, що не завжди позитивно відзначається на охороні прав суб'єктів і загальному регулюванню правовідносин.

Список використаних джерел

1. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. - К.: Алерта, 2012. – С.376.
2. Попко В.В. Уніфікація міжнародного приватного права в рамках Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 49, частина II. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. – С. 112-115.
3. Фединак Г.С, Фединак Л.С.ФЗО Міжнародне приватне право: Навч. посіб. — 2-е вид., допов. — К., ЮрінкомІнтер, 2000. — С.416.
4. Ященко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний економічний ун-т. – К., 2005. – С.180

КУЦИЙ Я.А.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

*Науковий керівник: **ВАКОЛЮК Л.М.**,*

асистент кафедри бізнесу і права,

Вінницького інституту Університету «Україна»

РОЗВИТОК АНТИМОНОПОЛЬНОГО ТА КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Правове регулювання конкуренції – достатньо нове явище для України. Відносини, пов’язані з процесами конкуренції – одна з найбільш складних сфер правового регулювання. У всіх країнах з ринковою економікою існує не тільки законодавство, але і система органів держави, завданнями яких є відстеження і припинення монополістичної діяльності, захист конкуренції, застосування заходів відповідальності за антиконкурентну поведінку.

Зі здобуттям незалежності в Україні був проголошений курс на розбудову нового економічного середовища, заснованого на принципах справедливої конкурентної боротьби між суб’єктами господарювання. Першим кроком у становленні національного конкурентного законодавства можна вважати прийняття в серпні 1990 року Закону УРСР «Про економічну самостійність Української РСР». Це був, по суті, закон, який запроваджував ринкові засади управління економічними процесами, а також принципи повної господарської самостійності і свободи підприємництва. Він, зокрема, визначав, що держава заохочує конкуренцію й усуває монополізм у виробництві товарів і наданні послуг [1, с. 89].

На початку 90-х років ХХ століття головний наголос у вітчизняній антимонопольній політиці робився на подоланні й обмеженні монополізму, що було пов’язано з пануванням у тодішній українській економіці монополій як спадку колишнього соціалістичного господарства [2, с. 262].

Першим Законом, який регулював антимонопольно-конкурентні відносини, став Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності» від 18 лютого 1992 року. Другим був прийнятий Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 року, який створив спеціалізований орган державної влади (Антимонопольний комітет України) метою якого є, власне,

запобігання монополізму та втілення норм антимонопольного законодавства. Третім Законом було прийнято Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 року, який має на меті захист суб'єктів господарювання від недобросовісних конкурентних дій з боку інших. Буквально через 11 днів було прийнято Конституцію України, яка містить в собі статтю 42 під назвою «Кожен маж право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом». Тобто був прийнятий кодифікований Основний Закон України, який встановлює свободу підприємницької діяльності, а згідно з ієрархії права, усі інші Закони та підзаконні нормативно-правові акти повинні відповідати Конституції. Наступним став Закон, який був перший в ХХ столітті серед антимонопольних і має назву Закон України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року, ним визначаються, фактично, винятки, коли монополістичне становище є кращим для задоволення потреб певного ринку [3, с. 7-8].

Результати застосування антимонопольного законодавства в Україні в цілому можна охарактеризувати як неефективні. Мети створення і розвитку конкуренції в економіці антимонопольне законодавство не досягнуло, не дивлячись на те, що в окремих галузях була тенденція до формування конкурентного середовища. Але одночасно в економіці України почали з'являтися нові монополні утворення.

Тому в Україні розпочало формуватися нове антимонопольно-конкурентне законодавство, в якому були враховані недоліки діючого антимонопольного законодавства і з'явилися норми, які стимулювали розвиток конкурентних відносин в економіці. Наступний етап формування антимонопольно-конкурентного законодавства розпочався з прийняття Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року, який не тільки посилив захист конкуренції в державі, але і частково адаптував наше антимонопольно-конкурентне законодавство до права Європейського співтовариства.

З прийняттям Закону України «Про захист економічної конкуренції» втратив чинність Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності». Антимонопольно-конкурентне законодавство стало базуватися на основі безпосередньо Закону України «Про захист економічної конкуренції», а також законів «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про природні монополії», «Про Антимонопольний комітет України», а також на основі глави 3 Господарського Кодексу України, який був прийнятий 16 січня 2003 року.

У сучасній Україні перші антимонопольні закони стосовно конкуренції і обмеження монополістичної діяльності на товарних ринках були прийняті на початку 90-х років. На відміну від американських актів, юридичні механізми вітчизняного законодавства розроблені недостатньо повно. Вони містять багато конкретних формулювань і нормативів; і всі розуміють, що вони мають штучний характер, і тому кожен пункт має безліч винятків, що практично дає можливість антимонопольному комітету вирішувати на свій розсуд, хто є монополістом і підлягає застосуванню санкцій, тобто проблема вирішена формально-адміністративним чином. Розв'язання даної проблеми є одним з найбільш нагальних завдань сучасної України [5].

У нових соціально-економічних умовах основною проблемою антимонопольної політики стало не просто формальне усунення монополізму, а створення ефективного конкурентного середовища, здатного забезпечити стає економічне зростання і стабільне підвищення життєвого рівня народу. Основним змістом сучасного етапу антимонопольної політики в Україні є захист уже створеного конкурентного середовища, підвищення ефективності функціонування існуючих конкурентних відносин.

Таким чином, розвиток антимонопольно-конкурентного законодавства України умовно можна поділити на кілька етапів. Від зачатків формування антимонопольної політики і проведення демонополізації економіки, роздержавлення і приватизації, до становлення добрососудного конкурентного середовища і розвитку конкурентної політики.

Список використаних джерел

1. Економічна теорія: Практикум для студентів неекономічних спеціальностей: Навчальний посібник / В.Д.Базилевич, Н.І. Гражевська, В.І. Трохименко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016 – 160с.
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 9-те вид., перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2014 – 710 с.
3. Грудницький В.М. Становлення антимонопольно-конкурентного законодавства в Україні / В.М. Грудницький // Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції «Перспективні питання світової науки-2013», Том. 18. Закон. Державна адміністрація.: – Софія, Болгарія – 17-25 грудня 2013. – 75 с.
4. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2834>

ЛИПЧЕЙ М.І.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ЖІНОК У США

Трудове право передбачає норми для охорони праці жінок, зумовлені фізіологічними особливостями жіночого організму, народженням та вихованням дітей. У США спеціальна охорона жіночої праці переважно визнається неприйнятною з огляду на заборону статевої дискримінації.

Допускається звернення працівників у суд зі скаргою на дискримінацію під час найму на роботу. Тягар доведення цього факту лежить на позивачеві. Лише в окремих країнах (США, Італія) у разі позову працівника на дискримінацію під час найму на роботу тягар доведення лежить на власнику.

У разі встановлення факту дискримінації суд може покласти на власника, як правило, тільки відшкодування шкоди (у тому числі і моральної). Але у США суд має право зобов'язати наймодавця прийняти на роботу особу, якій було незаконно відмовлено у наймі.

Л.В. Котова, досліджуючи зарубіжний досвід регулювання праці жінок, виявляє, що у США більшість актів щодо спеціальної охорони жіночої праці визнано судами як такі, що суперечать законам про заборону дискримінації за ознакою статі [1].

В окремих штатах США законодавством заборонено під час найму на роботу включати в анкети питання щодо расової чи національної належності, віросповідання, запитувати жінку про наявність вагітності.

У США жінка має самостійно повідомити роботодавцеві про вагітність, аби мати певні привілеї, які їй надаються у зв'язку з цим. Працівниця буде знаходитися під особливим захистом трудового законодавства лише після того, коли повідомить інформацію про вагітність роботодавцеві. Між тим, у США взагалі до недавнього часу не існувало закону щодо права жінки на відпустку по вагітності та пологах. Це питання вирішувалося сторонами лише в колективних договорах [1].

Норми, які регулюють працю, майно та заробітну плату жінок, сильно відрізняються у залежності від штату, про який йде мова. Штат Флорида передбачає, що уся власність жінки перебуває під опікою та керівництвом чоловіка. У Міссісіпі, Мічигані, Іллінойсі та Род-Айленді чоловік та дружина не можуть укласти трудові договори один з одним. Мічиган також дозволяє ведення жінкою бізнесу лише за згоди чоловіка. Штат Нью-Йорк дозволяє заміжній жінці укласти договори з будь-якими особами, включаючи чоловіка, та керувати будь-яким бізнесом. Втім, жінка не може отримувати окрему заробітну плату, якщо вона працює на бізнес свого чоловіка. Заміжні жінки у Неваді, Техасі, Пенсильванії, Каліфорнії, Масачусетсі та Північній Кароліні можуть займатися торгівлею лише з дозволу суду. У Джорджії жінка має свою власність лише, якщо чоловік дасть на це згоду. Втім, наостанок, окремо варто зазначити про сферу, де дискримінація заміжніх жінок є максимальною незалежно від штату. Це прийняття на роботу нових вчителів. Згідно з опитуванням Національної асоціації освіти по 1500 містам, у 25% опитаних міст жінка при заміжжі має одразу подати заяву на звільнення, а ще в 25,5% вона має це зробити у кінці навчального року. Таким чином, наявна чимала дискримінація заміжніх жінок, яка переважно має свою специфіку з огляду на окремий штат [2].

Список використаних джерел

1. Грекова М.М. Сучасні тенденції міжнародно-правового регулювання праці жінок//Форум права – 2012, №3. Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12gmmrpg.pdf>.
2. Mary Phlegar Smith. Legal and Administrative Restrictions Affecting the Rights of Married Women to Work//The Annals of the American Academy of Political and Social Science – 1929, Vol. 143, pp. 255-264.

МАЙСТРЕНКО В.В.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м. Вінниця

СТАТУС ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У СУСПІЛЬСТВІ

Діти з особливими потребами – це особливий та неоднорідний гурт дітей, це і психічно хворі або розумово відсталі діти, діти з вадами зору, слуху або мови, діти з обмеженою рухомістю або з так званою неприяздатністю. Всі вони щоденно зустрічаються з труднощами різного характеру, які потребують певних шляхів їх подолання.

Кожна дитина «має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почиттю впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства»[1].

Діти з особливими потребами формально захищені настільки, наскільки й інші діти, тобто законодавство декларує повагу гідності, право на життя і охорону здоров'я, освіту, соціальний захист при потребі, виховання в родині і т.п.

В Україні понад сто тисяч дітей з особливими потребами. Лише 10% з них знаходяться в державних спеціальних навчальних закладах, будинках для дітей-інвалідів, решта виховується, отримує необхідний догляд у своїх родинах. Проблема в тому, що такі діти, перебуваючи вдома, не можуть вести повноцінне життя: вони не спілкуються зі своїми ровесниками. Через дитину з особливими потребами вся родина веде замкнений спосіб життя. Окрема проблема – порушений опорно-руховий апарат. Така дитина позбавлена можливості вийти з дому, бо міський транспорт та метро недосяжні, відсутні наземні переходи та з'їзди з тротуарів, як правило, повністю відсутні пандуси та в'їзди до магазинів, кінотеатрів, інших громадських споруд. Всі будівлі мають при вході різну кількість східців, а в'їздів для колясок майже немає. Певні труднощі існують для сліпих та глухих дітей.

Держава на законодавчому рівні повинна здійснювати умови для безперешкодного доступу дітей з особливими потребами до об'єктів соціальної інфраструктури, планувати та будувати житло, споруди, об'єкти, засоби громадського транспорту тощо, з врахуванням потреб таких дітей, а також надавати можливість отримати базову, професійно-технічну та вищу освіту, в тому числі в домашніх умовах. Крім того, згідно статті 23 Конвенції про права дітей надавати доступ до засобів відпочинку таким чином, який дає змогу найповнішого залучення дитини до соціального життя та досягнення розвитку, включаючи культурний та духовний[1].

На жаль, в дійсності, діти з особливими потребами практично позбавлені права здобути не лише вимріяну, а й будь-яку професію, навчальні заклади так само не пристосовані до потреб таких дітей. Такий стан речей викликаний відсутністю необхідних коштів для

створення умов, які б забезпечили фактичну рівноправність дітей з особливими потребами.

Дошкільнє виховання, навчання інвалідів здійснюється в загальних або спеціальних дошкільних та навчальних закладах. Обдаровані діти-інваліди мають право на безплатне навчання музики, образотворчого, художньо-прикладного мистецтва у загальних навчальних закладах або спеціальних позашкільних навчальних закладах. Діти-інваліди, які не мають батьків або батьки яких позбавлені батьківських прав і проживають у державних або інших соціальних установах, після досягнення повноліття мають право на позачергове одержання житла і матеріальну допомогу на його благоустрій, якщо за висновком медико-соціальної експертизи вони можуть здійснювати самообслуговування і вести самостійний спосіб життя.

У разі, якщо батьки або особи, які їх замінюють, всупереч висновку відповідної психолого-медико-педагогічної консультації відмовляються направляти дитину до відповідної спеціальної загальноосвітньої школи (школи-інтернату), навчання дитини проводиться за індивідуальною формою. Тобто, з одного боку держава нібито штовхає дітей в інтернати, бо так правильно з точки зору комісії, а з другого дозволяє вчитися за місцем проживання. Саме положення про індивідуальну форму навчання дозволяє дитині вчитись вдома, але й не забороняє відвідувати окремі або навіть всі заняття в школі за місцем проживання.

Діти-інваліди мають право на оздоровлення та літній відпочинок, однак практично отримати відповідну путівку в санаторій у літній період дуже проблематично, зрештою, в Україні не існує санаторіїв, обладнаних згідно з вимогами доступності навіть за тими будівельними нормами, які діють в Україні.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини. – К., 1999.

МАКУЛА С.Г.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ВАКОЛЮК С.М.

доцент кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ОСНОВНІ РИСИ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ

До основних рис особистості злочинця відносяться насамперед соціально-демографічні.

Кримінологічні дослідження і статистичні дані свідчать про те, що серед злочинців значно більше чоловіків, ніж жінок (їх біля 15 %). Але в злочинах, пов'язаних із розкраданням майна шляхом присвоєння, розтрати або зловживання службовим становищем частка жінок вище, тому що їх порівняно більше серед робітників суспільного харчування у системі торгівлі і легкої промисловості.

В залежності від віку злочинців можна зробити висновки про криміногенну активність і особливість різноманітних вікових груп.

За даними МВС України більш половини злочинів чинять особи у віці 16-29 років, але найбільше криміногенною групою населення, що виділяється статистикою, є особи у віці 30-49 років: їхня частка в структурі злочинності доходить до 47 %. Саме вони чинять біля 36 % особливо тяжких і 35 % тяжких злочинів. З числа притягнутих до кримінальної відповідальності осіб неповнолітні складають 14-15 %. Найменша частка серед злочинців 60-літнього віку. Основну масу таких злочинів як убивства, нанесення тяжкої шкоди здоров'ю, крадіжки, розбої, хуліганство, згвалтування, чинять особи у віці до 30 років [1, с.15].

Дані про соціальний стан і рід занять осіб, що вчинили злочини показують, що половина злочинців до моменту вчинення злочину не була одружена, що удвічі вище, ніж частка всього населення, що не має шлюбу.

Переважає більшість осіб, що чинять злочини, брали участь у суспільно корисній праці, проте багато хто з них, особливо з числа хуліганів, злодіїв, розбійників часто змінювали місце роботи, мали значні перерви в трудовій діяльності. Серед непрацюючих велика частка злочинців-рецидивістів.

Рівень освіти впливає на вибір життєвого шляху. Дані свідчать, що рівень освіти осіб, що чинять злочини, нижче, ніж інших громадян. Найменш низький рівень освіти в осіб, винних у вчиненні насильницьких, насильницько-корисливих злочинів, хуліганства, найбільше високий - серед посадових злочинців, що учинили шляхом розкрадання і присвоєння, розтрати або зловживання довірою.

Серед властивостей особистості злочинців уваги заслуговують такі, як характер і тривалість злочинного поведіння. Більшість рецидивістів серед злодіїв, розбійників, членів злочинних організацій.

Серед злочинців чимало осіб із яскраво вираженою індивідуальністю, лідерськими спроможностями, великою підприємливістю й ініціативою. Ці якості в сполученні з негативними ціннісними орієнтаціями, моральними і правовими поглядами звичайно виділяють лідерів злочинних груп і злочинних організацій, являючись суспільною характеристикою останніх. Ці якості повинні використовуватися в профілактиці злочинів і виправленні злочинців.

Вивчення лідерських спроможностей злочинців особливо важливо для сфери боротьби з організованою злочинністю. Лідерські риси означають уміння керувати людьми і підкоряти їх собі будь-якими засобами, байдужість до інших учасників злочинної групи або злочинної організації. Особистість лідера звичайно визначає загальну спрямованість злочинної активності групи і вчинення нею конкретних злочинних дій.

Порівняльне психологічне вивчення особистості великих груп злочинців і законслухняних громадян показало, що перші відрізняються від других значно більш високим рівнем імпульсивності, тобто схильністю діяти по першому спонуканню й агресивністю, що сполучається в них із високою чутливістю і ранимістю.

Знаючи загальні характеристики злочинців, їхні відмінні риси і типологічні риси потрібно в будь-якій сфері практичної діяльності по боротьбі зі злочинністю - профілактиці, розкритті, розслідуванні злочинів, розгляді кримінальних справ у суді, призначенні покарання, виправлення і перевиховання злочинців - враховувати, що злочинець - це жива людина, особистість із її неповторністю, пристрастями і складностями.

Особистість злочинця не існує поза суспільством тому, що саме суспільство, соціальне середовище формують саме таку особистість, її антигромадську спрямованість, а також тому, що тільки суспільство може віднести якісь вчинки до розряду злочинних, а саме поняття злочинця є похідним від злочину.

Список використаних джерел

1.Савонюк Р.О. Соціолого-правове дослідження, або думки засуджених. // Право України - 2018 - № 7 – С. 79.

МАРЦЕНЮК О.Л.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

*Науковий керівник: **ОЛІЙНИК О.М.***

*викладач кафедри бізнесу і права
Вінницького інституту Університету «Україна»
м.Вінниця*

ДЕЯКІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ТУРИЗМУ

У багатьох державах світу туризм розвивається як система, що надає всі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями даної країни і її народу, і дає дохід у скарбницю. Не говорячи вже про те, що «годує» ця система дуже багато фізичних і юридичних осіб, так чи інакше пов'язаних з наданням туристичних послуг. Крім того, туризм є ще й одним з могутніх факторів посилення престижу країни, росту її значення в очах світового співтовариства і рядових громадян.

Туристична діяльність у розвинutih країнах є важливим джерелом підвищення добробуту держави. В Україні туристичний бізнес розвивається з переважною орієнтацією на виїзд. Переважна більшість діючих у нас туристичних фірм прагнуть займатися відправленням своїх співвітчизників зарубіж, і лише невелика їхня частина працює на залучення гостей в Україну.

Значення туризму у світі постійно зростає, що пов'язано зі зростанням впливом туризму на економіку окремої країни.

Із збільшенням зайнятості в сфері туризму зростають доходи населення і підвищується рівень добробуту нації.

Розвиток міжнародного туризму приводить до розвитку економічної інфраструктури країни і мирних процесів. У такий спосіб міжнародний туризм варто розглядати, співвідносячи з економічними відносинами окремих країн.

Міжнародний туризм входить у число трьох найбільших галузей, уступаючи місце нафтовидобувній промисловості й автомобілебудуванню, питома вага яких у світовому експорті 11% і 8,6% відповідно. Значення туризму як джерела валютних надходжень, забезпечення зайнятості населення, розширення міжособистісних контактів зростає.

Найбільший розвиток міжнародний туризм одержав у західноєвропейських країнах. На долю цього регіону приходить понад 70% світового туристичного ринку і близько 60% валютних надходжень. Приблизно 20% приходить на Америку, менш 10% - на Азію, Африку й Австралію разом узяті.

Всесвітня організація по туризму у своїй класифікації виділяє країни, що є переважно постачальниками туристів (США, Бельгія, Данія, Німеччина, Голландія, Нова Зеландія, Швеція, Канада, Англія) і країни що є, в основному, приймаючих туристів (Австралія, Греція, Кіпр, Італія, Іспанія, Мексика, Туреччина, Португалія, Франція, Швейцарія).

З розвитком масового організованого туризму і переходом його на нову основу, що спирається на розвинену туристичну індустрію і сучасні засоби транспорту, відбулися деякі зміни у формах організації міжнародного туризму.

По-перше, істотно зросло число роздрібних фірм, що пропонують туристичні послуги турагентів і позбавлених найчастіше юридичної і господарської незалежності.

По-друге, змінився характер діяльності туристичних оптових фірм, що перетворилися в туроператорів, що пропонують повний комплекс послуг у виді інклюзив - турів.

По-третє, з'явилися великі корпорації, засновані на капіталі транспортних, торгових, страхових компаній і банків, що здійснюють операції по представленню туристичних послуг клієнтам.

Усі вищезгадані категорії фірм відрізняються один від одного по функціях і характеру діяльності.

Реалізація окремих видів послуг здійснюється за цінами, встановлюваними їхніми виробниками, а за надання розрізних послуг турагенства можуть встановлювати визначені націнки до роздрібних цін виробника. Більшість турагенств знаходиться в сфері впливу великих туристичних оптових фірм, авіаційних компаній, готельних корпорацій і торгових фірм.

Туроператорські фірми — це насамперед оптові фірми, що виступають посередниками між підприємствами туристичної індустрії і турагенствами[1]. Вони реалізують тури від свого імені через турагенства або безпосередньо клієнтам. У процесі організації поїздок туроператори встановлюють зв'язки з підприємствами розміщення, харчування, транспорту, культурними установами й екскурсійними бюро. Часто туроператори орендують на основі довгострокових контрактів готелю й інших засобів розміщення, літаки, автобуси, забезпечуючи їхнє максимальне завантаження й одержуючи значні знижки.

Туроператорські фірми в залежності від використовуваного виду транспорту підрозділяються на, що спеціалізуються на організації турів з використанням спеціально обладнаних літаків; автобусних

екскурсій; залізничних екскурсій; морських круїзів і подорожей у яку-небудь одну чи країну спеціалізованих турів.

Туристичні корпорації — це великі підприємства, що шляхом участі поєднують широке коло фірм, що представляють різні види туристичних послуг[1]. Вони в значній мірі монополізували ринок і перетворилися в могутні міжгалузеві виробничо-господарські комплекси, що включають підприємства.

Список використаної літератури

1. Ковалевський І.С. Міжнародний туризм в цифрах і фактах. – К., 2018.

МАРЧУК Н.Б.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

*Науковий керівник: **ОЛІЙНИК О.М.***

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ПРАВ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК У ТРУДОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Гарантування Конституцією України принципу рівності прав і свобод громадян перед законом має важливе значення для розвитку діяльності органів виконавчої влади в напрямку забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків.

Стаття 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» забезпечує рівні права та можливості у працевлаштуванні, пропусванні по роботі, підвищенні кваліфікації та

перепідготовці. Роботодавцям забороняється в оголошеннях про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей[2].

Серед основних пунктів, за якими простежується дискримінація жінок у трудових відносинах, найчастіше виокремлюються такі:

Менший середньостатистичний заробіток жінок у порівнянні із середньостатистичним заробітком чоловіків;

Низький відсоток жінок на керівних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та загалом на українських підприємствах;

Розповсюджене небажання керівників брати на роботу молодих жінок.

Однак, в статті 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» встановлено, що роботодавець зобов'язаний здійснювати рівну оплату праці жінок і чоловіків при однаковій кваліфікації та однакових умовах праці[3].

Посада керівника є найважливішою на підприємстві, і будь-який роботодавець, вирішуючи питання вибору на неї, у переважній більшості випадків опиратиметься на професійно-ділові якості, а не на статеві стереотипи.

Для подолання такої ситуації в економічній сфері варто спрямувати зусилля на:

- Здійснення економічної і соціальної політики з урахуванням потреб жінок, протистояння бідності;
- Сприяння рівноправному доступу жінок до ресурсів, робочих місць та інформації;
- Розширення сфери малого бізнесу як джерела прибутку для жінок.

Підсумовуючи все вище наведене, можна сказати, що на сьогодні жінки складають більше половини населення України, і наша держава повинна зробити все можливе для поліпшення їх становища у суспільстві. Оскільки, нашим законодавством вже створені спеціальні органи, наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а саме: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків – Міністерство соціальної політики України, а також координатори з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у складі органів виконавчої влади та

місцевого самоврядування, має сенс не створювати нові органи в цій сфері, а доповнити нормативну базу – створити окрему главу в Трудовому кодексі щодо праці жінок в Україні, бо в Кодексі законів про працю України міститься така глава – глава XII, а в проєкті Трудового кодексу немає. Необхідність пояснюється тим, що довести сам факт дискримінації постраждалій особі, тобто працівнику, досить важко, оскільки роботодавці, як правило, вдаються не до відкритої, а до непрямой й замаскованої дискримінації на етапі прийняття на роботу, оскільки немає нічого більш простого, ніж приховати істинну причину відмови у прийнятті на роботу; доповнити існуючі в законодавстві санкції, встановивши загальну норму, яка б передбачала відповідальність осіб, у діях яких є ознаки трудової дискримінації.

Лише в тому випадку, коли на практиці буде встановлено реальну відповідальність за порушення прав жінок у сфері працевлаштування, а також запроваджено чіткий механізм притягнення до такої відповідальності компетентними органами, лише в цьому разі, наша держава стане на шлях подолання проблем гендерної рівності у сфері праці.

Список використаних джерел

1. Міністерство юстиції [Електронний ресурс] – Режим доступу: [//minjust.gov.ua/m/str_4731](http://minjust.gov.ua/m/str_4731).
2. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» Редакція від 07.01.2018, підстава - 2229-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: [//zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15).
3. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків від 6 листопада 2019 року N 916 [Електронний ресурс] – Режим доступу: [//search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP190916.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP190916.html).

МЕНКАЛЬ Д.Ю.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Одним з пріоритетних напрямів економічної політики держави є згідно з Господарським кодексом України діяльність, спрямована на створення господарюючим суб'єктам необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів і здійснення контролю за ним, тобто інвестиційна політика[1].

Кардинальні зміни суспільно-економічного устрою держави вимагають проведення структурних реформ у всіх галузях економіки. Це зумовлює необхідність залучення відповідних майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємництва та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток, дохід або досягається соціальний ефект. Такі цінності мають назву інвестицій.

Правове регулювання діяльності, яка пов'язана з інвестиціями, здійснюється відповідно до норм Господарського кодексу України та Закону України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91. Згідно з цим Законом інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій[2].

Залежно від об'єктів інвестування розрізняють такі форми інвестиційної діяльності:

1) інноваційна діяльність, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, передбачає: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального та екологічного становища; правовий статус визначається Законом України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.02;

2) капітальне будівництво — інвестиційна діяльність, що здійснюється з метою створення нових і відтворення діючих основних фондів, в які вкладаються кошти;

3) лізинг — підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів. Полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається

ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів (ст. 1 Закону України «Про лізинг» від 16.12.97). Фактично, це особлива форма довгострокової оренди, в якій поєднуються елементи купівлі-продажу, доручення, кредиту;

4) корпоративна (в тому числі акціонерна) форма інвестування — вкладення коштів в акції підприємств, що мають форму акціонерних товариств, і в статутні фонди (майно) інших підприємницьких організацій корпоративного типу (господарські товариства). У свою чергу, ця форма може здійснюватись у кількох варіантах, насамперед як портфельне інвестування (вкладення коштів у незначні (від 1 до 10 % статутного фонду) пакети акцій кількох підприємств), фінансове інвестування (придбання значних пакетів акцій (від 10 до 40 % статутного фонду) з метою перепродажу) і стратегічне інвестування (придбання контрольного пакета акцій або цілісного майнового комплексу).

Одним з джерел інвестування вітчизняної економіки є приватизація державного і відчуження комунального майна на користь фізичних та юридичних осіб, які відповідно до законодавства можуть бути покупцями у процесі приватизації.

Суб'єктами (інвесторами та учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави.

Учасниками інвестиційної діяльності можуть бути громадяни та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора.

Інвестори — суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування.

Інвестиційна діяльність може здійснюватись на основі спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав. З цією метою можуть створюватись інститути спільного інвестування (корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд), які провадять діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права і нерухомість. Діяльність таких фондів регулюється Законом України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» від 15.03.01.

Надання іноземним інвесторам права на проведення господарської діяльності, пов'язаної з використанням об'єктів, що

перебувають у державній або комунальній власності і передаються у концесію, відбувається на підставі Закону України «Про концесії» від 16.07.99 шляхом укладення концесійного договору.

Іноземні інвестори мають право укладати договори (контракти) про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво тощо), не пов'язану зі створенням юридичної особи.

Державне регулювання інвестиційної діяльності включає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

Держава гарантує захист інвестицій незалежно від форм власності, а також іноземних інвестицій. Насамперед інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані або до них не можуть бути вжиті заходи, тотожні за наслідками. Такі заходи можуть застосовуватися лише на основі законодавчих актів України з відшкодуванням інвестору в повному обсязі збитків, заподіяних у зв'язку з припиненням інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003// Голос України. – 2003.

2. Закон України від 18.09.1991 р. «Про інвестиційну діяльність» // ВВР України.-1991.-№ 47.- Ст. 646.

МЕРЕНИЧ О.С.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ВАКОЛЮК С.М.

доцент кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ

Поняття «економічна злочинність» означає складне, внутрішнє суперечливе явище, з'явилося в кримінології порівняно нещодавно. Перехід до багатоускладненої економіки на основі рівності усіх форм власності, у тому числі і приватної, видозмінив не тільки соціальний портрет осіб, що чинять розкрадання й інші корисливі злочини, але і структуру протиправних діянь.

У цьому зв'язку при визначенні груп злочинів, які утворюють

економічну злочинність, ознакою є заподіяння шкоди економічним інтересам держави і громадян, що охороняються законом, шляхом розкрадань, господарських і корисливих посадових злочинів. Відмінна риса економічних злочинів складається в тому, що вони відбуваються спеціальним суб'єктом посадовими і матеріально відповідальними особами, а не сторонніми для об'єкта керування людьми, включеними в систему економічних відносин, на які вони зазіхають[1, с.16].

Поряд із матеріальними наслідками серйозна шкода завдається встановленому порядку керування народним господарством. При цьому утрудняється реалізація рішень, спрямованих на нормальне функціонування всіх суб'єктів товарно-грошового обертання, захист прав споживачів.

Аналіз злочинності в сфері економіки доцільно вести по декількох самостійних напрямках, обумовлених конкретною кримінологічною ситуацією перехідного періоду від адміністративно-командної до переважно ринкової регуляції господарських процесів як практично нової концепції керування із широким використанням економічних регуляторів - цін, податків, платежів за ресурси, процентних ставок, створення ринку засобів виробництва і предметів споживання, формування конкретного ринку, ринку інвестиційних ресурсів і цінних паперів.

Кримінологічна ситуація в економіці перехідного періоду визначається:

Сукупністю зафіксованих судовою статистикою різноманітних форм розкрадань державного і колективного майна, хабарництва, спекуляції, приписок, зловживань службовим положенням.

Наявністю значної кількості прихованої (латентної) економічної злочинності, невідомої правоохоронним органам.

Появою нових форм економічного поведіння, що у суспільній свідомості розцінюються не просто як небажані, але небезпечні і мають бути заборонені, у тому числі під страхом кримінальної відповідальності[1, с.30].

Інтенсивність злочинних проявів в економіці відповідно до статистичних даних дуже різноманітна. Майже кожний третій злочин складає розкрадання державного і колективного майна шляхом присвоєння або розтрати, або зловживання посадовим положенням.

До 70% злочинів у сфері економіки залишаються не виявленими, особливо хабарництво, розкрадання, обман покупців і замовників і ін.

Впровадження в господарську практику ідеї «дозволене все, що не заборонено», розширення свободи підприємництва веде до декриміналізації діянь, властивих винятково командному стилю

керування.

Розбалансованість споживчого ринку, руйнування утворених десятиліттями господарських зв'язків, інфляція зробили кращими для сучасної економічної практики обмінні операції «товар на товар», що у свою чергу позначилося на зміні предмета розкрадань. За даними МВС України, в останні роки значно (майже на 45%) збільшилося число крадіжок сировини і матеріалів із підприємств легкої і місцевої промисловості для їхнього наступного збуту.

Кримінологічні дослідження свідчать також про істотну зміну засобу протиправного заволодіння майном. В даний час зростає число примітивних, навіть вульгарних форм зазіхань на економічну систему, що носять як би відкритий, відверто цинічний характер і не потребують високої фахової підготовки, знання специфіки бухгалтерського обліку, технології виробництва.

Сказане відноситься і до банківських сфер, що дозволяють привласнювати значні кошти за рахунок переводу безготівкових грошових мас у готівку.

Розкрадання в сфері кредитно-фінансових відносин займають одне з перших місць по матеріальним наслідкам для економіки. Найбільше поширеними засобами вчинення цих розкрадань є:

Підrobка банківських документів (кредитних авізо, чеків);

Неповернення кредитів із наступним їхнім викраденням;

Шахрайство під видом конвертації гривні;

Використання підроблених пластикових платіжних засобів (електронних грошей);

Присвоєння грошей, отриманих у порядку передоплати без постачання товарів або надання послуг[1, с.22].

В останні роки просліджується стійка тенденція росту організованої злочинності, властива розкраданням в дуже значних розмірах, хабарництву. Частка таких розкрадань у структурі всіх інших форм злочинних зазіхань на економічну систему невелика - біля 3 %. Проте їхня роль не вичерпується лише матеріальною шкодою. Небезпечний розкладницький вплив «легких» грошей на реакції різноманітних груп населення, особливо молодь, насадження стереотипів добування засобів до життя будь-якими, у тому числі і злочинними засобами.

Відбувається зрощування розкрадачів із злодіями, грабіжниками й іншими представниками кримінальної злочинності, з одного боку, і активна взаємодія з тіньовою економікою, що утворює фундамент економічної злочинності, з іншої.

Водночас економічну злочинність не можна ототожнювати з

організованою.

Пересічні інтереси тіньової економіки й організованої злочинності надають усталеність існуванню злочинних угруповань розкрадачів, розширюють їхні претензії на особливу роль у керівництві такими економічними процесами, як роздержавлення і приватизація.

Організовану злочинність у сфері економіки можна визначити як новий якісний рівень групової фахової злочинності, що характеризується зімкненням кримінального середовища в рамках регіону, країни з поділом на ієрархічні рівні і виділенням лідерів, що не беруть участь у конкретних злочинах, а здійснюють організаторські, управлінські, ідеологічні функції; корумпуванням, залученням у злочинну діяльність відповідальних робітників апарату державних (у т.ч. правоохоронних) органів для забезпечення безпеки і гарантій учасникам співтовариств із монополізацією і розширенням сфер протиправної діяльності з метою одержання максимальних матеріальних прибутків при максимальній захищеності її лідерів від відповідальності.

Список використаних джерел

Ущатовський В.Д. Тіньова економіка як інфраструктура організованої злочинності: сутність, тенденції розвитку, кримінально-правові проблеми. // Право України. – 2000 - № 2 – С.62.

МИТЮК О.О.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В АГРАРНОМУ ПРАВІ

Щоб досягти як практичної, так і наукової мети в аграрному праві проводиться класифікація договорів у сільському господарстві за певними ознаками. При цьому треба брати до уваги, що сама галузь аграрного права є самостійною комплексною галуззю, тому з одного боку, загальні положення про правила, про окремі специфічні договори в господарських відносинах зазнали свого правового регулювання в рамках господарського законодавства. З іншого боку,

специфіка відносин аграрного виробництва сама по собі та в поєднанні зі специфікою їх законодавчого регулювання зумовлює особливий підхід до визначення поняття, класифікації, змісту договорів у сільському господарстві [2, с.140].

Через це наука аграрного права не може не враховувати системи договірних зобов'язань за ЦК, який поділяє їх на договори: ті, що опосередковують перехід права власності; пов'язані з передачею майна у тимчасове користування; про виконання робіт; про надання послуг; про страхування; про кредитно-розрахункові відносини; про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Серед договорів, що опосередковують перехід права власності, розглядаються зобов'язання із купівлі-продажу, дарування, ренти; при цьому як різновид зобов'язань купівлі-продажу виокремлюються роздрібна купівля-продаж, поставка, контракція сільсько-господарської продукції, постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, міна. Отже, у визначенні природи та основної класифікації договорів системоутворююче значення має нині саме ЦК.

У науці аграрного права вирізняється група договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції. У науковій та практичній літературі пропонується така система договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції: договір контракції сільськогосподарської продукції; договір купівлі-продажу сільськогосподарської продукції; договір міни; договір комісії. Але, до такої системи побудови договірних зобов'язань мають бути зроблені певні застереження: по-перше, контракція, за ЦК, розглядається як різновид купівлі-продажу; по-друге, за власною природою договір комісії безпосередньо не сприяє реалізації сільськогосподарської продукції, а лише опосередковує її в майбутньому, тому що за договором комісії, відповідно до ст. 1011 ЦК, одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента.

Найповніше специфіку договірних відносин у сільському господарстві враховує класифікація, яка поділяє аграрно-правові договори на 3 основні групи. До першої групи належать такі: про спільну діяльність з виробництва певної продукції рослинництва та тваринництва; про спільну діяльність з виробництва, дорощування та відкормлювання молодняка худоби та птиці; на виробництво та переробку кормів для тваринництва; з фермерськими господарствами на виробництво продукції на землях цих господарств; інші договори

про виробництво сільськогосподарської продукції. До другої групи аграрно-правових договорів належать: про реалізацію сільськогосподарської продукції та товарів; про матеріально-технічне забезпечення; про фінансове забезпечення; інші договори про реалізацію продукції та постачання.

До третьої групи: про агрохімічне обслуговування сільськогосподарських підприємств; про виконання меліоративних робіт; про ремонт техніки та її технічне обслуговування; про виконання інших підрядних робіт; про надання наукових послуг аграрним підприємствам; договори з банківськими установами та інші про надання різноманітних послуг.

Поза цією системою договорів лишається велика група договорів, застосування яких має поширюватися із впровадженням новітніх технологій у сільському господарстві. Такими є договори про використання науково-технічної продукції у сільському господарстві, наприклад, договори на передачу (відчуження) прав на сорт, договори на передачу (відчуження) майнового права на сорт і передачу права на використання сорту; договори про виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт у сфері сільського господарства тощо [3, с.214].

Слід також враховувати, що в ст. 3 ЦК засадою цивільного законодавства проголошено свободу договору, що уможливило створення змішаних і комплексних договорів. Такі договори є самостійним різновидом договірних зобов'язань, при тлумаченні яких, насамперед, слід враховувати волю сторін, втілену через волевиявлення в певну правову форму, за умови, що така воля та волевиявлення не суперечать чинному законодавству та моральним засадам суспільства.

Особливе місце у системі аграрно-правових договорів належить біржовим договорам на реалізацію сільськогосподарської продукції. Вони мають стати інструментом кредитування сільського господарства та фактором забезпечення його стабільності й неупинного розвитку.

Державна закупка сільськогосподарської продукції у її виробників здійснюється за договорами контрактації, що укладаються на основі державних замовлень. Контрактація сільськогосподарської продукції опосередковується відповідним договором, що передбачений

Договір контрактації, що є одним з різновидів договору купівлі-продажу регулює відносини, пов'язані з закупівлею сільськогосподарської продукції, вирощуваної чи виробленої

сільськогосподарським виробництвом.

Відносини пов'язані з реалізацією сільськогосподарської продукції відрізняються значною специфікою, що зокрема пов'язано зі значним впливом природних факторів і сезонним характером виробництва [1, с.16].

Договір контрактації сільськогосподарської продукції – це договір за яким виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору. До договору контрактації застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки, якщо інше не встановлено договором або законом .

Поставка аграрної продукції і сировини за контрактною системою здійснюється: державний контракт — за рахунок коштів державного бюджету, а регіональний — за рахунок місцевого бюджету. Торгівля за ф'ючерними контрактами проводиться з метою гарантованого збуту виробленої продукції. У цьому разі укладається угода на поставку продукції в майбутньому з оплатою після поставки за цінами, які складуться на момент переходу права власності.

Відповідно до законодавства торгівля за форвардними контрактами проводиться при поставці стандартного товару в майбутньому (через один, три, шість чи дев'ять місяців) з оплатою протягом двох днів після укладення угоди.

Опціонна угода засвідчує право придбати (продати) товар на певних умовах у майбутньому з фіксацією ціни на час укладення опціону або на час такого придбання за рішенням сторін контракту. Слід зазначити, що біржова торгівля аграрною продукцією не досягла значного обсягу, закупівля її заготівельними організаціями в товаровиробників здійснюється здебільшого за договором контрактації та інших договорів.

За договором контрактації аграрний товаровиробник зобов'язується виростити (виробити) сільськогосподарську продукцію і передати її у власність контрактантові (заготівельникові) або зазначеному ним одержувачеві, а контрактант (одержувач) зобов'язується прийняти цю продукцію і оплатити її за обумовленими цінами. У цьому договорі зазначається: вид продукції (її кількість), якість, строки, ціна, порядок та умови доставки, місце здачі-приймання, вимоги до тари (упаковки), порядок розрахунків, обов'язки заготівельника по наданню господарству допомоги в організації

виробництва аграрної продукції, її транспортуванні, майнова відповідальність сторін за порушення договору та інші умови.

У разі порушення сторонами своїх обов'язків за договором контрактації настає майнова відповідальність у вигляді неустойки і відшкодування збитків. Так, при невиконанні умов щодо кількості, асортименту, термінів здачі аграрної продукції сільськогосподарські виробники сплачують заготівельним і переробним підприємствам неустойку, розмір якої встановлюється в договорі у відсотковому відношенні до вартості недопоставленої продукції за цінами, обумовленими в договорі.

За невиконання договірних зобов'язань з приймання продукції заготівельник сплачує аграрному товаровиробнику неустойку, як правило, в розмірі, в якому товаровиробник відповідає перед заготівельником за несвочасну здачу продукції. Контрактант також відшкодовує сільськогосподарському виробнику фактичні витрати, пов'язані з доставкою (її вартість перевезення в обидва кінці), якщо ця продукція транспортувалася до місця приймання засобами останнього.

Аграрні товаровиробники реалізують сільськогосподарську продукцію на основі і інших договорів. Так, реалізація вирощеної аграрної продукції може здійснюватись за договором купівлі-продажу безпосередньо зі складу аграрного товаровиробника, з поля, з транспортного засобу самим виробником або через власні і крамниці, лотки, а також через товарні біржі, торгові дома, продовольчі державні і приватні крамниці тощо. Продукція переробки реалізується аграрними товаровиробниками за договорами поставки. Законодавство України регламентує реалізацію сільськогосподарської продукції і за договором комісії, і шляхом міни.

Наведені форми реалізації продукції аграрними товаровиробниками є законними способами здійснення ними своїх правомочностей щодо вільного

розпорядження своєю власністю — сільськогосподарською продукцією та сировиною, у тому числі переробленою продукцією як власного виробництва, так і придбаною в інших аграрних товаровиробників на законних підставах .

Список використаних джерел:

1. Аграрне право: Підр. для студентів вищ. навч. закл. / В.П. Жушман, В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко та ін.; за ред. В.П. Жушмана та А.М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

2. Правове регулювання земельних відносин в Україні : зб. норм.-прав. актів і суд.-прокурор. практики / за заг. ред. М. І. Гаврилюка. – К.

: Прав. єдність : Алерта, 2013. – 1312 с.

3. Юрченко В. П. Судова практика при вирішенні земельних спорів: шляхи розв'язання юрисдикційних проблем / В. П. Юрченко // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – К., 2012. – Вип. 56. – С. 213–218

МУЛЯР С.Е.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ІНТЕРТЕМПОРАЛЬНІ КОЛІЗІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Інтерлокальні колізії (міжобласні колізії) – особливий рід колізій законів, поява яких пов'язана з тим фактом, що в межах однієї країни можлива наявність різних субнаціональних правових систем, що пов'язано, зокрема, з існуванням самоврядних територій зі своїм власним законодавством. Тобто передумовою виникнення інтерлокальних колізій є існування різних за змістом нормативних актів, що регулюють ті самі відносини в територіальних одиницях однієї суверенної держави. Питання про те, котрий із місцевих законів підлягає застосуванню, повинно вирішуватися за допомогою норм так званого інтерлокального приватного права, які мають багато спільного, а нерідко й ототожнюються з колізійними нормами міжнародного приватного права [1].

Інтертемпоральні колізії є загально-правовою проблемою, тому загальні принципи їх вирішення зазвичай дістають закріплення не у законодавстві з питань МПрП, а у відповідних матеріально-правових актах. Щодо цього, слід передусім згадати ст. 58 Конституції України, згідно з якою закони й інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, окрім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують юридичну відповідальність особи [2]; стаття 5 Цивільного кодексу України, яка регулює дію актів цивільного законодавства в часі [3]; стаття 4 Кримінального кодексу України про чинність закону про кримінальну відповідальність у часі [4].

Загальноприйнятим є підхід відшукування норми, яка врегулює дане питання найкращим та найсправедливішим чином, сприятиме захисту прав та інтересів особи тощо. Характерним прикладом є спадкування у Великій Британії, яке визначає, що форма заповіту повинна відповідати вимогам законодавства на час його складання, але якщо ці вимоги змінилися і на момент розгляду справи форма заповіту

відповідає новим вимогам, то його не можна вважати недійсним. Отже, змінам у законодавстві надається зворотна сила, якщо вони дозволяють розглядати заповіт як дійсний, але вони позбавляються такої сили, якщо можуть зробити заповіт недійсним [5].

Дія закону в часі – джерело виникнення інтертемпоральних колізій (інтертемпоральне право). Такі колізії також мають не міжнародний, а внутрішній характер. Існує концепція, що колізієне право – це сукупність норм, спрямованих тільки на визначення дії цивільно-правових законів у просторі. У цьому полягає одна з його основних відмінностей від сукупності матеріальних норм, що регулюють дію законів у часі. З такою позицією не можна погодитися.

Колізієне право спрямоване не тільки на визначення просторового дії норм матеріального права. Жоден з колізієних принципів не переслідує такої мети. Протиставлення колізієних норм, виражає дію закону в просторі, нормам, що визначають дію законів у часі, некоректно з позиції співвідношення тих і інших. З погляду колізієного права правила про дію закону в часі – це норми, щодо яких виникають ті ж проблеми вибору законодавства, що і відносно будь-яких інших норм. Колізієне відсилання до права будь-якої держави включає відсилання і до законів цієї держави, що регулює питання про час вступу в силу певних норм, їх зворотну силу дії.

Інтертемпоральні колізії виникають з наявності в державі різночасно виданих законів, що регулюють одні й ті самі відносини. Суд при вирішенні колізієного питання може зіткнутися з декількома правовими актами як іноземними, так і своєї держави, регулюючими одні й ті самі відносини, але прийнятими в різний час. Це і є колізієні закони, що стосується дії нормативного акта в часі. Колізієна норма призначена для встановлення застосовного права, але таке встановлення необхідно здійснювати не лише з позицій фактичного складу правовідносини, а й враховуючи специфіку дії закону в часі. Після визначення застосовуваного правопорядку суд повинен вирішувати проблему дії закону в часі за правилами вирішення внутрішніх колізій з позицій норм, безпосередньо регулюють дію закону в часі.

У МПрП проблема інтертемпоральних колізій виникає, якщо вітчизняна колізієна норма відсилає до іноземного права, в якому по даному відношенню існують два і більше різночасно виданих законів. Якщо колізієна норма відсилає до законодавства певної іноземної держави, то тільки дане іноземне законодавство компетентне вирішити питання, які з різночасно виданих документів підлягають застосуванню в конкретному випадку: чи застосовуються закони, що діяли в момент

виникнення даних правовідносин, або закони, що діють на момент розгляду справи в суді; чи мають якісь закони зворотну силу по відношенню до раніше укладеної угоди або раніше відкритої спадщини.

Інтертемпоральні колізії вирішуються на тих же засадах, що інтерлокальні або інтерперсональні – відповідно до приписів тієї держави, чие право повинно застосовуватися до цього правовідношення. Колізійна норма відсилає до системи іноземного права в цілому, включаючи правові встановлення, які вказують, який саме з різночасно виданих законів підлягає застосуванню. Це впливає із загального принципу колізійного права: якщо закон однієї держави наказує застосування права іноземної держави, то це право має застосовуватися так, як воно в даному випадку було б застосоване в суді відповідної іноземної держави. Таке рішення інтертемпоральних колізій характерно для всіх випадків застосування іноземного права, в тому числі коли таке застосування обумовлено не приписами національного законодавства, а автономією волі учасників цивільних правовідносин. Якщо сторони підпорядкували свій договір праву даної іноземної держави, отже, вони тим самим підпорядкували свої відносини всім майбутнім змінам в цьому праві [6].

Список використаних джерел

https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтерлокальні_колізії.

Конституція України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; [прийнято від 28.06.1996 № 254к/96-ВР]. Тлумачення від 02.12.2019, підстава v011p710-19 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; [прийнято від 16.01.2003 № 435-IV]. Редакція від 28.11.2019, підстава 263-IX – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; [прийнято від 05.04.2001 № 2341-III]. Редакція від 28.11.2019, підстава 263-IX, 284-IX – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

https://pidruchniki.com/1368080748023/pravo/spetsifichni_koliziyi_mizhna_rodnomu_privatnomu_pravi_zastosuvannya_prava_krayini.

https://stud.com.ua/7632/pravo/intertemporalnih_pravo.

HECYX B.B.

здобувач 4-го курсу
спеціальність «Правознавство»
Вінницький інститут Університету «Україна»
Науковий керівник: ВАКОЛЮК С.М.
доцент кафедри бізнесу і права
Вінницького інституту Університету «Україна»
м.Вінниця

ПРАВО ВЛАСНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У будь-якому законодавстві існує поділ речей щодо цивільного обороту. Зміст цього обігу у цих законодавствах є різним. У більшості держав світу земля знаходиться у вільному обігу, в деяких – обіг є обмеженим. З цього й випливають колізійні питання права власності:

право власності на річ визначається за законом країни, де ця річ знаходиться «*Lex rei sitae*». Юридична кваліфікація майна (рухоме не рухоме, ін.) теж проводиться за правом країни перебування;

правило «*Lex rei sitae*» обумовлює і зміст права власності й його обсяг (змінюється і зміст й обсяг).

Про те, це правило має деякі виключення: розподіл речей на головні й приналежні (наприклад, часи є головною річчю, а браслет до них – приналежною). Тому й виділяють принцип, за яким приналежність слідує за головною річчю. Цей принцип ніколи не порушувався, речове право базується на принципі прикріплення права не до суб'єкта права, а до об'єкта права. У випадку нерухокої речі об'єкт може слідувати, наприклад, світом, а суб'єкт знаходиться на території однієї держави. При продажі нерухомого майна можуть застосовуватися різні законодавства щодо цієї речі (наприклад, нерухома річ може знаходитись на території Франції, але до неї буде застосовуватись законодавство іншої держави). Тому прийшли до такого рішення – у всіх правових системах нерухомість підкоряється законодавству місця знаходження («*lex situs fundi*»). У частині 6 статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: «Форма зовнішньоекономічної угоди визначається правом місця її укладання. Угода, яку укладено за кордоном, не може бути визнана недійсною внаслідок недодержання форми, якщо додержано вимог законів України»[1].

Якщо річ була придбана в одній державі, то моментом виникнення права власності є відповідний акт здійснення купівлі-продажу. Але з цим принципом пов'язане питання про ризик випадкової

загибелі речі при перевезенні. Питання про загибель речі вирішується з урахуванням, коли виникло право власності на річ за національним законодавством. При вирішенні цього питання застосовують прив'язку закону місця знаходження речі (тобто питання вирішується за законом держави, де ця річ знаходиться). Але як застосувати це право у відкритому морі або коли важко визначити місце перебування речі (товар, який знаходиться в дорозі) – за угодою сторін.

Застосовуються чотири прив'язки – право держави відправлення, право держави призначення, право держави зупинки, право держави перевізника. Загальної відповіді на те, яку саме прив'язку слід застосовувати у міжнародному приватному праві не існує. В результаті застосовують подвійну колізійну прив'язку – основну й ту, яка є найбільш прив'язаною до основної.

Коли майно знаходиться за межами національного правового регулювання (концепція удаваної локалізації – щодо питань, які виникають щодо якогось твору, твір локалізується з автором, тобто за громадянином певної держави) й безтілесне майно. Щодо винаходу - локалізація відбувається за правом держави, яка видала патент.

За загальним правилом – ризик випадкової загибелі речі переходить на покупця з моменту виникнення у нього права власності на цей товар. Виключення – у випадках прострочення передачі або прострочення прийому товару ризик несе сторона, винна у простроченні.

У праві власності практично неможлива міжнародна уніфікація цивільних матеріально-правових норм. Основну роль у регулюванні права власності та інших речових прав, пов'язаних з іноземним правопорядком, відіграє національне колізійне право.

По відношенню до нерухомості панує принцип, що право власності на таке майно підпорядковується закону місця перебування речі: «До речових прав на нерухоме майно застосовується право місця, в якому воно знаходиться» (§ 36 Закону про МПРП Китаю). Цей закон визначає зміст права власності на нерухомість, форму, порядок та умови переходу майнових прав. Дане колізійне початок є панівним. Щодо земельних ділянок закон місця знаходження речі діє особливо жорстко. Закон місця знаходження речі регулює і форму угод про речові права на нерухомість[2, с.44].

Більш складним є вирішення питання колізійного регулювання рухомого майна (права вимоги, цінні папери, транспортні засоби, особисті речі). У більшості країн вихідним колізійним принципом визначення речових прав на будь-яке рухоме майно визнається закон місця знаходження речі: «Виникнення та припинення речових прав на

майно встановлюються правом країни, де знаходиться це майно» (Закону про МПРП Азербайджану). Порядок управління спільною частковою власністю підпорядковується закону місця знаходження предмета спільної власності.

Якщо право власності виникло за законом місця знаходження речі, то воно зберігається і визнається при переміщенні речі через кордон. У всіх правових системах визнається екстериторіальний характер речових прав. Однак «при зміні місцезнаходження речі права, придбані на підставі права держави, в якому річ була, не можуть здійснюватися таким чином, який може привести до порушення права держави, в якій знаходиться її нове місцезнаходження» (Кодекс МПП Болгарії)[3, с.79].

Закон місця знаходження речі визначає обсяг права власності. При переміщенні речей з однієї держави в іншу змінюється і зміст прав власника; не має значення, яке право застосовувалося при виникненні речових прав і який особистий закон власника. Право власності на річ, набуто за кордоном, визнається, але його зміст визначається не законом місця придбання речі і не особистим законом набувача, а законом місця знаходження речі.

Проте в даний час стосовно речових прав на рухомості допускається автономія волі: «Сторони можуть обрати право, що застосовується до речових прав на рухоме майно. Якщо сторони не здійснили вибір, застосовується право місця, в якому рухоме майно перебувало в момент настання юридичного факту (§ 37 Закону про МПРП Китаю).

Принцип закону місцезнаходження має велике значення і при вирішенні питання захисту сумлінного набувача. У країнах загального права захист добросовісного набувача проти віндикаційного позову з боку власника визначається за законом місцезнаходження речі в момент придбання. Законодавство Франції регулює захист добросовісного набувача будь-яких рухомих речей на території Франції, навіть якщо в момент пред'явлення віндикації річ знаходиться за кордоном. У ЦК Білорусі встановлено, що до захисту права власності та інших речових прав застосовується на вибір заявника право країни, де знаходиться майно, або право країни суду. До захисту права власності та інших речових прав на нерухоме майно застосовується право країни, в якій це майно знаходиться.

Речові права на цінні папери підлягають спеціальному колізійного регулювання - застосовується право місця емісії цінних паперів (*lex loci cartae*). Воно охоплює як право на цінний папір, так і впливає з неї право власності: «Цінні папери регулюються правом

держави, на території якого вони були випущені... зобов'язання, відмінні від основного зобов'язання, регулюються правом держави, на території якого кожне з зобов'язань було прийнято» (Закону про МПРП Італії).

Якщо йдеться про іменні цінні папери, то правовласники є і власниками, тому застосоване право визначається за законом місця знаходження цінного паперу - за *lex legiscausae*. Стосовно цінних паперів на пред'явника «право впливає з цінного паперу», тому компетентним є також *lex cartae sitae*. При регулюванні ордерних (оборотних) цінних паперів придбання цінних паперів (векселів, чеків, коносаментів) у власність здійснюється по праву їх місця знаходження речі[3]. Придбання товарів, представлених цінними паперами (розпорядчими документами), регулюється правом, яке є компетентним щодо переміщуваних товарів, - *lex rei sitae* товарів або право країни. Гаазька конвенція про право, застосовне до переходу права власності у випадках міжнародної продажу рухомих матеріальних речей (1958), встановлює принципово різне і самостійне колізійне регулювання для моменту переходу права власності і моменту переходу ризику. Конвенція регулює певні питання переходу права власності на підставі не *lex rei sitae*, а зобов'язального статуту. Виникнення та припинення права власності на майно, що є предметом угоди, визначаються за правом місця здійснення угоди, якщо інше не встановлено угодою сторін. Якщо в угоді відсутнє застереження про застосовне право, діє колізійна прив'язка до права місця укладення угоди (*lex loci contractus*).

Самостійне колізійне регулювання моменту переходу ризику і моменту переходу права власності - вихідний початок при вирішенні колізійного питання. У міжнародній торгівлі при застосуванні Інкотермс момент переходу права власності і моменту переходу ризику розглядаються як самостійні категорії і визначаються без використання колізійних принципів допомогою уніфікованого матеріально-правового регулювання. В Інкотермс момент переходу права власності не враховується взагалі; значення має встановлення моменту переходу ризику[4, с.111].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ, Редакція від 07.02.2019, підстава - 2473-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
2. Міжнародне приватне право : підручник / [А.С. Довгерт та ін.]; за ред. проф. А.С. Довгерта, проф. В.І. Кисіль; Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка. Інт міжнар. відносин . – 2-е вид. – Київ : Правова єдність :

Алеута, 2014. – 655 с.

3. Діковська І.А. Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань: монографія / І. А. Діковська. — Київ :Юрінком Інтер, 2014. – 462 с.

4. Міжнародне приватне право. Загальна частина : підручник / [А.С. Довгерта та ін.]; за заг. ред. проф. А. С. Довгерта, проф. В. І. Кисіля ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – К. : Правова єдність : Алерта, 2012. – 374 с.

РЕДЬКА О.В.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

*Науковий керівник: **ОЛІЙНИК О.М.***

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ЦІКАВІ ФАКТИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФРАНЦІЇ

Французька система пенсійного забезпечення належить до змішаної моделі з переважно децентралізованим корпоративним управлінням, але з сильним державним регулюванням.

Страховання по хворобі включає в себе такі страхові випадки, як тимчасова непрацездатність, материнство (вагітність та пологи), інвалідність, смерть; страховання від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; страховання по старості, включаючи забезпечення соціальними пенсіями; страховання на випадок безробіття та сімейне страхування .

Базові пенсії за загальною схемою виплачуються:

1. Регіональними пенсійними касами і професійними касами з охорони здоров'я (Caisses (mgionales) d'assurance retraite et de sanffi au travail - CARSAT).

2. Національною касою страхування за віком Іль-де-Франс для паризького регіону (Caisse nationale d'assurance vieillesse d'Ole de France (pour la mgion parisienne).

3. Загальними касами соціального страхування для зарубіжних відділів (Caisses gйnйrales de sfcuriffi sociale (pour les dйpartements d'outre-mer - CGSS).

4. Касою соціального страхування в Майотті (CSS a Mayotte).

У жовтні 2019 р. французький уряд вніс зміни до пенсійного законодавства. Раніше французи виходили на пенсію в 60 років, якщо вони платили пенсійні відрахування протягом 40,5 року, і в 65 років, якщо платили відрахування менше цього періоду. Уряд підвищив пенсійний вік, відповідно, до 62 і 67 років. Окрім того, необхідний термін виплати відрахувань у 2020 р. становить 42 роки. Потрібно відзначити, що вік виходу на пенсію чоловіків і жінок однаковий.

Тринадцять мільйонів пенсіонерів отримують базову пенсію (страхову пенсію). Середня сума страхової пенсії відповідно до повного стажу становить 1072 євро на місяць. Але через комбінації мінімальної, максимальної пенсії розглядаються додаткові механізми пенсійного забезпечення. Максимальна заробітна плата для призначення базової пенсії у 2019 р. встановлювалася органами соціального забезпечення на рівні 3129 євро на місяць. Відповідно до цього показника нараховуються максимальні пенсійні внески в базовому режимі. Виходячи з того, що пенсія становить 50% від заробітної плати, сума пенсії не може перевищувати 1564,50 євро на місяць, незважаючи на те, що розмір заробітної плати може перевищити цей показник.

Цікавим фактом є те, що в схемі пенсійного забезпечення діє система надбавок подружжю, які мають не менше 3-х дітей, і одному з подружжя, на утриманні якого знаходиться інший, у разі якщо він не має власної пенсії.

У межах даної підсистеми також можливе отримання пенсії при продовженні трудової діяльності. Тобто якщо пенсіонер продовжує працювати, то він повинен сплачувати зі свого заробітку так званій «внесок солідарності» до фонду страхування по безробіттю – 10-15%, і 5% сплачує роботодавець. Але якщо розмір пенсії і заробітку менший гарантованого мінімуму заробітної плати такий внесок не сплачується.

На сьогодні, поточний пенсійний вік у Франції становить 62 роки для чоловіків і для жінок, зі зменшеним розміром пенсії.

Щодо нововведень у пенсійній системі Франції, то необхідно зазначити, що ще 18 грудня 2019 року Національна Асамблея затвердила державну пенсійну реформу, що поступово збільшує ставку внесків і разом з тим кількість років сплати страхових внесків для призначення пенсії. Через що уряд прогнозує, що ці заходи допоможуть зберегти стабільність системи, оскільки без таких змін в дефіцит пенсійної системи збільшиться з 14 млрд. євро у двічі до 2040 року[1].

Однією з основних причин дефіциту є старіння населення, адже коефіцієнт демографічного навантаження знизиться у 2040 році. Згідно з чим реформування допоможуть скоротити дефіцит державної пенсійної системи включивши до цього кілька позицій.

Список використаних джерел

1. Режим доступу: [http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france/an_index.html.

РЕДЬКО І.О. здобувач 4-го курсу
спеціальність «Правознавство»
Вінницький інститут Університету «Україна»
Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.
викладач кафедри бізнесу і права
Вінницького інституту Університету «Україна»
м.Вінниця

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Відносини з питань праці, в основі яких лежить трудова діяльність особи, характеризуються тим, що несуть в собі певний ризик. Цей ризик зумовлений особливостями, специфічним характером трудової діяльності особи за трудовим договором. Виконуючи трудову функцію та інші обов'язки за трудовим договором, працівники перебувають під впливом різних чинників, які можуть негативно позначитися на їхньому житті, здоров'ї та працездатності. Тому, одним із основних завдань сучасного трудового права і трудового законодавства є забезпечення належної охорони праці працюючих. Свого часу виникнення і розвиток фабрично-трудоного законодавства були тісно пов'язані із забезпеченням охорони праці працівників. Призначення охорони праці у сучасних умовах: по-перше, забезпечити належні, безпечні та здорові умови праці усім працюючим; по-друге, забезпечити соціальне страхування працюючих від ризиків негативного впливу на їх життя, здоров'я та працездатність; по-третє, забезпечити повне відшкодування потерпілим шкоди, завданої життю, здоров'ю або працездатності працюючим.

Конституція України (ст. 43), закріплюючи право на працю, передбачає, що кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці[1]. При цьому використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється. Такий підхід у цілому відповідає вимогам міжнародних стандартів і міжнародно-правовому регулюванню відносин з питань праці. Одним із новітніх міжнародних договорів у цій сфері є Конвенція № 187 (2006 р.) про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці.

Правова регламентація відносин з охорони праці здійснюється

також на основі положень КЗпП України (глава XI «Охорона праці» (ст.ст. 153–173), глава XII «Праця жінок» (ст. 174–186-1); глава XIII «Праця молоді» (ст. 187–200), Законів України «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та прийнятих відповідно до них підзаконних нормативних актів[3, с.91]. У сукупності ці акти прийнято вважати законодавством з охорони праці. У їх розвиток сторони соціального партнерства можуть ухвалювати колективні угоди і договори.

Закон України «Про охорону праці» передбачає, що нормативно-правові акти з охорони праці – це правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи, обов'язкові для виконання[2]. Опрацювання та прийняття нових, перегляд і скасування чинних нормативно-правових актів з охорони праці провадяться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці, за участю професійних спілок і Фонду соціального страхування України та за погодженням з органами державного нагляду за охороною праці. Санітарні правила та норми затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Нормативно-правові акти з охорони праці переглядаються в міру впровадження досягнень науки і техніки, що сприяють поліпшенню безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, але не рідше одного разу на десять років. Стандарти, технічні умови та інші документи на засоби праці і технологічні процеси повинні включати вимоги щодо охорони праці і погоджуватися з органами державного нагляду за охороною праці.

Слід відзначити, що нормативно-правові акти з охорони праці є обов'язковими для виконання у виробничих майстернях, лабораторіях, цехах, на дільницях та в інших місцях трудового і професійного навчання, облаштованих у будь-яких навчальних закладах.

Усі норми трудового права з питань охорони праці утворюють окремий інститут трудового права.

Крім того, охорона праці розглядається у трудовому праві як комплексна і багатоаспектна категорія. Як економічна категорія охорона праці – це система організаційних, економічних, фінансових механізмів забезпечення належних, здорових і безпечних умов праці. Фінансові видатки на охорону праці покладаються на державу і роботодавців. Як соціальна категорія охорона праці – це система соціальних (соціально-трудова) гарантій працівникам у сфері охорони праці. Такі гарантії стосуються усіх аспектів відносин з питань праці (наприклад, з питань трудового договору, робочого часу, часу

відпочинку тощо).

Значення охорони праці полягає в тому, щоб: забезпечити збереження життя, здоров'я і працездатності працівників у трудових відносинах; попередити нещасні випадки, професійні захворювання і аварії; забезпечити дієві гарантії працівникам з охорони праці; забезпечити сучасні механізми і стандарти з охорони праці; посилити дієвість механізмів соціального страхування працівників від нещасних випадків, професійних захворювань та аварій; забезпечити дієві механізми відшкодування шкоди працівникам (потерпілим) у результаті нещасних випадків, професійних захворювань та аварій.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-ХП (в ред. Закону України від 21 листопада 2002 р. № 229-IV (зі змін. і доп.)) // Відомості Верховної Ради України — 2003. — № 2. — Ст. 10.
3. Болотіна Н. Б. Трудове право України : [підручник] / Н. Б. Болотіна. — 5-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2017. — 860 с.

РОШКО В.І.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ДИСКРИМІНАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОРГАНАМИ АДМІНІСТРАТИВНО – ГОСПОДАРЬСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ТА КОНТРОЛЮ

В умовах сучасної економіки ринок сам по собі не може забезпечити повної економічної стабільності, держава зобов'язана відігравати активну роль у стабілізації економіки. Це відбувається шляхом формування відповідної державної економічної політики з ефективним використанням економічних, правових та адміністративних важелів. Саме останні є результатом діяльності органів влади, оскільки базовими елементами механізму координації системи господарства є ринок і держава. Важливе значення має проблема їхнього раціонального співвідношення, яке не є сталим і залежить від багатьох умов: рівня економічного розвитку, специфіки виробництва, менталітету нації тощо. Обидва механізми мають свої переваги та недоліки, а тому головним завданням держави є раціональний розподіл функцій між ними, оскільки надмірне адміністративне втручання може спотворювати ринкові механізми. Держава має регулювати ті сфери і процеси, які не може і координувати взагалі або ринок виконує недостатньо ефективно. Згідно ст. 42 Конституції України держава має забезпечувати захист конкуренції в підприємницькій діяльності. Не допускається зловживання монополічним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція[1].

Втручання владних органів у економічні процеси є добре відомим явищем, оскільки держава завдяки використанню набору певних інструментів економічної політики може прямо чи опосередковано підтримувати окремих учасників ринку або цілі галузі, обмежуючи умови вільної конкуренції. На жаль, саме дискримінація суб'єктів господарювання органами влади, органами місцевого самоврядування та органами адміністративно-господарського управління та контролю у вигляді антиконкурентних дій залишається

одним з найпоширеніших видів порушень законодавства про захист економічної конкуренції, оскільки чиновники різного рівня використовують свою владу для надання переваг чи пільг окремим суб'єктам господарювання. Недобросовісною конкуренцією є дії, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності[2].

Це відбувається шляхом як прийняття письмових рішень, так і усних вказівок або будь-яких інших дій або бездіяльності, які вже призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції. Враховуючи зазначене, для того, аби чіткіше уявити суть антиконкурентних дій органів влади, спробуємо їх кваліфікувати за їх наслідками для конкуренції та підприємців. Ця кваліфікація може виглядати наступним чином: за об'єктом впливу - як такі, що впливають – саме на конкуренцію на певному товарному ринку через встановлення контролю або загальний вплив на основні умови його функціонування, зокрема, на: кількість, вид чи склад учасників ринку; територіальні чи товарні межі ринку, в т.ч. розподіл ринку за різними ознаками; обсяг ринку; цінові та нецінові умови товарів на ринку; встановлення штучних бар'єрів вступу на ринок чи виходу з нього; встановлення централізованого розподілу товарів; рух інвестицій тощо. За видом впливу – як такі, що призводять або можуть (в недалекому часі) призвести до – недопущення конкуренції, зокрема, шляхом обмеження ринку чи участі в конкурсних процедурах одним учасником або заборони конкуренції; усунення конкуренції, зокрема, шляхом надання виключного права на здійснення будь-якої господарської діяльності чи надання робіт (послуг); спотворення конкуренції, зокрема, встановленням різних «правил гри» для різних учасників ринку або для різних територій. За антиконкурентними наслідками (ефектом) - як такі, що – призводять до монополізації одного чи кількох товарних ринків; мають суттєві антиконкурентні наслідки (ефект) на всьому ринку чи в значній його частині; мають помітні антиконкурентні наслідки (ефект) на всьому ринку чи в значній його частині [3].

Отже, як ми бачимо, ця класифікація дає змогу більш детально оцінити очікувані антиконкурентні наслідки (ефект): монополізація, суттєвий чи помітний ефект, незначний (неістотний, непомітний), недопущення чи усунення конкуренції; спотворення конкуренції; обмеження конкуренції; а також значущості збитків, нанесених окремим особам чи суспільству, розповсюдженості та тривалості дій. Розуміння цих наслідків даватиме змогу органам влади не допускати введення норм у свої рішення, які можуть містити ознаки

порушення законодавства, а працівникам Комітету це дозволить ефективно прийняти рішення щодо антиконкурентних дій органу влади, зокрема: уточнити причини виникнення порушення та умови, що їм сприяли, включаючи аналіз нормативної бази щодо повноважень органу влади на здійснення дій; оцінити можливу причину дій органу влади в частині прийняття антиконкурентного рішення (уточнити інші дії, пов'язані з дією органу влади: технічні, фінансові, організаційні заходи, здійснені в розвиток чи на забезпечення виконання основних дій), можливість вжиття заходів для усунення наслідків порушень та їх переліку, і що найголовніше - можливість швидкого усунення порушення, адже поки порушення продовжує відбуватися в часі, це продовжує спотворювати конкуренцію.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; [прийнято від 28.06.1996№ 254к/96-ВР]. Редакція від 30.09.2016, підстава 1401-19 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 № 236/96-ВР. Редакція від 03.03.2016, підстава – 782 – VIII Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-III. Редакція від 25.09.2019, підстава - 112-IX – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.

СКЛЯРУК В.В.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: БУТКАЛЮК Г.В.

старший викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ

За часів Київської Русі відбувався поступовий перехід від патріархальних відносин родової общини до феодального поземельного устрою. В общині земля, яка спочатку піддавалася періодичним переділам, закріплюється за окремими членами, крім виморочних, покинутих ділянок, лісових угідь, пасовищ та сіножатей, які

залишаються в об'єднаному користуванні.

Вважаючи об'єднані селянські землі державними, князівська влада починає відчужувати їх на власний розсуд, причому разом з селянами. Відбувається процес «окняжіння» вільних земель. Поряд із об'єднаним землеволодінням виникає князівське, боярське та церковне феодалне землеволодіння, яке з часом набирає все більшої ваги і сприяє руйнуванню об'єднаних земельних відносин[1].

У ст.46 Просторової редакції Руської Правди міститься вказівка на три основні категорії феодалів: князів, бояр, монастирі. На думку дослідників, у нормах Руської Правди можна знайти вказівку на існування ширшого кола форм землеволодіння: князівський домен; боярська вотчина; монастирська вотчина; особиста вотчина церковних ієрархів; земля громади (общини); індивідуально-сімейна земельна ділянка; незаселені вільні (державні) землі, верховним власником яких виступав великий князь як глава держави. Князівський домен встановив конгломерат земель, що належали особисто князю, який через своїх управителів стягував там оброк, накладав інші повинності. Відомості про такі князівські землі датуються вже X ст.

У спеціальній літературі також вказується, що у Київській Русі існувало дві форми феодалної земельної власності:

1) «жизнь» – спадкове землеволодіння князів і бояр, що вільно відчужувалося;

2) «окняжіння» («обоярення»), що належали не особисто князеві, а «столу», на якому він «сидів»[3].

Питання про характер існуючих за часів Київської Русі прав на землю є спірним. Деякі дослідники на підставі руських купчих грамот, де містяться «вказівки на кордони, розміри, а найважливіше – на ціну тієї чи іншої ділянки землі», роблять висновок про те, що існувала «приватна земельна власність», хоча дана категорія і «не тотожна тому змісту, який вкладається у неї нині». Проте більш поширеною є думка, що тодішня власність на землю відповідала класичному уявленню про так звану феодалну «розщеплену власність», коли на одну й ту саму земельну ділянку мали певні права різні суб'єкти, які знаходилися на різних щаблях феодалної залежності.

Звичаєве право регламентує способи набуття прав на землю. Серед прислів'їв, що збереглися і до наших днів, можемо зустріти таке: «куди плуг, соха, сокира і коса ходили». Йдеться про набуття права власності та користування землею через зайняття - тобто «займанщину»: обробивши землю, людина набувала право на неї. «Куди плуг, соха, сокира і коса ходили» – це аналог сучасних нормативів відведення: у давні часи розмір земельної ділянки, наданої

князем, наприклад монастирю, церкві або дружиннику, визначався тим, на яку відстань власник міг обробити землю, відраховуючи від певного центру - села, селища, двору, урочища тощо.

Оренда на українських землях починає розвиватися з X ст., тоді, коли виникає пропозиція земель за умов її надлишку у великих землеволодільців – князів, бояр та церкви. З умов найму нерухомого майна виникають особливі правовідносини щодо оренди землі, які в Руській Правді отримали назву ролейного, або землеробського закупу. Селянину-закупу, зазвичай, поряд із землею у користування за плату (як правило, частину врожаю) надавалося рухоме майно – кінь, плуг, рало. Відносини закупу оформлювалися усним договором – «рядом» [2].

Регламентується розмір орендної плати: «тому, хто сів – дев'ять снопів, а тому, хто має землю – десятий сніп: якщо ж хто інакше поділить, буде проклятий Богом», - проголошує ст.9 давньоруського варіанту Візантійського землеробського закону, що відображав норми, існуючі у селянських общинах Давньої Русі.

Звичаєве право містило елементи агротехнічного нормування (встановлення «технічних» вимог до ведення сільського господарства), одним з різновидів якого було встановлення двопільної системи землеробства. Ця система була нерозривно пов'язана із процедурою перерозподілу земель у громаді: після збирання врожаю необроблена половина поля («царинка»), що мала лишатися під паром, переходила у спільне володіння громади.

Візантійський землеробський закон містив окремі правила добросусідства. Так, у ст.30 передбачалося: «Якщо садове дерево росте між двох садів, і його гілка нахилиться, і від неї буде тінь іншому саду, і шкода буде, то господар дерева повинен підрізати гілку: якщо ж сад не насаджений, то хай не підрізає гілок цього дерева». «Якщо впаде з дерева, з чужої ділянки плід на землю моєї ділянки і я його візьму, то не винен» – проголосувала ст.81.

Були врегульовані відносини із спадкування землі, причому існували навіть правила, спрямовані на забезпечення неподільності земельних ділянок. Так, за договором Візантії із Руссю 911 р. за відсутності в померлого синів спадкоємцями могли бути лише чоловіки.

Перепис земель залежності від монголо-татар (1245 р.) іноді вважається першим прикладом запровадження в Україні земельного кадастру.

Порушення меж, особливо руйнування огорож, каралося. Уже у Руській правді зустрічаємо норми про кримінально-правову охорону прав землевласників і землекористувачів, охорону меж: за порушення межі передбачено «12 гривень продажі» – це враховуючи, що за

вбивство людини покарання встановлювалося у 80 гривень (ст.34 Короткої редакції, ст.72 Просторової редакції Руської Правди) [4].

Список використаних джерел

1. Лашенко Р.М. Лекції по історії українського права. 1998.
2. Рубаник В.Є. Правове регулювання земельних відносин у Київській Русі та феодально роздробленій Русі // Земельне право України. – 2006.
3. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України / Н. Д. Полонська-Василенко. - Київ : Либідь, 1995.
4. Хрестоматія з історії держави і права України – том 1. З найдавніших часів до початку XX ст.: Навч. посіб. для вищих навч. закладів: У 2 т. / В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький; За ред. члена-кореспондента Академії правових наук України В.Д. Гончаренка – Ін Юре, 1997

СУПРИГАН Ю.Ю.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

РЕАЛІЇ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ШВЕЙЦАРІЇ

Швейцарія має державне, трудове й особисте пенсійне страхування. У Конституції країни визначені основні джерела бюджетних надходжень, що формують державні пенсії по старості: податок на тютюнові вироби, податок на алкогольні напої, збори з ігрового бізнесу.

Пенсійний вік, за законом, становить для чоловіків 65 років, для жінок — 64 роки. Через стрімке підвищення рівня життя, уряд країни планує зрівняти цей показник на відмітці 65 років як для чоловіків так і для жінок до 2021 року.

Пенсійне законодавство передбачає, що громадяни країни можуть вийти на пенсію достроково, але не раніше 62 років у жінок та 63 у чоловіків. Ранній вихід на пенсію пов'язаний із зменшенням суми, яку людина буде отримувати в подальшому в якості допомоги.

Обов'язковому пенсійному страхуванню підлягають фізичні особи, що проживають на території Швейцарії і працюють на території Швейцарії, мають швейцарське громадянство, а також фізичні особи,

що працюють у міжнародних організаціях і організаціях гуманітарної допомоги, які перебувають під патронатом держави.

Крім того, відповідно до законодавства кантони і громади здійснюють доплати до державних пенсій таким категоріям населення:

- фізичним особам, які проживають у Швейцарії і підлягають обов'язковому пенсійному страхуванню;
- іноземцям, що прожили в Швейцарії більше 10 років;
- біженцям і особам без громадянства, що прожили в Швейцарії 5 років і більше.

Розмір річної доплати не повинен перевищувати 4 мінімальних річних пенсій.

Відповідно до статті 37 Конституції країни особа, яка підлягає обов'язковому трудовому страхуванню, може замість пенсії одержати одноразову виплату з пенсійної каси в розмірі накопиченої там суми в випадку, якщо пенсія по трудовому страхуванню на 10% менше мінімального розміру державної пенсії по старості[1].

У зв'язку з динамікою роздрібних цін кожен застрахований повинен відраховувати додатково 1% від своєї заробітної плати на фінансування індексації пенсій людям, що її вже одержують.

Кожен працюючий за наймом може додатково застрахувати себе особисто, відкривши в будь-якому комерційному банку відповідний пенсійний рахунок. На пенсійні внески надаються пільги по податках на майно і перерозрахунковий податок. Сума річних відрахувань на такий рахунок не повинна перевищувати 5933 швейцарських франків (\$4720) для тих, хто підлягає обов'язковому трудовому страхуванню і робить відрахування в корпоративні пенсійні каси. Для працюючих, котрі не підлягають обов'язковому трудовому страхуванню, сума річних відрахувань становить 20% від річного доходу (за винятком усіх податків).

Отже, як підсумок можна сказати, що Швейцарія по праву рахується однією із найбільш комфортних країн для пенсіонерів, так як соціальний захист населення являється одним із пріоритетних напрямків цієї держави. Пенсія в Швейцарії дозволяє забезпечити людям похилого віку найбільш зручні умови для життя.

Список використаних джерел

1. Федеральна конституція Швейцарії (фр. Constitution fédérale de la Confédération suisse)[Електронний ресурс]Режим доступу : <http://www.ditext.com/swiss/constitution.html> .

ТАРАНОВСЬКИЙ О.В.

*здобувач 4-го курсу
спеціальність «Правознавство»*

*Вінницький інститут Університету «Україна»
Науковий керівник: МИСАК О.І.
старший викладач кафедри бізнесу і права
Вінницького інституту Університету «Україна»
м. Вінниця*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Із набранням чинності нового Цивільного кодексу в Україні з'явився раніше невідомий національному законодавству інститут спадкових правовідносин - спадковий договір. Варто відмітити, що вище зазначений правовий інститут має більш тісний зв'язок з підгалуззю зобов'язального, а не спадкового права, оскільки виступає різновидом договорів про передачу майна у власність набувача. Схожість конструкції спадкового договору із спадкуванням виявляється в спільності центральної юридичної підстави виникнення права на спадкування у спадкоємців і права власності у набувача, якою є смерть фізичної особи - попереднього носія права [1].

Основний правовий зміст цього інституту розкривається у ст. 1302 ЦК України, відповідно до якої за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [2]. Метою цього договору є передача відчужувачем свого права власності іншій особі.

Спадковий договір в розумінні ЦК України є договором за життя. Укладення спадкового договору вже за життя відчужувача спричинює зміну в майнових відносинах і зміна ця зберігається навіть у тому випадку, коли одна зі сторін договору помре раніше іншої. Це означає, що спадковий договір належить до договорів за життя, а не на випадок смерті, як стверджують окремі автори [3], оскільки спрямований на встановлення, передусім, не спадкових, а зобов'язальних відносин.

За цим договором відчужувач не може його змінити чи скасувати, а також будь-яким чином протягом свого життя розпоряджатися відчуженим майном, якщо інше непередбачено договором або законом. Розірвання спадкового договору можливе лише за умови, що набувач не виконує розпоряджень відчужувача. При цьому, якщо виконання таких дій покладено на набувача лише після відкриття спадщини, то спадковий договір у цьому випадку взагалі неможливо розірвати. Зазначене положення щодо неможливості

одностороннього розірвання договору є особливістю саме зобов'язання і не може впливати із положеннями про заповіт [10].

Із положень глави 90 ЦК України вбачається, що набувач здійснює покладені на нього договором обов'язки за свій рахунок, і не має права на відшкодування витрат та сплату винагороди за рахунок майна, призначеного йому відчужувачем. Водночас, відчужувач має право призначити особу, яка після його смерті буде здійснювати контроль за виконанням спадкового договору. У разі відсутності такої особи контроль за виконанням спадкового договору здійснює нотаріус за місцем відкриття спадщини [4]. Питання консенсуальності також викликає дискусію. Навіть не дивлячись на те, що момент укладення спадкового договору пов'язується з досягненням сторонами згоди за всіма істотними умовами і тягне за собою виникнення цивільних прав та обов'язків контрагентів після втілення правочину у визначену нотаріальну форму, С. В. Мазуренко відзначає, що якщо за умовами спадкового договору набувач повинен виконати певні дії після смерті відчужувача, договір вважається реальним, оскільки буде вважатися укладеним з моменту передачі майна набувачеві [9, с.524].

На мою думку, висловлене положення є безпідставним, оскільки закон не ставить існування. Оскільки кожна сторона отримує від іншої зустрічне задоволення: набувач - у вигляді визначеного у договорі конкретного майна, а відчужувач - у вигляді відповідних дій майнового або немайнового характеру з боку свого контрагента спадковий договір слід визнати оплатним [10]. Проте, Р.А. Майданік відстоює протилежну думку стверджуючи, що спадковий договір може бути як оплатним, так безоплатним залежно від суб'єктної спрямованості зустрічного надання.

Отже, спадковий договір має як подвійну правову природу(він одночасно є і розпорядженням на випадок смерті, і договором, змістом якого обумовлюються його істотні умови), так і невизначеність думок серед науковців щодо його ознак. Тому подальші дослідження спадкового договору з точки зору теорії є вкрай необхідними для вдосконалення даного правового інституту на практиці говору в залежність від моменту виконання своїх обов'язків набувачем.

Список використаних джерел

1. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. –К.: Юрінком інтер[Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://westudents.com.ua/glavy/73497-2-ponyattya-ta-pravova-priroda-spadkovogo-dogovoru.html>.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.// Голос України. 2003. – 12-13 березня.
3. Кравченко О. Ю. Поняття та ознаки спадкового договору [Електронний ресурс] 2018 р.
4. Васильченко В. В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі міжнародно-приватного права / В. В. Васильченко // Право України. - 2019. - №7. - С. 137-138

ТУРІНСЬКИЙ О.С.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: БЕЗНОСЮК А.М.

кандидат юридичних наук

доцент кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

РОБОТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО РОЗШУКУ ОСІБ АНОНІМНИХ ДОКУМЕНТІВ

Важливим завданням у роботі правоохоронних органів є розшук авторів, виконавців та розповсюджувачів анонімних документів, де містяться відомості про закінчений та незакінчений злочин, готування до злочину, замах на злочин та погрозу його вчинення.

Здійснення оперативно-розшукових заходів щодо встановлення анонімів є можливим за наявності відповідних підстав. Обґрунтованість оперативно-слідчих дій забезпечує одержання доказів, швидкість розкриття анонімного прояву, дотримання прав та законних інтересів громадян, різноманітних закладів, організацій.

Одним із видів прояву свавілля і насильства по відношенню до окремої особи або суспільства в цілому є анонімні погрози. Проте вживання термінів «свавілля» та «насильство» не є правомірним, оскільки на початку розслідування не завжди відомі причини, що спонукали аноніма до подібних дій. Адже, до анонімних проявів можуть вдатися й особи, яким притаманні агресивність, егоїзм, інші негативні якості, перед якими мораль стає безсилою [1, С.11].

Отже, оперативні працівники-розшукувачі СБУ повинні реагувати на такі прояви в межах компетенції Служби безпеки України. Незалежно від того, чи був вчинений злочин або замах на його

вчинення, інформація надійшла з хуліганських чи інших мотивів, зловмисника необхідно шукати, щоб у подальшому не допустити подібних проявів, адже кожен такий виклик, до якого залучається велика кількість сил та засобів, обходиться державі ,а, разом з тим, і платникам податків досить дорого.

Однак, перед здійсненням оперативного розшуку необхідно дати належну правову оцінку як оперативній, так й офіційній інформації стосовно встановлення мети зловмисника, – переступив чи не переступив він межу Закону.

Велику роль у розкритті злочинів відіграють неідентифікаційні дослідження писемного та усного мовлення.

На мою думку, що певну зацікавленість для суддів, слідчих і оперативних працівників у сфері діяльності, що розглядається, повинні надавати такі можливості значенневого і лінгвістичного аналізів текстів (не обов'язково анонімних), як констатація факту вимагання в особи грошей, дефіцитних або дорогих товарів, установлення провокації хабара у розмові, зафіксованій на магнітній плівці.

Актуальними, з точки зору кримінального судочинства, є дослідження діагностики неадекватного мовленнєвого поведіння через навмисну неправдивість переданої у тексті інформації.

Необхідно звернути увагу вчених і практиків на доцільність більш спеціалізованого обміну досвідом, роботи над спільними проектами, щоб у майбутньому подолати цей вид організованої злочинності і допомогти правоохоронним органам у боротьбі із нею.

Список використаних джерел

1. Бандура О.О. Єдність цінності та істинності правової норми // Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників органів внутрішніх справ.: Зб. наук. пр. – К.: Українська академія внутрішніх справ, 2010. - С. 74.

ФЕДЧИШЕН О.В.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ МОНОПОЛІСТИЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Визначення поняття монопольного правопорушення в Законі «Про захист економічної конкуренції» відсутнє, хоча це значно спростило б кваліфікацію порушень законодавства про захист економічної конкуренції. Законодавець обмежився лише конкретним переліком видів поведінки, яка спрямована на недопущення, обмеження чи усунення конкуренції на ринку певного товару, кожному з яких присвячена окрема стаття Закону: стаття 6 – антиконкурентні узгоджені дії; стаття 13 – зловживання монопольним становищем; 15-17 – антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування та органів адміністративно-господарського управління та контролю; 18-21 – обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання, об'єднань[1].

Монопольне правопорушення виступає в якості підстави для виникнення правовідносин, в рамках яких реалізується відповідальність за порушення антимонопольного законодавства, що передбачена розділом VIII Закону «Про захист економічної конкуренції»[1]. Варто відзначити, що з прийняттям Господарського кодексу України окремі порушення законодавства про захист економічної конкуренції знайшли своє додаткове легальне закріплення ще й в Господарському кодексі України (глава 3 та 28 відповідно).

Монопольне правопорушення є різновидом господарського правопорушення, що обумовлено юридичною природою конкурентного законодавства як господарсько-правового інституту, відповідною сферою і характером цих правовідносин. Дані правопорушення, відмічає, є різновидом позадоговірних правопорушень у господарській діяльності. Розглядаючи антимонопольне законодавство в якості інституту адміністративного права, вона аналізує антимонопольні правопорушення з точки зору адміністративного проступку. Монопольні правопорушення виникають, по-перше, в результаті

діяльності суб'єктів господарювання, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління і контролю, яка суперечить нормам законодавства про захист економічної конкуренції та має на меті здобуття або утримання суб'єктом господарювання або групою чи органом влади виключного або домінуючого становища або використання його наслідків[3]. По-друге, наслідком такої діяльності є порушення суб'єктивних прав суб'єктів господарювання, які беруть участь у конкуренції, та споживачів, а звідси впливає на добробут споживачів. По-третє, неузгодженість діяльності підприємців, органів влади і управління з покладеними на них юридичними обов'язками обумовлює правопорушення в цій сфері господарювання[2].

Будь-яке правопорушення характеризується посяганням на певний об'єкт. Воно являє собою винну протиправну поведінку, характеризується суб'єктивним та об'єктивними властивостями, що в сукупності утворюють склад правопорушення. Наявність складу монополістичного правопорушення – загальна, і як правило, єдина підстава господарсько-правової відповідальності. Склад монополістичного правопорушення є тим юридичним фактом, що породжує правовідносини в сфері здійснення антимонопольного регулювання. Склад монополістичного правопорушення характеризується такими елементами, як: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона правопорушення. Залежно від характеру порушень антимонопольно-конкурентного законодавства розрізняють такі їх види:

- 1) недобросовісна конкуренція;
- 2) антиконкурентні дії (монополістичні) зловживання;
- 3) протидія антимонопольним органам[2].

Недобросовісною конкуренцією відповідно до Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» визнаються будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Розрізняють три великі групи правопорушень, що належать до недобросовісної конкуренції, а саме:

- неправомірне використання ділової репутації;
- створення перешкод господарючим суб'єктам (підприємцям) у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції;
- неправомірні дії щодо комерційної таємниці конкурента чи іншого суб'єкта господарювання (підприємця).

Своєю чергою кожна група зазначених правопорушень має численні прояви. Джерелом формування відповідальності за

монополістичні правопорушення є, зокрема, адміністративне право, цивільне право. Це обумовлено комплексним характером конкурентного законодавства, в якому органічно поєднані норми різних галузей права. В залежності від цього антимонопольні санкції мають адміністративно-правове та цивільно-правове коріння. Правова природа санкцій за монополістичне правопорушення визначається змістом об'єкту юридичного захисту та регулювання, а саме захист інтересів підприємців та споживачів шляхом запобігання та припинення порушень конкурентного законодавства[1].

Відповідальність – це вид санкцій, який характеризується специфічними ознаками, а санкції – вся система засобів примусу, і тільки в іншу чергу елемент правової норми, в якій формально закріплені державно-правові наслідки неправомірної поведінки. Санкції – це лише засіб, що забезпечує реалізацію юридичної відповідальності.

Найважливіші конституційні положення у сфері захисту конкуренції закріплені в частині 3 статті 42 Конституції України, а саме: «Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополічним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом»[4]. Усе конкурентне законодавство України виростає із цих положень. Відповідальність за порушення вимог законодавства про захист економічної конкуренції закріплена в таких нормативно-правових актах і Кодексах України: Закон України «Про захист економічної конкуренції», Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Закон України «Про природні монополії», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України. З прийняттям Закону України «Про захист економічної конкуренції» склад санкцій дещо змінено, а відповідальність за порушення суттєво збільшено.

По-перше, розширилось коло осіб, на яких Антимонопольний комітет України може накладати штрафи. Надано право накладати штрафи не тільки на юридичних, а й на фізичних осіб чи групу підприємців, якщо вони можуть бути визнані суб'єктами господарювання відповідно до статті 1 цього Закону.

По-друге, удвічі збільшилися суми потенціальних штрафів. Якщо раніше міг бути застосований максимальний штраф до 5% виручки від реалізації продукції суб'єкта господарювання за рік, то тепер максимальна межа за деякі порушення становить 10%. Штраф за порушення порядку подання інформації Антимонопольному комітету України збільшився від 0,5% до 1,0% річної виручки від реалізації.

По-третє, у разі наявності незаконно одержаного прибутку,

який перевищує десять відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, накладається штраф у розмірі, що не перевищує потрійного розміру незаконно одержаного прибутку. Розмір незаконно одержаного прибутку може бути обчислено оціночним шляхом.

В удосконаленому вигляді система санкцій за порушення конкурентного законодавства тепер складається з таких заходів впливу:

- штраф;
- адміністративна відповідальність;
- кримінальна відповідальність;
- відшкодування завданих збитків;
- скасування реєстрації новоствореного суб'єкта господарювання;
- примусовий поділ монопольних утворень;
- блокування цінних паперів;
- усунення наслідків порушень законодавства про захист економічної конкуренції;
- скасування дозволу на узгоджені дії у разі вчинення дій, що заборонені Законом;
- оприлюднення відповідачем за власні кошти офіційної інформації Антимонопольного комітету України чи його територіального відділення, стосовно рішення, прийнятого у справі про порушення.

Отже, монополістичні правопорушення як різновид правопорушень – це такі, що суперечать нормам конкурентного законодавства, види діяльності, які не узгоджуються з покладеними на підприємців, органи державної влади і управління юридичними обов'язками, порушують суб'єктивні права підприємців, які беруть участь у конкуренції чи споживачів та здійснюють негативний вплив на конкуренцію.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 № 236/96-ВР, Редакція від 11.12.2019, підстава - 286-IX
Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>.
2. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Редакція від 11.12.2019, підстава - 286-IX
Режим доступу: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 № 1682-III, Редакція від 01.05.2019, підстава - 2189-VIII, Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>.

4. Конституція Країни [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; [прийнято від 28.06.1996 № 254к/96-ВР] Тлумачення від 02.12.2019, підстава - v011p710-19. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/paran4202>.

ЦЮПАК М.В.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

*Науковий керівник: **ОЛІЙНИК О.М.***

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ

Україна - одна з провідних держав світу в галузі бджільництва, що забезпечує запилення ентомофільних (які запилюються комахами) сільськогосподарських культур, виробництво достатньої кількості меду, воску, квіткового пилку, прополісу, маточного молочка, бджолої отрути для потреб населення, харчової, медичної, парфумерно-косметичної й інших галузей та для експортних потреб. За даними Міністерства статистики на 2019 рік, в усіх категоріях господарств налічується до 3 млн. бджолиних сімей. Водночас для ефективного запилення сільськогосподарських культур необхідно досягти показника у 6 млн. бджолиних сімей. Щорічне виробництво меду на пасіках усіх категорій господарств складає від 40 до 60 тис. тонн (обсяг експорту меду - близько 3-5 тис. тонн). Валове виробництво воску становить 1,2-1,4 тис. тонн. Важливим економічним показником галузі є виробництво додаткових продуктів бджільництва - прополісу, квіткового пилку, маточного молочка, трутневого гомогенату, бджолої отрути, які є основою виготовлення низки цінних лікувальних препаратів та продуктів харчування. Дедалі ширшого застосування знаходить апітерапія, тобто лікування та профілактика захворювань за допомогою продуктів бджільництва. Наприклад, після ядерних вибухів населення Японії споживало декілька тонн маточного молочка на рік. Як наслідок, зараз ця країна є лідером за тривалістю життя на планеті.

Основним нормативно-правовим актом у сфері бджільництва є

спеціальний Закон України «Про бджільництво», який складається з 9 розділів і 42 статей та детально регламентує відносини щодо розведення, використання та охорони бджіл, виробництва, заготівлі та переробки продуктів бджільництва, ефективного використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення, інших видів запилювальної флори, створення умов для підвищення продуктивності бджіл і сільськогосподарських культур, забезпечення гарантій дотримання прав та захисту інтересів фізичних і юридичних осіб, які займаються бджільництвом. Цим Законом надано визначення таких термінів, як: бджільництво, бджолина сім'я, продукти бджільництва, апітерапія тощо; закладено основи державного регулювання бджільництва; вимоги до формування та розміщення пасік, реєстрації пасік та обліку бджолосімей; охорони бджіл; міжнародного співробітництва в галузі бджільництва[2].

З метою обліку пасік та здійснення лікувально-профілактичних заходів на кожному пасіку видається ветеринарно-санітарний паспорт, а пасіка підлягає реєстрації за місцем проживання фізичної особи або за місцезнаходженням юридичної особи, яка займається бджільництвом, у місцевих державних адміністраціях або сільських, селищних, міських радах[2].

Із метою стимулювання діяльності з розведення бджіл та виробництва продукції бджільництва, право на зайняття бджільництвом надано фізичним та юридичним особам, які мають необхідні навички чи спеціальну підготовку. При цьому, окремий дозвіл органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування не вимагається. Фізична або юридична особа з метою зайняття бджільництвом формує пасіку з бджолиних сімей, яка може мати підсобне приміщення, інвентар і обладнання та розміщується на відповідній земельній ділянці, що може використовуватися на умовах оренди або отримання у власність відповідно до Земельного кодексу України[1].

Племінні бджолорозплідники і племінні пасіки проходять атестацію та одержують племінні свідоцтва (сертифікати) відповідно до Закону України «Про племінну справу у тваринництві», згідно зі ст. 4 якого бджоли належать до об'єктів племінної справи у тваринництві. Господарська діяльність у племінній справі підлягає реєстрації відповідно до законодавства. Суб'єктам племінної справи у тваринництві за результатами державної атестації (переатестації) присвоюється відповідний статус[4].

При дослідженні правового регулювання бджільництва доцільно звернути увагу на нормативно-правові акти, які стосуються вирощування сільськогосподарських рослин, оскільки існування бджіл

без них неможливе. Так, безсистемний обробіток сільськогосподарських культур хімікатами загрожує загибеллю бджолосімей і відповідно недостатнім опиленням рослин. Тому, захист рослин має здійснюватись з урахуванням безпечності цієї діяльності для бджіл. Зокрема, ст. 4 Закону України «Про захист рослин» однією з вимог до захисту рослин є збереження корисної флори і фауни, до якої беззаперечно відносяться бджоли[3].

Наступним законом, який містить вимоги щодо використання бджіл, є Закон України «Про тваринний світ»[6]. Відповідно до ст. 4 цього Закону до об'єктів тваринного світу відносяться не тільки дикі тварини (наприклад, дикі бджоли), а й продукти їх життєдіяльності (мед, віск).

Привертає увагу відмінність у формулюванні об'єктів тваринного світу (ст. 3 Закону України «Про тваринний світ») та об'єктів бджільництва (ст. 4 Закону України «Про бджільництво»). Відповідно до першого нормативного акту, об'єктами тваринного світу є дикі тварини, які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі[6]. А за спеціальним законом щодо бджільництва – робочі бджоли, бджолині матки, трутні, бджолині сім'ї, яких розводять на племінних і товарних пасіках[2]. Тобто, зазначеними законами врегульовано використання різних об'єктів (диких бджіл та бджіл, спеціально розведених сільськогосподарськими підприємствами та іншими особами).

Таким чином, проведений аналіз численних нормативно-правових актів, якими регулюється бджільництво в Україні, свідчить, що правове регулювання бджільництва є важливим субінститутом, який, у свою чергу, є складовою інституту правового регулювання тваринництва у межах аграрного права.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс [Електронний ресурс]: [прийнято Верховною Радою України від 25.10.2001 № 2768-III]. Редакція від 17.11.2019р. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/ed20191117>.

2. Про бджільництво [Електронний ресурс]: Закон України [Прийнято Верховною Радою України від 22.02.2000 № 1492-III]. Редакція Закону України від 29.09.2013р. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14>.

3. Про захист рослин [Електронний ресурс]:Закон України [Прийнято Врховною Радою України від 14.10.1998 № 180-XIV]. Редакція Закону України від 05.04.2015р. Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180-14/ed20150405> .

4. Про племінну справу у тваринництві [Електронний ресурс]: Закон України [Прийнято Верховною Радою України від 15.12.1993 № 3691-ХІІ] Редакція Закону України від 01.01.2016р. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12/ed20160101> .

5. Про рослинний світ [Електронний ресурс]: Закон України [Прийнятий Верховною Радою України від 09.04.1999 № 591-ХІV]. Редакція Закону України від 04.10.2018р. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14> .

6. Про тваринний світ [Електронний ресурс]: Закон України [Прийнято Верховною Радою України від 13.12.2001 № 2894-ІІІ,]. Редакція Закону України від 04.10.2018.р. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14/ed20181004> .

ЧАЙКА В.Р.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

*Науковий керівник: **ОЛІЙНИК О.М.***

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

м.Вінниця

ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Серед суб'єктів міжнародного приватного права значне місце займають фізичні особи – громадяни та іноземці. У доктрині, законодавстві та практиці поняття «іноземець» об'єднує власне іноземних громадян (підданих), осіб без громадянства (апатридів), осіб з кількома громадянствами (біпатридів) та ін. У сучасних умовах до кола осіб, відносно яких діють норми міжнародного приватного права, з урахуванням особливостей їх правового становища відносяться також біженці, особи, яким надано політичний притулок та ін. Нормами міжнародного приватного права регулюються цивільні, сімейні, трудові, процесуальні права фізичних осіб, тобто дані особи наділяються певним правовим статусом у міжнародних приватно-правових відносинах. У загальному розумінні правовий статус суб'єкта – це система визнаних і закріплених державою у законодавчому порядку прав та обов'язків даного суб'єкта. Правовий статус фізичних осіб як суб'єктів міжнародного приватного права - це сукупність усіх належних їм прав, свобод та обов'язків. Особливість правового статусу

фізичної особи полягає у тому, що, перебуваючи в іншій державі, вона підпорядковується двом правопорядкам: своєму вітчизняному закону громадянства (*lex patriae*) чи закону постійного місця проживання (*lex domicilii*), оскільки зберігається правовий зв'язок з державою свого громадянства чи постійного місця проживання, правовий статус громадянина своєї держави, користується її захистом, підкоряється її законам та правопорядку держави перебування (тієї держави, на території якої фізична особа перебуває у конкретний момент). Так, згідно Конституції України ст. 25 ч. 3 Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами [1]. Відповідно до положень Закону України «Про громадянство України» Редакція від 06.12.2012 р., громадянством України також визнається правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках [2]. Громадянином України називається особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» Редакція від 25.08.2019 р., іноземцем визнається особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав[3]. Особою без громадянства є особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином. Отже, законодавство України до поняття «іноземець» відносить іноземних громадян (підданих), і, навпаки, не відносить осіб без громадянства. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні, зобов'язані мати паспортний документ, яким є документ, що підтверджує громадянство іноземця або посвідчує особу без громадянства, виданий уповноваженим органом іноземної держави або статутною організацією Організації Об'єднаних Націй, дає право виїзду за кордон і визнаний Україною. Паспортний документ подається іноземцем чи особою без громадянства для реєстрації у пункті пропуску через державний кордон України. Приймати іноземців та осіб без громадянства в Україні можуть зареєстровані в установленому порядку українські, спільні чи іноземні підприємства, установи й організації, а також фізичні особи, які постійно проживають в Україні або тимчасово тут перебувають у зв'язку з навчанням, стажуванням тощо. Відповідні документи оформляються на підставі письмових звернень іноземця або ж особи без громадянства та приймаючої сторони, які подаються не пізніше ніж за 3 робочих дні до закінчення дії реєстрації. В окремих випадках іноземці та особи без громадянства можуть звільнитися від реєстрації паспортного документа на підставі відповідного міжнародного договору України на умовах взаємності. Наприклад,

глави держав і урядів зарубіжних країн, члени парламентських та урядових делегацій, технічний персонал, який обслуговує такі делегації (осіб) і членів їх сімей, які прибули в Україну на запрошення Президента України, Верховної Ради України чи Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади України; особи та члени сімей осіб, які прибули в Україну за посвідченнями ООН та організацій системи ООН; іноземці або особи без громадянства, які не досягли вісімнадцятирічного віку; іноземні туристи, які здійснюють круїз; члени екіпажів іноземних військових кораблів (літаків), які в установленому порядку прибули в Україну; особи, які входять до складу екіпажів іноземних невійськових суден; особи, які входять до складу екіпажу цивільних повітряних суден міжнародних авіаліній, бригад поїздів міжнародного сполучення, у разі перебування в аеропортах чи на вокзалах (станціях), зазначених у розкладі руху. Слід зазначити, що згідно до ст. 16 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» Редакція від 25.08.2019 р., паспортні документи деяких категорій іноземців реєструються у Міністерстві закордонних справ України та його представництвах. Відмітка про реєстрацію іноземця та особи без громадянства в його паспортному документі дійсна на всій території України незалежно від місця його проживання.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; [прийнято від 28.06.1996№ 254к/96-ВР]. Редакція від 30.09.2016, підстава 1401-19 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-III. Редакція від 06.12.2012, підстава – 5492-VI Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14/ed20121206>.
3. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 № 3773-VI. Редакція від 25.08.2019, підстава – 2743-VIII Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17/page>.

ЧОРНОУС А.С.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Правознавство»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: ОЛІЙНИК О.М.

викладач кафедри бізнесу і права

Вінницького інституту Університету «Україна»

ПОНЯТТЯ НЕДОБРОСОВІСНОЇ РЕКЛАМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

На сьогоднішній день, ми не уявляємо нашого життя без реклами. Недобросовісна реклама набрала великих масштабів у житті кожного громадянина нашої планети. З екранів телевізорів та банерів на вулицях ми бачимо кожного дня рекламу з підзаголовком «Найкраще у нас» та вірячи на слово купуємо товари сумнівної якості в подальшому. Тема недобросовісної реклами є актуальною з року в рік, так як більшість людей не хочуть вивчати той чи інший товар перед покупкою чи виробників продукції. Тому, щоб бути впевненим у своєму виборі в подальшому, потрібно вяснити, що являє собою недобросовісна реклама.

Насамперед, недобросовісна реклама — це реклама, яка вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшенні, замовчуванні, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження[2].

Слід зазначити, що згідно Закону України «Про рекламу» є певні вимоги щодо розповсюдження реклами, а саме:

- Основними принципами є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди. Реклама не повинна підривати довіру суспільства до реклами та повинна відповідати принципам добросовісної конкуренції.

- Використання в рекламі тверджень «Кращий бренд», «Краща ціна», «Кращий вибір», «Найнижчі ціни» та ін. безпідставно надають рейтингову оцінку щодо ціни на товари, його якості, місця продажу.

При безпосередньому здійсненні комплексного аналізу реклами рекомендовано звернути особливу увагу на наступні складові та характеристики, зокрема на те, що не кожне перебільшення, замовчування, неточність наведеної у рекламі інформації може ввести споживачів в оману. Допустимими до перебільшення є незначущі твердження, що не стосуються, зокрема, здоров'я, безпеки, експлуатаційних якостей чи ціни товару та очевидно не можуть вплинути на рішення споживача придбати або скористатись рекламним товаром. Прикладом таких допустимих перебільшень є твердження, які неможливо об'єктивно виміряти та яким не завжди повірить споживач: «Шоколадні цукерки смачні», «Це найкращий сир у світі» тощо.

Для розуміння, чи містить реклама потенційно оманливі відомості, необхідно встановити ступінь чіткості та безпосередності наданої інформації. Наприклад, твердження «Батарейки працюють мінімум 50 годин» або «Цукерки на 98% позбавлені жиру» або відповідають дійсності, або ні. За відсутності належного підтвердження наведених даних реклама носить недобросовісний характер.

Неправомірною є реклама, в якій випущено важливу інформацію, що може змінити розуміння для споживача сутність. Наглядним прикладом може слугувати реклама курятини, в якій стверджується, що дві порції курячої грудинки містять менше жирів, ніж, скажемо, бургер. Як наслідок, споживач отримує оманливе враження, що їсти підсмажені курячі грудинки корисніше для здоров'я, ніж бургери, що насправді не відповідає дійсності.

Не може вважатись правдивою реклама, що містить буквально вірні повідомлення, але має й певну приховану інформацію. Прикладом такої реклами може виступати реклама лікарського засобу, в якій зазначено, що препарат не містить конкретних шкідливих речовин, які, як виявляється, і так не використовуються та заборонені на ринку лікарських засобів. Така реклама створює хибне враження споживачів, що препарат менш шкідливий за інші лікарські засоби, та надає рекламодавцю неправомірні переваги у конкуренції.

Недобросовісною є реклама, що містить нечітку уточнюючу інформацію та як наслідок вводить або може ввести споживача в оману. Мета зазначення в рекламі уточнюючої інформації - роз'яснити або обмежити зміст основної інформації. Тому такі уточнення мають бути зрозумілими та помітними. Однак, на практиці, уточнююча інформація, як правило, наводиться рекламодавцями маленькими, незрозумілими літерами, зазначається далеко від інформації, що уточнюється, а іноді й взагалі там, де споживач її не побачить.

Так ще з 1993 року веде боротьбу проти недобросовісної реклами Антимонопольний комітет України, основною метою діяльності якого є захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Зокрема, цей орган може проводити без попередження перевірки суб'єктів господарювання (це, серед іншого, передбачає безперешкодний доступ до комп'ютерів та будь-яких інших носіїв інформації, примусове вилучення предметів і документів), накладення штрафів залежно від річного доходу суб'єкта господарювання від реалізації всієї його продукції (за недобросовісну конкуренцію – до 5 відсотків такого доходу).

Як приклад, у 2016 році була справа пов'язана з оманливою інформацією одного з виробників молочної продукції.

Антимонопольний комітет України провів опитування споживачів і дізнався, що майже 70% опитаних вважають, що фраза «З ЧИСТИХ КАРПАТ» на упаковці молочної продукції означає, що її виготовлено тільки з молочної сировини, яка походить з Карпат. Як виявилось, близько 20% сировини для цієї молочної продукції походить з Львівської області, а решта - з інших областей України[2].

Також опитування показало, що половина респондентів вважають, що цей напис робить молочні продукти більш привабливими в очах споживачів і впливає на їх вибір.

Антимонопольний комітет України отримав від виробника посилання на те, що спірна фраза зареєстрована в якості торговельної марки, і закон не обмежує її використання. У відповідь Антимонопольний комітет України вважає, що торговельна марка не дає власнику право на поширення інформації, що вводить в оману.

По цій справі було прийнято рішення Ковельським міжрайонним судом: згідно статті 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» поширення інформації, яка є неправдивою через її спосіб викладення, що може ввести в оману споживачів та вплинути на їх наміри щодо придбання саме цієї продукції і тому ТОВ «Молочна компанія «Галичина» мало 6 місяців для розгляду рекомендацій тервідділенням АМКУ та припинення вказаного порушення[1].

Список використаних джерел

1. Приклади недобросовісної реклами [Електронний ресурс] / Режим пошуку до ресурсу: <https://konkurent.in.ua/publication/1523/prikladi-nevdaloyi-reklami-tovariv-za-yaku-mozhna-otrimati-shtraf/>
2. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181

ОЛІЙНИК О.М.

*викладач кафедри бізнесу і права
Вінницького інституту Університету «Україна»
м.Вінниця*

ШТОЙКО Т.В.

*здобувач 4-го курсу
спеціальність «Правознавство»
Вінницький інститут Університету «Україна»
м. Вінниця*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

При розгляді даного питання акцентується увага на специфіці розвитку вітчизняних ринкових відносин як головного чинника впливу на правовідносини між роботодавцями та працівниками та застосування до цих відносин норм трудового права. Саме вказаний чинник впливає також на викладання трудового права як однієї з головних навчальних дисциплін в процесі підготовки майбутніх юристів. Іншими особливостями викладання трудового права в сучасних умовах України виокремлюємо: 1) процес підготовки Верховною Радою України проекту нового кодифікованого акту – Трудового кодексу України; 2) поглиблення євроінтеграційного процесу України та посилення трудових міграційних процесів; 3) наявність значної кількості ратифікованих Україною міжнародних договорів (конвенцій), в т. ч. конвенцій МОП, які автоматично стають елементами вітчизняного трудового права; 4) постійне оновлення норм КЗпП України, в т. ч. у зв'язку з очищенням влади, а також – з проведенням Антитерористичної операції, Операції об'єднаних сил, запровадження Загальнонаціонального карантину, тощо.

Крім того, за основу правового регулювання трудових відносин потрібно покласти важливе істотне право людини – право вільно розпоряджатися своїми здібностями до праці, що є виключним правом власності людини на свою здатність до праці, яку вона може використовувати на власний розсуд, не зважаючи на громадські та колективні інтереси. Виходячи з цього, центральним принципом правового регулювання праці в умовах ринкової економіки та нових форм господарювання стає принцип свободи праці, який включає в себе свободу вибору місця роботи, трудової функції та форми реалізації своєї здатності до праці. Формально це задекларовано в Конституції України та чинному трудовому законодавстві, але фактично ці правові приписи на практиці не працюють належним чином і потребують відповідного вдосконалення.

Удосконалення чинного трудового законодавства шляхом його кодифікації сприятиме скороченню правових приписів, дозволить більш ефективно впливати на регулювання суспільних відносин в сфері праці, покращить правозастосовну діяльність в сфері регулювання трудових відносин, посилить правосвідомість суб'єктів трудового процесу та вплине на забезпечення злагоди в суспільстві [1, с.12]. Національне трудове законодавство має відповідати двом

взаємовиключним вимогам. З одного боку, воно повинно бути стабільним, оскільки відсутність стабільності знижає ефективність закону. А з іншого – воно повинно бути динамічним, тонко уловлювати зміни в соціально-економічному житті суспільства. Слід зазначити, що право не в змозі було б відігравати призначену йому в суспільстві роль, якщо не було б здатним змінюватися з урахуванням соціальних потреб, реагувати на появу нових чи відмирання старих суспільних зв'язків, особливо в контексті реалізації права на працю. В цілому, в процесі кодифікації, треба вирішити питання про те, щоб трудове законодавство України відбивало загальнолюдські цінності, враховувало досягнення світової цивілізації, спиралося на національні, політичні, економічні та культурні особливості нашої країни і тим самим сприяло становленню України як демократичної, соціальної та правової держави. А Трудовий кодекс України повинен стати по справжньому основним законодавчим актом в системі трудового законодавства, а це означає, що він повинен регулювати найбільш поширені трудові відносини та відносини тісно пов'язані з ними, запобігати дублюванню власних норм в інших нормативно-правових актах.

Отже, потрібно здійснювати правове регулювання трудових відносин таким чином. По-перше, прийняти Трудовий кодекс, який закріплює основні положення, принципи, сферу дії трудового права, основні гарантії, що забезпечуються державою, а також інші загальні інститути трудового права і який повинен стати Конституцією трудового права, тобто його норми розповсюджуються на всіх без виключення осіб, які знаходяться в трудових правовідносинах. По-друге, правове регулювання трудових відносин окремих категорій працівників повинно здійснюватися відповідними міністерствами та відомствами шляхом прийняття положень про особливості правового регулювання праці, наприклад, науково-педагогічних працівників, медичних працівників, шахтарів, працівників сільського господарства та інших категорій працюючих. По-третє, безпосередньо на підприємствах, в установах та організаціях правове регулювання праці регламентується шляхом укладення колективного договору як своєрідного трудового кодексу конкретного підприємства незалежно від його форми власності, який не повторює приписи Трудового кодексу і не протирічить його нормам. Такий підхід зменшить кількість нормативно-правових актів в галузі трудового права, підвищить ефективність дії правових норм та правової культури суб'єктів трудового права, надасть можливість суб'єктам трудового права більш оперативно вирішувати нагальні проблеми, які виникли під час реалізації трудових правовідносин, або під час працевлаштування.

Правова система України повинна повною мірою відповідати новим умовам життя суспільства, новим формам господарювання в умовах ринкової економіки, надійно забезпечувати захист прав, свобод і інтересів людини праці та інших суб'єктів суспільних відносин. Право повинно стати інструментом консенсусу між державою та суспільством, між роботодавцем та працівником.

Список використаних джерел

1. Пилипенко П. Кодифікація вітчизняного трудового законодавства: проблеми та перспективи // Право України. – 2009. - № 3. – С. 7-14.

РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ГОЛОВАЧ Ф.

здобувач 5-го курсу

спеціальність «Соціальна робота»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ПРАЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Умови праці соціального працівника мають характерні риси роботи в офісі, проте зі своїми специфічними особливостями. Соціальні працівники можуть працювати самостійно (школи, притулки та ін.), або ж у групі спеціалістів (соціальна служба, благодійний фонд).

Більшу частину дня вони проводять в приміщенні. Проте достатню кількість робочого часу в них займає соціальне інспектування. Робоча поза соціального працівника - сидяча.

В своїй роботі соціальний працівник використовує ручні засоби праці, сучасні технічні засоби (офісну оргтехніку) та персональний комп'ютер з виходом в інтернет.

Робоче місце має бути гарно освітлене, мати можливість для регулярного провітрювання.

Головною особливістю роботи соціального працівника є те, що його робота безпосередньо пов'язана з людьми, які потрапили у складні життєві ситуації - це і алко-, наркозалежні, люди, що вийшли з місць позбавлення волі, внутрішньо переміщені особи, учасники бойових дій. Ця робота вимагає високого рівня емпатії, що в свою чергу негативно відображається на психічному та психологічному стані працівника.

Також в соціальних установах державного типу не завжди коректно дотримуються вимог до умов праці. Через це більшість соціальних працівників

вважає, що стан їхнього здоров'я погіршився саме через умови праці на робочому місці. За даними дослідження, проведеного міжнародним кадровим порталом в грудні 2014 року, 65% працівників соціальних установ державного типу скаржаться на хронічну втому, яка в результаті призводить до професійного вигорання. Умови праці негативно впливають на фізичний та психологічний стан працівників. Половина респондентів відповіла, що в результаті несприятливих умов праці їхній стан здоров'я погіршився, для четверті опитаних стан

здоров'я погіршився суттєво, і лише 5 % відповіли, що стан здоров'я покращився.

Несприятливі умови праці соціальних працівників:

- робота з людьми, що потрапили в важкі життєві ситуації; учасники бойових дій; люди, що пережили обстріли потребує великих затрат власної психологічної енергії, високого рівня емпатії, що призводить до неврозів;

- через погану матеріальну базу дуже часто соціальні служби не взмозі забезпечити комфортне робоче місце для працівника;

- часто не має можливості індивідуальної роботи з клієнтом;

- низька кадрова забезпеченість та збільшення кількості клієнтів соціальних служб за рахунок появи нових проблемних категорій населення призводить до збільшення робочого часу;

- ризики зараження захворюваннями, що передаються повітряно-крапельним та контактним шляхом, тому що соціальний працівник працює з людьми, що знаходяться в важких життєвих ситуаціях;

- великий ступінь відповідальності, тому що соціальний працівник несе особисту відповідальність перед клієнтом, державою і суспільством;

- моральний тиск з боку суспільства і підопічних. Перед соціальною службою стоять важкі завдання реабілітації людей, постраждалих в військовому конфлікті, це спричиняє високий тиск на працівника з боку клієнта, який потребує допомоги, та суспільства, яке чекає якісного виконня поставлених перед соціальною службою завдань;

- ризики неврозів, депресій, серцево-судинних захворювань.

Всі вищеперераховані негативні фактори створюють загрозу появи синдрому «професійного вигорання».

Працівники соціальної сфери майже завжди перебувають в стані стресу. Унеможливити появу синдрому «професійного вигорання» не можливо, проте можна зменшити ризик його появи за допомогою методів охорони праці.

Дуже важливо для зменшення ризику професійного вигорання фахівців правильно організувати робочий процес:

- забезпечити соціальні служби достатньою кількістю взаємозамінюваних спеціалістів, таким чином зменшити перенавантаження працівників;

- стимулювати соціальних працівників до професійного вдосконалення шляхом проведення курсів підвищення кваліфікації, тренінгів та семінарів;

- започаткувати постійнодіючу систему преміювання за особисті

здобутки;

- важливим кроком в налагодженні позитивного клімату в організації стало б створення на базі соціальних служб груп взаємодопомоги для соціальних працівників, де б вони змогли отримати психологічну розгрузку, поділитися професійними проблемами, що їх хвилюють ;

- оптимальне співвідношення робочого часу та відпочинку;

- надання адекватної заробітної плати - правильна організація заробітної плати зацікавлює працівників підвищувати ефективність праці. Заробітна плата є найбільш дієвим інструментом активації людського фактора і використання трудового потенціалу. Заробітна плата є мірою оцінки роботи співробітника, тому її достатній рівень зменшує можливість незадоволення своєю працею і тим саме зменшує ризик появи синдрому «професійного вигорання»;

- створення затишного для соціальних працівників та клієнтів інтер'єру, забезпечення умов для індивідуального консультування клієнтів.

Отже, при функціонуванні соціальних служб та проведенні соціальної роботи важливим є здійснення процесу інституалізації, тому в першу чергу було розглянуто поняття «соціальний інститут», який розглядають як відносно стійку модель поведінки людей і організацій, що історично склалася у певній сфері життєдіяльності суспільства. Наведено основні критерії класифікації соціальних інститутів, які включають такі елементи: цілі, завдання і сферу діяльності.

ІЛЬНИЦЬКИЙ М.С.

*магістрант 1 –го року підготовки
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ІЛЬНИЦЬКИЙ М.П.

*старший викладач кафедри соціальних технологій
Вінницького інституту Університету «Україна»
м. Вінниця*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. Формування джерел, що забезпечують отримання прибутку та здійснення місії підприємства, є одним з головних завдань його фінансової діяльності. Процес управління фінансами базується на використанні механізмів фінансового менеджменту, складовою яких є правове і нормативне забезпечення управлінських рішень. Через розробку системи законів та інших нормативних актів держава проводить відповідну фінансову політику і здійснює регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств економічними методами.

Постановка завдання. В період становлення ринкової економіки законодавча база постійно зазнає змін, що негативно впливає на розвиток підприємств. Тому метою даної статті є аналіз та узагальнення наявного нормативного забезпечення формування джерел фінансування підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу. Правові основи формування фінансів підприємств перш за все базуються на конституційних нормах. Конституція України є важливим джерелом фінансового права. Так, вона регламентує право громадян на здійснення будь-якої підприємницької діяльності, не забороненої законом. Держава забезпечує розвиток конкуренції в підприємницькій діяльності, здійснює антимонопольне, кредитне, бюджетне та податкове регулювання, захищає права споживачів, контролює якість і безпеку продукції і всіх видів послуг та робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [1].

Конституція України формує правовий простір для розвитку вільного підприємництва в країні й водночас створює передумови для використання фінансових механізмів для управління фінансами підприємств.

Правовим забезпеченням формування джерел фінансування

підприємств є чинні закони України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, накази та положення міністерств і відомств, засновницькі документи.

Чинне правове забезпечення формування джерел фінансування регулює різні сторони господарської діяльності. Так, фінансові аспекти створення підприємств різних організаційно-правових форм, регулюються Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України "Про господарські товариства"; порядок формування інформаційної бази управління фінансовою діяльністю підприємств – Законами України "Про державну статистику" та "Про аудиторську діяльність"; податкові відносини – Податковим кодексом України; кредитні операції – Законом України "Про банки і банківську діяльність", Положенням НБУ "Про кредитування"; грошовий обіг та форми розрахунків – Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", Інструкціями НБУ "Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті" та "Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті"; валютні операції – Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність"; інвестиційні операції – Законами України "Про інвестиційну діяльність" та "Про режим іноземного інвестування"; ринок цінних паперів – Законами України "Про цінні папери і фондову біржу", "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", "Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" та "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг"; операції страхування – Законом України "Про страхування"; порядок та форми санкцій, процедур банкрутства і ліквідації підприємств – Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" та ін.

Проаналізуємо зміст окремих законодавчих актів. Господарський кодекс України встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності [2]. Правові засади фінансово-господарської діяльності підприємств, створених у формі акціонерних товариств, товариств з обмеженою і повною відповідальністю регламентує Закон України "Про господарські товариства" від 10.09.91 р. З метою залучення зовнішніх фінансових ресурсів господарські товариства можуть випускати корпоративні або боргові цінні папери. Умови такої емісії в загальному вигляді регламентуються Законом України "Про цінні папери та фондову біржу" від 18.06.91 р.

Підприємства можуть здійснювати фінансові операції різного

роду з цінними паперами, керуючись положенням Закону України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" від 10.12.97 р.

Фінансово-майнові відносини підприємств регламентуються нормами цивільного права, зафіксованими у Цивільному кодексі України [3]. Цей закон визначає об'єкти і суб'єкти права власності, порядок використання власником майна для здійснення підприємницької діяльності, а також визначає право приватної, колективної, державної та інтелектуальної власності.

Фінансові відносини підприємства зі своїми працівниками щодо оплати праці регламентуються Законом України "Про оплату праці". Закон визначає економічні, правові й організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах з підприємством на підставі трудового договору [4].

Державне регулювання фінансових аспектів зовнішньоекономічної діяльності підприємств здійснюється відповідно до правових норм, закріплених у Законі України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.91 р. Особливості та сфера застосування державного регулювання цін регламентуються Законом України "Про ціни і ціноутворення". Порядок використання іноземної валюти визначається валютним законодавством України.

На підставі Податкового кодексу України від 02.12.10 р. підприємства зобов'язані вести бухгалтерський і податковий облік, складати звітність про фінансово-господарську діяльність, сплачувати податки та обов'язкові платежі у встановлені законодавством терміни [5]. Порядок складання бухгалтерської звітності та подання статистичної звітності визначається Законом України "Про державну статистику" (в редакції від 13.07.2000 р.) та відповідними П(С)БО. Аудиторська перевірка звітності підприємств регламентується Законом України "Про аудиторську діяльність" від 22.04.93 р. зі змінами і доповненнями.

Облік майна та фінансових ресурсів підприємства, а також формування фінансової звітності регламентується Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [6]. Крім того, визначну роль у нормативно-правовому регулюванні управління пасивами підприємства відіграють Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. П(С)БО № 2 форма 1 "Баланс" розкриває сутність, структуру пасивів; перелік статей та їх взаємозв'язок з планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств. П(С)БО № 3 форма 2 "Звіт про фінансові результати" надає користувачам інформацію про доходи,

витрати, прибутки (збитки) від діяльності підприємства. З цією метою Звіт побудовано за функціональним групуванням доходів і витрат (виробництво, управління, збут продукції тощо) і складається з трьох розділів: I "Фінансові результати", II "Елементи операційних витрат", III "Розрахунки показників прибутковості акцій".

П(С)БО № 4 форма 3 "Звіт про грошові кошти" надає користувачам фінансової звітності інформацію про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах. П(С)БО № 5 форма 4 "Звіт про власний капітал" регламентує детальне викладення відомостей про власний капітал. Тут розкриваються усі зміни вартості капіталу, які відбуваються з різних причин.

Таким чином, фінансова політика держави у сфері оподаткування викладена у таких актах податкового права як Бюджетний кодекс України [7] та Податковий кодекс України [5].

В цілому слід відзначити недосконалість і нестабільність податкового законодавства в Україні, значний податковий тиск на підприємців і, у зв'язку з цим, неможливість формування власних фінансових ресурсів підприємств, достатніх для розширеного відтворення їх виробничих фондів.

Сучасна податкова система містить багато протиріч, є громіздкою і непрозорою, що у свою чергу ускладнює ведення податкового обліку і провокує поглиблення "тінізації" національної економіки. У результаті високого податкового тиску вимиваються власні оборотні кошти, погіршується фінансовий стан підприємств, збільшується обсяг кредиторської та дебіторської заборгованості, що може призвести, якщо не вжити антикризових заходів, до їх банкрутства.

Висновки. Отже, характеризуючи чинні нормативні акти щодо формування джерел фінансування підприємств, необхідно відзначити, що реформування національного законодавства безпосередньо пов'язане з вирішенням проблем організації фінансової діяльності підприємства, забезпеченням їх стійкості шляхом створення передумов для ефективного застосування концепцій фінансового менеджменту при управлінні фінансовими процесами.

Одним з головних напрямів подальшого удосконалення законодавчої бази щодо формування джерел фінансування підприємств є приведення її у відповідність до швидкозмінюваних вимог ринкової економіки (зокрема, реформування податкової системи), ліквідація неоднозначності та суперечливості в законодавчих актах, забезпечення ясності та простоти їх розуміння.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, с.14.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. № 436-IV // Голос України. – 2003.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 40-44.
4. Закон України "Про оплату праці" від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 1995, № 17, ст. 121.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112.
6. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 1999, № 40, ст. 365.
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (зі змінам і доповненнями) [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/t102456?an=1456>.

ХОРЕНКО Д.А.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Соціальна робота»

Вінницький інститут Університету «Україна»

Науковий керівник: КОСТЕНКО Н.І.

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м. Вінниця

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЮТЬ НАСИЛЬСТВО В РОДИНІ

Насильство в сім'ї – це одна з найбільш поширених у світі форм порушення прав людини. Проблема сімейного насильства надзвичайно важлива передусім тому, що сім'я є основою суспільства і повинна перебувати під особливим захистом держави. За сучасних умов в Україні, як і в багатьох інших країнах світу, простежуються тенденції до поширення насильницьких дій у сім'ї, на міжособистісному рівні, у стосунках батьків і дітей, чоловіка і жінки.

Протягом тривалого часу в Україні проблеми насильства в сім'ї активно не обговорювалися. Першими їх почали порушувати правозахисні громадські організації, передусім жіночі. Завдяки цьому, з'явилася ціла хвиля досліджень і наукових статей, присвячених проблемі насильства в сім'ї, створено телефони довіри, кризові центри, притулки для жінок і дітей тощо.

Майнове розшарування суспільства, зниження рівня життя значної частини населення, соціально-побутова невлаштованість, безробіття, юридична безправність, загальна психологічна напруженість, яка часто призводить до алкоголізації і наркотизації, втрата морально-психологічних орієнтирів негативно відбивається на мікрокліматі в родині, сприяє різкому зниженню рівня культури внутрісімейного спілкування, призводить до загострення сімейних конфліктів і провокує виникнення сімейного неблагополуччя. Феноменом сімейного неблагополуччя є насильство в родині, що сьогодні набирає загрозливих епідемічних розмірів.

В країнах, де ведеться систематичний статистичний облік, кількість жінок, які страждають від побиття їхніми чоловіками або партнерами, сягає від 40% до 80%. Такого насильства зазнають жінки всіх вікових і соціально-економічних груп [1, с. 5].

Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, проти кожної п'ятої жінки світу хоч раз у житті було скоєно фізичне або сексуальне насильство, отже, кожна п'ята жінка хоча б один раз у житті зазнає побиття або згвалтування.

Досвід показує, що абсолютно переважаючи більшість потерпілих від сімейного насильства (за даними американських дослідників, близько 95%) становлять жінки й дівчата [2, с. 20].

Це підтверджують дослідження, проведені в різних країнах світу. Зокрема, дослідження, проведені в Шотландії, показали, що за статистикою правопорушень, пов'язаних із злочинами стосовно своїх близьких, жінки є потерпілими в 94% випадків, а кривдниками – лише в трьох відсотках [3, с. 95–96].

У Великій Британії кожна четверта жінка стає жертвою насильства в сім'ї, при цьому кожного тижня від рук своїх теперішніх чи колишніх партнерів гинуть дві жінки. Дослідження, проведені в рамках акції "Державні будинки для дітей", показало, що 75% матерів, які зазнали насильства в сім'ї, повідомили про те, що їхні діти були при цьому свідками [4, с. 33].

На перший погляд психологічне насильство не є таким очевидним, як фізичне. Проте воно може мати не менш тяжкі наслідки. Образи, чіпляння, приниження руйнують самооцінку жертви,

викликають пригніченість і почуття безсилля, можуть стати причиною страшної дії – самогубства. Загальновідомо, що словесне насильство передує грубим формам фізичного насильства і супроводжується побиттям.

Нерозуміння і неусвідомлення жертвою того, що вона втягнута в примусові, насильницькі відносини, позбавляє її можливості отримати допомогу, переосмислити своє життя і змінити його на краще. Тим більше, що психологічні наслідки тривалих стосунків в атмосфері словесного насильства не такі вже й малосуттєві. Передусім, жертва може перестати довіряти сама собі. І рівень недовіри може доходити до сумнівів у власній психічній повноцінності. Втрачається будь-яке бажання будь-що робити з власної ініціативи. У кращому випадку всяка діяльність викликає подвійне, "амбівалентне" ставлення, в гіршому – розвиваються пасивність, страх зробити вчинок. Жертва вербального насильства втрачає здатність розслабитися – вона весь час очікує пастки, якоїсь халепи. Для неї характерне депресивне світосприйняття. Самооцінка жертви страждає. Їй важко приймати самостійні рішення, робити логічні висновки. Самогубство може бути одним із трагічних наслідків словесної агресії. Тому важливим моментом є "розпізнання" жінкою характеру усталених відносин, усвідомлення себе як жертви, а потім поступова зміна самооцінки.

Список використаної літератури

1. Домашнє насильство в Україні: наук. звіт / Правозахисники Міннесоти; С. Бенуелл, Е. Барклай, Е. Дьюбан, Р. Філліпс. – США, 2000. – 52 с.
2. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства : Навч.-метод. посіб. – К., 2003. – 343 с.
3. Обыкновенное зло: исследования насилия в семье / Сост. и ред. О. М. Здравомысловой. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 200 с.
4. Блаклок Н. Насилие в семье: работа с нарушителями, общественностью и организациями // **Обзор современной психиатрии – 2001. – Вып. 2 (10). – С. 33–39.**

ПОЛЬОВА В.

*здобувач 5-го курсу
спеціальність «Соціальна робота»
Вінницький інститут Університету «Україна»
м. Вінниця*

СОЦІАЛЬНА СЛУЖБА: ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНА БАЗА ДІЯЛЬНОСТІ

Соціальне обслуговування є одним з видів соціальної діяльності в державі, здійснюється через особливі організації, які мають мережу в кожному регіоні країни і здійснюють свою діяльність, направлену на надання населенню соціальних послуг. На сьогоднішній день в Україні для здійснення соціального обслуговування діють традиційні заклади, що сформовані згідно патерналістської моделі та залишилися від системи соціального захисту колишнього СРСР. Але на даний час для забезпечення ефективної соціальної політики дані установи не можуть в повній мірі забезпечувати достойною соціальною допомогою різні категорії населення, оскільки не повністю відповідають сучасним цінностям соціальної роботи в умовах сьогодення.

Соціальні служби - підприємства, установи та організації незалежно від форм власності і господарювання, а також громадяни, що надають соціальні послуги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги [2].

Особливості діяльності соціальних служб залежать від таких чинників:

- мета діяльності;
- цільове призначення та виконання цілей які поставленні перед соціальною службою;
- сфери діяльності та клієнтів, яким надають соціальне забезпечення та послуги.

За принципом організації соціальні служби поділяються на територіальні та підвідомчі.

Територіальні соціальні служби можуть охоплювати своєю діяльністю певні території, включаючи діяльність, як на всій території країни так і на меншому адміністративному просторі.

Планування соціальних програм:

Створення організаційних механізмів реалізації соціальних програм

Виконання програми щодо подолання певної проблеми або покращення соціального стану конкретної групи людей

Підвідомчі організації здійснюють свою діяльність згідно

завдань і цілей поставлених перед ними вищестоящими розпорядниками, переважно входять до традиційної державної мережі надавачів соціальних послуг. Поряд з цим підвідомчі соціальні служби переважно є суб'єктом, який відноситься до територіальної мережі соціальних закладів, однак вони не завжди повністю інтегровані в неї своєю структурою.

За формою підпорядкування та субординації по відношенню до інших установ соціальні служби поділяються на державні та приватні (недержавні).

Соціальні служби державного зразка та підпорядкування є організаціями та установами, які створені за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів, повністю підпорядковуються та підлягають державному управлінню, а ключовою метою їх діяльності є реалізація соціальної політики в країні затвердженої вищестоящими органами влади.

Недержавні соціальні служби в Україні створені переважно для надання цільового і конкретного виду соціальних послуг, тобто соціальне забезпечення та захист, який вони здійснюють може охоплювати конкретну соціальну групу населення, яка потребує соціальної допомоги.

За масштабом діяльності соціальні служби поділяються на міжнародні організації, загальнодержавні та регіональні.

Діяльність міжнародних організацій направлена на надання соціальних послуг на міжнародній арені, прикладом таких організацій є Міжнародний альянс ВІЛ/СНІД, Міжнародна організація праці, Дитячий фонд ООН.

Загальнодержавні соціальні служби здійснюють свою діяльність на всій території країни і до них відносять: Міністерство соціальної політики України, Міністерство сім'ї та молоді України, Асоціація ветеранів АТО і волонтерів "Патріот", Всеукраїнська асоціація інвалідів та ін.

Регіональні соціальні служби - це організації, які зареєстровані на обласному або районному рівні, здійснюють свою діяльність виключно на цих територіях та забезпечують надання соціальних послуг населенню, яке проживає на цій же території. До таких соціальних служб відносять: громадські, благодійні та волонтерські організації, центри зайнятості, управління праці та соціального захисту [3].

За функціональними обов'язками соціальні служби поділяються на ті, які здійснюють: планування соціальних програм; створення організаційних

механізмів реалізації соціальних програм; виконання програми щодо подолання певної проблеми або покращення соціального стану конкретної групи людей; безпосередню роботу з клієнтами; консультаційну діяльність.

Проведення соціального захисту, діяльність соціальних служб і надання ними соціальних послуг регламентується нормативно - правовою базою, яку можна поділити на дві групи.

До першої групи нормативно-правової бази, яка регламентує основні положення щодо забезпечення проведення соціального захисту, можна віднести: Конституцію України, де в ст. 46 зазначено, що кожен громадянин України має право на отримання соціального захисту від держави, яке повинно надаватись за рахунок бюджетних та інших джерел соціального забезпечення. Також в даній статті вказано, що забезпечення соціального захисту населення повинно відбуватись за умови «створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними» [1].

Нормативно-правовими актами державного законодавства, які регламентують основні положення щодо соціальних служб і надання ними соціальних послуг, є: Закон України «Про соціальні послуги», Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», Закон України «Про громадські об'єднання», Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Закон України «Про волонтерську діяльність», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді», Наказ Президента України «Про Державну службу зайнятості України» [3].

У Законі України «Про соціальні послуги» від 18.10.2012 року № 966-15 у ст. 1 зазначено що «суб'єкти, що надають соціальні послуги виступають - підприємства, установи, організації та заклади незалежно від форми власності та господарювання, фізичні особи - підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги».

В даному законодавчому акті вперше зазначено, що суб'єктами які надають соціальні послуги в Україні є не тільки спеціалізовані установи державної форми власності, але й юридичні особи, які з чинним законодавством країни можуть бути будь-якої форми господарювання. Тобто соціальною службою можна вважати юридичну особу, в статутному чи іншому розпорядчому документі якої зазначено,

що вона здійснює надання соціальних послуг, а кошти які вона отримує у вигляді прибутку використовуються виключно на цілі, зазначені в установчих документах [2].

Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 №2558-III визначає суб'єкти, які здійснюють соціальне забезпечення об'єктів даного процесу. В ст.3 даного зазначено, що суб'єктами даного процесу виступають центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та їх спеціалізовані формування. Поряд з цим, Кабінетом Міністрів України видано постанову «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» від 01.08.2013 №573 в якій зазначено основні положення щодо діяльності цієї соціальної служби.

В ст. 5 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 №2811-ХІІ зазначено, що соціальними службами, які проводять виплату державної допомоги сім'ям з дітьми є органи соціального захисту населення за місцем фактичного проживання і прописки батьків.

До соціальних служб згідно Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» від 02.06.2005 №2623-IV відносяться також такі установи соціального захисту: будинок нічного перебування; центр реінтеграції бездомних осіб; соціальний готель; інші заклади, що надають послуги бездомним особам.

Соціальною службою у сфері зайнятості в державі відповідно до Наказу Президента України «Про Державну службу зайнятості України» від 16.01.2013 № 19/2013 визначено Державну службу зайнятості України. Головним завданням даної соціальної служби є сприяння пошуку роботи та працевлаштування населення. Діяльність Державної служби зайнятості України здійснюється відповідно до мети та завдань соціальної політики, а координацію роботи даної служби проводить Кабінет Міністрів України через профільне Міністерство Соціальної політики України.

Поряд з державними соціальними службами соціальний захист в країні здійснюють громадські об'єднання, благодійні організації та волонтерські об'єднання громадян. Відповідно до Законів України: «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 №4572-УІ, «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 №5073-УІ, «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 №3236-УІ цілями даних служб є надання соціальних послуг та соціальний захист незахищеним верствам населення держави та особам яким потрібна соціальна реабілітація.

Отже, при функціонуванні соціальних служб та проведенні соціальної роботи важливим є здійснення процесу інституалізації, тому в першу чергу було розглянуто поняття «соціальний інститут», який розглядають як відносно стійку модель поведінки людей і організацій, що історично склалася у певній сфері життєдіяльності суспільства. Наведено основні критерії класифікації соціальних інститутів, які включають такі елементи: цілі, завдання і сферу діяльності.

Розглянуто соціальну службу як певний інституціональний комплекс, який виявляє засади її діяльності та її місце в структурі державних органів влади. Зазначено, що основна мета соціальної служби визначається потребами і волею соціуму, а мета досягається через функціонування та діяльність розгалуженої адміністративної структури, одиницею якої є державний орган.

Визначено, що основними завданнями соціальної служби є установлення зв'язку між установами державного типу та об'єднаннями громадян, створення умов для забезпечення інтересів соціуму, допомагає дотримуватись основних прав і свобод населення, розробляє та утверджує соціальні норми для соціуму, дозволяє поєднати економічну, політичну, духовну і соціальну сфери. Організаційна структура соціальних органів є об'єктом інституціонального управління поряд із процесами проходження соціальної служби.

Список використаних джерел

1. Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей: Постанова Кабінету Міністрів України від 07 лист.2014р. № 595 // Урядовий кур'єр. - 2015. - 15 лют. - С. 5-6.

2. Конституція України: [зі змін. Та допов., внесеними Законом України від 1 лют. 2011 р. №2952-УІ] - Харків: Фактор, 2011 - 118 с. - (Серія «Бібліотека законодавства»).

2. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 черв. 2015р. №423 // Урядовий кур'єр. - 2015. - 31 жовт. - С. 13-15.

СУПРУН В.М.

кандидат філологічних наук

доцент кафедри журналістики

Донецького національного університету імені Василя Стуса

МОРАЛЬНИЙ БІНОМ «ЗРАДА / ВІРНИСТЬ»:

**ЖІНОЧА СПРОБА ВЕРИФІКАЦІЇ
(НА МАТЕРІАЛІ ДИЛОГІЇ «ОЛЯ»
ТА «ХУРТОВИНА ГРЯДЕ» ЯРОСЛАВИ ОСТРУК)**

Жіноча проза української діаспори репрезентувала читачеві цілий спектр почуттєвого виміру любові, внутрішня екзистенція якої широка й багатогранна. Для жінки-авторки діалектика кохання – це не лише субстантивний міжособистісний зв'язок двох людей, але часто й розмикання дуалістичного кола закоханих іншою особою, що імплікує психоемоційний конструкт «зрада» і модифікує модель так званого «любобного трикутника», який у жіночому дискурсі не завжди однозначний.

Справжність почуттів персонажів письменниці випробовують різними життєвими ситуаціями, які не завжди піддаються категорично-безапеляційній інтерпретації, але в одному унісонні: найвищий п'єдестал внутрішньої екзистенції у всіх посідає любов. Так, у діалогії «Оля» та «Хуртовина гряде» Ярослава Острук робить спробу з'ясувати причини і складні механізми потрактування зради. Сюжетна лінія «Явдошка-Федір» дає авторці вдячний матеріал для реалізації цього образного конструкта. Хоч мотив зради через «любобний трикутник» найчастотніший у літературній традиції (драма «Украдене щастя» Івана Франка й ін.), проте авторка пропонує нове його прочитання. Воно спростувало стереотипні уявлення про зраду та її різновиди, до кінця не вивчені й сімейними психологами (див., наприклад, [1]). Маємо на увазі не стільки фізичну зраду, скільки її духовно-кордоцентричний аспект. З погляду моралі, Явдошка вірна своєму, хай і нелюбому, чоловікові, незважаючи на його тиранічне ставлення до неї: «А коли він мене б'є, то я тільки думаю: «Бий, бий до крові, бо це за него, за мого Михайлика» [3, с. 122]. Трагізм героїні викликає її втамоване кохання до загиблого на війні Михайла, з яким вона мріяла побратися і прожити все життя. Кожен новий день із Федором ставить Явдошку в ситуацію опосередкованої зради. Підсвідомо героїня не «відпускає» образ коханого, показово означений присвійним займенником «мого».

Тамоване роками кохання заявляло про себе особливо вночі («Часто уночі думаю про него» [3, с. 122]). Ці гадки – своєрідна ілюзія втечі (на відміну од реальної в боротьбі за спільне щастя втечі Соломії й Остапа з повісті «Дорогою ціною» Михайла Коцюбинського), вихід із кола духовного страждання та болю, з одного боку. З іншого ж – це імпліцитне авторське декодування моделі опосередкованої зради. Таке компонування мисткинею зради унеможливує однозначне потрактування її як деструктивного асоціатива невірності, що у свою

чергу нівелює чітке полярне віднесення цього явища до позитивної чи негативної моделі взаємостосунків (для письменства соцреалізму властивий однозначний контрастний поділ на добрі й погані риси). Героїня ж Ярослави Острук, зберігаючи вірність єдиному кохання, не переступає межі гріховності чи суспільної моралі.

І навіть більше, Явдошка несе хрест постійної внутрішньої муки, самопожертви й туги, вплив яких виражено назовні психофізичними проявами: «Вона змарніла, очі позападали і не горять колишнім полум'ям молодости. Зчорніла, постаріла. І така скорбота на лиці, як у Мадонни» [3, с. 121]. Порівняння жінки з Богоматір'ю має у творі очищувально-сповідальний ефект безгрішності, духовної довершеності й чистоти. Вона не бунтує проти життєвих обставин, покійно та мужньо приймає нелегкі випробування долі, результатом яких є превалювання тьмяних і темних кольорів у портреті героїні.

Чуттєвий зв'язок з померлим коханим не дає підстави, аби звинуватити Явдошку в духовній зраді, що опосередковано визнав і чоловік: «Федір не мав права бити її за любов безгрішну між Явдохою і Михайлом...» [3, с. 124-125]). Навпаки, кохання її морально вдосконалює, вивишує над тими, хто сприймає любов як легковажність або тимчасовий флірт. Мисткиня переконує: високі почуття героїні не приземлюються і не примітивізуються буденно-прозаїчним розумінням кохання, оскільки вербально навіть не означені. Натомість письменниця естетизувала почуття експресивним образом зболеного жіночого серця («...Ще більший біль стискає серце» [3, с. 91]), здатного на любов за будь-яких обставин. Почуттєву сферу Явдошки Ярослава Острук піддала серйозним випробуванням, вивела її на аксіологічно вищий рівень ідеалізації стосунків, що не покриваються безальтернативною колізією «зрада / вірність». Адже, залишаючись абсолютно відданою чоловікові, жінка водночас не зрадила ретроспективний простір власного кохання, а головне – не втратила інтерес до життя сама (як у «Причинній» Тараса Шевченка).

На думку Юлії Григорчук, «саме любов як уміння дивитися «очима душі» надає істинного виміру людському існуванню, освячує кожен мить життя, внутрішній і зовнішній світ» [2, с. 197]. Моделюючи у творі проблему кохання, авторка у свідомості героїні протиставляє два її модули: ідеалізовано-чисте платонічне почуття і земний жорсткий вимір його реалізації чи нереалізації. Саме перший вияв, актуалізуючи пам'ять серця, стає психоемоційною «світлиною», що інспірує в Явдошки бажання жити, додає сили примиритися з непростотою правдою буття.

Таким чином, зрада в моральному навітленні жіночої прози не

завжди однозначно деструктивне явище: внутрішня вірність першому кохання не переводить її в площину інволютивного явища, а душевні страждання героїнь роблять образ жінки високим своїми етичними якостями.

Список використаних джерел

1. Андреева Т.В. Психология современной семьи : монографія. Санкт-Петербург : Речь, 2005. 436 с.
2. Григорчук Ю.М. Проза Віри Вовк: виміри сакрального. Брустурів : Дискурсус, 2016. 364 с.
3. Сосенко-Острук Я. Оля. Мюнхен : «LOGOS», 1963. 151 с.

СУПРУН В.М.

*кандидат філологічних наук
доцент кафедри журналістики*

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЛИТВИН О.В.

*студентка спеціальності «Журналістика»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

СОЦІАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Соціогуманітарна матриця сучасності немислима без відносно нової галузі знань – соціальної роботи, метою якої є забезпечення суспільної злагоди шляхом допомоги особистостям, які «викинуті» на маргінес соціального життя. Нові тенденції в українських мас-медіа засвідчують, що вагоме місце в контенті суспільно-політичних ЗМІ посідають проблеми соціального захисту населення. Вони актуальні для всього суспільства, адже впливають на різні аспекти його життя й діяльності. Іншими словами, соціальна проблематика є своєрідною платформою для розвитку тих процесів та явищ, які актуальні для української громадськості.

Аспекти соціальної практики в мас-медіа представлені у збірнику «Медіа-імідж соціальної проблеми. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства» [1]. Робота охоплює низку напрацювань, які репрезентують соціальну проблематику. Так, з'ясовано питання типології проблем соціальної практики у загальнонаціональних друкованих періодичних виданнях; проаналізовано наукові підходи до визначення понять «соціальна

робота», «соціальна проблема», «соціальна журналістика»; визначено умови та критерії кваліфікації актуальної соціальної проблематики; акцентовано увагу на тому, як саме медіа презентують соціальну проблематику; доведено, що будь-яка проблема актуалізується, підноситься до рівня соціальної тоді, коли на неї звертається увага мас-медіа; наголошено на тому, що повнота подачі інформації про суспільство, якість соціального аналізу – це умови існування соціальної журналістики, яка також передбачає участь громадян в інформаційному обміні [1, с. 26].

У вітчизняній гуманітаристиці прийнято умовно виділяти теоретичний і практичний рівні (аспекти, розділи) соціальної роботи, проте маємо й соціально-педагогічний. Одним із перших в Україні на початку 90-х років ХХ ст. спробував методологічно обґрунтувати соціальну роботу В. Сидоров. Він визначив соціальну роботу як «професійну роботу з надання допомоги особі, сім'ї, різним віковим і соціальним групам (клієнтам) у розв'язанні їхніх психолого-педагогічних, медичних, правових, економічних та інших проблем», адже вона реалізується у взаємодії соціально незахищених осіб та спеціалістів «з метою поліпшення чи відновлення здатності перших до життєдіяльності» [2, с. 31].

Нині в Україні, на жаль, соціальна робота розглядається лише як допомога немічним, і тлумачиться як тимчасове явище. Проте в економічно розвинених західноєвропейських країнах роль соціальної роботи не звужується, оскільки проблеми соціального суспільства на початку ХХІ століття у світі розвинулись і загострились. Запити людей постійно зростають, збагачуються соціальні зв'язки. Можливо, у майбутньому значна частина суспільства не зможе адаптуватись до нових умов життя, ролей, статусів. Тому вимоги до соціальної роботи підвищуються.

Для цього варто покращити роботу в академічних закладах гуманітарного напрямку. З цією метою треба створити різні тематичні гуртки або ж наукові колективи, також варто організовувати творчі конкурси, на яких висвітлюватимуться проблеми соціальної роботи та способи їх розв'язання. Не буде зайвою медіа-трансляція висвітлення результатів діяльності дослідницьких колективів, які працюють над проблемами соціальної адаптації людини.

Сучасна динаміка життя посилила роль мас-медіа, які б мали висвітлювати соціальні проблеми з різних поглядів: економічно-політичних і духовних процесів в умовах національного відродження. На жаль, значна частина медійників нездатна правильно розповсюдити соціальну інформацію. Такий досвід зумовлений низьким розвитком їх

обізнаності з соціальної проблематики, безпорадності в питаннях сучасної економіки, політології, соціології, низької національної свідомості. Це означає, що сучасні мас-медіа працюють ніби в умовах тоталітаризму, коли журналістам надавали роль формування і розповсюдження соціальних проблем «зверху» накинутих істин.

До слова, зараз значна частка українських медійників недобросовісно розмежовують соціальну рекламу від комерційної чи політичної. Тому нині майже у кожній соціальній рекламі міститься пропаганда або ж маніпуляція.

Соціальна реклама в Україні грає занадто важливу роль, проте вона слабо розвинена через законодавчі проблеми регулювання процесу розміщення та виробництва реклами, а також відсутність кваліфікованих спеціалістів, які змогли б креативно та швидко створити соціальну, а не політичну рекламу. Соціальна реклама «існує» переважно на виставках, конференціях, фестивалях тощо. Тим часом цей тип рекламної комунікації, незважаючи на інші важливі завдання, повинен сприяти морально-етичним цінностям та нормам, моделям поведінки, формі соціальної відповідальності перед людством.

Таким чином, соціальна реклама повинна забезпечувати здатність використовувати можливості, що надаються суспільством для тих верств населення, які потребують допомоги. Всебічний подальший розвиток соціальної реклами сприятиме ефективності управління соціальними процесами в Україні в напрямку розвитку гуманізованого суспільства.

Список використаних джерел

Климаська Л.Д. Медіа-імідж соціальної проблеми. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. 2013. Вип. 15. С. 273-279.

Скокова Л., Танчер В. Культурна соціологія: «сильна програма» дослідження смислів соціального. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2012. № 4. С. 19-42

РОЗДІЛ 4. ФІЗИЧНА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

АНДРІЙЧУК О.Ю.

здобувач 4-го курсу

*спеціальність "Фізична терапія, ерготерапія"
Вінницький інститут Університету "Україна"*

ПОНОМАРЕНКО М.В

*викладач кафедри соціальних технологій
Вінницький інститут Університету "Україна"*

м. Вінниця

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ОСТЕОХОНДРОЗІ ШИЙНОГО ВІДДІЛУ

Вперше термін «остеохондроз» запропонував німецький науковець Гільдебранд у 1933 році для визначення дегенеративних змін у міжхребцевих дисках. Наступні дослідження показали, що в окремих випадках більше страждають хребці, цей вид захворювання позначили як спондиліоз (грецькою «спондилос» — хребець). В інших випадках хвороба уражає міжхребцеві диски, і її назвали дискоз. Але найбільш поширеним залишився термін і назва остеохондроз.

Проблема дегенеративних уражень хребта набуває все більшого значення в зв'язку з тим, що остеохондроз вражає людей в найбільш квітучому і працездатному віці. Викликаний загальними етіопатогенетичними передумовами, остеохондроз має улюблені локалізації, обумовлені анатомо-фізіологічними і біомеханічними особливостями кожного відділу хребта. Вважати травму початковою причиною остеохондрозу не можна. Визнано, що в основі розвитку патологічних процесів в диску лежать його дегенеративні зміни, а травма є руйнівним чинником в розвитку хвороби.

Експериментально встановлено, що якщо диск розривається ізолювано від перелому, то відбувається його дегенерація. Якщо розривається здоровий диск, то це переважно розрив, що продовжує перелом хребця. Грижові випинання міжхребцевого диска зустрічаються найчастіше в квітучому віці, а субстрат пульпозного ядра нерідко буває зміненним. Грижа може з'явитися без попередньої дегенерації [4].

Постійна мікротравма ще більшою мірою, ніж одноразова сильна травма, готує відповідний дегенеративно-змінений диск до

розриву. Найчастіше уражаються диски двох нижніх шийних хребців. Це пов'язано з переважанням навантаження на дані сегменти, які в основному несуть на собі тягар випрямленої голови [1].

Міжхребцевий диск дозрілого, як і суглобовий хрящ, втрачає здатність до регенерації і часто піддається дегенеративним змінам. Недостатнє харчування і великий тиск на міжхребцеві диски призводить до зниження тургору ядра і еластичності диска. Поступово зменшується висота найбільш навантажених відділів тіл хребців, розвиваються крайові остеофіти що супроводжується повним окостенінням епіфізів тіл хребців. У нормальних умовах цей процес протікає синхронно і особливих розладів не викликає. При остеохондрозі описані зміни виникають в більш ранні терміни, розвиваються асинхронно, нерівномірно, закінчуються загибеллю ядра що супроводжується виникненням патологічної рухливості [2].

Отже, дегенеративні зміни дисків і кісткової основи хребта, будучи по суті процесами фізіологічного зношування, при певних умовах можуть приймати патологічний характер.

Шийний остеохондроз. Хворого турбує біль у ділянці плечового суглобу та шиї. Біль носить інтенсивний та пекучий характер. М'язи шиї напружені. Може спостерігатись кардіальний синдром, який нагадує стенокардію, аритмії, тахікардія. Але при обстеженні серцевого м'яза ані функціональних, ані органічних змін нема (при відсутності серцевих захворювань). Також для шийного остеохондрозу характерні головний біль, запаморочення, нудота, погіршення зору у вигляді «мушок» та «плівки» перед очима, розлад сну, важкість у голові

"Кінезітерапія" - лікування, одна з форм лікувальної фізкультури, яка включає в себе, кінезітерапія дослівно розшифровується, як "кінезис" - рух, кування правильними рухами без вживання медикаментозних препаратів і оперативного втручання.

Сама техніка кінезітерапії дуже проста, і в її основу були покладені дослідження м'язової системи людини. Для впливу на організм використовують спеціально розроблені вправи які виконуються, як на тренажерах, так і з власною вагою з можливістю застосування допоміжних предметів. Потрібно відзначити, що такий метод покращує трофіку уражених сегментів. Ця методика лікування повністю виключає прийом лікарських препаратів або оперативного втручання. Так само цей метод розрахований на абсолютно всі вікові категорії і бере до уваги будь-які функціональні особливості організму. Унікальність даного методу полягає в тому, що є альтернатива медикаментозного та хірургічного лікування, у вигляді використання внутрішніх ресурсів організму.

Кінезітерапія, виконувана на тренажерах, є досить розвинутою сферою надання реабілітаційних послуг у всьому світі, яка постійно розвивається та вдосконалюється за рахунок інноваційних технологій, які доповнюються мобільними комп'ютерними системами SMART з біологічно зворотнім зв'язком, що дозволяє підтримувати безпосередній контакт пацієнта з системою тренажера. В Україні зокрема, лікування такої нозології як захворювання опорно-рухової системи відбувається на декомпресійних, блокових тренажерах

Декомпресійні вправи, які можна виконувати на багатофункціональних тренажерах лінійки Medical Line допоможуть скорегувати патологічні стереотипи рухів і сформулюють правильні. Єдине, що потрібно від пацієнта - правильно виконувати вказівки фахівця, і пам'ятати, що саме рух приведе його в форму. Розроблені програми реабілітації включають в себе, спеціально розроблений під кожного, комплекс вправ, який направлений на поліпшення еластичності м'язів, відновлення міжклітинного харчування і трофіки тканин, удосконалення рухливості суглобів.

При проведенні занять кінезітерапією необхідно дотримуватися ряду методичних вимог:

- підбирати вправи, адекватні фізіологічному стану, стадії розвитку захворювання та рухових здібностей людини;

- спеціальні корекційні вправи чергувати з загальнорозвиваючими, профілактичними, та вправами з тракційними елементами (витягнення);

- починати заняття слід з оцінки стану пацієнта, виміру показників частоти серцевих скорочень, тиску, частоти дихання;

- вправи виконувати з акцентом на діафрагмальне дихання, роблячи вдих – носом, при цьому надуваючи живіт, а видих – ротом, при цьому втягуючи живіт;

- у процесі всього заняття активізувати функціональні резерви організму і підтримувати їх на оптимальному рівні [3].

Рішення завдань прогресування дегенеративно-дистрофічних порушень доцільно вирішувати в одному занятті, відвівши кожному з них приблизно рівний час - по 50 хв .

Корекція функції хребетних артерій відбувається з комбінуванням вправ на витягування (тракція), та на динамічне навантаження, яке може виконуватися в балансуванні на нестійкій опорі.

Внаслідок виконання вправ поліпшується відновлення уражених тканин, знімається біль, підвищуються рухові можливості організму, людина стає більш працездатною.

Фізіотерапія та масаж

Фізіотерапія при остеохондрозі шийного відділу хребта залежно від стану хворого застосовується як в комплексі з кінезітерапією, так і самостійно. При остеохондрозі застосовують такі види фізіотерапії: лазеротерапія, детензор - терапія, електротерапія, ударно-хвильова терапія, магнітотерапія, грязелікування і бальнеотерапія, ультразвукова терапія, ультрафіолетове опромінення (УФО). Після успішного зняття загострення показані масаж і кінезітерапія.

УФО: під впливом УФО в шкірі утворюється вітамін D, який допомагає засвоюватися кальцію. Метод проводиться за допомогою опромінювачів, які мають бактерицидну, протизапальну і болезаспокійливу дію.

Ультразвукова терапія та ультрафонофорез при ультразвуковій терапії на організм здійснюється вплив високочастотними звуками (від 20 кГц і більше). Завдяки своїм впливом метод знімає болі різної локалізації. Цей метод поєднують з введенням протизапальних і знеболюючих лікарських засобів (гідрокортизон) для кращого їх проникнення в уражені тканини.

Список використаних джерел

1. Бубновський С.М. "Остеохондроз не приговор"
2. Попадюха Ю.А. "Сучасні комп'ютеризовані комплекси та системи у технологіях фізичної реабілітації".
3. Чайковський М.Є. "Основи фізичної реабілітації".
4. Л.О.Вакуленко, В.В.Клапчука. "Основи реабілітації фізичної терапії ерготерапії"

ГАЛАЧОВА Ю. В.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Психологія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м.Вінниця

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Анотація. Галачова Ю. В. Соціальна реабілітація інвалідів. У даній статті розглядається питання про соціальну допомогу інвалідам, людям, що отримали травми при різних обставинах. Також розглядаються такі питання як: поняття, структура реабілітаційного процесу, психологічна корекція, фізична культура і спорт, як специфічне середовище в соціально-середовій реабілітації інвалідів.

Ключові слова: інвалід, соціальна реабілітація, життєдіяльність,

фізична культура, спорт, структура реабілітаційного процесу, психологічна реабілітація, соціально-середова реабілітація інвалідів.

Вступ. На всіх етапах свого розвитку людське суспільство не залишалося байдужим до тих, хто мав фізичні або психічні порушення. Ці особи вимагали до себе особливої уваги. Якщо суспільство не робило їм адекватної допомоги, якщо воно залишалося байдужим до проблем, то вони ставали важким тягарем, великою проблемою і джерелом соціальних проблем. Історія розвитку проблеми інвалідності свідчить про те, що вона пройшла складний шлях, починаючи від фізичного знищення, невизнання ізоляції «неповноцінних членів» до необхідності інтеграції осіб з різними фізичними вадами, патофізіологічними синдромами.

Серед населення України налічується близько 4.5 млн. Чоловік, що мають офіційний статус інваліда. Крім того, налічується приблизно така ж кількість людей з ослабленим здоров'ям і обмеженою працездатністю. Всі вони потребують системі медичних, психологічних і соціально-економічних і реабілітаційних заходів. Іншими словами, інвалідність стає проблемою не тільки однієї людини або групи людей, а всього суспільства. Непрацездатні громадяни в кожній країні складають предмет турботи держави, яка соціальну політику ставить в основу своєї діяльності. Основною турботою держави по відношенню до людей похилого віку та інвалідам є їхня матеріальна підтримка (пенсії, допомоги, пільги тощо). Однак непрацездатні громадяни потребують не тільки в матеріальній підтримці.

Соціальна реабілітація отримала в останні роки широке визнання. У сучасній науці існує безліч підходів до соціальної реабілітації та адаптації осіб з обмеженими можливостями. Соціальна реабілітація інвалідів важлива не тільки сама по собі. Вона важлива як засіб інтеграції осіб з обмеженими можливостями в соціум, як механізм створення рівних можливостей інвалідам, для того, щоб бути соціально затребуваними. Важливими в розробці теорії соціальної реабілітації є підходи до поняття інвалідності, припущені Н.В. Васильєвої [3], що розглянула вісім соціологічних концепцій інвалідизації.

Для того, щоб проаналізувати процес соціальної реабілітації інвалідів, осіб з обмеженими можливостями, необхідно з'ясувати, який зміст поняття «інвалідність», якими соціальними, економічними та емоційними геніями обертаються ті чи інші патології здоров'я, що представляє собою процес соціальної реабілітації, яку мету він переслідує, які елементи в нього входять.

Формулювання цілей роботи.

Мета роботи - розглянути питання про соціальну допомогу

інвалідам, людям, які отримали травми при різних обставинах. Також розглянути такі питання як: поняття, структура реабілітаційного процесу, психологічна корекція, фізична культура і спорт, як специфічне середовище в соціально-середовій реабілітації інвалідів.

Результати досліджень.

Всі інваліди з різних підстав діляться на кілька типологічних груп.

- за віком: діти-інваліди, інваліди-дорослі;
- за походженням інвалідності: з дитинства, війни, праці, загального захворювання;
- з причин виникнення інвалідності: вроджене порушення розвитку, нещасний випадок, ДТП, спортивний травматизм.

За ступенем працездатності всі інваліди поділяються на три групи:

- 1 група - непрацездатні,
- 2-я - група - тимчасово непрацездатні або працездатні в обмежених сферах;
- 3-тя група - працездатні у сприятливих умовах праці.

Мета реабілітації - відновлення соціального статусу інваліда, досягнення ним матеріальної незалежності та його соціальна адаптація.

Слід врахувати, що реабілітаційний процес, як правило, складається з трьох етапів.

1-й етап - відновне лікування в стаціонарі.

2-й етап реадaptaція, тобто пристосування хворого до умов існування на тому чи іншому рівні відповідно до ступеня відновлення і компенсації функції, і 3-й - повернення до звичайної діяльності.

Таким чином, спочатку відбувається медична реабілітація, тобто хворому надається допомога в лікуванні отриманої травми. Зменшення числа осіб з обмеженими можливостями життєдіяльності може досягатися засобами медицини:

- через вдосконалення профілактики;
- своєчасне раннє виявлення і діагностику;
- вдосконалення реабілітаційних заходів;
- підвищення якості медичного супроводу корекційно-освітнього процесу.

Обсяг і зміст соціальної реабілітації осіб з обмеженими можливостями залежить значною мірою від тих принципів, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти реабілітації, суспільство в цілому, держава, що організують і реалізують відповідні соціальні програми. Соціальні проблеми іншого порядку пов'язані з регіональними умовами

з наявністю або відсутністю спецшкіл, спеціальних реабілітаційних центрів, фахівців-дефектологів в місцях проживання сімей, де є дитина-інвалід.

Оскільки спеціальні освітні установи розподілені по країні вкрай нерівномірно, то діти-інваліди часто змушені здобувати освіту і виховання в спеціальних школах інтернатах. Потрапляючи в таку школу, діти інваліди виявляються ізольованими від родини, від нормально розвиваються однолітків від суспільства в цілому. Аномальні діти як би замикаються в особливому соціумі, вчасно не набувають підлягає соціальний досвід. Закритість спеціальних освітніх установ не може не позначитися на розвитку особистості дитини на його готовності до самостійного життя. Аналізуючи роль держави в організації допомоги особам з обмеженими можливостями, можна задатися питанням, чиї інтереси повинні задовольнятися в першу чергу? Найчастіше інтереси інвалідів та інтереси держави збігаються, в кінцевому рахунку, проте можливі конфлікти різної глибини і розбіжності інтересів. Якщо інвалід живе в родині, багато проблем вирішуються відносно просто. А якщо він самотній? Будуть потрібні спеціальні працівники, які знаходили б таких інвалідів, виявляли їх здатності, допомагали отримувати замовлення, укладати договори, набувати необхідні матеріали та інструменти, організовувати збут продукції і т.п. Зрозуміло, що інвалід потребує і в повсякденному догляді, починаючи з ранкового туалету і закінчуючи забезпеченням продуктами. У всіх цих випадках інвалідам допомагають спеціальні соціальні працівники, які за догляд за ними отримують заробітну плату. За сліпими, але рухливими інвалідами також закріплюються оплачувані державою або благодійними організаціями працівники. А якщо він самотній? Будуть потрібні спеціальні працівники, які знаходили б таких інвалідів, виявляли їх здатності, допомагали отримувати замовлення, укладати договори, набувати необхідні матеріали та інструменти, організовувати збут продукції і т.п. Зрозуміло, що інвалід потребує і в повсякденному догляді, починаючи

з ранкового туалету і закінчуючи забезпеченням продуктами. У всіх цих випадках інвалідам допомагають спеціальні соціальні працівники, які за догляд за ними отримують заробітну плату. За сліпими, але рухливими інвалідами також закріплюються оплачувані державою або благодійними організаціями працівники. організувати збут продукції і т.п. Зрозуміло, що інвалід потребує і в повсякденному догляді, починаючи з ранкового туалету і закінчуючи забезпеченням продуктами. У всіх цих випадках інвалідам допомагають спеціальні соціальні працівники, які за догляд за ними отримують заробітну плату. За сліпими, але рухливими інвалідами також закріплюються оплачувані державою або благодійними організаціями працівники. організувати збут продукції і т.п. Зрозуміло, що інвалід потребує і в повсякденному догляді, починаючи з ранкового туалету і закінчуючи забезпеченням продуктами. У всіх цих випадках інвалідам допомагають спеціальні соціальні працівники, які за догляд за ними отримують заробітну плату. За сліпими, але рухливими інвалідами також закріплюються оплачувані державою або благодійними організаціями працівники.

Незважаючи на серйозні вимоги до цілісності процесу реабілітації, цей останній (конфлікт інтересів) являє собою сукупність відносно відокремлених і структурованих елементів, які можуть бути відокремлені один від одного в просторі або в часі.

Структура соціальної реабілітації є предметом дискусії. так,

Л.П. Храпиліна [8] пропонує виділяти медичні заходи реабілітації, професійну реабілітацію. На думку А.І. Осадчих [6], інвалідність виступає як проблема діяльності людини в умовах обмеженої свободи вибору і включає в себе такі аспекти як:

- правової;
- соціально-середової;
- психологічний;
- освітній.

Кожному з цих аспектів відповідає свій напрямок реабілітації.

Законодавство про соціальну допомогу інвалідам включає досить суперечливу сукупність елементів, починаючи з медичної реабілітації.

Психологічна реабілітація є самостійним напрямком реабілітаційної діяльності, спрямованим на подолання страху перед дійсністю, ліквідація психологічного комплексу «каліки», зміцнення активної, діяльної особистісної позиції. Активність людини (в рамках психічної організації) отримує два основних напрями:

1. Пізнання зовнішнього світу, виробництво предметів, перетворення навколишньої дійсності.
2. Знаходження сенсу свого буття в світі і тих його

продуктів, які мають значення для цього буття.

Кожний із зазначених напрямків породжує і відповідні сфери прикладання психічної активності. Одне - це світ речей і діяльність, яку виробляють ці «речі», інше - світ ідей, пов'язаний зі сенс-освітою, виробництвом сенсу.

Вищий рівень психічного здоров'я це особистісно-смысловий рівень, або рівень особистісного здоров'я, який визначається якістю смыслових відносин людини.

Наступний рівень - рівень індивідуально-психологічного здоров'я людини, оцінка якого пов'язана зі здібностями людини будувати адекватні сенсів психологічні способи реалізації своїх прагнень.

Психофізіологічне здоров'я визначається особливостями внутрішньої, мозкової, нейрофізіологічної організацією актів психічної діяльності.

Загальноосвітній - складний комплекс, що включає в себе процеси отримання інвалідами необхідного загальної освіти, при необхідності - різних рівнів і видів спеціального або додаткового освіти. Освітня реабілітація частково перебивається педагогічної. В сучасних умовах доступ до якісної освіти є одним з найважливіших соціальних ресурсів, що забезпечують гідний соціальний старт, розвиток і повноцінне існування індивідів. Таким чином, актуальність теми дослідження визначається: по-перше, логікою розвитку соціально-педагогічного знання, яка стверджує необхідність формування педагогічних систем, в комплексі забезпечують процеси соціалізації і самореалізації особистості; по-друге, характером соціокультурної ситуації, посилює соціально-культурні та особистісні проблеми дітей-інвалідів та вимагає пошуку найбільш ефективних шляхів і засобів їх вирішення; по-третє, протиріччям між соціалізуючим, само-реалізаційним і реабілітаційним потенціалами культурно-дозвілєвої діяльності та ступенем їх теоретичного осмислення і реалізації в корекційній та реабілітаційній практиці.

Соціокультурна реабілітація становить важливий елемент реабілітаційної діяльності, так як задовольняє блокований у інвалідів потреба в інформації, в отриманні соціально-культурних послуг, доступних видах творчості та спорту, навіть якщо вони не приносять матеріальної винагороди. Як соціокультурної реабілітації можна розглядати спортивну реабілітацію інвалідів, в якій особливо сильні механізми суперництва, що діють також часто в сфері творчої реабілітації. Крім загального оздоровлюючого впливу, заняття спортом і участь в спеціальних змаганнях для інвалідів підвищують ступінь

координації руху, розвивають спілкування, виховує командні навички. Положення інвалідів суттєво погіршується в кризові періоди розвитку суспільства - загострюються почуття залежності, невлаштованості, ущербності.

Соціальна інтеграція інвалідів, згідно Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів [прийнятим Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 1993 року та іншим деклараціям ООН], розглядається як найбільш перспективний напрямок сучасної соціокультурної політики.

Одним із шляхів залучення інвалідів в активне соціальне життя і професійну діяльність, створення сприятливих умов для їх психологічної і соціальної реабілітації є фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність. Інвалідність, пов'язану з порушенням опорно-рухового апарату становить значну питому вагу в структурі інвалідності в цілому. При цьому захворюванні спостерігається, як ураження опорно-рухового апарату різного ступеня тяжкості, часто приводить до важкої івалідізації, так і зміни в роботі внутрішніх органів, і, що особливо важливо, інтелектуальні та характерологічні порушення.

На сьогоднішній день в нашій країні існує і успішно розвивається система соціально - педагогічної реабілітації осіб з порушеннями опорно-рухового апарату, в якій пріоритетним є використання психологічного підходу.

Серед найбільш часто зустрічаються обмеження інвалідів є травми опорно-рухового апарату. У зв'язку з отриманими травмами при різних обставинах призводить до так званої гіпокінетичної хвороби. В основі якої лежать гіпокінезія і гіподинамія. Відбувається атрофія кісткових хрящів, суглобів і кісток.

Гіподинамія означає абсолютне і відносно зниження інтенсивності рухової активності людини. Гіпокінезія характеризується низьким рівнем витрат енергію на м'язову роботу, локальним характером м'язових дій.

Кумулятивний вплив гіподинамії і гіпокінезії призводить до негативних наслідків, які проявляються в наступному:

- трофічні і дегенеративні зміни опорно-рухового апарату, його нерво-м'язового і кісткового компонентів зниження тону м'язів;
- порушення стійкості і надійності координації рухових актів;
- контрактури суглобів;
- порушення обмінних процесів;
- де-тренуваність м'язів живота;
- порушення серцевої діяльності;
- зміна дихання, що характеризується зменшенням життєвої

ємкості легенів і легеневої вентиляції.

Саме фізкультура і спорт в силу активуючого впливу на організм, на підвищення рівня фізичної підготовки, розширення кола спілкування, стимуляції "духу змагання" розглядається як оздоровча середу.

Мета фізичного виховання - дати можливість інваліду самому коригувати і компенсувати свої недоліки.

Основними формами фізичного виховання є:

- самостійні заняття фізичними вправами;
- організовані групові та секційні заняття;
- інва-спорт (організація і проведення змагань з доступних видів спорту).

Можливості широкого спілкування з іншими інвалідами і здоровим оточенням, дух змагання, позитивні емоції в ситуації успіху, розширення соціального досвіду - все це створює реабілітаційну середу для інвалідів.

Розвиток спорту інвалідів має більш ніж столітню історію. Ще в XVIII і XIX ст. встановлено, що рухова активність є одним з основних факторів реабілітації інвалідів.

Перші спроби прилучення інвалідів до спорту були початі в XIX ст., Коли, в 1888 р, в Берліні формувався перший спортивний клуб для глухих. Вперше "Олімпійські ігри для глухих" проведені в Парижі 10-17 серпня 1924 г. них брали участь спортсмени - представники офіційних національних федерацій Бельгії, Великобританії, Голландії, Польщі, Франції та Чехословаччини. На Ігри прибули спортсмени з Італії, Румунії та Угорщини, в яких таких федерацій не було. Програма Ігор включала змагання з легкої атлетики, велоспорту, футболу, стрільби та плавання.

Міжнародний спортивний комітет глухих (МСКГ) утворений 16 серпня 1924 г. нього увійшли федерації, що поєднують спортсменів з порушенням слуху. На першому конгресі МСКГ, який відбувся в Брюсселєві 31 жовтня 1926 р прийнято Статут цієї організації. Однак, починаючи з 1924 р, МСКГ кожні чотири роки проводить літні Всесвітні ігри глухих. До початку Другої світової війни в нього вступають Німеччина, Швейцарія, Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Австрія, США і Японія.

В1963 році створено Міжнародна спортивна організація інвалідів. Мета Спеціальних Олімпійських Ігор - пропаганда залучення уваги суспільства до інвалідів, до їхніх проблем адаптації в соціальному середовищі.

Спеціальне обладнання спортивних залів, басейнів, спортивних

майданчиків, оснащення цих приміщень спеціальними снарядами і специфічними пристосуваннями - все це буде сприяти більш ефективній соціальній інтеграції інвалідів за допомогою впливу на різні сфери їх життєдіяльності. При надходженні на лікування і реабілітацію необхідна ретельна розробка комплексу вправ не тільки на відновлення фізичних можливостей, але і для того, щоб пройшовши реабілітацію, інвалід міг виконувати вправи вдома. Кінцевою метою комплексної багатопрофільної реабілітації, як процесу і системи, є надання людині з анатомічними дефектами, функціональними порушеннями, соціальними відхиленнями можливості щодо незалежної життєдіяльності.

Соціальна реабілітація особистості - це складний процес її взаємодії з соціальним середовищем, в результаті якого формуються якості людини, як справжнього суб'єкта суспільних відносин. Однією з головних цілей соціальної реабілітації є пристосування, адаптація людини до соціальної реальності, що служить, мабуть, найбільш можливою умовою нормального функціонування суспільства.

Висновки.

Вданій статті порушені лише деякі проблеми інвалідів. На жаль, в наш час не завжди звертають на них увагу. Згідно з останніми даними, статистика вказує, що їх число зростає. На даний момент в нашій країні налічується 3.5 людина з обмеженими можливостями. Наука не стоїть на місці і, можливо, вже скоро буде надаватися ще більш кваліфікуються допомогу. Все вище сказане говорить про те, що соціальний працівник повинен враховувати особливості внутрішньої і суспільного життя інваліда, з яким він працює. Йому необхідно отримання інформації, не тільки для задоволення потреб інваліда, а й для поліпшення якості проведеної ним діяльності.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем соціальної реабілітації інвалідів.

Список використаних джерел

1. Жулина Е.В., Кудрявцев В.А. Основы социальной реабилитации и профориентации: учебное пособ. / Е.В. Жулина, В.А. Кудрявцев – М.: ТЦ Сфера, 2005 – С. 17-21.
2. Комплексная реабилитация инвалидов: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений /Т.В. Зозуля, Е.Г. Свистунова, В.В. Чешихина и др.: Под ред. Т.В.

4. Зозули. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 304 с.
5. Васильева Н. В. Социальная реабилитация инвалидов, Москва, Лань, 2005
6. Григорьев С.И. Теория и методология социальной работы. М. 2004
7. Социальная работа с инвалидами / Настольная книга специалиста. М.
8. Институт социальной работы –М., 2004
9. Немов Р.А. Психология / Немов Р.А.// Медицинская энциклопедия. Книга 1. - М., 1998 год.
10. Осадчий А.И. Руководство по медико- социальной экспертизе и реабилитации - М, 1999. - Т.1. - 102 с.
11. Кавокин С.Н. Профессиональная реабилитация и занятость населения, М.,1999.
12. Храпылина Л.П. Основы реабилитации инвалидов.// М.: 1996. - 12 с.
13. Рубцова Н.О. Проблемы реабилитации инвалидов средствами физической культуры спорта.// М. 1997. – С. 80-105.
14. Социальная реабилитация: учебное пособие, 2 издание / Холостова Е.И., Дементьева Н.Ф.// - Москва, 2006. – 340 с.

КОРЧИНСЬКИЙ В.С.

*доктор медичних наук
старший науковий співробітник
професор кафедри соціальних технологій
Вінницького інституту Університету «Україна»*

ГОНЧАРУК І.О.

*магістрант 1-го року підготовки
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»
Вінницький інститут Університету «Україна»*

м. Вінниця

ЖИЛЮК Л.П.

ФУРМАН Л.В.

ВИСОЦЬКА В.В.

ШУТЯК І.П.

Клінічний санаторій «Хмільник»

м. Хмільник

ПСОРИАТИЧНИЙ АРТРИТ У ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ТЕРАПЕВТА

Перший опис ураження суглобів у хворих на псоріаз зробив Н. Alibert (1818), який вважав, що в подібних випадках спостерігається випадкове поєднання двох захворювань, безпосередньо не пов'язаних між собою. У 5-7% хворих на псоріаз виявляються зміни в кістках і суглобах, які отримали назву «псоріатична артропатія». Згідно з рекомендаціями Комітету експертів ВООЗ (1980) суглобовий синдром у хворих на псоріаз називають «псоріатичним артритом». На ПсА хворіє близько третини пацієнтів із псоріазом, тобто приблизно 7% усіх хворих із загальними ураженнями суглобів. Псоріатичний артрит (псоріатична артропатія, ПсА) – хронічне прогресуюче системне захворювання суглобів, асоційоване з псоріазом, із переважною локалізацією процесу в тканинах опорно-рухового апарату, що належить до групи серонегативних спондилоартритів і проявляється розвитком ерозивного артриту, внутрішньосуглобового остеолізу і спондилоартриту. Останніми роками з'явилися численні публікації про зв'язок Пс з підвищеним ризиком метаболічних порушень та соматичної патології, такими як метаболічний синдром, цукровий діабет, підвищений ризик атеросклерозу та кардіоваскулярної патології тощо[1,43;4,193;].

Етіопатогенез. Тривалий час ПсА розглядали як особливий варіант ревматичного артриту, що під впливом дерматиту набув

особливих рис, проте численні епідеміологічні, клінічні, імунологічні й генетичні дослідження вказують на принципову різницю між цими захворюваннями. Своєрідність ПсА полягає у поєднанні уражень суглобів і хребта, значній різноманітності клінічних симптомів, більш виразних дегенеративних змінах порівняно з особами аналогічного віку й статі, які не хворіють на псоріаз. Особливості суглобового синдрому у хворих на псоріаз дали змогу трактувати ПсА як самостійне системне захворювання, що, як правило, має серонегативний характер і характеризується порушенням як клітинного, так і гуморального імунітету.

Розвитку псоріатичного ураження суглобів при центральному артриті сприяють HLA-B27 і HLA-B39, периферійному – HLA-B38. Певні алелі антигенів гістосумісності відповідають за характер перебігу і ступінь тяжкості ураження суглобів. Так, тяжкий перебіг ПсА здебільшого спостерігається у носіїв HLA-B17 і HLA-B38,39 і /або DQw3, більш легкий – у пацієнтів із HLA-DR7. HLA-B22 має протекторну властивість [2,с.11] .

Клінічна картина ПсА характеризується виразною гетерогенністю клінічної картини й перебігу захворювання і проявляється поєднанням псоріатичних висипань на шкірі, змін нігтів і серонегативного артрити. ПсА частіше розвивається після виникнення шкірних проявів або одночасно з ними, проте у деяких випадках (10-30%) артрит може передувати появі ознак дерматиту (цей період може становити від кількох тижнів до 10 років), що значно ускладнює своєчасне розпізнавання хвороби. У більшості випадків ПсА починається непомітно у віці 25-40 років. Тривалий час хворі скаржаться лише на артралгії, переважно під час ходьби або фізичного навантаження. З часом біль у суглобах стає постійним. Перебіг захворювання здебільшого доброякісний, характеризується епізодичними загостреннями і тенденцією до спонтанних ремісій. Проте іноді початок захворювання може бути гострим, а його перебіг у деяких випадках набуває агресивного характеру і супроводжується деструктивними змінами суглобів. Яскрава маніфестація суглобового синдрому є передвісником важкого перебігу та несприятливого прогнозу ПсА. Ентезит – поширена клінічна ознака ПсА, що характеризується запаленням місць прикріплення зв'язок і сухожиль до кісток із подальшою резорбцією субхондральної кістки. Для ПсА найтиповішою локалізацією ентезитів є задньо-верхня поверхня кістки п'яти безпосередньо в місці прикріплення ахіллового сухожилля, місце прикріплення підшовного апоневрозу до нижнього краю горба п'яти, горбистої великогомілкової кістки, рідше – місця прикріплення

сухожилля плеча. Рентгенологічно ентезити можуть виявлятися у вигляді періоститу, ерозій, остеофітів [4, с.78].

Спондиліт спостерігається у 40% хворих на ПсА. Часто спондиліт перебігає безсимптомно. Ізольоване ураження хребта (без периферійного артриту) – велика рідкість (відзначається лише у 2-4% хворих на ПсА). Зміни локалізуються в ілеосакральних з'єднаннях, міжхребцевих дисках, зв'язковому апараті хребта з формуванням синдесмофітів і паравертебральних осифікатів. Клінічні прояви подібні до анкілозивного спондиліту. Характерний біль запального ритму може виникати в будь-якому відділі хребта, особливо в шийному і поперековому, а також в області крижів. У більшості пацієнтів зміни в хребті не призводять до значних функціональних порушень. Залежно від переважної локалізації і характеру суглобового синдрому виділяють шість клінічних типів ПсА, що можуть поєднуватися: артрит з ураженням дистальних міжфалангових суглобів; моноолігоартрит; поліартрит, подібний до ревматоїдного; мутилюючий артрит; спондилоартрит; псевдоподагричний артрит.

Класичний (дистальний) варіант ПсА проявляється запальними змінами дистальних міжфалангових суглобів кистей і стоп, при цьому кінцеві фаланги набувають рідкоподібної форми. Артрит дистальних міжфалангових суглобів, як правило, поєднується зі специфічними змінами нігтів. Дифузний набряк окремих пальців кистей або стоп унаслідок ураження міжфалангових суглобів, сухожилля півів і м'яких тканин дає підстави для назви «пальці-сардельки».

Характерним для ПсА є також осьове ураження («вертикальний» тип) – одночасне ураження дистального, проксимального міжфалангових і п'ястно-фалангових (або плюсне-фалангових) суглобів одного і того ж пальця. ПсА з ураженням дистальних міжфалангових суглобів становить 5-10% усіх суглобових уражень, асоційованих із псоріазом.

Терапевтичні підходи до лікування Пс

В лікуванні Пс можна виділити **3 основні терапевтичні підходи:**

- топічна терапія;
- апаратні методи (фототерапія);
- системна терапія (традиційна та біологічна).

Паралельно з лікувальними заходами проводиться базовий догляд за шкірою (базова терапія) з використанням зволожувальних, пом'якшувальних, відновлювальних косметичних засобів.

Для ведення Пс пропонується ступінчастий підхід, який враховує перебіг захворювання:

легкий перебіг: топічна терапія; можливе поєднання з локальною

фототерапією;

середньотяжкий перебіг: топічна терапія; фототерапія загальна/локальна;

тяжкий перебіг: топічна терапія; фототерапія; системна терапія.

Медикаментозна терапія ПсА включає симптоматичні протизапальні та базисні протизапальні препарати, біологічні агенти і засоби, спрямовані на гальмування проліферації тканин синовіальної оболонки, поліпшення кровообігу в суглобових тканинах, пригнічення прогресування псоріазу та усунення шкірних проявів хвороби.

Більшість хворих із псоріатичним ураженням суглобів і хребта потребують систематичного санаторно-курортного лікування на курортах із радоновими та сірководневими джерелами. Для лікування хворих на ПсА широко використовують фізичні методи – ультразвук, індуктотермію, низькочастотні поля, геліотерапію, магнітотерапію, черезшкірну лазеротерапію, електро- і фонофорез із 50% розчином димексиду, ГКС та ін. Обов'язковим компонентом лікування має бути лікувальна фізкультура.

Фототерапія – використання штучних джерел ультрафіолетового випромінювання з лікувальною метою. Апаратна фототерапія – єдина група методик, яка входить до переважної більшості міжнародних стандартів і протоколів з лікування Пс. Природна фототерапія емпірично застосовувалась тисячі років тому, ще в стародавньому Єгипті та Індії, шляхом втирання у шкіру чи прийому всередину екстрактів рослин (таких як *Ammi Majus*, *Psoralea Corylifolia*), які містять природні фотосенсибілізатори, з подальшим опроміненням на сонці. Але і в даний час існує практика природної фототерапії, в основному на курортах на Мертвому морі, в Індії, в Україні на берегах Азовського моря та соляних озерах Закарпаття.

Однак варіабельність спектрального складу, залежність від погодних та кліматичних умов, а також наявність побічних ефектів спонукала людство до створення штучних джерел УФ-випромінювання. Це стало можливим з розвитком науково-технічного прогресу в першій половині ХХ ст.

Апаратна фототерапія у лікуванні Пс була запропонована Гьоккерманом (Goesckerman) у 1925 р. Його метод полягав у аплікації з чистого кам'яно-вугільного дьогтю з наступним опроміненням ультрафіолетом. Цей метод став стандартом лікування тяжких форм Пс на півстоліття. Згодом, на початку 1970-х років було запропоновано використання УФБ у слабоеритемних дозах для лікування поширених форм Пс (в першу чергу – пляшкового та краплеподібного).

У 1974 р. було запропоновано методику фотохіміотерапії ПУФА

з використанням пероральних фотосенсибілізаторів (зокрема 8-метоксипсоралену). У 1989 р. для фототерапії низки захворювань було запропоновано вузькосмугову УФБ-фототерапію зі спектральною характеристикою 311±2 нм. У 1997 р. вперше представлено ексімерний лазер зі спектральною характеристикою 308 нм для фототерапії обмежених форм Пс та інших захворювань.

Таким чином, сучасні методи фототерапії за спектральною характеристикою можна розділити на наступні види:

УФБ-терапія (не потребує застосування фотосенсибілізаторів):

широкосмугова (280–320 нм);

вузькосмугова (311 нм);

УФА-терапія (320–400 нм; ПУФА-терапія; потребує фотосенсибілізації).

У лікуванні Пс УФБ-терапія помітно витіснила УФА-терапію завдяки своїй високій ефективності, зручності (не потребує фотосенсибілізації), кращому профілю безпеки.

УФ-промені запускають різні біологічні ефекти у шкірі, які лежать в основі лікувальної дії при лікуванні Пс. Протизапальна дія фототерапії пов'язана зі зниженням рухливості антиген-презентувальних клітин Лангерганса, пригніченням активації Т-лімфоцитів, а також пригніченням індукції апоптозу активованих Т-лімфоцитів. УФ-випромінювання поглинається ендogenous хромософами, які запускають низку фотохімічних реакцій, з якими і пов'язані основні біологічні ефекти фототерапії. Найважливішим хромософом для УФБ є ядерна ДНК, у якій внаслідок поглинання енергії УФ-випромінювання утворюються так звані фотопродукти, в першу чергу димери піримідинових нуклеотидів. За рахунок прямої дії УФ відбувається супресія синтезу ДНК та відповідно нормалізується прискорена проліферація клітин епідермісу. Крім того, УФ індукує експресію тумор-супресивного гена р53, який запускає апоптоз кератиноцитів. Також УФ сприяє вивільненню цитокинів ІЛ-6 та ІЛ-1, з якими пов'язана локальна імуносупресивна дія УФ. Крім того, фототерапія знижує епідермальну гіперпроліферацію і пригнічує взаємодію ДНК кератиноцитів. ПУФА також негативно впливає на синтез ДНК. Існує потенційний антиангіогенний ефект фототерапії.

За понад 30 років використання вузькосмугової фототерапії накопичився великий клінічний досвід та дані щодо ефективності і безпеки цього методу у лікуванні Пс. Ефективність фототерапії вузькосмугової УФБ представлена в низці публікацій з різними режимами застосування: 1 раз на тиждень, 2 рази на тиждень, 3 рази на тиждень або 4 рази на тиждень. Очищення шкіри від елементів

висипання спостерігалось у 51, 63 і 75% пацієнтів через 20 тиж при режимі застосування 2 рази на тиждень. Попри певну суперечливість результатів порівняльних досліджень різних режимів застосування фототерапії, всі вони демонструють однозначну ефективність методу у лікуванні Пс у переважній більшості випадків. Для Пс оптимальним режимом застосування є 3 рази на тиждень, це дає змогу досягнути клінічно значущої відповіді у 38–100% пацієнтів за даними різних досліджень

Профілактика

Профілактика ПсА полягає у динамічному спостереженні, лікувально-охоронному режимі та адекватній фармакотерапії хворих на псоріаз. Рекомендується уникати психоемоційних та фізичних перевантажень, інфекцій, вакцинацій, травм, операцій, професійних шкідливостей. Небажаним є застосування антибіотиків, амінохолінових похідних, НПЗП (можуть викликати загострення псоріазу), ГКС (можливі «рикошетний» синдром із вторинною резистентністю псоріазу до традиційної терапії, його генералізація, прогресування амілоїдозу при ПсА), солей золота (допускається їх застосування при обмеженому вульгарному псоріазі, але вони можуть зумовити токсидермію та розвиток у її вогнищах псоріазу). Під час розвитку ПсА до зазначених заходів профілактики слід додати виявлення факторів ризику несприятливого прогнозу та раннє призначення базисного лікування.

Список використаних джерел

1. Бадокін В.В. Ризик розвитку серцево-судинних захворювань при псоріатичному артриті /В.В. Бадокін, А.В. Янишева [та ін.]. / Терапевтичний архів. 2009. № 6. С. 41-47
2. Беляев Г.М. Современное представление о патогенезе псоріатической артропатии и лечении этих больных.. Дерматологія та венерологія. 2010. № 1. С. 7-30.
3. Качур В.В. Клініко-патогенетичні аспекти псоріатичного артриту. Український ревматологічний журнал. 2014. № 1(55). С. 58-61.
4. Національний підручник з ревматології / За ред. В.М. Коваленка, Н.М. Шуби. – К., 2013.
5. Яременко О.Б. Псоріатичний артрит: клініко-лабораторна діагностика та фармакотерапія: методичні рекомендації / О.Б. Яременко, Д.Л. Федьков, О.І. Івашківський [та ін.]. К., 2015.
6. Coates L. Group for research and assessment of psoriasis and psoriatic arthritis: Treatment recommendations for psoriatic arthritis 2015 /

L.C. Coates, A. Kavanaugh, P.J. [et al.] Arthritis Rheumatol. 2016. doi: 10.1002/art.39573.

7. Eder L. Atherosclerosis in psoriatic disease: latest evidence and clinical implications / L. Eder, D.D. Gladman // Ther. Adv. Musculoskelet Dis. – 2015. – Vol. 7(5). – P. 187-195.

КОРЧИНСЬКИЙ В.С

доктор медичних наук

старший науковий співробітник

професор кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

ПОНОМАРЕНКО М.В.

викладач кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

м. Вінниця

ГАЛАЧЕНКО О.О.

доктор медичних наук, доцент

ФУРМАН М.В.

Клінічний санаторій «Хмільник»

м. Хмільник

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

У сучасний період перед системою вищої освіти України, що знаходиться на етапі своєї сутнісної трансформації в реаліях глобалізованого суспільства XXI століття, нагальною стає проблема такої організації навчально-виховного процесу, ключовою домінантою якої є зорієнтованість на професійну підготовку майбутніх фахівців, компетентних, здатних до ефективної роботи, професійно мобільних і конкурентоздатних на ринку праці. Водночас, підготовка спеціалістів за напрямом «Фізична терапія, ерготерапія» здійснюється здебільшого без урахування міжнародного досвіду, а тільки на підставі трактування місця й ролі фізичної реабілітації в національних системах фізичної культури та охорони здоров'я. Тому вивчення різних аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації в зарубіжних країнах слугуватиме поштовхом до розвитку галузі фізична терапія, ерготерапія в Україні[1,с.23].

Актуальність і доцільність дослідження професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної терапії у вищих навчальних закладах детерміновано необхідністю подолання суперечностей, що виникають

між: об'єктивною потребою суспільства та зростанням попиту на магістрів з фізичної терапії, та недостатнім рівнем готовності випускників вищих навчальних закладів до цих видів діяльності; новими вимогами до підвищення якості вищої освіти та недостатньою розробленістю й науковою обґрунтованістю системи професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної терапії, потребою в оновленні програмного, інформаційного і науково-методичного забезпечення цього процесу; сучасними тенденціями трансформації вищої освіти в умовах глобалізації та євроінтеграції та недостатнім урахуванням позитивного досвіду підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах різних країн світу[2,42].

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що спеціальності, за якими здійснюється підготовка фахівців з фізичної реабілітації відносяться до галузі охорони здоров'я. Назви цих спеціальностей відрізняються в різних країнах (фізична терапія, фізіотерапія, реабілітація тощо), однак основним спрямуванням професійної діяльності фахівців у галузі фізичної реабілітації є відновлення рухових функцій в осіб різних нозологій та різних категорій населення за допомогою фізичних засобів і методів. Сфера професійної спрямованості магістрів з фізичної терапії передбачає також консультативну, дослідницьку, викладацьку діяльності[3,с.332].

Підготовка магістрів з фізичної терапії здійснюється на основі ступеня бакалавра, отриманого за відповідною або спорідненою спеціальностями. Тривалість їх підготовки в різних країнах становить, включаючи бакалаврат, у середньому 5 – 7 років. Підготовка магістрів з фізичної терапії в різних країнах має відмінності в стандартах вищої освіти та специфіку організації навчального процесу, що відповідає традиціям певної країни та конкретному університету зокрема.

У США підготовка фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах здійснюється аналогічно підготовці фахівців будь-якої медичної спеціальності на базі чотирьохрічного бакалаврату та є найбільш тривалою: три роки очного навчання і клінічна практика. Вказано, що з 2002 року вищі навчальні заклади США за сприяння Американської асоціації фізіотерапії відмовилися від підготовки бакалаврів і магістрів за цією спеціальністю, а початковим рівнем освіти для здійснення професійної діяльності з фізіотерапії є доктор з фізичної терапії. Навчальна програма підготовки докторів фізичної терапії побудована на комплексній традиційній моделі, яка забезпечує міцну основу у вивченні фундаментальних, прикладних і професійних курсів фізичної терапії.

У Канаді підготовка магістрів у галузі реабілітаційних наук

здійснюється переважно на факультетах медичної реабілітації на базі чотириохрічної бакалаврської освіти з фізіотерапії, працетерапії або суміжних дисциплін. Навчальна програма підготовки магістрів у галузі реабілітаційних наук розрахована на два роки очного навчання, а її зміст залежить від майбутньої спеціалізації: «Фізіотерапія», «Працетерапія», «Логопедія (аудіологія)». Після отримання ступеня магістра наук з фізіотерапії випускники мають право надалі протягом трьох років навчатися за програмою кандидата наук з реабілітації (PhD-RS) або суміжної галузі[4].

В університетах Нідерландів підготовка магістрів з фізичної терапії здійснюється на базі освітнього рівня бакалавр за програмою, яка передбачає три галузі навчання: фізична терапія, наука та інновації за моделлю CanMEDS (канадська директива медичної освіти для фахівців). Тривалість навчання в магістратурі становить 18 місяців, після успішного закінчення якого випускнику присвоюється кваліфікація «Магістр наук у галузі фізичної терапії» (MScPT). Особливістю організації навчального процесу в магістратурі є широке використання інтерактивного навчального середовища, поєднання аудиторних (контактних) годин з роботою в режимі он-лайн протягом перших двох семестрів та перехід на дистанційне навчання в третьому семестрі. Такий підхід дозволяє поєднувати роботу (неповний робочий день) із навчанням та проведенням наукових досліджень[4].

В Австрії підготовка магістрів у галузі фізіотерапії здійснюється за дворічною програмою на базі ступеня бакалавра прикладних наук з фізіотерапії. Специфіка підготовки магістрів з фізіотерапії у вищих навчальних закладах Австрії полягає в самостійному встановленні кожним університетом переліку навчальних дисциплін для засвоєння, а також індивідуальному графіку навчання, який складається кожним студентом, та включає можливості самостійного вибору необхідних для вивчення дисциплін, викладачів, тематики наукових робіт, екзаменаторів.

В університетах Австралії здійснюється підготовка магістрів наук з реабілітації, магістрів з фізіотерапії, магістрів з реабілітаційного консультування. Умовою вступу до магістратури є диплом бакалавра зі спеціальності фізіотерапія, медицина, фізкультурні науки, працетерапія, педіатрія або догляд за хворими. Аналіз дисциплін навчального плану та змісту підготовки магістрів реабілітаційного консультування вказує на соціально-психологічне спрямування підготовки відповідного фахівця, що істотно відрізняє цей напрям підготовки від підготовки магістрів з фізіотерапії. Специфікою організації навчального процесу в університетах Австралії є те, що

значна кількість годин відводиться на самостійну роботу магістрантів, тоді як на аудиторні заняття відводиться 12 годин на тиждень. У процесі навчання спостерігається повторюваність багатьох дисциплін у різних семестрах, що дає можливість студентам поглибити знання, які були отримані на попередніх етапах..

Аналіз досвіду підготовки магістрів з фізіотерапії у країнах Балтії дозволив з'ясувати, що умовою вступу до магістратури є диплом бакалавра зі спеціальності «Фізіотерапія». У Латвії та Литві магістратура має два дослідницькі рівні – академічний (Akadēmiskā) і професійний (Profesionālā). Програми академічної вищої освіти на відміну від професійних програм сконцентровані на вивченні магістрами фундаментальних та прикладних наук і передбачають написання й захист дипломної роботи. В Естонії бакалаври фізичної терапії мають право продовжити навчання в університеті за навчальними програмами «Магістр фізичної терапії» або «Магістр фізичного виховання та спорту». Зміст навчальної програми підготовки майбутніх магістрів фізіотерапії в країнах Балтії розрахований на 2 роки навчання.

Основою міжнародного партнерства з фізичної реабілітаційної освіти в Європі виступає Європейська мережа фізіотерапії у вищій освіті (European Network of Physiotherapy in Higher Education (ENPHE)), метою якої є реалізація та сприяння співпраці між європейськими установами та навчальними закладами, що здійснюють навчання за спеціальністю << Фізіотерапія >>, у Європейському регіоні для: створення форуму взаємодії та обміну освітніми здобутками; сприяння конвертації освітніх програм у фізіотерапії; стимулювання розвитку європейського аспекту в освітніх програмах з фізіотерапії; сприяння мобільності викладачів та студентів у рамках різних навчальних закладів; схвалення та підтримка стандартів високоякісної освіти з фізіотерапії відповідно до рекомендацій Світової конфедерації фізичних терапевтів (СКФТ) та ЄР-СКФТ; підтримка спільних наукових досліджень між навчальними закладами; заснування та підтримка контактів і обміну інформацією з іншими національними та міжнародними органами, організацією та європейською спільнотою. ENPHE визначає компетенції і структуру освітніх програм, а також систему трансферу й накопичення кредитів у вищій освіті з фізичної терапії, її діяльність регулюється Виконавчим комітетом та Координаційним комітетом ENPHE. Навчальні заклади чи мережі мають представників у Генеральній асамблеї ООН.

Узагальнення результатів наукового пошуку дозволили відзначити такі тенденції підготовки магістрів з фізичної

реабілітації/терапії в зарубіжних країнах: орієнтація на самостійну роботу магістрів, широке використання сучасних технологій навчання, інноваційні підходи до аудиторної роботи, наближення практичної підготовки до реальних умов майбутньої професійної діяльності, зокрема, практика з реальними пацієнтами, розвиток досвіду роботи в мультидисциплінарній команді. Особливості розвитку досвіду роботи у мультидисциплінарній команді під час проходження виробничих практик магістрантів з фізичної реабілітації полягає в створенні оптимальних умов для усвідомлення єдності мети та ролі кожного члена команди, чіткості спільних (інтегрованих) та індивідуальних (спеціальних диференційованих) завдань, сумісного планування траєкторії та програмного забезпечення комплексної реабілітації, узгодженості та координованості дій фахівців різного профілю, відкритості щодо процесу ухвалення рішень, активного обміну досвідом і необхідною інформацією, взаємодоповнення і взаємопідтримки у випадку виникнення проблем, що забезпечує корпоративну й особистісну відповідальність, формування професійної етики та комунікативної культури.

Проаналізувавши систему підготовки фахівців із фізичної терапії в зарубіжних країнах Європи, можемо констатувати, що вона в цілому враховує мету і принципи Болонського процесу. Більшість відмінностей між ними полягає в кількості навчальних та клінічних годин. Використання системи перевodu й накопичення кредитів у межах Європейського регіону на сьогодні ще є недосконалим. Оскільки в Україні для спеціалістів із фізичної терапії, ерготерапії гостро стоїть проблема працевлаштування за фахом, актуальним є досвід європейських країн із правого врегулювання даного питання, адже в усіх розглянутих державах професія фізичного терапевта та ерготерапевта має правовий статус. Трансформація змісту вищої освіти у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів передбачає, з одного боку, стандартизацію, зокрема розробку навчальних програм з предметних модулів відповідно до Європейської кредитно-трансферної системи, з іншого, – вимагає гнучкості, яка виявляється у відборі навчальної інформації у межах конкретної дисципліни, визначенні її обсягу, особливостей викладення, враховуючи зв'язки з іншими дисциплінами та попередніми темами тощо.

Аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах різних країн світу дозволяє врахувати позитивні здобутки при розробленні сучасних освітньо-професійних програм та стандартів підготовки майбутніх фізичних терапевтів і ерготерапевтів у вітчизняних вищих

навчальних закладах, дасть можливість використовувати позитивні тенденції у підготовці відповідних фахівців.

Список використаних джерел

1. Белікова, Н. (2010). Структура та зміст підготовки фахівців з фізичної реабілітації в окремих країнах Європи. Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім.П.Тичини, 1.19–26.
2. Лянной Ю. О. Професійна підготовка магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах України / Ю. О. Лянной // Science and Education a New Dimension pedagogy and psychology. 2015. Budapest, 111 (29). Issue 57. С. 39–42.
3. Gunn, H., Hunter, H., Haas, B. (2012). Problem Based Learning in physiotherapy education: a practice perspective. Physiotherapy, 98 (4),330–335. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/journal/physiotherapy/vol/98>.
4. Description of Physiotherapy in Canada. Retrieved from: https://physiotherapy.ca/sites/default/files/site_documents/dopen-e.

КОРЧИНСЬКИЙ В.С

доктор медичних наук

старший науковий співробітник

професор кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

ПРОХОРОВА О.М.

магістрант 1-го року підготовки

спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

ГІРНИК І.М.

ІГНАТЮК К.П.

БАРТЮК О.М.

Клінічний санаторій «Хмільник»

м. Хмільник

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ХРОНІЧНІЙ СЕРЦЕВІЙ НЕДОСТАТНОСТІ

За даними національних реєстрів різних країн середній (без врахування віку) показник поширеності ХСН у популяції коливається від 1 до 5%. Зазначені коливання можуть бути, зокрема, пов'язані з відсутністю уніфікованих міжнародних епідеміологічних критеріїв серцевої недостатності (СН) . З віком, поширеність СН прогресивно

зростає. Так, за даними Фремінгемського дослідження поширеність СН серед чоловіків зростає від 0,8% у віковій категорії 50–59 років до 6,6% — у віці 80–89 років (у жінок від 0,8 до 7,9% відповідно).

Аналіз результатів довгострокового популяційного спостереження, здійсненого в рамках того ж Фремінгемського дослідження, показав, що ризик виникнення СН протягом життя становить 21% у чоловіків і 20% — у жінок і є істотним навіть за умови відсутності розвитку ІМ (11 і 15% відповідно).

В останні роки при оцінці ефективності лікування серцево-судинної недостатності велику увагу приділяють впливу не тільки на тривалість, але і на якість життя, одним з показників якого є можливість пацієнта вести звичний для себе спосіб життя. На жаль, неможливість виконання фізичних навантажень без появи, або посилення симптомів СН є одним з головних критеріїв зниження якості життя. Тому важливою є можливість і доцільність виконання хворими СН фізичних навантажень.

Ще в 1970-х роках двадцятого століття пацієнтам з серцевою недостатністю був рекомендований постільний режим, а з 1990-х років з'явилося безліч досліджень, які довели, що фізичні навантаження у пацієнтів зі стабільною хронічною серцевою недостатністю (ХСН) корисні для поліпшення фізичної працездатності [1, 2] і поліпшення якості життя [3]. Також показано позитивний вплив фізичних навантажень на довгостроковий прогноз [4]. Незважаючи на це, в клінічній практиці фізичної реабілітації пацієнтів з ХСН приділяється недостатньо уваги, а підбір індивідуальних тренувань-програм для таких пацієнтів здійснюється вкрай рідко.

Фізичні навантаження можуть позитивно впливати на максимальний VO₂ (максимальне насичення киснем), центральну гемодинаміку, функцію вегетативної нервової системи, периферичних судин, м'язову функцію. В наслідок адаптаційних здібностей організму у відповідь на тренування пацієнт може переносити більш високі пікові навантаження при меншій ЧСС з кожним наступним рівнем при субмаксимальному рівні зусилля [5].

Опубліковані дослідження з оцінки ефективності тренувань у пацієнтів з серцевою недостатністю показали збільшення пікової VO₂ з 18 % до 25 % і пікової тривалості вправ з 18 % до 34 %. Суб'єктивні симптоми, функціональний клас СН і якість життя після тренувань також поліпшувалися [3]. Більшість досліджень у пацієнтів з СН проводилися з вправами середньої та високої інтенсивності (від 70 % до 80 % макс. ЧСС), хоча ефект тренувань також був продемонстрований і в дослідженнях з низькоінтенсивними тренуваннями (40-50 % пікової

VO₂) тривалістю 8-12 тижнів [3].

Більшість досліджень показують відсутність змін фракції викиду (ФВ) в спокої, хоча в двох дослідженнях продемонстроване невелике збільшення серцевого викиду на піковому рівні фізичних навантажень [7,6], а також зниження кінцево-діастолічного розміру лівого шлуночка (КДР ЛШ) у спокої, можливо, внаслідок тренінг-індукування зворотного ремоделювання [6]. Легенево-артеріальний тиск і системний судинний опір після тренувань зазвичай не змінюються, як в стані спокою, так і під час навантаження [7]. Вплив вправ на діастолічну функцію ЛШ у пацієнтів із систолічною дисфункцією проявлявся в значному зниженні напруги стінки ЛШ в діастолі при низькій інтенсивності навантажень (50 % пікової VO₂). Вправи в цьому діапазоні навантажень через 2 місяці призводили до збільшення пікової VO₂ на 30 % [6]. Фізична активність позитивно впливає на знижений м'язовий і вазомоторний тонус, характерний для пацієнтів з СН [3]. Тренування призводять до збільшення об'ємної щільності мітохондрій і збільшення експресії окисного метаболізму [3].

У рандомізованому дослідженні [8] пацієнти з СН були поділені на групи зі звичайною фізичною активністю і з використанням вертикального велотренажера. У другій групі було досягнуто поліпшення кровотоку в стегновій артерії, а ендотелійзалежна зміна периферичного кровотоку достовірно корелювала зі збільшенням піку VO₂ на 26%.

Активация РААС, що приводить до вазо-констрикції, є важливою проблемою при СН. В дослідженні вивчали вплив регулярної фізичної активності на Ang II-опосередковану вазоконстрикцію, обумовлену активацією Ang II-індукованої НАДФ-оксидази [5]. Регулярна фізична активність сприяла збільшенню утворення оксиду азоту (NO), що призводило до ендотелій-залежної вазодилатації судин скелетних м'язів і асоціювалось зі значним збільшенням фізичної працездатності. У дослідженні [6] було продемонстровано, що тренування збільшують судинну експресію антиокислювальних ферментів-радикалів, включаючи каталазу і глутатионпероксидазу.

Оцінка впливу фізичних вправ на симпатичну нервову діяльність при СН включає оцінку рівня норепінефрину в плазмі і варіабельності серцевого ритму. У більшості досліджень було показано позитивний вплив навантажень на тонус блукаючого нерва і зниження симпатичного тонузу [7]. Кілька систематичних оглядів і аналізів невеликих досліджень показали, що фізична підготовка за допомогою тренувань з фізичними навантаженнями підвищує толерантність до фізичних навантажень, покращує якість життя, знижує частоту

госпіталізацій з приводу серцевої недостатності . У найбільшому клінічному дослідженні HF-ACTION на тлі тренувань було продемонстровано зниження скоригованого ризику для комбінованої кінцевої точки, смертності або госпіталізації від усіх причин (відношення ризиків: 0,89, 95 % довірчий інтервал: від 0,81 до 0,99; $p=0,03$). Асоціація по боротьбі з СН опублікувала практичні рекомендації з тренувань [2]. Є дані, що свідчать про те, що у пацієнтів зі зниженою фракцією викиду тренування з вправами має кілька переваг, в тому числі -поліпшення фізичної працездатності, яка вимірюється об'єктивно з використанням пікового споживання кисню, якості життя і діастолічної функції за допомогою ехокардіографії [9]. Пацієнтам з СН, незалежно від ФВ ЛШ, рекомендується виконувати правильно сплановані вправи. Загальні рекомендації для фізичних вправ включають аеробну активність не менше 30 хвилин , 5 або більше днів на тиждень. Інтенсивність, тривалість і частоту вправ призначають в індивідуальному порядку на основі об'єктивних функціональних показників. Як правило, тренування слід проводити у діапазоні 70-80% пікової ЧСС, яка визначається на основі навантажувального тесту. Рекомендовані також аеробні інтервальні тренування, які включають у себе чергування 3-4 хв вправ із високою інтенсивністю(95% максимальної ЧСС) з навантаженнями помірної інтенсивності(60-80% максимальної ЧСС).

Клас і рівень доказів користі від фізичних вправ при СН представлені нижче .

КЛАС I. Пацієнтам з ХСН та зниженою переносимістю навантажень рекомендовані проведення тренувань з метою зменшення симптоматики і збільшення фізичної працездатності (Рівень доказовості: A).

КЛАС ІА. 1. Тренування з метою збільшення фізичної працездатності-ності, поліпшення якості життя та зменшення ризику серцево-судинних подій рекомендовані для всіх пацієнтів з ХСНзі зниженою систолічною функцією (Рівень доказовості: B);

2. Тренування, спрямовані на поліпшення фізичної роботи-працездатності, рекомендовані для пацієнтів з діастолічною серцевою недостатністю (Рівень доказовості: B);

3. Тренування з низькою інтенсивністю, спрямовані на поліпшення фізичної працездатності, є доречним втручанням для пацієнтів з ХСН зі зниженою м'язовою активністю (Рівень доказовості: C).[1]

Впровадження програм з фізичною активністю в комплекс реабілітаційних заходів пацієнтів з ХСН є важливою складовою , яка

сприяє покращенню клінічного стану і якості життя хворих.

Список використаних джерел

1. American Heart Association Committee on exercise, rehabilitation, and prevention. Exercise and heart failure: A statement from the American Heart Association Committee on exercise, rehabilitation, and prevention / I. L. Pina, C. S. Apstein, G. J. Balady [et al.] // *Circulation*. – 2003. – No. 107. – P. 1210–1225.
2. Effects of moderate exercise training on thallium uptake and contractile response to low-dose dobutamine of dysfunctional myocardium in patients with ischemic cardiomyopathy / R. Belardinelli, D. Georgiou, L. Ginzton [et al.] // *Circulation*. – 1998. – No. 97. – P. 553 – 561.
3. Quality of life and cardiorespiratory function in chronic heart failure: Effects of 12 months' aerobic training / T. Kavanagh, M. G. Myers, R. S. Baigrie [et al.] // *Heart*. – 1996. – No. 76. – P. 42–49.
4. Exercise training improves left ventricular diastolic filling in patients with dilated cardiomyopathy: Clinical and prognostic implications / R. Belardinelli, D. Georgiou, G. Cianci [et al.] // *Circulation*. – 1995. – No. 91. – P. 2775–2784.
5. Exercise standards for testing and training. A statement from the American Heart Association / G. Fletcher, G. J. Balady, E. Amsterdam [et al.] // *Circulation*. – 2001. – No. 104. – P. 1694–1740.
6. Randomized, controlled trial of long-term moderate exercise training in chronic heart failure: effects on functional capacity, quality of life, and clinical outcome / R. Belardinelli, D. Georgiou, G. Cianci [et al.] // *Circulation*. – 1999. – No. 99. – P. 1173–1182.
7. Л.Г. Воронков, К.М. Амосова, А.Е. Багрій та ін. Рекомендації Української асоціації кардіологів з діагностики, лікування та профілактики хронічної серцевої недостатності у дорослих (скорочений варіант). «Здоров'я України», 24/1 (грудень, 2006).

КОРЧИНСЬКИЙ В.С.

доктор медичних наук

старший науковий співробітник

професор кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

СТЕПАНЕЦЬ В.С.

Здобувач 4-го курсу

Спеціальність «Фізична реабілітація»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м. Вінниця

ЧЕСНІК І.В.

ІЩУК Д.П.

ЦИБУХ. І.С.

Клінічний санаторій «Хмільник»

м. Хмільник

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ ПОДАГРИ ТА ГІПЕРУРИКЕМІЇ

Подагра — це гетерогенне за етіологією захворювання, яке характеризується відкладанням у різних тканинах кристалів уратів у формі натрію моноурату або сечової кислоти. Виділяють первинну й вторинну подагру. Первинна подагра належить до захворювань зі спадковою схильністю (11–42 % випадків). Спадкові форми захворювання пов'язують насамперед зі схильністю до гіперурикемії, яка передається за аутосомно-домінантним типом. Причиною виникнення первинної подагри є порушення активності ферментів, які беруть участь в утворенні сечової кислоти(СК) з пуринових основ або у механізмах виведення уратів нирками. Ключовим ферментом синтезу СК як продукту обміну пуринів є ксантиноксидаза. Він представлений у багатьох органах і тканинах – легенях, нирках, головному мозку тощо, у яких перетворення надлишку пуринів на СК є фізіологічним процесом. У ході досліджень, проведених останніми роками, встановлено, що найбільше значення у розвитку тривалої гіперурикемії та подагри має ксантиноксидаза печінки. Її активність великою мірою генетично детермінована, тому в осіб із високою активністю цього ферменту підвищений рівень СК є доволі сталим, а такі заходи, як обмеження вживання фруктози, м'яса та алкоголю, майже не призводять до зниження рівня СК. Розвитку гіперурикемії та відкладенню кристалів СК сприяє також порушення шляхів її виведення з організму – ниркового (80%) та кишкового (20%).

Підвищення ендогенного продукування СК відбувається внаслідок прискорення регенерації та метаболізму клітин, наприклад, при злоякісних новоутвореннях, гематологічних захворюваннях. Крім того, зростання концентрації пуринів може бути результатом хіміотерапії та пошкодження тканин. Збільшення маси тіла й ожиріння

призводять до посиленої продукції СК, що зумовлює ризик гіперурикемії. Виявлено, що лептин знижує рівень уратів у сироватці крові, отже, втрата ваги і фізична активність вельми корисні для зменшення концентрації СК та ризику розвитку подагри [8].

Найчастіше причинами вторинної гіперурикемії є ниркова недостатність, хвороби крові, які супроводжуються посиленням катаболізмом (есенціальна поліцитемія, хронічний мієлолейкоз, мієломна хвороба тощо), а також використання ряду лікарських засобів (діуретики, саліцилати тощо) [1, ст.12-13].

На подагру хворіють переважно чоловіки (до 95% випадків). Початок захворювання частіше припадає на вік від 40 до 50 років, але останнім часом усе частіше спостерігають випадки розвитку подагри у молодому віці (у 20 – 30 років). У жінок захворювання звичайно починається в клімактеричному періоді. Особливу увагу викликає зростання поширеності коморбідних до подагри станів — ожиріння, гіпертригліцеридемії та інсулінорезистентності (так званий метаболічний синдром — МС) [3, ст. 275 – 279]. На сьогодні подагра є найбільш поширеною патологією суглобів у працездатних чоловіків, що становить 0,3% від загальної захворюваності [5, ст. 35 – 27; 3, ст. 200]. Згідно з даними «III Національного дослідження стану здоров'я та харчування», захворюваність на подагру серед чоловіків віком старше 30 років та жінок віком старше 50 років сягає 2%. У період з 1990 до 1999 року захворюваність на подагру зросла (2 випадки на 1000 осіб), внаслідок зростання поширеності ожиріння та постаріння загальної популяції

Останнім часом особлива увага вчених сфокусована на проблемі таких коморбідних станів при подагрі, як ішемічна хвороба серця (ІХС), цукровий діабет, метаболічний синдром, інсулінорезистентність, артеріальна гіпертензія, що призводять до підвищення кардіоваскулярного ризику у даній когорті хворих і є причиною летальності. Тривають інтенсивні наукові клінічні й експериментальні дослідження, які мають на меті встановити причинно-наслідковий зв'язок між зазначеними станами та захворюваннями і порушенням обміну СК. Парадокс СК полягає в тому, що за нормальних умов ця біологічно активна молекула відіграє в організмі роль антиоксиданта, проте здатна ініціювати оксидантний стрес, ендотеліальну дисфункцію, запалення й вазоспазм, які, у свою чергу, відіграють важливу роль у розвитку ССЗ та їх ускладнень. Тому СК у наш час розглядають як додатковий біомаркер серцево-судинного ризику та орієнтир для досягнення цілей лікування та профілактики ССЗ. На практиці визначити, що є первинним – порушення обміну СК чи розвиток

коморбідного стану, – часто буває складно і навіть неможливо. Кожного пацієнта з ГУ чи подагрою слід розглядати як пацієнта підвищеного ризику розвитку атеросклерозу, дисліпідемії, серцево-судинних захворювань (ССЗ), тому ведення такого хворого обов'язково має здійснювати мультидисциплінарна команда спеціалістів, яких залучає лікар первинної ланки для персоніфікованого вирішення наявних у цього хворого проблем.

Саме тому своєчасне встановлення діагнозу, раннє і раціональне призначення лікування не лише самого захворювання, але й супутніх патологій має безпосереднє клінічне і соціальне значення як для пацієнта, його родини, так і для суспільства в цілому.

Матеріали та методи дослідження: дослідження проведено на базі клінічного санаторія "Хмільник". Нами обстежено 48 хворих з подагрою. Діагноз подагри встановлювали відповідно до діагностичних критеріїв ВОЗ, 2003р. Серед обстежених осіб чоловіків було 31, жінок 17 віком від 39 до 75 років (середній вік $57 \pm 3,8$). План обстеження включав клінічні обстеження, біохімічні аналізи крові: визначення вмісту кальцію, сечової кислоти, гострофазові проби. Проводили рентгенологічне і ультразвукове обстеження суглобів, денситометрію. Всі сукупні захворювання в обстежуваних осіб верифікували інструментальними методами (ЕКГ, Ехо КГ, ультросонарографічним та біохімічними методами). Для оцінки клінічного стану хворих використовували динаміку наступних клінічних показників: інтенсивність болю за візуально-аналоговою шкалою (ВАШ) індекс Леккена для оцінки ураження колінних і кульшових суглобів, функціональний індекс DREISER (для суглобів кисті).

У відповідності із завданнями і наявністю коморбідних станів розроблялися індивідуальні програми фізичної реабілітації з включенням ЛФК, масажу, радонових ванн, озонотерапії, високоточної терапії, лазеротерапії, низькочастотного ультразвуку, мінеральної води "Збручанська". Пацієнти першої групи: 22 хворих отримували лікування відповідно до загальнопринятого протоколу, а хворі другої групи: 26 чоловік – диференційованого лікування з урахуванням коморбідних станів.

Результати дослідження: Серед обстежених хворих віком до 50 р. подагра вперше маніфестувала гострим подагричним артритом. Із зростанням давності подагри і досягненням віку 55-60 р. суттєво зростала частота і важкість супутньої патології: артеріальної гіпертензії, ожиріння та ішемічної хвороби серця, стеатогепатозу, цукрового діабету II-го типу, гастродуодиніту, виразкової хвороби.

У віці понад 60 років у 45% чоловіків виявлені клінічно-

рентгенологічні ознаки остеоартрозу неуражених подагрою суглобів. Сечокислий діатез, сечокам'яну хворобу виявили у 60% хворих. У жінок подагра вперше маніфестувала на фоні поліморбідних станів, які розвивалися за 10-15 років до розвитку подагри: поліостеоартрозу, ішемічної хвороби серця, артеріальної гіпертензії, ожиріння, цукрового діабету, стеатогепатозу. Гіперурикімія відзначалася у 83% пацієнтів, в інших була зафіксована на попередніх етапах. Гіперхолестеринемія та гіпертригліцеридемія виявлені в 92% обстежених. З наведеної сукупності патологічних процесів коморбідними, тобто ті, які мають спільні етіопатогенетичні механізми з подагрою, можна вважати артеріальну гіпертензію, ожиріння, стеатогепатоз, ішемічну хворобу серця, цукровий діабет II-го типу, які формують поняття метаболічного синдрому. Таким чином, за даними проведеного аналізу можна констатувати наступне: із зростанням віку хворих та давності захворювання відмічається зростання поліморбідності. Фізична реабілітація на подагру із поліморбідними, особливо коморбідними станами у вигляді метаболічного синдрому є складним процесом: потрібно враховувати не тільки протизапальну, знеболюючу, урикозуричну дію засобів фізичної реабілітації, але й необхідність корекції інсулінорезистентності, дисліпідемії, гіперкоагуляції, ожиріння, артеріальної гіпертензії. Постає проблема пошуку засобів фізичної реабілітації поліорганної, системної дії, які б максимально впливали на патогенетичні механізми подагри у поєднанні з коморбідними станами.

Загальна ефективність санаторно-курортного лікування була вище у пацієнтів другої групи і складала 79.8% в першій групі – 63,5% ($p < 0,05$). Спостерігалася позитивна динаміка основних клінічних показників, що характеризують функціональний стан опорно-рухового апарату і активність запального процесу (індекс Леккена, суглобовий індекс).

З такою ж достовірністю у пацієнтів другої групи понизилися біохімічні показники: рівень фібриногену – з $4,72 \pm 0,3$ г/л до $2,8 \pm 0,4$ г/л, ШОЕ – з $28,73 \pm 1,24$ до $14,37 \pm 1,25$ мм/г ($p < 0,01$); сечової кислоти – з $0,48 \pm 0,04$ до $0,37 \pm 0,02$ ммоль/л ($p < 0,05$).

Отже, в результаті проведеного дослідження, ми встановили, що диференційовані реабілітаційні програми у хворих на подагру, що враховують наявні коморбідні стани і їх корекцію, проявляють вірогідно вищу клінічну ефективність.

Список використаних джерел

1. Балкаров, И.М. Подагрический криз / И.М. Балкаров // Клин.

медицина. 2000. – № 3. – С. 11–14.

2. Елисеєв, М.С. Особенности подагры, протекающей с сахарным диабетом 2 типа / М.С. Елисеєв, В.Г. Барскова, Е.Л. Насонов // Клин. геронтология. – 2005. – № 4. – С. 7–13.

3. Клинические рекомендации. Ревматология / под. ред. Е.Л. Насонова. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 288 с.

4. Сиянченко, О.В. Сучасні погляди на патогенетичне лікування подагри/ О.В. Сиянченко // Укр. ревматол. журн. – 2003. – Т. 11, № 1. – С. 35–41.

5. Сиянченко, О.В. Подагрическая нефропатия и ее лечение/ О.В. Сиянченко // Мистецтво лікування. – 2004. – № 3. – С. 24–29.

КОРОБЕЙНИК М.О.

здобувач 2-го курсу (скороч.термін)

*Спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ХРИПЛИВА А.В.

здобувач 2-го курсу (скороч.термін)

*Спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»
Вінницький інститут Університету «Україна»*

м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ ОЖИРІННІ

Ожиріння — надлишкове відкладення жирової тканини в організмі. Розрізняють екзогенну (аліментарну) і ендогенну (ендокринно-церебральну) форми ожиріння. Перша зумовлена зовнішніми причинами: переїданням, надмірним вживанням їжі, багатой вуглеводами і жирами, недостатньою фізичною рухливістю і пов'язаним з нею зменшенням енерговитрат. Ендогенне ожиріння є наслідком внутрішніх причин, які виникають в організмі хворого, — порушення гор-мональної функції щитовидної і статевих залоз, гіпофізу або регуляції жирового обміну ЦНС. В результаті названих причин в організмі замість нормальної кількості жиру, що дорівнює 10-15 % маси тіла, його відкладається значно більше.

Залежно від надлишкової маси визначають 4 ступені ожиріння: 1 (лег-кій) — маса тіла перевищує фізіологічну норму на 15-29 %, 2 (середній) — на 30-49%, 3 (тяжкий) — на 50-100%, 4 (дуже тяжкий) — понад 100%. Для визначення ступеня ожиріння найчастіше застосовують масо-зростовий індекс (індекс Кегле), який отримують від

ділення маси тіла у грамах на зріст у сан-тиметрах.

У зв'язку з цим мільйони людей намагаються знизити масу свого тіла за допомогою різноманітних засобів. Такі методи, як ліпосак-ція, зменшення об'єму шлунка, застосування різноманітних пасивних засобів для схуднення та штучних препаратів, які звідусіль пропонуються рекламодавцями, набувають неабиякої популярності. Однак не втрачають свого значення і такі відомі методи, як дієтотерапія, фізичне навантаження та використання фітотерапевтичних препаратів природного походження.

При ожирінні багато жиру відкладається не тільки в підшкірній основі у ділянках живота, грудей, таза, стегон, потилиці, шиї, а також у черевній і грудній порожнинах. Це утруднює рухи діафрагми, порушує дихання, примушує працювати серце з додатковим навантаженням. У хворих часто розвивається дистрофія міокарда, атеросклероз, гіпертонічна хвороба, стенокардія, страждають інші органи та системи. Спостерігаються зміни в діяльності травної сис-теми, печінки, з'являються хвороби суглобів, нервової системи, часто виникають діабет та подагра. У хворих знижується не тільки працездатність, а й можливість тривалість життя, яка прямо пропорційна ступеню їх ожиріння.

Ожиріння лікують комплексно, воно зводиться до збільшення обсягу фізичних навантажень та обмеження енергетичної цінності їжі, переважно за рахунок вуглеводів та жирів. У разі необхідності призначають гормональні препарати і медикаменти, що знижують апетит чи спрямовані на лікування супутніх захворювань. Хворі з ожирінням лікуються, переважно, у поліклініці і періодично у санаторіях. Осіб з яскраво вираженими патологічними змінами в серцево-судинній та інших системах та органах лікують у стаціонарі відповідно до клінічного перебігу захворювань і, природно, з урахуванням ожиріння. Велику питому вагу у комплексному лікуванні хворих мають засоби фізичної реабілітації.

Фізичну реабілітацію застосовують у вигляді ЛФК, лікувального масажу, фізіотерапії, механотерапії, працетерапії.

Лікувальну фізичну культуру призначають при ендогенній і екзогенній формах ожиріння. Завдання ЛФК: підвищення енерговитрат, окисно-відновних і обмінних процесів; зменшення надмірної маси тіла і зміцнення м'язів тулуба; покращання функції серцево-судинної, дихальної, травної та інших систем; відновлення та підтримання фізичної і професійної працездатності. Ці завдання вирішують за рахунок застосування фізичних вправ на витривалість, гімнастичних вправ для середніх та великих м'язових груп у чергуванні з дихальними,

що викликають підвищену витрату енергії і поглинання кисню, сприяють витрачання великої кількості вуглеводів, а також виходу з депо і розщепленню жирів. Протипоказана ЛФК при загостреннях су-путніх захворювань, гіпертензійних та дієцефальних кризах.

Курс ЛФК поділяють на два періоди. У I період занять під час щадного рухового режиму застосовують фізичні вправи, що відновлюють рухові навички хворого, адаптують до фізичних навантажень, що поступово підвищуються. Використовують ранкову гімнастику і лікувальну гімнастику, лікувальну ходьбу у повільному та середньому темпі.

У II період, який охоплює щадно-тренувальний і тренувальний руховий режим, інтенсивність навантаження поступово збільшується. Особливістю застосування ЛФК є достатньо виражені фізичні навантаження. В заняття з ЛФК включають різноманітні загальнорозвиваючі вправи, ходьбу до 10 км, біг, прогулянки, теренкур, ближній туризм, плавання, веслування, їзду на велосипеді, ходьбу на лижах, рухливі та спортивні ігри. Значне місце приділено вправам для зміцнення м'язів тулуба і живота, коригуючим і дихальним вправам. Щільність занять досягає 60-70 %, тривалість лікувальної гімнастики 30-60 хв, ранкової гігієнічної — 20-25 хв.

Наведену програму застосування ЛФК рекомендують особам з алімен-тарною та ендogenous формами ожиріння, у яких не спостерігається суттєвих зрушень з боку органів і систем, що лімітують обсяг виконання фізичних вправ. Однак при ендокринно-церебральній формі ожиріння загальне навантаження в заняттях знижується, в них більше вправ для середніх м'язових груп і дихальних, темп виконання повільний і середній, менша тривалість занять.

Лікувальний масаж призначають для поліпшення загального тонусу організму; активізації периферичного крово- і лімфообігу, окисно-відновних і обмінних процесів; протидії порушенням моторно-евакуаторної функції кишечника; усунення втоми та підвищення тонусу і працездатності м'язів. Застосовують загальний масаж, підводний душ-масаж, самомасаж.

Фізіотерапію використовують для стимуляції окисно-відновних і обмінних процесів; поліпшення функції серцево-судинної, дихальної, травної, ендокринної та інших систем організму; попередження або гальмування розвитку супутніх ожирінню захворювань; підвищення загального тонусу, підсилення енерговитрат і загартування організму. Призначають гідротерапевтичні процедури з поступовим зниженням і контрастними температурами води : обливання загальні і місцеві, обтирання, душ дощовий, голчастий, циркулярний, Шарко,

шотландський, ванни контрастні, укутування загальні вологі. Показана бальнеотерапія: купання в басейнах з мінеральною водою, ванни сульфідні, вуглекислі, радонові, йодобромні, з температурою води, в основному, 34-36 °С, пиття мінеральної води. Рекомендується електростимуляція прямих

Хворим на ожиріння показане періодичне санаторно-курортне лікування у приморських, бальнеологічних і середньогірських курортах. При виборі курорту керуються відсутністю чи наявністю супутніх захворювань і ускладнень. Так, при сполученні ожиріння з порушеннями з боку органів травлення (гас-трит, коліт, холецистит) рекомендують бальнеологічні курорти, із патологією суглобів — грязьові і т.п.

Список використаних джерел

1. Давиденко Н. В. Навчання населення навичкам раціонального харчування / Н. В. Давиденко // Медицинские вести. — 1997. — № 4. — С. 25.
2. Загальна фізіотерапія і курортологія / Є. М. Панасюк, Я. М. Федорів, В. М. Модилевський. — Львів : Світ, 1990. — 136 с
3. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина / В. В. Клапчук, Г. В. Дзяк, І. В. Мурахов та ін. / за ред. В. В. Клапчука, Г. В. Дзяка. — К. : Здоров'я, 1995. — 312 с.
4. Фитотерапія ожирення и сахарного диабета / О. С. Ефимов, О. В. Щербак - К. : Наук, думка, 1993. - 177 с.

КРАЙНИК С.О.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м. Вінниця

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ АРТРОЗІ ТАЗОСТЕГНОВОГО

СУГЛОБУ

В українців серед захворювань суглобів на першому місці за поширеністю – артроз тазостегнового суглоба. хворі на артроз тазостегнового суглоба у результаті швидкого прогресування захворювання часто становляться інвалідами ще у працездатному віці. Це підкреслює актуальність фізичної реабілітації хворих на артроз тазостегнового суглоба. У статті розкрито доцільність фізіотерапевтичних засобів при артрозі тазостегнового суглоба та обґрунтовано ефективну дію комплексної індивідуальної програми реабілітації хворих при цьому захворюванні. ключові слова: артроз, тазостегновий суглоб, артроз тазостегнового суглоба, фізична реабілітація, індивідуальна програма реабілітації.

У людини тазостегновий, або кульшовий, суглоб (лат. articulatio coxae) є другим за розміром після колінного суглоба . У зв'язку з тим, що людина в результаті еволюції встала на дві ноги, кульшовий суглоб у неї є основним опорним і амортизаційним суглобом. Тазостегновий суглоб (ТСС) здійснює рухи стегна у всіх трьох площинах . Умовами для забезпечення рухів стегна є: нормальний тонус прилеглих м'язів, цілісність суглобових структур, повноцінне їх кровопостачання, еластичність суглобового хряща, оптимальний обсяг і склад внутрішньосуглобової рідини. За відсутності цих умов в суглобовому хрящі формуються дистрофічні зміни, що носять необоротний характер. На початковій стадії погіршується живлення суглобового хряща, що призводить до його витончення. В силу подальших трофічних порушень негативним змінам піддається субхондральна (розташована під хрящем) кістка. Усередині головки стегнової кістки формуються патологічні порожнини (кісти), а на її поверхні – кісткові розростання (остеофіти). В результаті анатомічна відповідність, або конгруентність, суглобових поверхонь втрачається, що незмінно приводить до рухових порушень .

За даними вітчизняної та зарубіжної літератури, серед дегенеративно-дистрофічних захворювань тазостегнового суглоба найчастіше зазначається артроз, або коксартроз, який складає від 25% до 77% . Це захворювання є частою причиною розвитку інвалідності серед усіх захворювань кульшового суглоба. Це пояснюється дегенеративними (руйнування) і дистрофічними (порушення живлення) процесами в цьому суглобі. З віком суглобовий хрящ, що покриває головку стегнової кістки, починає втрачати свою пружність і еластичність, в ньому знижується вміст води, сповільнюються процеси заміни старих клітин на нові. Все це призводить до того, що хрящ під

дією навантажень поступово стирається, стає тоншим і вже не може забезпечувати гладкий рух головки стегнової кістки у вертлюжній западині. Болісний процес ускладнюється тим, що одночасно зі стоншенням хряща зменшується вироблення внутрішньо суглобової рідини, яка грає роль мастила. Тертя кістки об кістку призводить до розвитку асептичного (неінфекційного) запалення в порожнині суглоба. У відповідь на це по краях суглобових поверхонь починають з'являтися кісткові вирости, які є захисною реакцією організму і зменшують обсяг рух у хворому суглобі .

Молоді працездатні люди хворіють на артроз тазостегнового суглобу (АТСС) через вплив на суглоб несприятливих факторів: інтенсивних фізичних навантажень, травм, ожиріння . Проте, найчастіше АТСС діагностується у людей середнього і похилого віку. до 45 років це захворювання частіше зустрічається у чоловіків, а після 45 років – у жінок .

Будь-яке неблагополуччя в кульшовому суглобі проявляє себе у вигляді больового синдрому, що супроводжується обмеженням рухливості суглоба. Це позбавляє хворих можливості активної професійної діяльності та погіршує їхню якість життя у зв'язку з обмеженням рухової активності. В період пізніх стадій АТСС у хворих прогресує атрофія м'язів, укорочення кінцівки на фоні сильного больового синдрому, що призводить до інвалідизації людини. Показники інвалідизації при АТСС у три рази перевищують аналогічні при патології колінного суглоба і у сім разів – гомілковостопного суглоба. хворі на артроз тазостегнового суглоба у результаті швидкого прогресування і виникнення функціональної недостатності цього суглоба часто становляться інвалідами ще у працездатному віці .

Згідно з медичною статистикою ураження тазостегнового суглобу займає перше місце за поширеністю в нашій країні . дані, що артроз тазостегнового суглоба в 60% випадків веде до зниження працездатності і в 11,5% – до інвалідності, підкреслюють актуальність фізичної реабілітації хворих на артроз тазостегнового суглоба.

Висновок. Комплексну реабілітаційну програму, яка поєднує в собі лФК, масаж / самомасаж і фізіопроцедури, необхідно виконувати щоденно, поки хворий знаходиться в стаціонарі. Це забезпечить зміцнення м'язового корсету, поліпшення скоротливої функції м'язів, відновлення рухової функції тазостегнового суглоба. Після 14-ти денного курсу використання пацієнтами з артрозом ТСС розробленої нами програми комплексної фізичної реабілітації у них спостерігалася позитивна динаміка, що засвідчило ефективність цієї програми.

Список використаних джерел

1. Андрійчук О.Я. лікувальна фізична культура при остеоартрозах / О.Я. Андрійчук // Спортивна наука України. – 2011. – № 3. – С. 96-105.
2. Анисимова е.А., Юсупов К.С., Анисимов д.и., Бондарева е.В. Морфология костных структур вертлужной впадины и бедренного компонента тазобедренного сустава // Саратовский научно-медицинский журнал. – 2014. – № 10(1). – С. 32-38.
3. Бубновский С.М. Правда о тазобедренном суставе: жизнь без боли / С.М. Бубновский. – М.: Эксмо, 2011. – 192 с.
4. Гончаров Н.А. Значение лечебной физической культуры в лечении остеоартроза крупных суставов / Н.А. Гончаров // лечебная физкультура и спортивная медицина. – 2011. – № 10. – С. 46-51.

ПОЛЯКОВ О.О.

здобувач 4-го курсу

спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»

Вінницький інститут Університету «Україна»

м.Вінниця

ЗАСОБИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ СКОЛІОЗІ У ДІТЕЙ

Одним із важливих шляхів збереження і зміцнення здоров'я нації є профілактика і відновлювальна корекція порушень опорно-рухового апарату, зокрема сколіозу у дітей дошкільного віку. Починаючи з часу формування плоду, далі з моменту народження і потім у дошкільному віці ця патологія призводить до порушень систем життєдіяльності організму, а надалі - до повної інвалідності в зрілому віці.

Спина стає сутулою і із-за шкідливих звичок. Якщо дитина, наприклад, любить сидіти, підклавши під себе ногу, дивитися телевізор, розвалившись в кріслі або на дивані, малює або пише, зігнувшись над столом - тіло швидко «запам'ятовує» неправильні пози, звикає до них.

Аналіз науково-методичної, спеціальної літератури з проблеми дослідження показав, що на даний час широко розглянуто проблему сколіозу у дітей. Досліджено яку функцію для людини виконує здоровий хребет. Визначено, що таке осанка і чим хороша осанка відрізняється від поганої. Саме розповсюджене і просте визначення осанки звучить так: "Звична поза вільно стоячої людини, яку вона займає без всякого напруження".

Хребет - це дуже складна конструкція. Його основу складають

хребці, між хребцеві хрящі, суглоби між хребцевих відростків, а зв'язочний апарат з'єднують хребці між собою, м'язи забезпечують стійкість і рухомість хребта. Хребет - це жорсткий стержень, який підтримує тулуб, голову і пояс верхніх кінцівок, стійкий “захисний футляр” спинного мозку. В той же час хребет - це гнучкий ланцюг, який дозволяє тулубу згинатися і повертатися, еластична ресора, яка гасить удари і поштовхи та утримує рівновагу тіла. Усі ці функції взаємопов'язані: хребет повинен бути рухомим на скільки це можливо, стійким, на скільки це необхідно і достатньо міцним, щоб витримати статичні та динамічні навантаження. А навантаженням хребет підлягає постійно тому, що бере участь буквально у кожному русі: і при ходьбі, і при будь-якому русі голови або кінцівок на центральну вісь тіла діють динамічні навантаження.

Поставою називають звичну позу людини під час вільного стояння із зведеними п'ятами та розведеними під кутом 45-50° пальцями. Характерною рисою правильної постави є симетричне розташування частин тіла відносно хребта. Навички правильної постави є умовним руховим рефлексом, і як і інші навички формуються у процесі розвитку та виховання дітей.

Сколіоз - це бічне викривлення хребта, яке може розвиватися у різних його відділах. Визначають сколіоз по тій стороні, куди звернений вигин дуги викривлення. Хребет може бути викривленим вигином вправо (часто у грудному відділі), вліво (часто у поперековому відділі) або звертатися навколо вертикальної осі. Часто сколіоз поєднується з такими деформаціями, як кругла спина і горб. Деформація хребта може бути наслідком вроджених дефектів (ребра хребці що зрослися, клиноподібний хребет), одностороннього паралічу в результаті поліомієліту (фіксований сколіоз), поганої осанки або різної довжини ніг (функціональний сколіоз).

Неодмінна умова виховання правильної постави - рівномірний розвиток у дітей усієї мускулатури, особливо м'язів які утримують хребет у правильному положенні, це потрібно для створення єдиного м'язового корсета. Для того, щоб він допомагав утримувати правильну поставу, його слід формувати різними вправами.

Лікування сколіозів комплексне. Разом із загально-терапевтичними, гігієнічними засобами, ортопедичними методами лікування застосовують засоби фізичної реабілітації: ЛФК, лікувальний масаж, фізіотерапію. У разі безрезультатного тривалого консервативного лікування та прогресування захворювання, при сколіозах II-III ступеня інколи проводять оперативне втручання. Однак операція не завжди приводить до одужання, тому провідним методом

лікування сколіозів є ЛФК.

Лікувальна фізична культура - це найважливіший засіб у комплексному лікуванні сколіозів. Її головними завданнями є запобігання подальшому прогресуванню сколіозу, виправлення деформації на ранніх стадіях; - розтягування скорочених м'язів і зв'язок на вигнутій стороні хребта і зміцнення їх на опуклій стороні дуги; - зміцнення м'язів спини й грудної клітки, створення м'язового корсету.

Для розв'язання цих завдань використовують спеціальні корегуючі вправи - симетричні, асиметричні й деторсійні. Складати конкретні комплекси вправ на кожен день слід з лікарем або методистом ЛФК. Звичайна тривалість тренування на кожен день - 30-60 хвилин, в залежності від віку дитини, її фізичної форми, вираженості порушень та багатьох інших факторів. Заняття складається з трьох обов'язкових частин - ввідна (розминка), основна і заключна.

Із вищеписаних матеріалів можна зробити висновок, що в системі фізичної реабілітації направленої на лікування сколіозу, одним з основних методів є масаж, але без використання комплексного лікування (ЛФК, корегуюча гімнастика) не можна досягнути найкращих результатів.

Список використаних джерел:

1. Кашуба В. А. Біомеханіка осанки / В. А. Кашуба. - К. : Олімпійська література, 2003. - 279 с.
2. Консервативне лікування сколіозу / В. Я. Фищенко, В. А. Уляшенко, Н. Н. Вовк та ін. - К. : УНІТІ - Атлант, 1994. - 187 с.
3. Корнилов Н. В. Ортопедия / Н. В. Корнилов, Е. Г. Грязнухин, В. И. Осташко. - СПб. : Гиппократ, 2001. - 296 с.
4. Медицинская реабилитация / За ред. В.А. Елифанова. - М. : МЕДпресс-информ, 2005. - С. 161-236.
5. Медична реабілітація в педіатрії / За ред. М. В. Лободи, А. В. Зубаренко, К. Д. Бабова. - К. : «Купріянова О. О.», 2004. - 381 с.
6. Справочник по детской лечебной физкультуре / Под ред. М. И. Фонарёва. - Л. : Медицина, 1983. - 360 с.
7. Стерхов Р. В. Патогенетичний підхід до корекції порушення статички хребта у дітей в кінезотерапії / Р. В. Стерхов, Г. В. Стерхова, Т. А. Буряя // ЛФК и массаж. - 2005. - № 1. - С. 45-48.

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ГОЛОВА:

Давиденко Ганна Віталіївна, директор Вінницького інституту Університету «Україна», доктор педагогічних наук, професор, голова ради ГО «Соціальна перспектива».

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Глініч Світлана Юріївна, кандидат філологічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи.

Лесніченко Ніна Павлівна, *начальник відділу науки, міжнародної діяльності та інклюзивної освіти.*

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Давиденко Віталій Володимирович, доктор політичних наук, завідувач кафедри бізнесу і права.

Костенко Наталя Іванівна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціальних технологій.

Заброцький Михайло Михайлович, кандидат педагогічних наук, професор кафедри соціальних технологій.

Корчинський Володимир Станіславович, доктор медичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри соціальних технологій.

Найчук Вікторія Віталіївна, кандидат психологічних наук, декан соціально-економічного факультету.

Швед Вадим Валерійович, кандидат економічних наук, доцент, начальник відділу навчально-методичної роботи.

Любарчук Данило Юрійович, здобувач 2-го курсу підготовки спеціальності «Правознавство», президент студентського парламенту Вінницького інституту Університету «Україна».

**СЕКЦІЯ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД,
ПРАКТИКА**

16 квітня

початок: 14 год. 00 хв.

Керівник секції

Найчук В.В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»

Секретар секції

Лесніченко Н.П., викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»

№ з/п	Назва доповіді	Доповідачі
1.	Використання методів нейролінгвістичного програмування у навчальному процесі	Бондар С. М. , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна». <u>Науковий керівник:</u> <i>Лесніченко Н.П.</i> , викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»
2.	Вплив самооцінки на соціальну поведінку особистості	Діденко А.В., Круць Ю.О., Олексієнко Т.В. , магістранти 1-го року підготовки, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Лесніченко Н.П.</i> , викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»
3.	Психологічні особливості рівня домагань та самооцінки у сучасних підлітків	Клочко Т.В. , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»
4.	Особливості психологічної	Кравець О.О. , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»

	готовності жінки до шлюбу	
5.	Специфіка синдрому емоційного вигорання у процесі професійної діяльності психолога	<i>Магденко Н.М.</i> , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»
6.	Психолого-педагогічні умови розвитку логічного мислення молодших школярів	<i>Макодай І.І.</i> , кандидат педагогічних наук, Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова <i>Маслюк О.С.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут університету «Україна»
7.	Гендерні особливості міжособистісного спілкування в юнацькому віці	<i>Мітюк А.Є.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Лесніченко Н.П.</i> , викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»
8.	Локус-контролю в психологічних дослідженнях	<i>Найчук В.В.</i> , кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна» <i>Лесніченко Н.П.</i> , аспірант ХНПУ імені Г.С. Сковороди
9.	Сімейні конфлікти та їх вплив на індивідуума	<i>Охотська О.П.</i> , здобувач 3-го курсу, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»
10.	Психологічні особливості емоційного інтелекту підлітків	<i>Пищик М.В.</i> , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»
11.	Особливості прояву толерантності та агресивності в осіб юнацького віку	<i>Рубенко Н.І.</i> , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Лесніченко Н.П.</i> , викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»

12.	Гендерні відмінності у виборі стратегії міжособистісної взаємодії юнаків	Тесля В.В. , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»
13.	Особливості психологічної готовності психолога до професійної діяльності	Шпильова О.І. , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»

**СЕКЦІЯ 2. ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У СВІТЛІ
ВИМОГ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ**

16 квітня

початок: 14 год. 00 хв.

Керівник секції *Ваколюк С.М.*, доктор філософії в галузі права, завідувач кафедри правознавства Вінницького інституту Університету «Україна»

Секретар секції *Олійник О.М.*, асистент кафедри правознавства Вінницького інституту Університету «Україна»

№ з/п	Назва доповіді	Доповідачі
1.	Особистість злочинця у кримінології	<p>Бабійчук Д.А., здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна»</p> <p><u>Науковий керівник:</u> <i>Безносюк А.М.</i>, кандидат юридичних наук, доцент кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>
2.	Правові питання охорони земель	<p>Болобан О.О., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна»</p> <p><u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i>, викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>
3.	Правове регулювання спадкування у міжнародному приватному праві	<p>Бондаренко Д.С., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна»</p> <p><u>Науковий керівник:</u> <i>Вараниця В.І.</i>, викладач кафедри бізнесу і права, Вінницького інституту Університету «Україна»</p>
4.	Особливості фальсифікації кави	<p>Ваколюк Г.М. головний судовий експерт, Вінницький науково-дослідний експертний криміналістичний центр</p>

5.	Система антимонопольних органів зарубіжних країн	<p>Гузенко А.В., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> Пригоцький В.А., кандидат юридичних наук, доцент кафедри бізнесу і права, Вінницький інститут Університету «Україна»</p>
6.	Основи опіки та піклування в міжнародному приватному праві	<p>Дрозд Р.М., здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> Олійник О.М., викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>
7.	Індивідуальні трудові спори в країнах Європи	<p>Казанцев О.Ю., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> Олійник О.М., викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>
8.	Підстави та порядок надання згоди на економічну концентрацію	<p>Квітатіані К.В., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> Мисак О.І. старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>
9.	Необхідність уніфікації норм міжнародного права	<p>Кольцова В.О., здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> Мисак О.І. старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>

10.	Розвиток антимонопольного та конкурентного законодавства в незалежній Україні	<i>Куций Я.А.</i> , здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Ваколюк Л.М.</i> , асистент кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
11.	Правове регулювання праці жінок у США	<i>Липчey М.І.</i> , здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна»
12.	Статус дітей з обмеженими можливостями у суспільстві	<i>Майстренко В.В.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
13.	Основні риси особистості злочинця	<i>Макула С.Г.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Ваколюк С.М.</i> , доцент кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
14.	Деякі дослідження щодо туризму	<i>Марценюк О.Л.</i> , здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
15.	Щодо забезпечення рівності прав чоловіків і жінок у трудовому законодавстві України	<i>Марчук Н.Б.</i> , здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u>

		<i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
16.	Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні	<i>Менкаль Д.Ю.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
17.	Економічна злочинність	<i>Меренич О.С.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Ваколюк С.М.</i> , доцент кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
18.	Щодо особливостей договірних зобов'язань в аграрному праві	<i>Митюк О.О.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
19.	Інтертемпоральні колізії в міжнародному приватному праві	<i>Муляр С.Е.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
20.	Право власності в міжнародному приватному праві	<i>Несух В.В.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u>

		<i>Ваколюк С.М.</i> , доцент кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
21.	Поняття незалежності суддів та проблематика впливу на його діяльність	<i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна» <i>Штойко Т.В.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна»
22.	Цікаві факти пенсійного забезпечення Франції	<i>Редька О.В.</i> , здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
23.	Правове регулювання охорони праці	<i>Редько І.О.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
24.	Дискримінація суб'єктів господарювання органами державної влади, органами місцевого самоврядування та органами адміністративно- господарського управління та контролю	<i>Рошко В.І.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
25.	Земельні відносини у Київській Русі	<i>Склярук В.В.</i> , здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство»,

		Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Буткалюк Г.В.</i> , старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
26.	Реалії пенсійного забезпечення Швейцарії	<i>Супріган Ю.Ю.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
27.	Поняття та особливості спадкового договору за законодавством України	<i>Тарановський О.В.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна»
28.	Робота правоохоронних органів щодо розшуку осіб анонімних документів	<i>Турінський О.С.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна»,
29.	Відповідальність за вчинення монополістичних правопорушень	<i>Федчишен О.В.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»
30.	Щодо особливостей правового регулювання бджільництва в Україні	<i>Цюпак М.В.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Олійник О.М.</i> , викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»

31.	Фізичні особи як суб'єкти міжнародного приватного права	<p>Чайка В.Р., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> Олійник О.М., викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>
32.	Поняття недобросовісної реклами та шляхи її вирішення	<p>Чорноус А.С., здобувач 5-го курсу, спеціальність «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> Олійник О.М., викладач кафедри бізнесу і права Вінницького інституту Університету «Україна»</p>

**СЕКЦІЯ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ ТА
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

16 квітня

початок: 14 год. 00 хв.

Керівник секції *Костенко Н.І.*, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»

Секретар секції *Мазуркевич О.П.*, кандидат культурології, старший викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»

№ з/п	Назва доповіді	Доповідач
1.	Особливості умов праці соціальних працівників	<i>Головач Ф.</i> здобувач 5-го курсу, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький інститут Університету «Україна»
2.	Нормативно-правове забезпечення формування джерел фінансування підприємства	<i>Льницький М.С.</i> , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Вінницький інститут Університету «Україна» <i>Льницький М.П.</i> , старший викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»
3.	Соціальна служба: поняття та нормативна База діяльності	<i>Польова В.</i> здобувач 5-го курсу, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький інститут Університету «Україна»
4.	Моральний біном «зрада / вірність»: жіноча спроба верифікації (на матеріалі діалогії «Оля» та «Хуртовина гряде» Ярослави Острук)	<i>Супрун В.М.</i> кандидат філологічних наук доцент кафедри журналістики Донецького національного університету імені Василя Стуса
5.	Соціальна журналістика в контексті Соціальної роботи: український досвід	<i>Супрун В.М.</i> кандидат філологічних наук доцент кафедри журналістики Донецького національного університету імені Василя Стуса <i>Литвин О.В.</i> студентка спеціальності

		«Журналістика», Донецький національний університет імені Василя Стуса
6.	Соціально-психологічна характеристика жінок, які зазнають насильство в родині	<i>Хоренко Д.А.</i> , здобувач 4-го курсу, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький інститут Університету «Україна» <u>Науковий керівник:</u> <i>Костенко Н.І.</i> кандидат педагогічних наук доцент кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна»

**СЕКЦІЯ 4. ФІЗИЧНА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ
ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ**

16 квітня

початок: 14 год. 00 хв.

Керівник секції

Корчинський В.С., доктор медичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри медицини та реабілітації Вінницького інституту Університету «Україна»;

Секретар секції

Куц О.О., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри медицини та реабілітації Вінницького інституту Університету «Україна»

№ з/п	Назва доповіді	Доповідачі
1.	Особливості фізичної реабілітації при ожирінні	<i>Коробейник М.О.</i> , здобувач 2-го курсу (скороч.термін), спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Вінницький інститут Університету «Україна» <i>Хриплива А.В.</i> , здобувач 2-го курсу (скороч.термін), спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Вінницький інститут Університету «Україна»
2.	Псоріатичний артрит у практиці фізичного терапевта	<i>Корчинський В.С.</i> , доктор медичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна» <i>Гончарук І.О.</i> , магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Вінницький інститут Університету «Україна» <i>Жилюк Л.П.</i> , <i>Фурман Л.В.</i> , <i>Висоцька В.В.</i> , <i>Шутяк І.П.</i> , Клінічний санаторій «Хмільник»
3.	Аналіз зарубіжного досвіду підготовки магістрів з фізичної терапії	<i>Корчинський В.С.</i> , доктор медичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету

		<p>«Україна» Пономаренко М.В., викладач кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна» Галаченко О.О., доктор медичних наук, доцент Фурман М.В., Клінічний санаторій «Хмільник»</p>
4.	Фізична терапія при хронічній серцевій недостатності	<p>Корчинський В.С., доктор медичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна» Прохорова О.М., магістрант 1-го року підготовки, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Вінницький інститут Університету «Україна» Гірник І.М., Ігнатюк К.П., Бартюк О.М., Клінічний санаторій «Хмільник»</p>
5.	Особливості фізичної реабілітації при подагрі та гіперурикемії	<p>Корчинський В.С., доктор медичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри соціальних технологій Вінницького інституту Університету «Україна» Степанець В.С., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Фізична реабілітація», Вінницький інститут Університету «Україна» Чеснік І.В. Ішук Д.П. Цибух І.С. Клінічний санаторій «Хмільник»</p>
6.	Засоби фізичної реабілітації при сколіозі У дітей	<p>Поляков О.О., здобувач 4-го курсу, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Вінницький інститут Університету «Україна»</p>

ЗМІСТ

**ПРО ІСТОРІЮ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІННИЦЬКОГО
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»** 3

**РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД,
ПРАКТИКА**

<i>Боднар С.М.</i> . Використання методів нейролінгвістичного програмування у навчальному процесі	9
<i>Герасимчук І.В.</i> . Проблеми традиційних підходів до навчання мови глухих дітей	12
<i>Діденко А.В., Круць Ю.О., Олексієнко Т.В.</i> . Вплив самооцінки на соціальну поведінку особистості	18
<i>Деркач О.</i> . Проблема вигорання в аспекті вивчення особистості перекладача жестової мови	23
<i>Жалдак Н.</i> . Проблема соціалізації особистості в умовах роботи з дітьми з інвалідністю	27
<i>Кареліна О.М.</i> . Взаємозв'язок агресивності підлітків з їх соціально-психологічними характеристиками	31
<i>Клочко Т.В.</i> . Психологічні особливості рівня домагань та самооцінки у сучасних підлітків	36
<i>Комісарчук О.</i> . Феномен психологічної готовності до професії	40
<i>Кравець О.О.</i> . Особливості психологічної готовності жінки до шлюбу	43
<i>Макодай І.І., Маслюк О.С.</i> . Психолого-педагогічні умови розвитку логічного мислення молодших школярів	47
<i>Найчук В.В., Лесніченко Н.П.</i> . Локус-контролю в психологічних дослідженнях	51
<i>Мазденко Н.М.</i> . Специфіка синдрому емоційного вигорання у процесі професійної діяльності психолога	55
<i>Мітюк А.Є.</i> . Гендерні особливості міжособистісного спілкування в юнацькому віці	60
<i>Мельник О.О., Сабадаш М.О.</i> . Основні теоретичні підходи у психолого-педагогічній літературі до розуміння сім'я	63

<i>Охотська О.П.</i> Сімейні конфлікти та їх вплив на індивідуума	67
<i>Пищик М.В.</i> Психологічні особливості емоційного інтелекту підлітків	71
<i>Привалова Г.</i> Психологічні особливості адаптації до навчання студентів	73
<i>Рубенко Н.І.</i> Особливості прояву толерантності та агресивності в осіб юнацького віку	77
<i>Садковська Н.</i> Емоційна компетентність як психологічна проблема	81
<i>Тесля В.В.</i> Гендерні відмінності у виборі стратегії міжособистісної взаємодії юнаків	84
<i>Шпильова О.І.</i> Особливості психологічної готовності психолога до професійної діяльності	88

РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У СВІТЛІ ВИМОГ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

<i>Бабійчук Д.А.</i> Особистість злочинця у кримінології	94
<i>Болобан О.О.</i> Правові питання охорони земель	97
<i>Бондаренко Д.С.</i> Правове регулювання у міжнародному приватному праві	100
<i>Ваклюк Г.М.</i> Особливості фальсифікації кави	104
<i>Гузенко А.В.</i> Система антимонопольних органів зарубіжних країн	110
<i>Дрозд Р.М.</i> Основи опіки та піклування в міжнародному приватному праві	113
<i>Казанцев О.Ю.</i> Індивідуальні трудові спори в країнах Європи	115
<i>Квітатіані К.В.</i> Підстави та порядок надання згоди на економічну концентрацію	117
<i>Кольцова В.О.</i> Необхідність уніфікації норм міжнародного права	120
<i>Куций Я.А.</i> Розвиток антимонопольного та конкурентного законодавства в незалежній Україні	123
<i>Липчей М.І.</i> Правове регулювання праці жінок у США	126
<i>Майстренко В.В.</i> Статус дітей з обмеженими можливостями у суспільстві	128
<i>Макула С.Г.</i> Основні риси особистості злочинця	130
<i>Марценюк О.Л.</i> Деякі дослідження щодо туризму	132
<i>Марчук Н.Б.</i> Щодо забезпечення рівності прав чоловіків і жінок у трудовому законодавстві України	135

<i>Менкаль Д.Ю.</i> Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні	137
<i>Меренич О.С.</i> Економічна злочинність	140
<i>Митюк О.О.</i> Щодо особливостей договірних зобов'язань в аграрному праві	143
<i>Муляр С.Е.</i> Інтертемпоральні колізії в міжнародному приватному праві	148
<i>Несух В.В.</i> Право власності в міжнародному приватному праві	151
<i>Редька О.В.</i> Цікаві факти пенсійного забезпечення Франції	155
<i>Редько І.О.</i> Правове регулювання охорони праці	157
<i>Рошко В.І.</i> Дискримінація суб'єктів господарювання органами державної влади, органами місцевого самоврядування та органами адміністративно – господарського управління та контролю	160
<i>Склярук В.В.</i> Земельні відносини в Київській Русі	162
<i>Суріган Ю.Ю.</i> Реалії пенсійного забезпечення Швейцарії	165
<i>Тарановський О.В.</i> Поняття та особливості спадкового договору за законодавством України	167
<i>Турінський О.С.</i> Робота правоохоронних органів щодо розшуку осіб анонімних документів	169
<i>Федчишен О.В.</i> Відповідальність за вчинення монополістичних правопорушень	171
<i>Цюпак М.В.</i> Щодо особливостей правового регулювання бджільництва в Україні	175
<i>Чайка В.Р.</i> Фізичні особи як суб'єкти міжнародного приватного права	178
<i>Чорноус А.С.</i> Поняття недобросовісної реклами та шляхи її вирішення	181
<i>Олійник О.М., Штойко Т.В.</i> Особливості викладання трудового права в сучасних умовах України	184

РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Головач Ф.</i> Особливості умов праці соціальних працівників	187
<i>Ільніцький М.С., Ільніцький М.П.</i> Нормативно правове забезпечення формування джерел фінансування підприємства	190
<i>Хоренко Д.А.</i> Соціально-психологічна характеристика жінок, які зазнають насильство в родині	194
<i>Польова В.</i> Соціальна служба: поняття та нормативна база діяльності	197

- Супрун В.М.* Моральний біном «зрада/вірність»: жіноча спроба верифікації (на матеріалі діалогії «Оля» та «Хуртовина гряде» Ярослави Острук) 202
- Супрун В.М., Литвин О.В.* Соціальна журналістика в контексті соціальної роботи: український досвід 204

РОЗДІЛ 4. ФІЗИЧНА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

- Андрійчук О.Ю., Пономаренко М.В.* Фізична терапія при остеохондрозі шийного відділу 207
- Галачова Ю.В.* Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю 210
- Корчинський В.С., Гончарук І.О., Жилик Л.П., Фурман Л.В., Висоцька В.В., Шутяк І.П.* Псоріатичний артрит у практиці фізичного терапевта 220
- Корчинський В.С., Пономаренко М.В., Галаченко О.О., Фурман М.В.* Аналіз зарубіжного досвіду підготовки магістрів з фізичної терапії 226
- Корчинський В.С., Прохорова О.М., Гірник І.М., Ігнатюк К.П., Бартюк О.М.* Фізична терапія при хронічній серцевій недостатності 231
- Корчинський В.С., Степанець В.С., Чеснік І.В., Іщук Д.П., Цибух І.С.* Особливості фізичної реабілітації при подагрі та гуперурикемії 236
- Коробейник М.О., Хриплива А.В.* Фізична реабілітація при хронічній серцевій недостатності 240
- Крайнік С.О.* Фізична терапія при артрозі тазостегнового суглобу 244
- Поляков О.О.* Засоби фізичної реабілітації при сколіозі у дітей 246
- ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ** 250